

รวบรวมผลงานวิจัย

โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II-MAG)

ปีการศึกษา 2550

- กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่ายอุตสาหกรรม

รวบรวมผลงานวิจัย

โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II-MAG)

ปีการศึกษา 2550

จัดทำโดย สำนักประสานงานโครงการ **ABC-PUS/MAG** และ **IRVE** (สกว.)

ชั้น 16 อาคาร 4 ภาควิชาวิศวกรรมโลหการ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์/โทรสาร 0-2250-1191

Email: abcpus-mag@eng.chula.ac.th, trfirve@gmail.com

<http://www.abcpusmag-irve.org>

สนับสนุนโครงการโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ชั้น 14 อาคาร เอ็ส เอ็ม ทาวเวอร์

979 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ 10400

<http://www.trf.or.th>

รวบรวมผลงานวิจัย
โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II-MAG)
ปีการศึกษา 2550

ภายใต้ความร่วมมือและการสนับสนุนระหว่าง

กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ

และ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่ายอุตสาหกรรม

คำนำ

ตั้งแต่ปี 2549 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้เริ่มสนับสนุนแบบร่วมทุนช่วยพัฒนางานวิจัยระดับปริญญาตรีของกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อใช้งานวิจัยพัฒนาการเรียนการสอนและยกระดับคุณภาพงานวิจัยให้สูงขึ้น โดยโครงการร่วมทุนวิจัยระดับปริญญาตรีโครงการแรก คือ “โครงการทุนวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนระดับปริญญาตรี (Entrepreneurship for Undergraduate Student : EnPUS)” ซึ่งเน้นเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ใช้อย่างวิจัยจากวิสาหกิจชุมชน

เนื่องจากกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับท้องถิ่น มีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ในปี 2550 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ปรับโครงการให้ครอบคลุมหลักสูตรการเรียนการสอนมากขึ้นจึงได้ขยายโครงการร่วมทุนวิจัยเป็นทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโทโดยใช้ชื่อโครงการว่า “โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท (Window II)” เน้นงานวิจัยด้านการท่องเที่ยว อาหารไทยในมิติวัฒนธรรม และการปฏิรูปการเรียนรู้

โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II-MAG) เป็นโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกับการเรียนการสอนในระดับปริญญาโท เป็นการพัฒนาบัณฑิตให้มีความสามารถนำความรู้ไปวิเคราะห์และแก้ปัญหาที่มีอยู่จริงในพื้นที่ โดยร่วมมือกับภาคีภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชน และอาศัยบทบาทของภาควิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับทุกภาคีในท้องถิ่น และมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในท้องถิ่น ด้วยการบริการวิชาการ และเนื่องจากนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกือบทุกคนเป็นคนในท้องถิ่น นักศึกษาภาคพิเศษล้วนเป็นบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในท้องถิ่น ตั้งแต่ครู องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรภาครัฐ และนักธุรกิจ

โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II-MAG) นี้ใช้วิทยานิพนธ์ของนักศึกษา ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาพัฒนาโจทย์วิจัยแบบมีส่วนร่วมกับภาคีในพื้นที่ และนำไปสู่ความร่วมมือกันในระยะยาวระหว่างสถาบันการศึกษากับภาคีในพื้นที่ ซึ่งอาจจะเป็นผู้ประกอบการ สภาหอการค้า สมาอุตสาหกรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา หน่วยงานรัฐในท้องถิ่น และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) สร้างบัณฑิตให้มีทักษะแสวงหาความรู้ และนำความรู้ทางวิชาการไปวิเคราะห์ประยุกต์ใช้ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง 2) สนับสนุนให้อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าใจสถานการณ์สภาพปัญหาและกลไกการจัดการในพื้นที่เพื่อนำไปสู่งานวิจัยของนักศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและการประยุกต์ใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงผ่านการค้นคว้าวิจัย 3) ผลงานวิจัยและพัฒนาที่เป็นความต้องการของพื้นที่ในประเด็นการปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดการท่องเที่ยว และการพัฒนาอาหารไทยในมิติวัฒนธรรม เพื่อทำให้เกิดวัฒนธรรมการวิจัยและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ทุกภาคีที่มีบทบาทพัฒนาในพื้นที่ 4) พัฒนาทักษะของอาจารย์ที่ปรึกษาในการจัดการคุณภาพงานวิจัย การพัฒนาโจทย์วิจัยแบบมีส่วนร่วมกับภาคีในพื้นที่ และตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่

สำนักประสานงานโครงการ ABC-PUS/MAG และ IRVE จึงรวบรวมผลงานในโครงการ Window II-MAG ปี 2550 และจัดพิมพ์ตั้งหนังสือเล่มนี้ ผลงานวิจัยในหนังสือเป็นความเห็นและอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าของผลงาน กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยไม่มีส่วนรับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น

สำนักประสานงานโครงการ ABC-PUS/MAG และ IRVE

มีนาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
การวิเคราะห์หาแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาต้านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์.....	8
การพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอศีร์ษะเกษ จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	15
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่องผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง ของโรงเรียนป่าเต็งวิทยา อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี.....	24
กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดพังงา.....	30
กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์อย่างยั่งยืน (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงา.....	45
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ลุ่มน้ำแม่ตาน เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง.....	57
การพัฒนาหลักสูตรการสอนแบบบูรณาการเรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.....	65
รูปแบบการจัดการข้อมูลด้านเส้นทางท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง.....	70
แนวทางพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม อำเภอหนองหิน จังหวัดเลย.....	75
การเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และการประเมินมูลค่าเชิงสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านอ๊ะเซ (จตุราษฎร์วิทยา).....	81
การพัฒนาแบบแผนการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษา อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา.....	89
การพัฒนาบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่องสารชีวโมเลกุลของแมลงในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.....	95
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้านชุดรำผ้าหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.....	100
การศึกษาพันธุ์ไม้ย้อมสีและภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมธรรมชาติ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี.....	111
พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู.....	120
รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยองค์กรท้องถิ่นและ กลุ่มผู้ประสบอุทกภัย หมู่ที่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์.....	129

	หน้า
กระบวนการเรียนรู้การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่มในเขตตำบลนานกกก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์.....	134
แนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวน้ำโขงในภาคกลางคืน จังหวัดมุกดาหาร.....	138
แนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยว.....	143
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารเพื่อการท่องเที่ยว.....	152
วิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแก่งกะเบา จังหวัดมุกดาหาร.....	157
แนวทางในการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน.....	169

จำนวนโครงการ ในโครงการ Win II-MAG ของแต่ละมหาวิทยาลัยราชภัฏ

สถาบันการศึกษา	จำนวนโครงการ
1.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	1
2.มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม	1
3.มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	1
4.มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	1
5.มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	1
6.มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	1
7.มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต	2
8.มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	3
9.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์	3
10.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี	4
11.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	5
รวม	23

สรุปสถิติของโครงการ Win II-MAG 2550

จำนวนโครงการ	23	โครงการ
จำนวนมหาวิทยาลัย	11	แห่ง
จำนวนอาจารย์หัวหน้าโครงการ	23	ท่าน
จำนวนอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	-	ท่าน
จำนวนนักศึกษาร่วมโครงการ	23	คน

สรุปจำนวนมหาวิทยาลัยในแต่ละภาค

ภาคกลางและรัตนโกสินทร์	1	แห่ง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6	แห่ง
ภาคใต้	2	แห่ง
ภาคเหนือ	2	แห่ง
รวม	11	แห่ง

รวบรวมผลงานวิจัย

โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II-MAG)

ปีการศึกษา 2550

การวิเคราะห์หาแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน
จังหวัดนครราชสีมา ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

Analysis of pick and choose the reserve clay soil for Dan Kwian ceramic products
in Nakhon Ratchasima by Geographic Information System

ศุภราภรณ์ สกุลภักดี และ วิเชียร ฝอยพิกุล*

สาขาวิชาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

โทรศัพท์: 0-4427-2827 โทรสาร: 0-4427-2827 Email: wfopyikul@yahoo.com

บทคัดย่อ

เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเป็นเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนครราชสีมา การผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนในปัจจุบันประสบปัญหาการขาดแคลนดินเหนียวที่มีสมบัติเฉพาะตัวที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต ดังนั้นการทําวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สํารวจปริมาณการใช้และความต้องการดินเหนียวในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนในช่วง 5-10 ปีข้างหน้า (2) จัดทำฐานข้อมูลแหล่งดินเหนียวที่มีสมบัติเป็นหรือคล้ายคลึงกับดินด่านเกวียนตามลํานํ้ามูล ในเขตพื้นที่อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (3) วิเคราะห์หาแหล่งดินเหนียวที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา และ (4) ทําทดสอบด้านการตลาดท่องเที่ยวของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากแหล่งดินเหนียวใหม่ที่สํารวจได้ โดยการนําระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาประยุกต์ร่วมกับการวิเคราะห์และทดสอบสมบัติของดินเหนียว ซึ่งพบว่าดินเหนียวที่ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว มีสีน้ำตาลเทา เป็นดินตะกอนที่มักพบบริเวณริมฝั่งลํานํ้ามูล จัดอยู่ในชุดดินนครปฐม ในเขตพื้นที่อำเภอโชคชัยมีแหล่งดินนี้จำนวน 7 แหล่ง มีปริมาณสำรองทั้งสิ้น 232,781,265.48 ลูกบาศก์เมตร แต่แหล่งที่มีความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองมากที่สุด คือ แหล่งที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งผลิต ในเขตพื้นที่ตำบลด่านเกวียน นอกจากนั้นแล้วยังพบแหล่งดินเหนียวขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่ตำบลท่าเยี่ยม ตำบลกระโทก ตำบลท่าลาดขาว และตำบลพลับพลา จัดได้ว่าเป็นแหล่งดินเหนียวที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาในอนาคต เมื่อนําดินเหนียวจากแหล่งใหม่มาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเพื่อทดสอบด้านการตลาดท่องเที่ยวของผลิตภัณฑ์ พบว่าได้รับความนิยมเช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นโดยใช้ดินเหนียวจากแหล่งที่ใช้ในปัจจุบัน เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีสมบัติเหมือนกัน

คำสำคัญ ดินเหนียว เครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน สารสนเทศภูมิศาสตร์

Abstract

The Dan Kwian ceramic is the famous durable texture pottery of Nakhon Ratchasima. In present, the problem of Dan Kwian ceramic production is the lack of clay that has specified properties to be suitable row material. Therefore, the objectives of this research are to: (1) investigate quantitative used and clay requirement for Dan Kwian ceramic production during 5-10 years in the future, (2) create clay source database that clay's properties be or resemble Dan Kwian clay which alongside at Mun river in Chok Chai District, Nakhon Ratchasima, (3) analyze suitable source of clay to be reserve site for ceramic industry of Nakhon Ratchasima and (4) traveled marketing test of products from the new explore sites by applied Geographic Information System cooperated with clay properties analysis and testing. The result showed the

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

row material clay in Dan Kwian ceramic production is the loam with clay. Its color is gray brown. It is the sediment that is found alongside at the river bank of Mun River. It is classified in Nakhon Pathom soil series. There are 7 sites and 232,781,265.48 cubic meters in Chok Chai District, but the most suitable reserve site is located nearby the produce site in Dan Kwian Sub district. Besides, the large source of clay is found in Thuyiam, Kratoek, Taladkhaw and Plabpla Sub district which is the potential site for developing to be raw material source in the future. For traveled marketing of product, this research found the ceramic which made from the material of new site is as popular as the product which made from the material of present sites, because the properties of two products are equal.

Keywords clay, ceramic, Dan Kwian, GIS

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

เครื่องปั้นดินเผาทำนเกวียนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีแหล่งผลิตและแหล่งวัตถุดิบอยู่ที่ตำบลทำนเกวียน อำเภอสว่าง จังหวัดนครราชสีมา เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมเนื่องจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผาทำนเกวียนเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนโบราณที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ [1] ในสมัยก่อนเครื่องปั้นดินเผาทำนเกวียนเป็นเพียงผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้สอยในครัวเรือน ต่อมามีการพัฒนาเป็นสินค้าสำหรับการแลกเปลี่ยน ซื้อขายในเขตพื้นที่ใกล้เคียง แต่ปัจจุบันกลายเป็นอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งภายในและต่างประเทศ อรอนงค์ [2] พบว่าเครื่องปั้นดินเผาทำนเกวียนสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศเป็นมูลค่าปีละประมาณ 80 ล้านบาท และจากการพัฒนาแหล่งผลิตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างอาชีพให้แก่คนในท้องถิ่น อีกทั้งยังจัดได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนครราชสีมาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการกิจกรรมการประเมินศักยภาพกลุ่มอุตสาหกรรม ภายใต้โครงการพัฒนาการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงอุตสาหกรรมกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาทำนเกวียน จังหวัดนครราชสีมา [3] พบว่า การผลิตเครื่องปั้นดินเผาทำนเกวียนในปัจจุบันประสบปัญหาทางด้านวัตถุดิบ คือ วัตถุดิบมีราคาแพง วัตถุดิบไม่ได้มาตรฐาน และวัตถุดิบหายาก เนื่องจากดินเหนียวที่นำมาใช้เป็นส่วนประกอบ

สำคัญเป็นดินเหนียวที่มีสมบัติพิเศษคือเป็นดินเนื้อละเอียด มีสีแดงหรือสีน้ำตาลเทา เนื้อดินปั้นง่ายสะดวกต่อการขึ้นรูป ทนทานต่อการเผา ไม่บิดเบี้ยวเสียทรงหรือแตกหักง่าย ที่สำคัญอย่างยิ่งคือเมื่อถูกเผาด้วยความร้อนสูงจะแกร่ง ให้สีโดยธรรมชาติเป็นสีแดงหรือสีน้ำตาลดำจากธาตุเหล็กหรือสนิมเหล็ก (Iron oxide) ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในเนื้อดิน และเมื่อแร่ธาตุต่าง ๆ หลอมละลายจะเคลือบผิวทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีสีโดยธรรมชาติเป็นสีน้ำตาลดำหรือสีดำมันวาว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น มักพบดินเหนียวเหล่านี้ในบริเวณริมฝั่งลำน้ำมูล การซื้อขายดินเหนียวทำได้โดยการเปิดหน้าดินที่ระดับความลึกประมาณ 50 เซนติเมตร แล้วจึงขุดเพื่อนำดินเหนียวขึ้นมาขายจนกระทั่งถึงชั้นกรวด ซึ่งอยู่ที่ระดับความลึกประมาณ 200-300 เซนติเมตร ดังนั้นหลังการขุดดินเหนียวขายแล้วจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ที่ดินในกิจกรรมอื่นได้ เช่น การเพาะปลูก สร้างสิ่งปลูกสร้าง ที่อยู่อาศัย สามารถทำได้เพียงเป็นแหล่งกักเก็บน้ำเท่านั้น จึงเป็นสาเหตุให้ความต้องการขุดดินเหนียวขายของผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีแนวโน้มลดน้อยลง ซึ่งอาจส่งผลให้อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาทำนเกวียนประสบปัญหาการขาดแคลนดินเหนียวที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในอนาคตได้ เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดปัญหาดังกล่าวรวมถึงผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัดนครราชสีมาที่อาจจะสูญหายไป จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาแหล่ง

ดินเหนียวสำรองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สำรวจปริมาณการใช้และความต้องการดินเหนียวในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนในช่วง 5-10 ปีข้างหน้า (2) จัดทำฐานข้อมูลแหล่งดินเหนียวที่มีสมบัติเป็นหรือคล้ายคลึงกับดินด่านเกวียนตามลำนํ้ามูล ในเขตพื้นที่อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (3) วิเคราะห์หาแหล่งดินเหนียวที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา และ (4) ทำการทดสอบด้านการตลาดท่องเที่ยวของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากแหล่งดินเหนียวใหม่ที่สำรวจได้

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับ

เมื่องานวิจัยเรื่องนี้เสร็จสิ้นจะได้ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ของบริเวณที่มีดินเหนียวมีสมบัติเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการเลือกเป็นแหล่งวัตถุดิบในอนาคต และสามารถกำหนดแหล่งดินเหนียวที่เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับใช้เป็นแหล่งวัตถุดิบป้อนให้แก่อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน เมื่อประสบปัญหาไม่สามารถใช้ดินจากแหล่งเดิมได้ ซึ่งเป็นการช่วยสืบสานศิลปวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนครราชสีมา และสร้างอาชีพให้แก่คนในท้องถิ่น

1.4 พื้นที่ศึกษา

การวิเคราะห์หาแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนในครั้งนี้ทำในขอบเขตพื้นที่อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

2. อุปกรณ์และวิธีการศึกษา

การหาแหล่งดินเหนียวแห่งใหม่ไว้เป็นแหล่งดินเหนียวสำรองในครั้งนี้ ได้นำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาประยุกต์ร่วมกับการวิเคราะห์และทดสอบสมบัติของดินเหนียว โดยเริ่มจากเก็บตัวอย่างดินเหนียวจากแหล่งที่ใช้ในปัจจุบันด้วยเครื่องเจาะดินแบบมือหมุน (hand auger drilling) และกำหนดพิกัดหลุมดินเหนียว

ตัวอย่างด้วยอุปกรณ์กำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยสัญญาณดาวเทียม (Global Positioning System : GPS) จากนั้นนำตัวอย่างดินเหนียวมาวิเคราะห์และทดสอบสมบัติทางแร่เพื่อตรวจสอบส่วนประกอบที่มีอยู่ในเนื้อดินด้วยเครื่อง X-ray fluorescence ตรวจสอบสารประกอบด้วยเครื่อง Powder X-ray Diffractometer และทดสอบสมบัติทางกายภาพ เพื่อหาขนาดอนุภาคเฉลี่ยของเนื้อดินด้วยเครื่อง Diffraction particle size และความหดรัดตัวของเนื้อดินทั้งเมื่อเนื้อดินแห้งและหลังจากการเผา กำหนดผลการวิเคราะห์และทดสอบที่ได้ให้เป็นสมบัติของดินด่านเกวียน ส่วนค่าพิกัดที่ได้จาก GPS นำมาระบุลงบนแผนที่ชุดดินเพื่อสืบค้นและหาบริเวณที่มีดินเหนียวมีสมบัติใกล้เคียงกับแหล่งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยใช้ข้อมูลดินและวิธีการของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จากนั้นทำการสุ่มเก็บตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์และทดสอบด้วยวิธีเดียวกัน เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์และทดสอบกับสมบัติของดินด่านเกวียน จะทราบบริเวณที่มีดินเหนียวมีสมบัติเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ซึ่งสามารถนำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลแหล่งดินเหนียวที่มีสมบัติเป็นหรือคล้ายคลึงกับดินด่านเกวียนตามลำนํ้ามูล ในเขตพื้นที่อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และประเมินปริมาณสำรองได้ จากนั้นนำข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน เส้นทางคมนาคมและระยะห่างจากแหล่งผลิตมาร่วมวิเคราะห์เพื่อหาแหล่งดินเหนียวที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน แล้วทำการทดสอบด้านการตลาดท่องเที่ยวของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากแหล่งดินเหนียวสำรองโดยการนำดินเหนียวจากบริเวณนั้นมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตแทนดินเหนียวจากแหล่งที่ใช้ในปัจจุบัน นำผลิตภัณฑ์ที่ได้วางจำหน่ายร่วมกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากดินเหนียวจากแหล่งที่ใช้ในปัจจุบัน เปรียบเทียบปริมาณการขาย

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

3.1 ผลการศึกษาสมบัติของดินด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

เมื่อระบุค่าพิกัดของหลุมดินเหนียวตัวอย่างจากแหล่งที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา

ด้านเกรียนในปัจจุบันลงบนแผนที่ชุดดิน พบว่าดินเหนียวนี้ถูกจัดอยู่ในชุดดินนครปฐม มีลักษณะเป็นดินร่วนปนดินเหนียว เกิดจากตะกอนน้ำพา มีอายุอยู่ในยุคควาเทอร์นารีจนถึงปัจจุบัน จากนั้นทำการสืบค้นเพื่อหาดินเหนียวที่คาดว่าจะสามารถใช้เป็นวัตถุดิบได้ เช่น ชุดดินพิมาย ซึ่งมีลักษณะของเนื้อดินเป็นดินเหนียว และชุดดินวัฒนา มีลักษณะของเนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทรายแป้งหรือดินเหนียว

3.2 ผลการวิเคราะห์และทดสอบสมบัติของดินเหนียว

นำดินเหนียวตัวอย่างจากทั้งสามชุดดินมาทำการวิเคราะห์และทดสอบเพื่อเปรียบเทียบสมบัติของดิน ผลการทดสอบเป็นดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการตรวจหาส่วนประกอบที่มีอยู่ในเนื้อดินด้วยเครื่อง X-ray fluorescence

ดินตัวอย่าง ส่วนประกอบ (%Wt)	ชุดดินนครปฐม	ชุดดินพิมาย	ชุดดินวัฒนา
SiO ₂	58.737	70.240	70.932
Al ₂ O ₃	15.154	10.116	10.458
Fe ₂ O ₃	18.068	11.705	10.681
K ₂ O	2.954	3.098	3.160
TiO ₂	2.294	1.704	1.710
CaO	1.336	2.045	1.711
MgO	0.304	0.228	0.425
MnO	0.151	0.172	0.184

จากผลการตรวจหาส่วนประกอบที่มีอยู่ในเนื้อดินพบว่า (1) ชุดดินนครปฐมมีซิลิกอนไดออกไซด์หรือซิลิกา (SiO₂) ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่ส่งผลถึงการหดตัวของเนื้อดินน้อยกว่าชุดดินพิมายและชุดดินวัฒนา (2) ชุดดินนครปฐมมีอลูมิเนียมออกไซด์หรืออะลูมินา (Al₂O₃) ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่ส่งผลถึงความสามารถในการทนไฟของเนื้อดินมากกว่าชุดดินพิมายและชุดดินวัฒนา (3) ชุดดินนครปฐมมีเฟอร์ริกออกไซด์ (Fe₂O₃)

ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่ทำให้เนื้อดินมีสีแดง เหลือง หรือน้ำตาล เมื่อเผามากกว่าชุดดินพิมายและชุดดินวัฒนา (4) ดินเหนียวตัวอย่างของทั้งสามชุดดิน มีปริมาณโพแทสเซียมออกไซด์ (K₂O) ไทเทเนียมออกไซด์ (TiO₂) แคลเซียมออกไซด์ (CaO) แมกนีเซียมออกไซด์ (MgO) และแมงกานีสออกไซด์ (MnO) ในปริมาณใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 2 ผลการตรวจหาสารประกอบที่มีอยู่ในเนื้อดินด้วยเครื่อง Powder X-ray Diffractometer

ดินเหนียวตัวอย่าง	สารประกอบที่พบ
ชุดดินนครปฐม	- ซิลิกา (SiO ₂) - เคโอลิไนต์ (Al ₂ (Si ₂ O ₅)(OH) ₄)
ชุดดินพิมาย	- ซิลิกา (SiO ₂) - เคโอลิไนต์ (Al ₂ (Si ₂ O ₅)(OH) ₄) - โซเดียมหรือโซดาเฟลด์สปาร์ ((NaAl(Si ₃ O ₈)))
ชุดดินวัฒนา	- ซิลิกา (SiO ₂) - เคโอลิไนต์ (Al ₂ (Si ₂ O ₅)(OH) ₄) - โซเดียมหรือโซดาเฟลด์สปาร์ ((NaAl(Si ₃ O ₈)))

จากผลการตรวจหาสารประกอบที่มีอยู่ในเนื้อดินแสดงให้เห็นว่า พบสารประกอบในชุดดินนครปฐมเพียงสองชนิด คือ ซิลิกา (SiO₂) และ เคโอลิไนต์ (Al₂(Si₂O₅)(OH)₄) แต่ชุดดินพิมายและชุดดินวัฒนายังพบสารประกอบโซเดียมหรือโซดาเฟลด์สปาร์ ซึ่งเป็นแร่ลึบไตอีกหนึ่งชนิด

ตารางที่ 3 ผลการหาขนาดอนุภาคเฉลี่ยของเนื้อดินด้วยเครื่อง Diffraction particle size

ดินเหนียว ตัวอย่าง (%Vol)	ขนาดอนุภาคดินเหนียวตัวอย่าง		
	ชุดดินนครปฐม	ชุดดินพิมาย	ชุดดินวัฒนา
10 %	เล็กกว่า 0.62 µm	เล็กกว่า 1.41 µm	เล็กกว่า 1.73 µm
50 %	เฉลี่ย 4.25 µm	เฉลี่ย 13.20 µm	เฉลี่ย 18.08 µm

90 %	เล็กกว่า 17.67 μm	เล็กกว่า 88.55 μm	เล็กกว่า 155.45 μm
------	---------------------------------	---------------------------------	----------------------------------

จากผลการหาขนาดอนุภาคเฉลี่ยของเนื้อดิน พบว่า ชุดดินนครปฐมมีขนาดอนุภาคเล็กที่สุด คือมีขนาดอนุภาคเฉลี่ย 4.25 ไมครอน ชุดดินพิมายมีขนาดอนุภาคใหญ่กว่าชุดดินนครปฐม แต่เล็กกว่าชุดดินวัฒนา คือมีขนาดอนุภาคเฉลี่ย 13.20 ไมครอน ส่วนชุดดินวัฒนามีขนาดอนุภาคใหญ่ที่สุด คือมีขนาดอนุภาคเฉลี่ย 18.08 ไมครอน ค่าความละเอียดของอนุภาคดินที่ได้จะบอกถึงสมบัติด้านความเหนียว ความแข็งแรงของเนื้อดิน นั่นคือ เนื้อดินของชุดดินนครปฐมจะมีความเหนียว และเมื่อขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์จะมีความแข็งแรงมากที่สุด เนื้อดินของชุดดินพิมายจะมีความเหนียวและความแข็งแรงรองลงมา ส่วนชุดดินวัฒนาจะมีความเหนียวและความแข็งแรงน้อยที่สุด

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบหาเปอร์เซ็นต์การหดตัวเชิงเส้นของเนื้อดิน

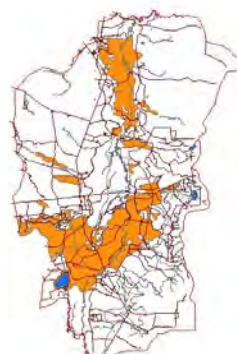
ดินเหนียว ตัวอย่าง	การหดตัวเชิงเส้นของเนื้อดิน (%)		
	เมื่อแห้ง	หลังเผา	การหดตัวรวม
ชุดดินนครปฐม	8.79	3.03	11.56
ชุดดินพิมาย	6.84	1.06	7.82
ชุดดินวัฒนา	6.22	0.48	6.67

จากผลการทดสอบหาเปอร์เซ็นต์การหดตัวเชิงเส้นของเนื้อดิน พบว่า ชุดดินนครปฐมมีเปอร์เซ็นต์การหดตัวเชิงเส้นทั้งเมื่อเนื้อดินแห้งและหลังจากการเผาที่อุณหภูมิ 1000 องศาเซลเซียส สูงที่สุด ส่วนชุดดินพิมายและชุดดินวัฒนามีเปอร์เซ็นต์การหดตัวเชิงเส้นใกล้เคียงกัน เนื่องจากในเนื้อดินของชุดดินนครปฐมมีส่วนประกอบที่เป็นซิลิกา (SiO_2) ต่ำกว่า (58.737 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก) เมื่อเทียบกับชุดดินพิมาย (70.240 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก) และชุดดินวัฒนา (70.932 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก) เปอร์เซ็นต์การหดตัวนี้จะบอกถึงปัญหาการแตกร้าวของผลิตภัณฑ์ทั้งในขณะ

อบแห้งและเผา นั่นคือ เนื้อดินของชุดดินนครปฐมจะเกิดปัญหาการแตกร้าวมากกว่าชุดดินพิมายและชุดดินวัฒนา

3.1 ผลการวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

จากผลการวิเคราะห์และทดสอบสมบัติของดินเหนียวตัวอย่าง พบว่าดินเหนียวที่มีสมบัติเหมาะสมสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียนมีเพียงดินเหนียวที่อยู่ในชุดดินนครปฐมเท่านั้น ดินเหนียวที่อยู่ในชุดดินพิมายและชุดดินวัฒนาไม่สามารถใช้แทนได้ ดังนั้นเมื่อจัดทำแผนที่แสดงแหล่งดินเหนียวที่มีสมบัติเป็นหรือคล้ายคลึงกับดินด่านเกวียนตามลำน้ำมูล ในเขตพื้นที่อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จึงเป็นดังรูปที่ 1 โดยมีข้อมูลพื้นที่ที่พบและปริมาณสำรองของแต่ละแหล่งดังตารางที่ 5

รูปที่ 1 แผนที่แสดงแหล่งดินเหนียวที่มีสมบัติเป็นหรือคล้ายคลึงกับดินด่านเกวียน ในเขตพื้นที่อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 5 พื้นที่ที่พบและปริมาณสำรองของแหล่งดินเหนียวที่มีสมบัติเป็นหรือคล้ายคลึงกับดินด่านเกวียน

แหล่งที่	พื้นที่ตำบลที่ครอบคลุม	ปริมาณสำรอง (m^3)
1	ด่านเกวียน ท่าจะหลุง ละลมใหม่พัฒนา ท่าอ่าง	56,709,977.73
2	ท่าอ่าง	1,806,903.51
3	ละลมใหม่พัฒนา	5,121,787.74

4	ท่าเยี่ยม	1,475,935.72
5	โชคชัย	2,557,500.00
6	พลับพลา	1,257,500.00

แหล่ง ที่	พื้นที่ตำบลที่ครอบคลุม	ปริมาณสำรอง (m ³)
7	ท่าเยี่ยม กระโทก ท่าลาดขาว พลับพลา	163,851,660.80
รวมปริมาณสำรอง		232,781,265.48

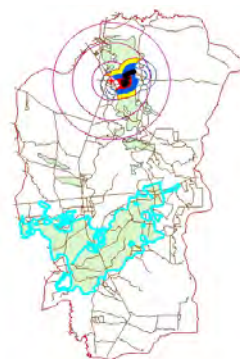
- * จุดศูนย์กลางแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน
- แหล่งดินเหนียวที่ใช้เป็นวัตถุดิบ
- บริเวณที่มีความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรอง ลำดับที่ 1
- บริเวณที่มีความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรอง ลำดับที่ 2
- บริเวณที่มีความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรอง ลำดับที่ 3

รูปที่ 2 แผนที่แสดงแหล่งดินเหนียวที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา

เมื่อนำแผนที่แสดงแหล่งดินเหนียวที่มีสมบัติเป็นหรือคล้ายคลึงกับดินด่านเกวียน มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน เส้นทางการคมนาคม และระยะห่างจากแหล่งผลิต ด้วยวิธีการของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อหาแหล่งดินเหนียวที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

พบว่า แหล่งที่มีความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองมากที่สุดเป็นแหล่งที่อยู่ใกล้กับแหล่งผลิต ในเขตพื้นที่ตำบลด่านเกวียน ดังแผนที่ในรูปที่ 2

นอกจากนั้นแล้ว ยังพบว่ายังมีแหล่งดินเหนียวที่สามารถใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนได้และเป็นแหล่งที่มีขนาดใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลท่าเยี่ยม ตำบลกระโทก ตำบลท่าลาดขาว และตำบลพลับพลา ซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งดินเหนียวที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาในอนาคต

รูปที่ 3 แสดงแหล่งดินเหนียวที่มีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาสำหรับอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนในอนาคต

เมื่อนำดินเหนียวจากแหล่งใหม่มาทดลองใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตโดยมีกระบวนการผลิตเช่นเดียวกับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ชาวด่านเกวียนนิยมในปัจจุบัน เพื่อทำการทดสอบด้านการตลาดท่องเที่ยวของผลิตภัณฑ์ พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นโดยใช้ดินเหนียวจากแหล่งใหม่เป็นวัตถุดิบได้รับความนิยมด้านการตลาดท่องเที่ยวเช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นโดยใช้ดินเหนียวจากแหล่งที่ใช้ในปัจจุบัน เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีสีสัน เนื้อผลิตภัณฑ์แกร่ง เมื่อเคาะมีเสียงดังกังวาน รูปทรงของผลิตภัณฑ์ไม่บิดเบี้ยว เหมือนกัน จึงไม่สามารถแยกได้ว่าผลิตภัณฑ์ชิ้นใดใช้ดินเหนียวจากแหล่งใดในการผลิต

4. สรุปผลการศึกษา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

จากการวิเคราะห์และทดสอบสมบัติของดินเหนียว ตัวอย่างครั้งนี้ทำให้ทราบว่าดินเหนียวที่ใช้เป็นวัตถุดิบ สำหรับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว มีสีน้ำตาลเทา จัดอยู่ในชุดดินนครปฐม เป็นดินตะกอนที่มักพบบริเวณริมฝั่งลำน้ำมูล ในเขตพื้นที่อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดนครราชสีมา พบแหล่งดินนี้จำนวน 7 แหล่ง เป็นแหล่งขนาดใหญ่จำนวน 2 แหล่ง มีปริมาณสำรองประมาณ 232,781,265.48 ลูกบาศก์เมตร แหล่งที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งดินเหนียวสำรองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียนอยู่ในบริเวณใกล้กับแหล่งผลิต เมื่อนำมาทดสอบด้านการตลาดท้องเที่ยวของผลิตภัณฑ์ พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นโดยใช้ดินเหนียวจากแหล่งใหม่เป็นวัตถุดิบได้รับความนิยมเช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นโดยใช้ดินเหนียวจากแหล่งที่ใช้ในปัจจุบัน

รวมกลุ่มและเชื่อมโยงอุตสาหกรรม กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : หอการค้า จังหวัดนครราชสีมา. เอกสารประกอบการประชุม.

5. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายอุตสาหกรรม โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ประจำปี 2550 และได้รับความร่วมมือจากเทศบาลตำบลด่านเกวียน

6. เอกสารอ้างอิง

- [1] สถาบันราชภัฏนครราชสีมา ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม. (2530). ข้อมูลพื้นฐานบ้านด่านเกวียน. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา วิทยาลัยครู นครราชสีมา.
- [2] อรอนงค์ สอนนอก. (2549). ความสามารถในการแข่งขันเพื่อการส่งออกของเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [3] กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6 และ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์. (25 สิงหาคม 2551). การประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการกิจกรรมการประเมินศักยภาพกลุ่มอุตสาหกรรมภายใต้โครงการพัฒนาการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

การพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง
อำเภอศรีมาม จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

A Development of a Local Curriculum on Pottery for Grade 9
in Banthungluang Community Kheereemas District Sukhothai Province

จำเริญ เชื้อประดิษฐ์¹⁾ และชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์^{*2)}

¹⁾ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ²⁾ โรงเรียนศรีมามพิทยาคม จังหวัดสุโขทัย

E-mail: dr_chai@psru.ac.th

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) พัฒนาหลักสูตร 3) ประเมินคุณภาพหลักสูตร และ 4) ทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรใน 3 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผา และเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร วิธีดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน คือ 1.ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2.พัฒนาหลักสูตร 3.ประเมินคุณภาพหลักสูตร 4.ทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีมามพิทยาคม อำเภอศรีมาม จังหวัดสุโขทัย ปีการศึกษา 2550 จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินความสามารถการทำเครื่องปั้นดินเผา และแบบวัดเจตคติต่อการทดลองโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนด้วยตนเอง ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งสิ้น จำนวน 40 ชั่วโมง สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบสมมติฐาน คือ One Sample t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนต้องการให้เยาวชนมีความรู้ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผา และต้องการอนุรักษ์งานเครื่องปั้นดินเผาให้คงอยู่สืบต่อไป ในด้านกระบวนการทำเครื่องปั้นดินเผา ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ การเตรียมน้ำดิน การขึ้นรูป การตกแต่ง และการเผาผลิตภัณฑ์ 2) หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับดี 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 5) เจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ การพัฒนาหลักสูตร เครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง หลักสูตรเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน ทุ่งหลวง

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the fundamental information of the pottery of Banthungluang, 2) to develop the curriculum for teaching pottery, 3) to evaluate the curriculum and 4) to use the curriculum and study the results of using the curriculum in 3 cases; the learning achievement, the students' abilities for making the pottery and the student's attitude toward the teaching and learning. The sample of the study was 35 students who studied in grade 9 of the academic year 2007 at Kheereemaspittayakom School, Kheereemas District, and Sukhothai Province. The instruments used in this research consisted of: 1) the learning achievement test, 2) the ability evaluation form and 3) the attitude evaluation form. The statistics used were mean, and standard deviation. The hypothesis was tested by One Sample t – test.

The results of this study revealed that the villagers in this area wanted to conserve pottery in Banthungluang. They wanted the children to have ability and knowledge of making pottery. The process for making pottery consisted of making slip, casting, decorating and firing products. The results also showed that the developed curriculum was appropriate at a good level. The average learning achievement scores of grade 9 students were higher than the criteria scores stipulated at 75% at the .05 level of significance. The ability scores of grade 9 students were higher than the criteria scores stipulated at 75% at the .05 level of significance, and the students' attitude toward teaching and learning was at a good level.

Keywords curriculum development, pottery of banthungluang, pottery of banthungluang curriculum

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

โลกในยุคปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสังคมที่ต้องเตรียมคนให้มีความสามารถเผชิญกับยุคสมัย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (กรมวิชาการ, 2542 : 1) จากนโยบายในการพัฒนาประเทศของรัฐบาลแต่ละชุดที่ผ่านมาพบว่าประเทศไทยต้องวิ่งตามและพึ่งพาภูมิรู้ของต่างประเทศอยู่ตลอดเวลาเป็น การพัฒนาที่นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ มากมายการศึกษาโดยทอดทิ้งของดีที่ประเทศเรามีอยู่เดิม คือ ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับการจัดการศึกษาที่เน้นหลักสูตรจากส่วนกลางรวมถึงค่านิยมของผู้ปกครอง ทำให้เกิดปัญหา เกิดความแตกต่างขึ้นในสังคมอย่างรุนแรง (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง, 2540 : 5) แนวทางการแก้ปัญหาแนวทางหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมดังกล่าวก็คือ การจัดการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ มีความรู้สึกร่วมกับชุมชนของตนเอง ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเท่าทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชุมชนที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ตนอาศัย นำความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านงานอาชีพและกระบวนการทำงานอาชีพเหล่านั้นมาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นถ่ายทอดให้ผู้เรียนในสถานศึกษา

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2535) การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นการสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในชุมชนนั้น ๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพ วิถีชีวิต อารยธรรม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

สุโขทัยเป็นแหล่งอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมานานนับพันปี การผลิตเครื่องสังคโลกของไทยในสมัยสุโขทัยได้ห่างหายไปเพราะการล่มสลายของอาณาจักรสุโขทัยและสวรรคโลก จึงปรากฏเพียงโบราณวัตถุที่เหลือไว้ให้นุชนรุ่นหลังได้ชื่นชมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของจังหวัดสุโขทัยไม่ปรากฏมีในแหล่งใดอีก นอกจากการผลิตแบบพื้นบ้านที่บ้านทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งทำให้บ้านทุ่งหลวงกลายเป็นแหล่งเครื่องปั้นดินเผาน่าสนใจยิ่งของสุโขทัยในปัจจุบัน (กรมวิชาการ, 2542 : 19) และเมื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของบ้านทุ่งหลวงพบว่า ถึงแม้อาชีพเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพที่ทำรายได้เป็นอย่างดีให้แก่ชาวบ้านก็ตาม แต่ปัจจุบันเยาวชนรุ่นใหม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับอาชีพนี้น้อยลงจนมีแนวโน้มว่าการผลิตเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นศิลปหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ และเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าของท้องถิ่นอาจไม่ได้รับการสืบทอด และอาจเสื่อมสลายไปในที่สุด

จากปัญหา แนวคิด และหลักการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้น เพื่อใช้แก้ปัญหา ดังกล่าว

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

จุดมุ่งหมายของการวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผา พื้นบ้านทุ่งหลวง

3. เพื่อประเมินคุณภาพของหลักสูตรการทำ เครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

4. เพื่อทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตร การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง ดังนี้

4.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผา พื้นบ้านทุ่งหลวง หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของ คะแนนเต็ม

4.2 เปรียบเทียบความสามารถในการทำ เครื่องปั้นดินเผาของนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรการทำ เครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง หลังเรียนกับเกณฑ์ ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม

4.3 ศึกษาเจตคติของนักเรียนต่อการเรียน การ สอนตามหลักสูตร การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่ง หลวง

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียน หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม

2. ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน ทุ่งหลวงของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม

3. เจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตาม หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงอยู่ใน ระดับดี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน ทุ่งหลวง อำเภอศรีมัท จังหวัดสุโขทัย สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดหลักที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
3. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
4. การจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม
5. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. ความสามารถในการปฏิบัติงาน
8. เจตคติต่อการเรียนการสอน
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

1. กระบวนการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง
2. สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในเขตตำบลทุ่งหลวง อำเภอศรีมัท จังหวัดสุโขทัย

หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

ตัวแปรตาม

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง
3. เจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัท จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

1.จุดมุ่งหมายการศึกษา เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัท จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. แหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน โดยคัดเลือกภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นตัวแทน จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือวิจัยภาคสนามเป็นแบบสัมภาษณ์การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงแบบมีโครงสร้าง โดยกำหนดข้อคำถามครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการของชุมชน กระบวนการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง ซึ่งประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) ประโยชน์ และความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง 2) การเตรียมน้ำดิน 3) การทำแม่พิมพ์ปูนปลาสเตอร์ 4) เครื่องมือที่ใช้ในการทำเครื่องปั้นดินเผา 5) การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์โดยวิธีการหล่อหน้าดิน 6) การตกแต่งผลิตภัณฑ์ 7) การเผาผลิตภัณฑ์ และ 8) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัต จังหวัดสุโขทัย โดยการสัมภาษณ์ และศึกษาการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน อยู่ในพื้นที่เป็นเวลา 1 เดือน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการของชุมชน และกระบวนการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงที่รวบรวมได้ในประเด็นต่าง ๆ ตามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาสังเคราะห์เรียบเรียงจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

ตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

1. จุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัต จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. แหล่งข้อมูลที่ใช้พัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัต จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นการนำข้อมูลที่ไดจากการศึกษากระบวนการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงในตอน ที่ 1 มาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา หลักสูตร

3. การพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัต จังหวัดสุโขทัย สำหรับ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เอกสารหลักสูตร และคู่มือการใช้หลักสูตร ได้ดำเนินการดังนี้

3.1 การสร้างเอกสารหลักสูตร ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนด้านความรู้ ความสามารถ และเจตคติ การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัต จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งได้เอกสารหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล

3.2 การสร้างคู่มือการใช้หลักสูตร

3.2.1 ศึกษาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น แล้วสร้างแผนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือสำหรับวัดผลประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินความสามารถการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผา ทำเครื่องปั้นดินเผา โดยเริ่มตั้งแต่ แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเตรียมน้ำดิน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ เก็บและบำรุงรักษาเครื่องมือที่ใช้ในการทำเครื่องปั้นดินเผา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำแม่พิมพ์จากปูนปลาสเตอร์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์โดยวิธีการหล่อหน้าดิน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการตกแต่งผลิตภัณฑ์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเผาผลิตภัณฑ์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

3.2.2 เขียนคำแนะนำการใช้เครื่องมือพร้อมทั้งแบบเครื่องมือสำหรับใช้ในการประเมินผลหลังการใช้หลักสูตรไว้ในคู่มือการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย

- 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 2) แบบประเมินความสามารถ ในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง
- 3) แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

3.2.3 กำหนดแนวทางในการใช้หลักสูตรเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยจัดทำเป็นคำแนะนำการใช้หลักสูตรสำหรับครูผู้สอน

ตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพของหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ก่อนนำไปทดลองใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณา ตรวจสอบ แต่ละองค์ประกอบโดยประเมินเอกสารหลักสูตร ประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และประเมินคู่มือการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย คำแนะนำการใช้หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือวัดผล การเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบประเมินหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง แล้วนำผลการประเมินมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2548 : 100)

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ได้

ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับไม่ค่อยดี

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับไม่ดีอย่างยิ่ง

ทำการปรับปรุงหลักสูตรตามข้อ เสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้

ตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรและศึกษาผลการใช้หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

การนำหลักสูตรการทำเครื่องปั้น ดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงไปทดลองใช้ครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยโดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Post test Only Design ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/6 โรงเรียนศรีรัตมาศ พัทธาคม อำเภอศรีรัตมาศ จังหวัดสุโขทัย ในปีการศึกษา 2550 จำนวน 35 คนได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) แบบประเมินความสามารถการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง และ 3) แบบวัดเจตคติต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

3.เตรียมการใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยร่วมวางแผนกับผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และครูฝ่ายวิชาการ โรงเรียนศรีรัตมาศพิทยาคม อำเภอศรีรัตมาศ จังหวัดสุโขทัย เพื่อขอความร่วมมือในการใช้หลักสูตรโดยร่วมกันกำหนดเวลาสถานที่และวัสดุอุปกรณ์สำหรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงให้สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนศรีรัตมาศพิทยาคม ซึ่งใช้เป็นสถานที่ทดลองใช้หลักสูตร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดทดลองใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2550 ในระหว่างเดือนพฤษภาคม 2550 ถึง เดือนกันยายน 2550 จำนวน 40 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยใช้เวลาในชั่วโมงเรียนปกติจำนวน 24 ชั่วโมง และเวลานอกเหนือจากชั่วโมงเรียนจำนวน 16 ชั่วโมง

4. ดำเนินการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตัวเอง และเชิญวิทยากรท้องถิ่นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการทำเครื่องปั้นดินเผามาร่วมสอนในบางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเริ่มสอนตั้งแต่แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 จนจบแผนการจัดการเรียนรู้

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง และเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง ได้ดำเนินการ ดังนี้

5.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วัดและประเมินผลหลังเรียนตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนดไว้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อตัดสินผลการเรียนรู้โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เมื่อเรียนจบหลักสูตร

5.2 ความสามารถในการทำเครื่องปั้น ดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

วัดความสามารถในการทำเครื่องปั้น ดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง โดยสังเกตการปฏิบัติงานและตรวจผลงานเมื่อเรียนจบในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 บันทึกผลการประเมินเก็บสะสมไว้ใน แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วนำมารวบรวม สรุปเมื่อเรียนจบหลักสูตร โดยใช้แบบประเมินความสามารถ ในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

5.3 เจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง วัดเจตคติของนักเรียนต่อ การเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง โดยใช้แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง เมื่อเรียนจบหลักสูตร

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลการทดลองไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังนี้

6.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม โดยใช้สถิติทดสอบสมมติฐาน One Sample t-test

6.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม โดยใช้สถิติทดสอบสมมติฐาน One Sample t-test

6.3 ผู้วิจัยรวบรวมผลการวัดเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงของกลุ่มตัวอย่าง หลังเรียนนำมาวิเคราะห์โดยรวมคะแนนของแต่ละหัวข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 ผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงอยู่ในระดับ ดีมาก

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 ผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงอยู่ในระดับ ดี

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 ผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงอยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 ผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงอยู่ในระดับ ไม่ดี

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 ผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงอยู่ในระดับ ไม่ดี อย่างยิ่ง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง ชุมชนต้องการให้เยาวชนมีความรู้ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผา และต้องการอนุรักษ์งานเครื่องปั้นดินเผาให้คงอยู่สืบต่อไป ในด้านกระบวนการทำเครื่องปั้นดินเผาประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ 1) การเตรียมน้ำดิน 2) การขึ้นรูป 3) การตกแต่ง และ 4) การเผาผลิตภัณฑ์

2. หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง ประกอบด้วย 1) เอกสารหลักสูตร ซึ่งมีส่วนประกอบ ดังนี้ 1.1) หลักการ 1.2) จุดมุ่งหมาย 1.3) โครงสร้างหลักสูตร 1.4) คำอธิบายรายวิชา 1.5) ผลการ

เรียนรู้ที่คาดหวัง 1.6) หน่วยการเรียนรู้ 1.7) สาระการเรียนรู้ 1.8) แนวการจัดการเรียนการสอน 1.9) การวัดผลประเมินผล และ 2) คู่มือการใช้หลักสูตรประกอบด้วย 2.1) คำแนะนำการใช้หลักสูตร 2.2) แผนการจัดการเรียนรู้ 2.3) คำแนะนำการใช้เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ 2.4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง 2.5) แบบประเมินความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง 2.6) แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

3. คุณภาพของหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

4. ผลประเมินการใช้หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง

4.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตร การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 เจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงอยู่ในระดับดี

อภิปรายผล

ผลที่ได้จากการวิจัยตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยข้อ 3 และข้อ 4 ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการจัดทำหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง ผู้วิจัยได้นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อในการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาและประยุกต์ใช้ เป็นการสืบทอดเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา และการสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (กรมวิชาการ, 2541 : 255) โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดหลักการ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้หลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จัดเรียงลำดับสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกกิจกรรม กำหนดการวัดผลประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริงครอบคลุมพฤติกรรมทั้งสามด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย เมื่อจัดทำหลักสูตรฉบับร่างเสร็จแล้วได้นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบด้านภาษา ความเหมาะสม ในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรตามคำแนะนำ แล้วจึงนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะอีกครั้งจึงทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกาญจนวรรณ คำสอนหา (2543 : บทคัดย่อ) หทัย เข็มศักดิ์ (2539 : บทคัดย่อ) อนุชิต แสนทวีสุข (2544 : บทคัดย่อ) ครรชิต ประถมเวียง (2543 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วพบว่าได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น

2. ผลการใช้หลักสูตร

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้วิจัยได้ออกแบบการเรียนรู้ในด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดย ได้วิเคราะห์

กระบวนการจัดการเรียนการสอน อย่างรอบด้าน กำหนดรูปแบบการสอนด้วยวิธีสอน ที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง โดยส่งเสริมให้นักเรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เน้นการเรียนรู้คุณธรรม นำกระบวนการจัดการและกระบวนการคิด สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้สื่อที่เป็นของจริง และใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่มีอยู่ได้สอดคล้องกับเนื้อหา และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จึงเป็นเหตุทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงเป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ หัทยา เขียมศักดิ์ (2539 : บทคัดย่อ) อนุชิต แสนทวีสุข (2544 : บทคัดย่อ) ครรชิต ประถมเวียง (2543 : บทคัดย่อ) และกาญจนาวรรณ คำสอนหา (2543 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง นักเรียนมีความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวง สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้ออกแบบการเรียนรู้ในด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยได้วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น กำหนดรูปแบบการสอนด้วยวิธีสอนที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง โดยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ปลูกฝังเรื่องการทำงานอย่างเป็นกระบวนการ ใช้สื่อที่เป็นของจริง และใช้แหล่งเรียนรู้ ในท้องถิ่นที่มีอยู่ได้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ความชำนาญการทำเครื่องปั้นดินเผาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนสำเร็จเป็นชิ้นงาน ใช้การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง (สอนอย่างไรวัดอย่างนั้น) ผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมิน โดยใช้ตัวเทียบเคียง (Benchmark) ตามมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงเป็นเหตุให้นักเรียนสามารถทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับ

งานวิจัยของกาญจนาวรรณ คำสอนหา (2543 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่านักเรียนทำคะแนนภาคปฏิบัติได้สูง

เจตคติของนักเรียนต่อการเรียน การสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน ทุ่งหลวง นักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงอยู่ในระดับดี ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบโดยได้วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นอย่างละเอียดรอบคอบ ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง โดยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในแหล่งเรียนรู้ นักเรียนได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา นอกจากนี้ยังได้ปลูกฝังนักเรียนเรื่องการทำงานอย่างเป็นกระบวนการ ใช้สื่อการสอนที่เป็นของจริง ใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่มีอยู่ได้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้ได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ความชำนาญการทำเครื่องปั้นดินเผาเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับผู้วิจัย โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติจนได้ชิ้นงานที่มีคุณภาพ จึงเป็นเหตุให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหัทยา เขียมศักดิ์ (2539 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วพบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

แม้ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านทุ่งหลวงของนักเรียนอยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 และเจตคติของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับดีแล้วก็ตาม ผู้วิจัยยังมีข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนี้

1.1 ควรกำหนดชิ้นงานให้นักเรียนได้ฝึกทำนอกเวลาเรียนเพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญในการทำเครื่องปั้นดินเผา

1.2 ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้ในชุมชนเพิ่มขึ้น จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่น และทำให้นักเรียนรักท้องถิ่นของตนเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไป

วิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบสิ่งที่น่าสนใจที่น่านำมาทำการศึกษาต่อไป คือ ตัวแปรด้านความรักในท้องถิ่นของตน ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาชาวบ้าน และความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการเขียนลวดลายศิลปะสมัยสุโขทัยบนผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา การทำหม้อกรันดินเผา การเคลือบผิวผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาแบบโบราณ ซึ่งล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่แฝงงานศิลปะสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าทั้งสิ้น ซึ่งผู้สนใจสามารถนำไปเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งต่อไปได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏราชภัฏพิบูลสงครามที่สนับสนุนทุนการวิจัย ภายใต้โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II-MAG) รวมถึงท่าน ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการงานที่ให้คำปรึกษาในเรื่องการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

รายการอ้างอิง

- [1] กรมวิชาการ. (2542). การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- [2] กาญจนาวรรณ คำสอนหา. (2543). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำปลาร้า กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- [3] ครรชิต ประถมเวียง. (2543). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การทำคราดมือเสือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ

การศึกษามหาบัณฑิต มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- [4] รัตนะ บัวสนธ์. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- [5] รุ่ง แก้วแดง. (2540). ปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- [6] หทัยา เจียมศักดิ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- [7] อนุชิต แสนทวีสุข. (2544). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานและอาชีพเรื่อง การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากกะลา มะพร้าว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นความหลากหลายทางชีวภาพเรื่อง ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง ของโรงเรียนป่าเต็งวิทยา อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

ณัฐภรณ์ พัฒนพิเชียร¹⁾ กาญจนา บุญสูง²⁾ นิภา เพชรสม²⁾

¹⁾ สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ ²⁾ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

38 หมู่ 8 ตำบลนาวัง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 76000

โทรศัพท์ 032-405558 Email: kanchana_boon@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่นความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยคณะครู นักเรียนและผู้รู้ในชุมชนและนักวิชาการ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สังเกตผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. มีผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 38 ชนิดพันธุ์ และมีถิ่นที่อยู่อาศัยชุกชุมบริเวณโดยรอบอ่างเก็บน้ำโคมนุ่น 4 หมู่ที่ 3 และ บริเวณโดยรอบอ่างเก็บน้ำโคมนุ่นที่ 5 หมู่ที่ 4 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และมีความชุกชุมมากที่สุดในเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง ของโรงเรียนป่าเต็งวิทยา อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 6 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ธรรมชาติของผีเสื้อ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 กว่าจะเป็นผีเสื้อ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ประเภทและชนิดของผีเสื้อ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การศึกษาผีเสื้อ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเก็บตัวอย่างของผีเสื้อ และหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การเพาะเลี้ยงผีเสื้อ

Abstract

The purposes of this research are

1. Studying regional biodiversity significantly about butterflies in Padeng, Amphur Kaengkrachan, Petchburi province
 2. Inventorying a curriculum involves butterflies in Padeng, Amphur Kaengkrachan, Petchburi province
- The methodology used in this research is the collaborating field-work among teachers, students, sophisticated villagers, and foresters, performed by observing butterflies, interviewing allocated villagers, and analyzing received information.

Results:

1. There are 38 species of butterfly widely spread over the reservoirs namely; Cow-milk gen.5th at Moo 4 and Cow-milk gen.4th at Moo 3. in Padeng, Amphur Kaengkrachan, Petchburi province. They are found crowdedly during May to June.
2. The development of Local butterfly biodiversity curriculum in Tumbol Padeng of Padengwittaya School Amphur Kangkrachan of Petchburi province composed of 6 educational aspects:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- General knowledge about butterfly
- Become butterfly
- Families and species of butterfly
- Butterfly studying
- Butterfly collecting
- Butterfly breeding

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 27 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ในมาตรา 35 ระบุไว้ว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเฉพาะที่เป็นโรงเรียน มีฐานะเป็นนิติบุคคลสามารถจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษาได้เอง จากที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ให้สถานศึกษาจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนให้มีความรัก ความผูกพันและมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง ดังนั้น โรงเรียนจึงมีภาระหน้าที่ตามบทบัญญัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อสร้าง และปลูกฝังองค์ความรู้ท้องถิ่นให้นักเรียนต่อไป

โรงเรียนป่าเต็งวิทยา ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 บ้านเสาร์ 5 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3 – 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6) ในปีการศึกษา 2551 มีนักเรียน 458 คน (มีนักเรียนที่เป็นชนเผ่าประมาณ 90 คน) บริเวณโรงเรียนตั้งอยู่ใกล้กับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ส่วนที่ 3 ป่าเลา (น้ำตกป่าละอู) จึงโอบล้อมด้วยเขาพะเนินทุ่ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรีซึ่งมีความสูง

สลัซซชันกันเขตชายแดนไทยและพม่า โดยโรงเรียนอยู่ห่างจากชายแดน 12 กิโลเมตรและติดต่อกับตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 28 ของไทย ครอบคลุมพื้นที่ป่าทั้งสิ้น 2,914 ตารางกิโลเมตร หรือเกือบสองเท่าของพื้นที่กรุงเทพมหานคร นับว่าเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี และพื้นที่อุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจันต์ จังหวัดราชบุรี ทิศใต้ ติดกับพื้นที่เขตปลอดภัยในราชการทหารซึ่งต่อเนื่องไปจนถึงเขตอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทิศตะวันตกติดชายแดนประเทศพม่า ทิศตะวันออก ติดพื้นที่เกษตรกรรม และป่าสงวนแห่งชาติในเขตอำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรีและอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่กว้างใหญ่และมีเทือกเขาสลัซซชัน จึงมีความอุดมสมบูรณ์เป็นต้นน้ำถึง 2 สายคือ แม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี จึงมีความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติที่สำคัญ เป็นแหล่งดูนกที่หายากและมีเฉพาะถิ่น เช่น นกเงือกเขียวหางหนาม นกเงือก เป็นต้น เป็นแหล่งศึกษาวิจัยพืชและสัตว์หลายชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผีเสื้อซึ่งมีจำนวนมากและหลากหลายสายพันธุ์ ซึ่งอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานรวบรวมได้ถึงจำนวน 285 สายพันธุ์(ข้อมูล 2551 ธรรมชาติ เต็มไชย) จึงสมควรที่จะศึกษาว่าโรงเรียน

ป่าเต็งวิทยาที่มีเขตติดต่อกับอุทยานแห่งนี้จะมีผีเสื้อที่สวยงามและจะมีวิธีการปลูกฝังให้เยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับผีเสื้อ เห็นคุณค่า รู้สิทธิของและร่วมอนุรักษ์ผีเสื้ออย่างไร

ในปีการศึกษา 2550 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้ให้ความอนุเคราะห์จัดอบรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ โรงเรียน ดชด.นเรศวรห้วยโสมง โรงเรียน ดชด.นเรศวรป่าละอู โรงเรียน ดชด.นเรศวรบ้านห้วยผึ้ง โดยให้คณะครูของโรงเรียนป่าเต็งวิทยาทั้งหมดเข้ารับการอบรมด้วย โดยครูโรงเรียน ดชด.ทั้งหมดร่วมกันจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง กล้วยาแฝก ส่วนโรงเรียนป่าเต็งวิทยานั้นเนื่องจากมีภูมิหลังเรื่องการจัดค่ายสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 จึงเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางธรรมชาติของป่าบริเวณใกล้เคียง โรงเรียน จึงกำหนดจัดทำหลักสูตรจำนวน 5 หลักสูตร คือ ผีเสื้อในตำบลป่าเต็งนกในโครงการพระราชดำริป่าเต็ง-ห้วยสัตว์ใหญ่ แมลงในตำบลป่าเต็ง ปูเจ็ดสี และสมุนไพรในตำบลป่าเต็ง โดยหลักสูตรท้องถิ่นความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง เป็นงานวิจัยของผู้เขียนซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนและเป็นนักศึกษาของสถาบันแห่งนี้ และเป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อนำร่องให้กับหลักสูตรอื่นๆ ของโรงเรียน

สร้างเครือข่าย

ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรความหลากหลายทางชีวภาพ ผู้วิจัยได้ประสานงานกับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คณะครู นักเรียน โดยใช้ชั่วโมงกิจกรรมในทุกๆ วันศุกร์ภาคบ่ายของปีการศึกษา 2550 เช่น การเก็บตัวอย่างผีเสื้อ การเชิด การอบแห้ง การจดบันทึกข้อมูลของผีเสื้อตัวอย่างที่ร่วมกันเก็บมาจากในท้องถิ่นและภายในโรงเรียน ขณะเดียวกันคณะครูก็พัฒนาหลักสูตรไปด้วย เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นที่แท้จริง โดยอาศัยคณาจารย์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีเป็นที่ปรึกษาและทำการทดลองสอนกับนักเรียนที่ร่วมออกเก็บตัวอย่างผีเสื้อ สรุปได้ว่า เก็บข้อมูล ออกแบบหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรไปพร้อมกัน

สนทนากลุ่ม(Focus Group)

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วม(Participatory Action Research: PAR) จึงใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของผู้มีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพและสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของท้องถิ่น และร่วมกันดำเนินการเก็บตัวอย่างจำแนกรายละเอียดของผีเสื้อแล้วจัดทำเอกสารและส่งเอกสารฉบับร่างไปให้ผู้เชี่ยวชาญศึกษา จำนวน 3 เล่ม คือ หลักสูตรท้องถิ่นความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง แผนการจัดการการเรียนรู้ และเอกสารประกอบการเรียนตามหลักสูตรนี้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ได้แก่ รศ.ดร.นิภา เพชรสม ผศ.ดร.กาญจนา บุญส่ง จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และ ดร.ไพรัช มณีโชติ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจากอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้แก่ นายธรรมบุญ เต็มไชย หัวหน้าศูนย์ศึกษาและวิจัย อุทยานแห่งชาติที่ 1 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน นายสุทัศน์ ทรัพย์พู่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสัตว์ป่าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และนางสาวขวัญดาว กาดไชเข็ม เจ้าหน้าที่โครงการศึกษาและวิจัยสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและในส่วนของโรงเรียนได้แก่ผู้ดำเนินการวิจัย ครูผู้ร่างหลักสูตรและทดลองสอน และนักเรียนกลุ่มศึกษาและเก็บตัวอย่างผีเสื้อ ซึ่งผลการวิพากษ์หลักสูตรมีดังนี้

- จุดเด่นของหลักสูตร ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ของท้องถิ่น เรื่องผีเสื้อซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นจริง ณ เวลานั้นซึ่งภายนอกจะยังคงอยู่หรือไม่ว่ายังไม่สามารถให้คำตอบได้ แต่หลักสูตรนี้ได้เปิดเผยข้อมูลท้องถิ่นสู่สาธารณะและการได้รับความร่วมมือจากอุทยานแห่งชาติในการร่วมจัดทำหลักสูตรซึ่งยังไม่พบความร่วมมือแบบนี้ตลอดจนความร่วมมือของครูผู้สอนและนักเรียนผู้ใช้หลักสูตรและร่วมสำรวจเก็บตัวอย่างของผีเสื้อ และการจัดทำหลักสูตรความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่กันไปเพื่อให้สังคมรับรู้จุดเด่นของตำบลป่าเต็ง

- จุดที่ควรปรับปรุง ได้แก่ ควรระบุหลักสูตรให้ชัดเจนว่าเป็นหลักสูตรและองค์ความรู้ของตำบลป่าเต็ง การเขียนคำอธิบายรายวิชา วิสัยทัศน์ พันธกิจและวัตถุประสงค์ให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและบ่ง

บอกถึงความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง ส่วนการวัดผลประเมินผลนั้นให้เน้นการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เช่น จากการออกเก็บตัวอย่าง การเซตการจำแนกชนิดพันธุ์ การเขียนรายงาน และจากการทดลองเพาะเลี้ยงผีเสื้อ การสังเกต และการจัดบันทึกจะดีกว่าการให้นักเรียนไปท่องจำมาแล้วมาทำข้อสอบ เพราะนักเรียนได้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาครบถ้วนแล้ว

ดังนั้น หลักสูตรที่ยกวางนั้นจึงต้องปรับปรุงใหม่เนื่องจากมีลักษณะที่เป็นหลักสูตรที่ออกแบบมาจากส่วนกลาง ที่ไม่ใช่ออกแบบมาสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ในการปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าว ได้กำหนดวิสัยทัศน์ใหม่ เป็น "โรงเรียนป่าเต็งวิทยา มุ่งเน้นให้นักเรียนสืบค้น เก็บตัวอย่าง จำแนกชนิดพันธุ์ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง รวบรวมเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่น ร่วมมือกับชุมชนอนุรักษ์ชนิดพันธุ์และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของผีเสื้อ" กำหนดเป้าหมายของหลักสูตรใหม่มี 4 ข้อ คือ

- 1) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และความสำคัญของผีเสื้อในระบบนิเวศ
- 2) นักเรียนสามารถสืบค้น เก็บตัวอย่าง จำแนกชนิดพันธุ์ รวบรวมองค์ความรู้เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง
- 3) นักเรียนสามารถเพาะเลี้ยง สังเกตการณ์เจริญเติบโตของผีเสื้อ บันทึกและรายงานผล ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนได้
- 4) นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของผีเสื้อ ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศและช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมให้ยั่งยืน

จัดทำหน่วยการเรียนรู้ 6 หน่วยการเรียนรู้ดังนี้

หน่วยที่ 1 ธรรมชาติของผีเสื้อ(วิวัฒนาการทางธรรมชาติของผีเสื้อ)

หน่วยที่ 2 กว่าจะเป็นผีเสื้อ(วงจรชีวิตของผีเสื้อ)

หน่วยที่ 3 ประเภทและชนิดของผีเสื้อ(ผีเสื้อกลางวัน ผีเสื้อกลางคืน วงศ์ของผีเสื้อกลางวัน)

หน่วยที่ 4 การศึกษาผีเสื้อ(การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการศึกษาผีเสื้อ เช่น กล้องส่องทางไกล กล้องดิจิทัล ขวดน็อคแมลง การทำเหยื่อล่อผีเสื้อ)

หน่วยที่ 5 การเก็บตัวอย่างผีเสื้อ(การสำรวจแหล่งที่อยู่ การเก็บตัวอย่าง การจำแนกและการจัดบันทึก)

หน่วยที่ 6 การเลี้ยงผีเสื้อ(การเพาะเลี้ยงในอาคาร การเพาะเลี้ยงในกล่อง การเก็บไข่ ดักด้ว การจัดเตรียมอาหารและสภาพแวดล้อม การบันทึกข้อมูลและนำเสนอข้อมูล)

หลักสูตรดังกล่าวเป็นสาระเพิ่มเติมในช่วงชั้นที่ 4 เวลาเรียน 40 ชั่วโมง 1 หน่วย

องค์ความรู้ท้องถิ่น

จากการสำรวจและร่วมกันเก็บตัวอย่างผีเสื้อของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ครูและนักเรียนในตำบลป่าเต็งสรุปได้ดังนี้

1. แหล่งที่พบผีเสื้อชุกชุมได้แก่บริเวณโดยรอบอ่างเก็บน้ำหมู่ที่ 4 และบริเวณโดยรอบอ่างเก็บน้ำหมู่ที่ 3 ตำบลป่าเต็ง แหล่งที่พบรองลงไปได้แก่ หมู่ที่ 6 ป่าปะเกะญอ และบริเวณอ่างเก็บน้ำตะเมาะน้อยหมู่ที่ 2

2. จำนวนผีเสื้อที่พบ 38 ชนิดพันธุ์ ระยะเวลาที่พบผีเสื้อมากที่สุดในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน

จากการดำเนินงาน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง พบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ดังนี้

1) นักเรียนสามารถเรียนรู้ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ เช่นการเก็บตัวอย่าง การจำแนกชนิดพันธุ์ จากคู่มือ

2) นักเรียนมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม เช่น การสังเกตสภาพแวดล้อมอย่างละเอียด ได้แก่ การสังเกตชนิดผีเสื้อขณะบินผ่านว่าเป็นชนิดที่มีในตัวอย่างหรือยัง และยังมีความสนใจในสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในบริเวณโรงเรียน

3) ด้านการเลี้ยงผีเสื้อ นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการะจากการเรียนปกติในวิชาต่างๆที่ค่อนข้างมากตามหลักสูตรซึ่งต้องหาวิธีการแก้ไขต่อไป

4) ด้านอื่นๆ ได้แก่ นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นจริงๆ ซึ่งยังมีองค์ความรู้อีก

โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท Win II-MAG

มากมายที่รอคอยการค้นพบ นอกจากนี้นักเรียนยังมีความรักและความภาคภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง

สถานที่เก็บตัวอย่างผีเสื้อ

นักเรียนเซต บัณฑิตกรายละเอียด จำแนกชนิดพันธุ์

ผีเสื้อที่ผ่านการเซตและจำแนกแล้วเข้าตู้อบ 2 วัน

ผีเสื้อที่ผ่านการเซต จำแนก และการอบ 2 แล้ว
จัดแสดงเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยในโครงการความร่วมมือระหว่างกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการ “โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ปี 2550” ขอขอบคุณสำนักงานกองทุน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

สนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบุรีที่สนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักวิชาการและมาตรฐาน
การศึกษา. (2549). **แนวทางการจัดทำสาระ
การเรียนรู้ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- [2] กาญจนา บุญส่งและคณะ. (2546). **รายงานการ
วิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและ
ชุดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น
ฐาน**. . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.
- [3] คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน.
(2539). **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี.
- [4] สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2.
(2549). **คู่มือดำเนินการจัดทำสาระการ
เรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา**. เอกสาร
โรเนียว
- [5] สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,
กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). **2549 ปีแห่ง
การปฏิรูปการเรียนการสอน แนวทางการ
บริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน
ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2549**. _____. (2542).
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา.

กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ในจังหวัดพังงา

จรรยา บัวเพ็ง¹⁾ และ นิสา ชัชกุล²⁾

¹⁾ ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ ²⁾ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

21 หมู่ 6 ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 83000

โทรศัพท์ : 08-96524259 โทรสาร: 076- 211778 Email: nisa4499@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพร้อมด้านการจัดการและสภาพของตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ในจังหวัดพังงา 3) เพื่อสร้างกลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ในจังหวัดพังงา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกประเภท จัดหมวดหมู่ และเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง และใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ราย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าไคสแควร์

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดพังงามีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติซึ่งมีความพร้อมในด้านความอุดมสมบูรณ์ ความหลากหลายของระบบนิเวศ มีความปลอดภัยในการจัดการท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกสอดคล้องกับทรัพยากรท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างสะดวก มีแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่เกือบทุกอำเภอและสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี สำหรับสภาพของตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา พบว่า มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในแต่ละปี โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวเยอรมัน สวีเดน สหราชอาณาจักร สวิสเซอร์แลนด์ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีถิ่นที่อยู่ในภาคใต้รองลงมาคือกรุงเทพมหานคร โดยนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับ มีการพักผ่อนน้อยมาก แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยว นิยมเดินทางอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ได้แก่ วนอุทยานสะพานมโนราห์ รองลงมาได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโคกปริวรรต และวนอุทยานน้ำตกรามัญ สำหรับอุทยานเขาหลัก-ลำรู่ และอุทยานแห่งชาติศรีพังงาจะมีนักท่องเที่ยวน้อยมากในช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติทุกแห่งมีปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศถึงร้อยละ 90 ยกเว้นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโคกปริวรรตแห่งเดียวที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมากกว่าซึ่งมีประมาณร้อยละ 80 ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลต่างๆ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนิยมเดินทางในฤดูกาลท่องเที่ยว ทั้งนี้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาอุปสรรคมีความพึงพอใจและทัศนคติที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยปัจจัยจุดจูงใจหลักที่ทำให้อยากเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ รองลงมาเป็นปัจจัยทางประชากรศาสตร์

จากการสำรวจความคิดเห็นนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดย ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านราคา มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาน้อยที่สุด นอกจากนี้ ความต้องการอันดับแรกของนักท่องเที่ยวชาวไทย คือบรรยากาศและทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ต้องการคือ เพื่อศึกษาเรียนรู้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีความคิดเห็นว่า ควรให้เพิ่มที่พักแบบโฮมสเตย์และที่พักแบบเต็นท์ในจังหวัดพังงาให้มากขึ้น

กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา พบว่า เพื่อเป็นการจูงใจนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดพังงา ให้รับรู้และเข้ามาใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาให้มากขึ้น จึงควรใช้กลยุทธ์ด้านการจัดการผลิตภัณฑ์โดยแบ่งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใน

เขตและอยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กล่าวคือ เชิญชวนให้ผู้ประกอบการเข้ามาจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอนุญาตให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในพื้นที่ที่อยู่นอกเขตดังกล่าว เช่น อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ตามความเหมาะสมในลักษณะของเครือข่ายชุมชน เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวและสร้างความน่าสนใจในการท่องเที่ยวมากขึ้น ตลอดจนสร้างมรดกเชิงนิเวศในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ ทั้งนี้ ควรกำหนดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติให้ตรงตามกลุ่มเป้าหมายกล่าวคือ แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับเดินป่าระยะสั้น เล่นน้ำตก พักผ่อน พื้นที่สำหรับการทัศนศึกษา และพื้นที่สำหรับการเดินป่าระยะไกลและพักแรมในป่า ตลอดจนมีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นและเหมาะสม ใช้กลยุทธ์สร้างภาพลักษณ์ให้แหล่งท่องเที่ยวบนบกของจังหวัดพังงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เพื่อสร้างคุณค่า สร้างชื่อเสียง และความจดจำทางการตลาดโดยทำการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเกี่ยวกับจุดเด่น เอกลักษณ์ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว ใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเชิงรุกแบบครบวงจรหรือ IMC ให้ตรงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา โดยจัดสรรงบประมาณ บุคลากรและกำหนดบทบาทที่ชัดเจน เหมาะสม เช่น มีบทบาทในการดูแลมาตรฐานของบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อัตราค่าบริการ การฝึกอบรมมัคคุเทศก์เชิงนิเวศ รวมถึงจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวในรูปแบบของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดการข้อมูลย้อนกลับของนักท่องเที่ยว อย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีบทบาทในการสร้างการวัดความสำเร็จทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดพังงา พร้อมทั้งติดตาม ประเมินผลสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง รวมถึงการวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลยุทธ์การตลาด การเดินป่า

Abstract

The purposes of this study were to: (1) examine the current readiness of ecotourism management and the current nature of marketing for trekking and nature study ecotours in Phang-Nga, (2) explore the tourists' views and needs toward trekking and nature study ecotours in Phang-Nga, and (3) to create marketing strategies for future trekking and nature study ecotours in Phang-Nga. This study employed both qualitative and quantitative research methodologies. The data collected by in-depth interviews were labeled, categorized, and compared. Questionnaires were used to collect data from a sample of 400 subjects. The data from the questionnaires were analyzed by using SPSS for analyses: frequency, percentage, standard deviation, and chi-square.

Results from the study showed that Phang-Nga has the potential for providing trekking and nature study ecotours because of its abundant and diverse ecology. Phang-Nga is safe and has the resources and facilities needed for ecotourism. Also, it is somewhat convenient to travel to tourist attractions in Phang-Nga. Its tourist attractions can be found in almost every district in the province and can be visited throughout the year. Results concerning the nature of marketing for trekking and nature study ecotours revealed that the number of foreign tourists increased each year, especially tourists from Germany, Sweden, the United Kingdom, and Switzerland. The majority of Thai tourists were from the South and the second main group was from Bangkok. Thai tourists preferred a one-day trip, only a small percentage of Thai tourists stayed overnight. Tourist attractions commonly visited throughout the year in Phang-Nga were the Sra Nang Manora

Park, the Tone Pariwat Wildlife Sanctuary, and the Raman Waterfall Forest Park. Few tourists traveled to the Khao Lak-Lamroo National Park and the Sri Phang Nga National Park during May through October. Ninety percent of the tourists were Thai in all tourist attractions—except the Tone Pariwat Wildlife Sanctuary where 80 percent of the visitors were foreign tourists. Thai tourists preferred traveling during the festival season while foreign tourists preferred traveling during tourism season. Most Thai and foreign tourists did not experience any troubles while visiting. They were satisfied with their experiences and had a good attitude toward the places they visited. The tourists' primary attractions to traveling to Phang-Nga were the scenery and the people.

Results regarding tourists' views and needs revealed that mixed marketing factors affect trekking and nature study ecotours in Phang-Nga—the most important factor was physical environment while price was the least. What tourists valued most was the atmosphere and scenery of the tourist attractions. They also appreciated a nature-based, environmental education experience. The tourists desired additional homestay and camping ecotour opportunities in Phang-Nga

Results concerning marketing strategies for trekking and nature study ecotours showed that, in order to attract additional tourists in Phang-Nga to participate in trekking and nature study ecotours, product management strategies should be employed by establishing zones of tourist attractions that are located in and outside of national reserves, national parks, and wildlife conservation areas; that is, inviting tour operators to provide trekking and nature study ecotours in national reserves, national parks, and wildlife conservation areas while allowing local communities to operate outside those areas, for example, sanctuaries and areas for conservation. The ecotour activities of each area should be properly promoted using local networks which would draw attention to ecotourism as a whole. Knowledgeable local eco-tourist guides should be fostered. Trekking and nature study ecotour areas should be appropriately designated to meet the target groups; that is, designating areas for a short-distance trip, a waterfall visit, a relaxing trip, a field trip, a long-distance trekking, and an overnight trek. Suitable facilities should be sufficiently provided. Image enhancing strategies should be employed to promote Phang-Nga's land tourist attractions as resources for trekking and nature study ecotours. To create valuable, reputable and memorable marketing, Phang-Nga's abundant and unique tourist attraction resources should be communicated to tourists and tour operators. Active integrated marketing communication (IMC) strategies should be directly employed to the target tourists. Tourism associations should establish ways of supporting ecotourism in Phang-Nga. A sufficient budget should be allocated to achieve these goals. Personnel and their responsibilities should be clearly and appropriately assigned. Tourism associations should provide appropriate training and have a role in standardizing and regulating ecotourism services, costs and the eco-tourist guides in Phang-Nga. Tourism associations should also play roles in supporting customer-relationship management and providing tourist service centers. In addition, the tourism associations should have a role in creating tools to measure the success of marketing as well as doing follow-ups, evaluations, and analyses to continuously improve ecotourism.

บทนำ

ปัจจุบันกระแสความต้องการในด้านการอนุรักษ์ต่อการท่องเที่ยวมีมากขึ้น และกระจายออกไปทั่วโลก โดยมีทิศทางที่มุ่งไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่

คำนึงถึงการรักษาสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และประโยชน์สุขอันยั่งยืนของโลกใบนี้ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

(ecotourism) ซึ่งจะถือเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้นั้น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของหน่วยงานหลายหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐบาล ภาคเอกชน เจ้าของพื้นที่และตัวนักท่องเที่ยวเอง รวมทั้งต้องมีการฝึกกำลังกันอย่างเข้มแข็งจากทุกฝ่าย ในลักษณะร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประสานงาน ช่วยกัน ผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เดินหน้าไปในทิศทาง ที่ถูกต้องอย่างเป็นเอกภาพ [1] สำหรับประเทศไทย กำลังได้รับความสนใจและความนิยมในกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น ผสมกับการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์จากนโยบายของรัฐในอันที่จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีศักยภาพตามวิสัยทัศน์ของการท่องเที่ยวไทย ที่กล่าวว่า มุ่งพัฒนาและส่งเสริมให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยก้าวสู่มาตรฐานคุณภาพ เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถแข่งขันในตลาดโลกอันจะนำไปสู่การเป็นเมืองหลวงแห่งการท่องเที่ยวของเอเชีย (tourism capital of Asia) [2] ดังนั้น หากพื้นที่ใดมีศักยภาพและสามารถจัดให้เกิดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนจึงควรสนับสนุนให้ชุมชนได้รู้จักการจัดการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสและมีส่วนช่วยในการดูแลสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

จังหวัดพังงา ดินแดนแห่งเมืองดีบุก อยู่ทางภาคใต้ด้านตะวันตก ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 839 กิโลเมตร มีภูมิประเทศสวยงาม เป็นเมืองที่มีภูเขาเป็นกำแพงเมือง พื้นที่บนบกส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา สลับซับซ้อนส่วนมากเป็นเทือกเขาหินแกรนิตซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสายแร่ดีบุก กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ รวมถึงท้องทะเลของพังงาบางส่วนเป็นเขาหินปูนซึ่งเป็นที่ตั้งของถ้ำต่าง ๆ มีเนื้อที่ป่าสมบูรณ์ 792,656 ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดน้ำตกหลายสายอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และเป็นต้นน้ำของแม่น้ำสายหลัก สภาพป่าเป็นป่าดงดิบชื้นและป่าดงดิบเขาประกอบไปด้วยพรรณไม้สำคัญต่าง ๆ รวมถึงพันธุ์ไม้หายาก และมีแหล่งที่อยู่เฉพาะถิ่น เช่น บัวผุด กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ รองเท้านารีขาวสตูล อยู่พอสมควร รวมถึงสัตว์ป่าที่พบเห็นได้ง่ายคือ นกชนิดต่าง ๆ และสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์เช่น สมเสร็จ หมูป่า ค่างแว่นถิ่นใต้ และไก่จุก [3] จึงอาจถือได้ว่า จังหวัดพังงามีความได้เปรียบด้านฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สวยงาม อุดมสมบูรณ์และมี

แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี จากสถิติจำนวนผู้เยี่ยมเยือนจังหวัดพังงา พบว่า ในปี 2546 มีผู้เยี่ยมเยือนจำนวน 2,334,609 คน ในปี 2547 จำนวน 2,894,654 คน และปี 2548 จำนวน 821,263 คน ตามลำดับ [4] ปัจจุบัน จังหวัดพังงายังใช้พื้นที่ไม่เต็มศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน ซึ่งมีมากเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ ประกอบกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในประเทศไทย กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติในแต่ละฤดูกาล แต่ละภูมิภาค ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศแตกต่างกันนั้น ย่อมพบสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไปอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาจึงถือเป็นโอกาสในการสร้างความแตกต่างทางการตลาดให้กับสินค้าประเภทท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษากลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดพังงา เพื่อค้นหากลยุทธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดความพึงพอใจจากการเดินทางท่องเที่ยวซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวซ้ำในครั้งต่อไปและนอกจากการเพิ่มระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในกลุ่มที่เป็นลูกค้าเดิมหรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแล้วกลุ่มนักท่องเที่ยวที่คาดหวังว่าจะเป็นลูกค้าในอนาคตก็จะรับรู้ได้จากการบอกเล่าจากกลุ่มนักท่องเที่ยวเดิม ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับจังหวัดพังงาอีกด้วย รวมทั้งเป็นแนวทางในการวางแผนและพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นไปอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับกระแสนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และเป็นหนทางก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีพื้นที่เป้าหมายจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาลำดวน-ลำรู อุทยานแห่งชาติศรีพังงา วนอุทยานสระนางมโนราห์ วนอุทยานน้ำตกรามัญ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนไพรบรรทัด เป็น

ตัวแทนในการหาข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

1. ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานของภาครัฐที่ดูแลพื้นที่ท่องเที่ยวใน จังหวัดพังงาเพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้เป็นจุดขาย

1.2 ผู้บริหารหรือตัวแทนของสถานประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ที่ให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการและการดำเนินธุรกิจกับสถานที่ท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และการเลือกส่วนตลาดท่องเที่ยวที่เห็นว่าเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เป็นตลาดท่องเที่ยวเป้าหมาย

1.3 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยแบ่งกลุ่มตามพฤติกรรมการเดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ กลุ่มที่จัดการเดินทางมาโดยบริษัทนำเที่ยว และกลุ่มที่จัดการเดินทางโดยตัวเอง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจความคิดเห็น และสิ่งที่มีอิทธิพลทางความคิดของนักท่องเที่ยวต่อการใช้ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปเป็นพื้นฐานในการศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมกับตลาดเป้าหมาย เพื่อค้นหากลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาที่สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

สำหรับการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลเชิงลึก สถิติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในเขตอุทยานและวนอุทยาน นโยบายของรัฐบาล ตลอดจนแนวโน้มทางธุรกิจจากสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือข้อมูลเอกสารเฉพาะจากในท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา และจากข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ระดับลึก ประกอบกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการบันทึก

ข้อมูลในประเด็นสำคัญ ประโยค วลี หรือคำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจง พร้อมทั้งบันทึกลักษณะกิริยาท่าทาง อารมณ์ และพฤติกรรมการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูลหลัก และวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะ ๆ โดยถอดเทปทุกครั้งที่สิ้นสุดการสัมภาษณ์ในแต่ละวัน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง (ผู้วิจัยจะหยุดการสัมภาษณ์เมื่อข้อมูลอิ่มตัว หรือไม่มีข้อมูลแปลกใหม่) โดยใช้หลักตรรกวิทยา และทำการจัดหมวดหมู่ จำแนกประเภทข้อมูลอย่างเป็นระบบทุกประเด็น แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในคุณภาพหรือคุณสมบัติของข้อมูล ซึ่งจะได้ข้อสรุปที่เป็นลักษณะร่วมและแตกต่างของข้อมูลชุดนั้น เพื่อจะได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นจากปรากฏการณ์จริง เกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดพังงา

2. ใช้แบบสอบถามในการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการ (Demand) ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ต้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา กับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นพื้นที่ศึกษาโดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าไคสแควร์

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ความพร้อมด้านการจัดการ (supply) และสภาพของตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา

จังหวัดพังงา เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพและมีความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวมีธรรมชาติที่หลากหลาย มีการผสมผสานระหว่างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม กับกิจกรรมการท่องเที่ยวรวมไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่จังหวัดและประชาชนท้องถิ่น พังงาเป็นเมืองที่ค่อนข้างสงบเรียบร้อย สภาพความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดพังงาเรียบง่าย จึงจัดได้ว่า

จังหวัดพังงา มีความพร้อมด้านอุปทานทางการท่องเที่ยว โดยทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษา มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติ มีความปลอดภัยในการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความหลากหลายของระบบนิเวศ ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริมที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาจะกระจายอยู่เกือบทุกอำเภอ การเดินทางเข้าถึงทรัพยากรท่องเที่ยวค่อนข้างสะดวก ทำให้แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกันได้ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

ในปี 2550 กระแสการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดพังงาเพิ่มขึ้นจากปี 2549 ร้อยละ 13.62 โดยเฉพาะผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติที่มีการเติบโตร้อยละ 30.47 ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติในกลุ่มตลาดสแกนดิเนเวีย เช่น เยอรมนี สวีเดน สหราชอาณาจักร สวิตเซอร์แลนด์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่กลุ่มตลาดเอเชีย อาทิ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เริ่มมีการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดพังงาบ้าง ส่วนการเติบโตของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียงร้อยละ 1.83 เท่านั้น สำหรับลักษณะการเดินทางของผู้เยี่ยมเยือนจังหวัดพังงาที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวเอเชียรวมทั้งชาวไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 60.53 มีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับ ส่วนนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศยุโรป อเมริกา โอเชียเนีย นิยมพักค้างคืนในจังหวัดพังงา และจะไปพักที่เขาหลักและเกาะยาว เป็นหลัก โดยมีระยะเวลาพำนักเฉลี่ย 2.89 วัน และมีค่าใช้จ่ายระหว่างอยู่ในจังหวัดพังงา ประมาณ 1,925.14 บาทต่อวัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวในปี 2547 พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เข้ามาในจังหวัดพังงาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่เป็นวัยหนุ่มสาวและวัยทำงาน ซึ่งเดินทางเฉลี่ยปีละ 1 ครั้ง โดยมีจำนวนผู้ร่วมเดินทาง 1-3 คน นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาในจังหวัดพังงาส่วนใหญ่มีถิ่นที่อยู่ใน

ภาคใต้หรือภูมิภาคเดียวกันมากที่สุดรองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมและมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ได้แก่ วนอุทยานสระนางมนโรรห์ รองลงมาได้แก่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนปวิวรรต และวณอุทยานน้ำตกรามัญสำหรับอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ และอุทยานแห่งชาติศรีพังงาจะมีนักท่องเที่ยวน้อยมากในช่วงเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงจากแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล จึงอาจทำให้ถูกมองว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามฤดูกาล เมื่อพิจารณาข้อมูลนักท่องเที่ยวจำแนกตามสัญชาติ พบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษาทุกแห่งจะมีปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศสูงถึงร้อยละ 90 ยกเว้นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนปวิวรรตที่มีปริมาณนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศสูงกว่านักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งมีประมาณร้อยละ 80 ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมีประมาณร้อยละ 20 เนื่องจาก นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศชอบกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบผจญภัยในรูปแบบต่าง ๆ และส่วนใหญ่เดินทางโดยรถของบริษัทนำเที่ยวเป็นหลักและมาเป็นหมู่คณะ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยชอบความสะดวกสบาย และนิยมมาเล่นน้ำตก ปิกนิก พักผ่อนกับครอบครัว มักจะเดินทางมาเอง โดยนิยมใช้บริการทางด้านอาหารและเครื่องดื่มในร้านค้าสวัสดิการของพื้นที่ศึกษา สำหรับในส่วนของผู้ท่องเที่ยวชาวไทยที่เป็นนักศึกษามักจะมาเข้าค่ายพักแรม และมีการใช้จ่ายอย่างประหยัดและเป็นที่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ และปีใหม่ ในส่วนของผู้ท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะนิยมเดินทางเข้ามามากในช่วงเดือนพฤศจิกายน – เมษายน ซึ่งจัดเป็นฤดูกาลท่องเที่ยวทั้งนี้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาอุปสรรค มีความพึงพอใจและทัศนคติที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยปัจจัยจูงใจหลักที่ทำให้อยากเดินทางท่องเที่ยวได้แก่ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ รองลงมาเป็นปัจจัยทางประชากรศาสตร์

2. ความคิดเห็นและความต้องการ (demand) ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ตอบแบบสอบถาม เห็นว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมทุกด้านมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว กระบวนการซื้อ และความร่วมมือทางธุรกิจ ตามลำดับ ทั้งนี้ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านราคามีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาน้อยที่สุด ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.2 ต้องการรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รองลงมาร้อยละ 31.7 ต้องการรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน และใกล้ชิดธรรมชาติที่เงียบสงบ และมีความคิดเห็นว่างังหวัดพังงามีความเหมาะสมมากในการทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

นอกจากนั้น ยังมีความเห็นว่า อัตราค่าโรงแรมและค่าบริการต่าง ๆ ของที่พักในจังหวัดพังงามีราคาเหมาะสม และควรให้เพิ่มที่พักแบบโฮมสเตย์ และที่พักแบบเตนท์ในจังหวัดพังงาให้มากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความต้องการในบรรยากาศและทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว เป็นอันดับแรก รองลงมา มีความต้องการใกล้ชิดธรรมชาติให้มากขึ้น มีความต้องการด้านความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และความต้องการด้านความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ

3. กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา

จากผลการศึกษา สามารถพัฒนาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์ต่อตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายและ สามารถนำมาเปรียบเทียบกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดพังงาที่มีอยู่เดิม [5] กับกลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาที่ได้ค้นพบตามตาราง 1

ตาราง 1 เปรียบเทียบกลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวในจังหวัดพังงา

ส่วนประสมทางการตลาด	กลยุทธ์การตลาด	
	การท่องเที่ยวของจังหวัดพังงาในภาพรวมที่มีอยู่เดิม	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่ได้ค้นพบ
1. ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว	1.1 ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดพังงา 1.2 ส่งเสริม พัฒนาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์ที่สำนักพัฒนาการท่องเที่ยวกำหนด	1.1 สร้างการรับรู้ในผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวด้วยการสร้างภาพลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวบนบกของจังหวัดพังงา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติเพื่อสร้างคุณค่า สร้างชื่อเสียงและความจดจำทางการตลาด โดยการประชาสัมพันธ์ไปยังผู้ประกอบการ ผ่านสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดพังงา ตลอดจนการจัดทำ road show ในต่างประเทศของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ดูแลพื้นที่จังหวัดพังงา รวมไปถึง การประชาสัมพันธ์ผ่านสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้อย่างกว้างขวางขึ้น

ตาราง 1 (ต่อ)

ส่วนประสมทาง การตลาด	กลยุทธ์การตลาด	
	การท่องเที่ยวของจังหวัดพังงา ในภาพรวมที่มีอยู่เดิม	การท่องเที่ยวของจังหวัดพังงา ในภาพรวมที่มีอยู่เดิม
2. ราคาผลิตภัณฑ์ ทางการท่องเที่ยว	-	2.1 ควรดำเนินการโครงการ one day trip อย่างต่อเนื่อง และควรมีหน่วยงาน เข้ามาดูแลมาตรฐานของบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และอัตราค่าบริการ เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยวและเพื่อเป็นการขยายโอกาสให้นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ ได้ใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงามากขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เช่น การเพิ่มบริการด้านข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพังงา ควรร่วมมือกันในการจัดทำ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการเดินทาง การบริการต่าง ๆ และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง โดยให้มีการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ข้อมูลทันสมัย ครบถ้วน ดึงดูดใจ ที่สำคัญต้องเข้าใจง่าย เนื่องจากมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมของการใช้ภาษาและการสื่อสาร
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	3.1 พัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการการท่องเที่ยว (มัคคุเทศก์ / บริษัทนำเที่ยว / พนักงานบริการด้านการท่องเที่ยว / ร้านขายของที่ระลึก) ให้มีคุณภาพ	3.1 การเข้าถึงผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาที่สำคัญมีอยู่ 2 แบบ คือ ผ่านบริษัททัวร์ และ เข้าถึงผลิตภัณฑ์โดยตรง ซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะการใช้ภาษาและการสื่อสารซึ่งเป็นปัญหาที่พบโดยทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้รับรู้ เข้าใจในการสื่อสารข้อมูลรวมถึงบริการต่าง ๆ ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ควรคำนึงถึงการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของผู้เกี่ยวข้อง โดยรัฐบาลควรให้การสนับสนุนด้านการฝึกอบรมภาษาอังกฤษให้กับมัคคุเทศก์เชิงนิเวศและผู้เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นบุคลากรภาครัฐ และเอกชน ในส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ตาราง 1 (ต่อ)

ส่วนประสมทาง การตลาด	กลยุทธ์การตลาด	
	การท่องเที่ยวของจังหวัดพังงา ในภาพรวมที่มีอยู่เดิม	การท่องเที่ยวของจังหวัดพังงา ในภาพรวมที่มีอยู่เดิม
		ควรคำนึงถึงความยากง่ายในการติดต่อผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายต่าง ๆ เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวไทยมักจะเน้นความสะดวกสบายเป็นหลัก นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวก ตลอดจนการดูแลรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
4. การส่งเสริม การตลาด	4.1 พัฒนาเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4.2 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทุกแขนงอย่างต่อเนื่อง 4.3 พัฒนาเครือข่ายการตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4.4 สนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการขายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชิงรุกทั้งในและต่างประเทศ 4.5 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	กำหนดกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดให้ตรงกับนักท่องเที่ยวเป้าหมายดังนี้ 4.1 กลุ่มเดินป่าระยะสั้น 4.1.1 กลุ่มที่จัดการผ่านบริษัททัวร์ - ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว การบริการ และจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพังงาไปยัง ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว หรือ โรงแรมที่พัก 4.1.2 กลุ่มที่จัดการโดยตัวเอง - นักท่องเที่ยวต่างชาติ ใช้แผ่นพับ แผนที่ โปสเตอร์ เว็บไซต์เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว การบริการ และจุดเด่นที่น่าสนใจ - นักท่องเที่ยวชาวไทย ใช้ป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การบอกปากต่อปากจัดรายการสารคดีท่องเที่ยวทางสื่อโทรทัศน์ 4.2 กลุ่มเดินป่าเพื่อทัศนศึกษา โดยมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับหน่วยงาน หรือ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกผ่านระบบการศึกษา 4.3 กลุ่มเดินป่าระยะไกลและพักแรมในป่า โดยใช้เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ตประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านลักษณะการเดินทาง ภูมิประเทศ จุดเด่นที่น่าสนใจ ระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวและการบอกปากต่อปาก
5. สิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ	5.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศพัฒนาระบบเตือนภัยให้มีประสิทธิภาพ	5.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช หรือ กรมป่าไม้ควรเข้ามากำหนดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น แบ่งเป็น

ตาราง 1 (ต่อ)

ส่วนประสมทาง การตลาด	กลยุทธ์การตลาด	
	การท่องเที่ยวจังหวัดพังงา ในภาพรวม	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษา ธรรมชาติ
		พื้นที่สำหรับการพักผ่อน การเล่นน้ำตก และการเดินป่าระยะสั้น แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับการทัศนศึกษา ควรมีป้ายสื่อความหมาย บอกข้อมูลต่าง ๆ ทั้งนี้ควรมีสั่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นและเหมาะสม ส่วนพื้นที่สำหรับเดินป่าระยะไกลและพักแรมในป่าควรมีการกำหนดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากการท่องเที่ยว เช่น พื้นที่ที่มีไผ่อยู่ในเขตอนุทยาน อุทยาน หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งควรได้รับอนุญาตให้มีการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะได้ช่วยกันรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้คงอยู่และใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า
6. กระบวนการซื้อ	6.1 พัฒนาศูนย์กลางภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสร้างกลไก ระบบบริหารความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว 6.2 พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	6.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ แหล่งท่องเที่ยว และข้อควรปฏิบัติในการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการเอาใจใส่ดูแลอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งในระยะก่อนซื้อ ระยะบริการ และระยะหลังซื้อของผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่อุทยาน หรือชาวบ้านในแหล่งท่องเที่ยว
7. การจัดรวม ผลิตภัณฑ์	7.1 ส่งเสริมการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มจังหวัด และระหว่างกลุ่มจังหวัด	7.1 สนับสนุนให้แต่ละพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติตามความเหมาะสม ทั้งนี้การพ่วงผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ เข้าด้วยกันกับ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เช่น การชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยการผนวกการท่องเที่ยวเหล่านี้ให้เป็นเรื่องราวรวมไปถึงการกำหนด ให้กิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาของหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะทำให้รูปแบบของการจัดรวมผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวแตกต่างกันออกไป สร้างความน่าสนใจมากขึ้น

ตาราง 1 (ต่อ)

ส่วนประสมทาง การตลาด	กลยุทธ์การตลาด	
	การท่องเที่ยวจังหวัดพังงา ในภาพรวม	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษา ธรรมชาติ
8. การมีส่วนร่วม	8.1 สร้างกลไกการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวภาครัฐ เอกชน และประชาชน ให้เป็นเอกภาพ 8.2 เร่งสร้างกลไกระดับชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	8.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นผู้ขับเคลื่อน ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยการให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การจัดตั้งชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่า

ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปว่า เพื่อเป็นการจูงใจนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดพังงา ให้รับรู้และเข้ามาใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาควรใช้กลยุทธ์เชิงรุกดังต่อไปนี้

1. ใช้กลยุทธ์ด้านการจัดการผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา ออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1.1 ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยาน วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของรัฐดูแลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ควรสนับสนุน เชิญชวนให้ผู้ประกอบการเข้ามาให้บริการผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว หรือจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว โดยประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงศักยภาพและความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา

1.2 ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่อยู่นอกเขตอุทยาน วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เช่น อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐดูแล และยังมิได้มีการจัดการท่องเที่ยว ควรอนุญาตให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง เช่นการจัดตั้งกลุ่มหรือชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติของจังหวัดพังงาที่

บริหารจัดการโดยชุมชน และสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ ตามความเหมาะสมในลักษณะของเครือข่ายชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติได้ เพื่อสร้างความน่าสนใจในการท่องเที่ยวมากขึ้น ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงนิเวศในท้องถิ่นหรือ ใกล้ชาวบ้านให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดพังงาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. กำหนดพื้นที่หรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับการพักผ่อน การเล่นน้ำตก การเดินป่าระยะสั้น แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับการทัศนศึกษา ซึ่งควรมีป้ายสื่อความหมาย บอกข้อมูลต่าง ๆ ทั้งนี้ควรมีสั่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นและเหมาะสม ส่วนพื้นที่สำหรับการเดินป่าระยะไกลและพักแรมในป่า ควรกำหนดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากการท่องเที่ยว เช่น พื้นที่ที่มีได้อยู่ในเขตวนอุทยาน อุทยาน หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตลอดจนการอำนวยความสะดวกและดูแลรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

3. สร้างภาพลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวบนบกของจังหวัดพังงา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติเพื่อสร้างคุณค่า สร้างชื่อเสียงและความจดจำทางการตลาด โดยทำการสื่อสารไปยัง

นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเกี่ยวกับจุดเด่นเอกลักษณ์ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น การไปร่วมงาน trade show หรือ road show ในต่างประเทศ การเชิญตัวแทนของสื่อต่าง ๆ เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาผ่านสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย

4. ทำการสื่อสารการตลาดเชิงรุกแบบครบวงจรหรือ IMC ให้ตรงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย เช่น คู่มือแนะนำเที่ยวแผ่นพับ แผนที่ ป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การจัดรายการสารคดีท่องเที่ยวทางสื่อโทรทัศน์ การทำเว็บไซต์เกี่ยวกับจุดเด่นที่น่าสนใจ ลักษณะการเดินทาง การบริการต่าง ๆ และ แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง โดยให้มีการเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวดเร็ว ข้อมูลทันสมัย ครบถ้วนและดึงดูดใจ ควรแทรกความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพังงา และข้อควรปฏิบัติในการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดให้มีโปรแกรมสมาชิก เพื่อสร้างพันธมิตรในกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในระดับภูมิภาค และระดับประเทศ กระตุ้นการบอกปากต่อปาก และการร่วมมือในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของหน่วยงาน หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกผ่านระบบการศึกษา

5. จัดตั้งองค์กรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา โดยจัดสรรงบประมาณ บุคลากรและกำหนดบทบาทที่ชัดเจน เหมาะสม เพื่อเข้ามาดูแลมาตรฐานของบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และอัตราค่าบริการ เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว การฝึกอบรมมัคคุเทศก์เชิงนิเวศ รวมถึงจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้า CRM ในรูปแบบของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หรือ call center การจัดการข้อมูลย้อนกลับของนักท่องเที่ยว อย่างรวดเร็ว ตลอดจนสร้างการวัดความสำเร็จทางการตลาด (marketing KPIs) ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดพังงา พร้อมทั้งติดตามประเมินผลสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง รวมถึงการวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

การนำผลงานไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ดูแลพื้นที่จังหวัดพังงาสามารถนำผลการศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการวางแผนเพื่อขยายตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดพังงาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ตลอดจนการพัฒนากลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติให้เป็นไปอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับกระแสอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเพื่อรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต

2. กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยมาใช้ประกอบการพิจารณาในการวางแผนสนับสนุนให้เกิดชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถทำให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการกระจายรายได้ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งก่อให้เกิดความห่วงแหนความภาคภูมิใจ และจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นนั้น มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นไปอย่างยั่งยืน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาทำให้ได้รับองค์ความรู้จากปรากฏการณ์จริงเกี่ยวกับ กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา โดยได้ข้อสรุปในการนำกลยุทธ์การตลาดมาใช้ เพื่อเป็นการจูงใจนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดพังงา ให้รับรู้และเข้ามาใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงาดังนี้

1. ควรใช้กลยุทธ์ด้านการจัดการผลิตภัณฑ์โดยแบ่งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตและอยู่นอกเขต

อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กล่าวคือ เชิญชวนให้ผู้ประกอบการเข้ามาจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติวนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอนุญาตให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในพื้นที่อยู่นอกเขตดังกล่าว เช่น อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ โดยการให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว โดยใช้ต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย

วิริกรรมกุล [6] พบว่า การรับรู้ข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านโคกสันติสุข ตำบลวังหมี่ อำเภอน้ำเหียว จังหวัดนครราชสีมาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ตามความเหมาะสมในลักษณะของเครือข่ายชุมชน เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยว เป็นการสร้างประสบการณ์และความน่าสนใจในการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งอนุชิต เทียงธรรม [7] กล่าวว่า กระแสหลักของแนวคิดการตลาดสำหรับปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ก็คือ การตลาดมุ่งประสบการณ์ (experience marketing) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างให้ผู้บริโภคเกิดประสบการณ์ในการบริโภค ตลอดจนควรสร้างมัลติเท็กซ์เชิงนิเวศในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดพังงาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรกำหนดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติให้ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับเดินป่าระยะสั้น เล่นน้ำตก พักผ่อน พื้นที่สำหรับการทัศนศึกษา และพื้นที่สำหรับการเดินป่าระยะไกลและพักแรมในป่า ตลอดจนมีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นและเหมาะสม เพราะลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐ์ ศรีสุวรรณ [8] พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชของนักท่องเที่ยวชาวไทยและ

ชาวต่างประเทศได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ นอกจากนี้ คิคไชเลท [9] พบว่า ลักษณะทางกายภาพเป็นปัจจัยจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกาเดินทางท่องเที่ยวในแคนาดา

3. ควรใช้กลยุทธ์สร้างภาพลักษณ์ให้แหล่งท่องเที่ยวบนบขของจังหวัดพังงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เพื่อสร้างคุณค่า สร้างชื่อเสียง และความจดจำทางการตลาดโดยทำการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเกี่ยวกับจุดเด่น เอกลักษณ์ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่ง พินพัสนีย์ พรหมศิริ [10] กล่าวว่าหนึ่งในกลยุทธ์ ของนักการตลาดสำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงคือ การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (brand building) ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการใช้ตราสินค้าของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งตลาดต่างประเทศและตลาดในประเทศตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทั้งนี้ ในปี 2551 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้นำเสนอรูปแบบสินค้าใหม่ เพื่อสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งด้านตราสินค้าของแหล่งท่องเที่ยว ในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบมีเรื่องราว (thematic travel) โดยจังหวัดพังงาถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม รักษ์ ห่วงใย ใส่ใจ ธรรมชาติ (the beauty of natural wonders) [11]

4. ควรใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเชิงรุกแบบครบวงจรหรือ IMC ให้ตรงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ซึ่ง พินพัสนีย์ พรหมศิริ [10] ได้กล่าวว่า การประยุกต์ใช้สื่อและการติดต่อสื่อสารไปยังลูกค้าหลายรูปแบบด้วยการผสมผสานแต่ละวิธีที่ลงตัว จะทำให้การสื่อสารการตลาดประสบความสำเร็จ

5. ควรจัดตั้งองค์กรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเดินป่าศึกษาธรรมชาติในจังหวัดพังงา โดยจัดสรรงบประมาณ บุคลากรและกำหนดบทบาทที่ชัดเจน เหมาะสม เช่น มีบทบาทในการดูแลมาตรฐานของบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อัตราค่าบริการ การฝึกอบรมมัลติเท็กซ์เชิงนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัญหาที่พบได้ทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับพิมพาภรณ์ สุวดีกุล, จินตนา สุทธนู และจุฑามาศ ชัยเพชร [12] ได้ศึกษาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่

เป็นปัจจัยเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเลือกจังหวัดภูเก็ตเป็นศูนย์กลางในการเก็บข้อมูลพบว่าจุดอ่อนในการสื่อสารของคนไทยกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษโดยทั่วไป ยังไม่เพียงพอสำหรับระดับของการเป็นเมืองท่องเที่ยวคุณภาพ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของหนึ่งหทัย ขอผลกลาง [13] พบว่า ปัญหาการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประการหนึ่ง คือ ปัญหาจากสื่อบุคคล ดังนั้น จังหวัดพังงาควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ การฝึกอบรม แก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวของจังหวัดพังงาในภาพรวมได้ รวมถึงจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวในรูปแบบของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดการข้อมูลย้อนกลับของนักท่องเที่ยว อย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีบทบาทในการสร้างการวัดความสำเร็จทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดพังงา พร้อมทั้งติดตาม ประเมินผลสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง รวมถึงการวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภายใต้โครงการ “ทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ปี 2550”

เอกสารอ้างอิง

- [1] ไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย, สมาคม. (2006). เกี่ยวกับ สมาคม TEATA. [Online]. Available: <http://www.teata.org/new/aboutus.html> [2550, ตุลาคม 12]
- [2] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สำนักงาน. (2549 ก).แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2549. **e-TAT Tourism Journal**. [Online]. Available: <http://www2.tat.or.th/tat/e-journal/upload/112/MAP.pdf> [2550, ตุลาคม 12]
- [3] อนุรัตน์ วัฒนาวาศส์สว่าง. (2543). เที่ยวทั่วไทยไปกับ นายรอบรู้. ใน สุวัฒน์ อัครไชยชาญ (บก.),

นายรอบรู้ นักเดินทาง : พังงา. หน้า 44-45,114. กรุงเทพฯ : สารคดี.

- [4] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สำนักงาน. (2549 ข).สรุปข้อมูลผู้เยี่ยมเยือนปี **2546-2548**. [Online]. Available: <http://www.tat.or.th/stat/web/static-tst.php> [2550, ตุลาคม 12]
- [5] การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพังงา, สำนักงาน. (2551). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดพังงาใน ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพังงา. [Online]. Available :http://secretary.ots.go.th/phangnga/index.php?c_id=0&ct_id=12&type=customize [2551, พฤศจิกายน 25]
- [6] สมชาย วิริภิมย์กุล. (2543). การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชุมชนกรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านโคกสันติสุข ตำบลวังหมี่ อำเภอลำทับ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- [7] อนุชิต เทียงธรรม. (2547). **23 Strategy Marketing Key words**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แปลนพรินทร์.
- [8] วณิฉณีย์ ศรีสุวรรณ. (2547). กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในภาคใต้กรณีศึกษา : จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการบริการและการท่องเที่ยวนานาชาติ) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.
- [9] Kickchilat, C. J. (2005). **Motivation and perceptions of as influencers of consumer choice behavior : The case of tourism to Kenya**. D.I.B.A. dissertation, Nova Southeastern University, United State Florida
- [10] พินพิสนีย์ พรหมศิริ. (2547, มกราคม 1). กลยุทธ์การตลาดสำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง. ประชาชาติ ธุรกิจ. หน้า 6. [Online]. Available : <http://www.nidambe11.net/konomiz/2004q>

- 1/ article2004jan06p4.htm [2551, มิถุนายน 24]
- [11] กันต์มัลย์ จินดาประเสริฐ. (2551). งานวิจัย เรื่อง ราคาสินค้าของแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- [12] พิมพ์ภากรณ์ สุวัตติกุล, จินตนา สุทธนู และ จุฑามาศ ชัยเพชร. (2545). งานวิจัยเรื่อง การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม:ปัจจัยเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว. ภูเก็ต : สถาบันภาษามหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.
- [13] หนึ่งทัย ขอมผลกลาง. (2545). งานวิจัยเรื่อง สถานการณ์ และกระบวนการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์อย่างยั่งยืน
(มุมมองใหม่ผจญภัย) ในจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงา

Marketing Strategies for the Sustainable Development of Unseen
Thailand Sites (Adventure Tourism New Perspective)
in Trang Krabi and Phangnga Province

อังคณา อนุกุล¹⁾ และ วิญญู วีรยางกูร²⁾

¹⁾ ภาควิชาบริหารธุรกิจ(การตลาด) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

²⁾ ภาควิชาบริหารธุรกิจ(การตลาด) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Email:Veerayangkur@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความพร้อมด้านการจัดการ (Supply) และสภาพตลาดการท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์ (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในมุมมองของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคธุรกิจในพื้นที่จังหวัดตรัง กระบี่ และพังงา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยทางประชากรศาสตร์ต่อความต้องการ (Demand) ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์ (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงา 3) เพื่อเสนอกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์ (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้ สภาพความพร้อมด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพธรรมชาติที่สวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์หลากหลายของระบบนิเวศเหมาะสมในการจัดกิจกรรมผจญภัยในรูปแบบต่างๆ มีความพร้อมในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ส่วนในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีเท่าที่จะเป็นเท่านั้น ยกเว้นเขากระทะคว่ำที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรเลย ส่วนสภาพตลาดเนื่องจากยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เปิดตัวใหม่นักท่องเที่ยวน้อยคนนักที่จะรู้จัก ทำให้การทำตลาดยังอยู่ในวงที่จำกัดผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในด้านองค์ประกอบของทรัพยากรและส่วนประสมทางการตลาดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สามารถกำหนดกลยุทธ์การตลาดตามแนวทางกลยุทธ์ 8 P's คือ กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์(Product strategy) กลยุทธ์ด้านราคา(Price strategy) กลยุทธ์ด้านช่องทางการตลาดหรือการกระจายสินค้า (Place/Distribution strategy) กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion strategy) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล (People strategy) กลยุทธ์ด้านสภาพทางกายภาพ (Physical evidence) กลยุทธ์ด้านกระบวนการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Purchasing process) กลยุทธ์ด้านการจัดองค์ประกอบผลิตภัณฑ์ (Packaging)

ผลการวิจัยควรนำกลยุทธ์การตลาดมาใช้ในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวให้ตรงกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเพื่อสร้างการรับรู้และเข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวดังนี้ 1) ใช้กลยุทธ์การปรับปรุงหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือบริการท่องเที่ยวในแหล่งอันซีน ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว 2) ใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดเชิงรุกให้ตรงกับลูกค้าเป้าหมาย ทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการจัดตั้งเว็บไซต์ที่รวบรวมแหล่งท่องเที่ยวอันซีนในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยไว้ด้วยกัน การสร้างเครือข่ายทางการตลาดระหว่างภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น 3) นำกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดตั้งป่าชุมชนมาใช้ โดยการประสานความร่วมมือกันของคนที่อยู่ในท้องถิ่น ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ กลยุทธ์ทางการตลาด การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์

Abstract

The purposes of this research were 1) to examine the management readiness of both public and private units and the conditions of the adventure tourism market in Trang, Krabi, and Pang-nga provinces, 2) to study the needs of the tourists for adventure tourism in Trang, Krabi, and Pang-nga provinces, and 3) to propose some marketing strategies to develop “unseen tourism” in Trang, Krabi, and Pang-nga provinces.

The result for the first research questions suggested about the readiness of the tourist attractions for adventure tourism in these provinces, it was found that these attractions were appropriate for adventure tourism. The positive factors for adventure tourism included beautiful scenery, versatile ecological environment suited for various types of adventure, availability of transportation, good conditions of roads and clear signs, and other facilities. However, some areas were not ready for this type of tourism such as Kata Kwam Mountain in Pang-nga due to the lack of facilities. The situation of tourism market is still limited and low due to less well known to tourists.

The result for the second research questions could show that the needs of tourists from different socio-economic groups affect tourists' preferences at a different level of significance for elements of tourism resources and marketing mix factors at the level of significance of .05.

The result for the third research questions could help to determine 8P's of marketing strategies, such as product strategy, price strategy, place/distribution strategy, promotion strategy, people strategy, physical evidence, purchasing process and packaging

Altogether the result of the research, the marketing strategies should be used to promote tourism in the area directly to the right target group. That could enhance awareness and the consumption of tourism service as the follows:

1. Developing the tourist attractions in the area, focusing on the infrastructure, environment, and the tourists' safety.
2. Employing a pro-active marketing strategy to the target customers by advertising through websites and networks.
3. Cooperating with the local community in managing the tourist attractions in its area.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง มีสถานที่ท่องเที่ยวสวยงามดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสอยู่ทั่วประเทศ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาสัมผัสสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างงาน และการสร้างรายได้จากการที่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามศักยภาพการท่องเที่ยวที่สูงดังกล่าวลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุหลักสำคัญ 3 ประการดังนี้ ประการที่ 1 การจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่ขาดการดูแลและอนุรักษ์อย่างถูกวิธีทำให้คุณค่าและความงดงามทางธรรมชาติไม่ยั่งยืน

แหล่งท่องเที่ยวเริ่มเสื่อมโทรมและสกปรกด้วยขยะและมลภาวะ ประการที่ 2 การเกิดภัยทางธรรมชาติและแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกอย่างต่อเนื่องในภูมิภาคเอเชีย และประการที่ 3 วิกฤตการณ์การก่อการร้ายในภาคใต้ ในขณะที่เดียวกันก็มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในอื่น ๆ อีก เช่น ปัญหาปัจจัยด้านการเมืองภายในประเทศ ปัญหาการคมนาคมและสวัสดิภาพของนักเดินทาง ปัญหาภาพพจน์ในด้านลบของประเทศ และปัญหาการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ทำให้ไทยเริ่มเสียความได้เปรียบและฐานะทางการแข่งขันในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ และรัฐบาลจึงพยายามพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวใน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

รูปแบบใหม่ ตลอดจนโปรโมทสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสวยงามทางธรรมชาติและยังไม่ใช่ที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเน้นการส่งเสริมและเชิญชวนแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยโดยมีเหตุผลสำคัญเนื่องจากคนไทยมีการใช้จ่ายเพื่อการเดินทางและท่องเที่ยวต่างประเทศมากขึ้นตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา รายจ่ายค่าเดินทางและท่องเที่ยวของคนไทยที่เดินทางไปต่างประเทศมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ของบริการด้านรายจ่ายทั้งหมด (จากการซื้อขายเงินตราต่างประเทศผ่านระบบธนาคาร) โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนคนไทยที่เดินทางไปต่างประเทศและจำนวนเงินที่ใช้จ่ายโดยมีสาเหตุสำคัญคือ 1) เศรษฐกิจของประเทศมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้มีรายได้สูงมีจำนวนมากขึ้นจึงเดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศเพิ่มขึ้น 2) การส่งเสริมการขายของบริษัทการท่องเที่ยว รวมทั้งการแข่งขันลดราคาจูงใจให้คนเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศกันมากขึ้น 3) คนไทยไปลงทุนค้าขายในต่างประเทศมากขึ้น 4) ค่าใช้จ่ายของการศึกษาของนักเรียนไทยในต่างประเทศเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากค่านิยมในการส่งบุตรหลานออกไปเรียนในต่างประเทศสูงขึ้น หากปล่อยให้สถานการณ์เป็นอย่างนี้ไปเรื่อยๆ ย่อมมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงพยายามส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวภายในประเทศ ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยหันมาท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น เพื่อลดการสูญเสียเงินตราให้แก่ต่างชาติ โดยการค้นหามุมมองใหม่ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เคยค้นพบมาก่อน มุมมองที่ธรรมชาติซ่อนเร้นอยู่ กับแหล่งท่องเที่ยวทั่วเมืองไทย เพื่อให้คนไทยได้รู้จักความงามที่ซุกซ่อน ภายใต้แคมเปญ Unseen Thailand มีแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวต่างๆ ได้รับการส่งเสริมและจัดการดูแลที่ดีขึ้นในเขตพื้นที่ภาคใต้ แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง พังงา และกระบี่อีกมากมายที่ยังไม่ได้รับส่งเสริมด้านการจัดการและการตลาด เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและรักษาความเป็นธรรมชาติไว้ ดังนั้นการส่งเสริมโดยการสร้างและใช้แนวคิดด้านการตลาดที่ดีและเหมาะสม ในการกำหนดกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด โดยมี

วัตถุประสงค์ที่ทำให้มีแนวทางในการพัฒนาด้านการจัดการที่ยั่งยืน เกิดภาพลักษณ์ที่ดีปราศจากมลพิษและมลภาวะต่างๆ ดังที่เคยเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในพื้นที่ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่ใช่ที่รู้จักของนักท่องเที่ยวนี้ ประกอบด้วยเขากระทะคว่า ในจังหวัดพังงา น้ำตกบางท่าแม่ในจังหวัดกระบี่ และเกาะเหลาเหลียงในจังหวัดตรัง กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบอันซีน ไทยแลนด์ ที่หน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถนำแหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทย

การศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์อย่างยั่งยืน (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงาในครั้งนี้ โดยมุ่งศึกษาความพร้อมในด้านการจัดการ และสภาพตลาดในมุมมองของหน่วยงานราชการและองค์กรธุรกิจที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความงามทางธรรมชาติ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จัก ให้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว Unseen Thailand โดยมีความยั่งยืนในด้านการจัดการและสงวนรักษาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและเป็นธรรมชาติตลอดไป และศึกษาความต้องการสินค้าด้านการท่องเที่ยว Unseen Adventure ของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยศึกษาในด้านสถานภาพการใช้สินค้าการท่องเที่ยวในรูปแบบผจญภัย ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ปัจจัยหรือเหตุผลและความเหมาะสมในการเลือกทำกิจกรรมต่างๆ ความพึงพอใจต่อการใช้บริการจากผู้ให้บริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ความต้องการเพิ่มเติมจากผู้ให้บริการหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันเช่น ความต้องการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว(5' A) แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงด้านการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นด้านความต้องการของภาครัฐ และผู้ประกอบการในภาคเอกชน ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การให้บริการด้านการท่องเที่ยวแบบผจญภัย ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการท่องเที่ยวในแหล่ง Unseen ซึ่งนำไปเป็นพื้นฐานในการศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมกับตลาดเป้าหมาย เพื่อค้นหากลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์ (มุมมองใหม่ผจญภัย) ของจังหวัดตรัง กระบี่ และ

พังงา ที่สอดคล้องกับ ความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแต่ละที่ อันจะก่อให้เกิดความพึงพอใจจากการเดินทางท่องเที่ยว และตัดสินใจท่องเที่ยวซ้ำในครั้งต่อไป เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ โดยเฉพาะ (กลยุทธ์เจาะกลุ่มตลาดเฉพาะ Niche Market) ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในกลุ่มดังกล่าว อันจะนำมาซึ่งความได้เปรียบในการแข่งขันในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อความอยู่รอด ตลอดจนความสำเร็จสูงสุดของกิจการการท่องเที่ยว รวมทั้งเพื่อเป็นปัจจัยหนึ่งสำหรับหน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบในการวางแผนและกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวใน ตรัง กระบี่ และพังงา ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

1. **วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ** เพื่อศึกษาความพร้อมด้านการจัดการ (Supply) และสภาพตลาดการท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์ (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในมุมมองของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคธุรกิจถึงสภาพที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 จังหวัด ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาภาคสนาม (Field research) หลากหลายวิธี เน้นการปฏิบัติการภาคสนามในพื้นที่ต่างๆ คือ การสัมภาษณ์ประชากรเป้าหมาย (Interview) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมจริงในพื้นที่ (Observation) การจัดประชุมกลุ่มเชิงสนทนาในแต่ละพื้นที่ (Focus group)

2. **วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ** เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อศึกษาความต้องการ (Demand) ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์อย่างยั่งยืน โดยศึกษาจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงา ในปี พ.ศ. 2548 จำนวนทั้งสิ้น 2,477,690 คน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม

ข้อมูล และใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการทดลอง

1. ความพร้อมด้านการจัดการ (Supply) และสภาพตลาดการท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์ (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในมุมมองของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคธุรกิจในพื้นที่ พบว่าจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงา เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทะเล น้ำตก ป่าเขา ถ้ำ หมู่เกาะ ศิลปกรรม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงามกับกิจกรรมการท่องเที่ยวรวมไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่จังหวัดและประชาชนในท้องถิ่น สภาพของเกาะเหลาเหลียง น้ำตกบางเต่าแม่ และเขากระทะคว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ค่อนข้างสงบ สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เรียบง่าย มีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นน้อยมาก หากเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ หรือจังหวัดใกล้เคียง มีความพร้อมด้านอุปทานทางการท่องเที่ยวซึ่งทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษา มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัย มีความปลอดภัยในการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความหลากหลายของระบบนิเวศ ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริมที่แตกต่างกันออกไป การเดินทางเข้าถึงทรัพยากรท่องเที่ยวค่อนข้างสะดวก ทำให้แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดได้ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็นของแต่ละพื้นที่ เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มุ่งแสวงหาความสงบ ความเพลิดเพลินและการศึกษาเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยลดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวได้ และนักท่องเที่ยวยังสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปความพร้อมด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

1.1 สภาพความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น สภาพธรรมชาติที่สวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์หลากหลายของระบบนิเวศเหมาะสมในการจัดกิจกรรมผจญภัยในรูปแบบต่างๆ พร้อมทั้งจะรองรับนักท่องเที่ยวที่ชอบความสงบ ความเป็นธรรมชาติ ชอบการผจญภัย ออกค้นหาสิ่งแปลกใหม่ให้กับชีวิต แต่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้บางที่ขาดการพัฒนาในด้านแหล่งท่องเที่ยว เช่น การจัดทำทางเดิน การจัดสร้างที่พัก

1.2 สภาพความพร้อมในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษายังเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่นักท่องเที่ยวไม่ค่อยคนนักที่รู้จัก แต่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้มีการจัดการด้านการเดินทางไว้รองรับนักท่องเที่ยว เช่น มีการจัดการด้านเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นถนนลาดยาง การจัดทำป้ายบอกเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว การจัดการขนส่งทางน้ำ เป็นต้น

1.3 สภาพความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่มีเท่าที่จะเป็นเท่านั้น เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร ที่จอดรถ ที่จอดรถโดยสาร ยกเว้นเขากระทะคว่ำที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรเลยนักท่องเที่ยวหรือไกด์จะต้องนำไปเอง

ส่วนสภาพตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเกาะเหลาเหลียงจังหวัดตรัง น้ำตกบางเท่าแมกระปี่และเขากระทะคว่ำ จังหวัดพังงา เนื่องจากยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เปิดตัวใหม่ นักท่องเที่ยวไม่ค่อยคนนักที่รู้จัก ทำให้การทำตลาดยังอยู่ในวงที่จำกัด นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวส่วนใหญ่ รู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากการบอกต่อๆ กันมา และจากการลงโฆษณาทางอินเทอร์เน็ต ไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในแหล่งนี้ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น และกลุ่มนักศึกษาที่ชักชวนกันมาเอง หรือจากการขายของบริษัทนำเที่ยวเท่านั้น ดังนั้นหากมีการส่งเสริมการตลาดให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั่วไป แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้จะกลายเป็นแหล่งที่รองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ที่มีอนาคตได้

2. ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ต่อความต้องการ (Demand) ของนักท่องเที่ยว

2.1 ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามที่มาเที่ยวในแหล่งอันซีนไทยแลนด์จำนวนทั้งสิ้น 400 ราย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 210 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.5 มีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปี มากที่สุดจำนวน 150 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.5 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสดมากที่สุดจำนวน 258 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.5 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวมากที่สุดจำนวน 137 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.3 มีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง ตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 106 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.5 มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้มากที่สุด จำนวน 218 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.5 ใช้เวลาในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง 2 - 5 วันมากที่สุด จำนวน 254 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.5 ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวในรูปกลุ่มเพื่อนมากที่สุด จำนวน 226 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.5 มีลักษณะนิสัยในการท่องเที่ยวแบบเดินสัมผัสธรรมชาติมากที่สุด จำนวน 166 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.5 รองลงมาชอบผจญภัยและร่วมกิจกรรมผจญภัย จำนวน 127 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.8

2.2 ความต้องการในด้านองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว(5 A's)จากจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 400 ราย พบว่าด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ ด้านความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ภูเขา ป่าไม้ ถ้ำ ทะเล น้ำตก รองลงมาคือบรรยากาศไมตรีของคนในท้องถิ่น ด้านการคมนาคมขนส่ง ต้องการให้มีป้ายบอกเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน รองลงมาคือต้องการให้มีศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวกระจายตามเส้นทางหลวงต่างๆ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต้องการให้มีบุคลากรรักษาความปลอดภัยประจำสถานที่ท่องเที่ยว รองลงมาต้องการให้มีสถานที่จอดรถที่สะดวกและปลอดภัยด้านที่พักแรม ที่พักแรมควรเป็นที่พักแบบสัมผัสกับธรรมชาติ รองลงมา คือ ที่พักแรมที่เน้นความสะดวกสบาย และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องการให้มีกิจกรรมการเดินทางป่าศึกษาธรรมชาติโดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านสัตว์ป่าและ

พันธุ์พืชคอยให้คำแนะนำมากที่สุด รองลงมาคือกิจกรรมดำน้ำ ศึกษารธรรมชาติได้ท่องเที่ยวทะเล

2.3 ความต้องการด้านส่วนประสมทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว(8 P's) พบว่าด้านแหล่งท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยว คือ ปัจจัยด้านปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้สะดวกในการเข้าชม รองลงมาคือมีจุดนั่งพักกระจายภายในแหล่งท่องเที่ยว ด้านการกำหนดราคาค่าธรรมเนียมในแหล่งท่องเที่ยว ต้องการให้ผู้ประกอบการควรกำหนดราคาบริการท่องเที่ยวระดับกลางแต่คุณภาพการให้บริการสูง รองลงมาคือยกเว้นค่าธรรมเนียมในการเข้าชมสำหรับนักท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรักและหวงแหนแหล่งท่องเที่ยว ด้านช่องทางการตลาดหรือการกระจายสินค้า ต้องการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวผ่านทางอินเทอร์เน็ต รองลงมาคือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยตรงไปยังแหล่งท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาด ต้องการให้มีการพิมพ์ลงในหนังสือหรือวารสารการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น อสท. รองลงมาคือการใช้สื่อสารทางการตลาดผ่านทางอินเทอร์เน็ต ด้านทรัพยากรบุคคล ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ รองลงมาคือไกด์/มัคคุเทศก์มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีในการบริการ ด้านสภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวต้องการให้มีป้ายหรือสัญลักษณ์บอกทิศทางภายในแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือมีสวนหย่อมที่รวบรวมพันธุ์ไม้ในท้องถิ่น ด้านกระบวนการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวต้องการให้มีจุดขายโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบครบวงจร รองลงมาคือภายในแหล่งท่องเที่ยวมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และด้านการจัดองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ ต้องการให้มีการรวมแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงไว้ด้วยกันการที่นักท่องเที่ยวสามารถกำหนดรายการนำเที่ยวได้เอง

3. แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์อย่างยั่งยืน (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงาจากการ focus group ทำให้ได้แนวทางเพื่อพัฒนาเป็นกลยุทธ์การตลาดโดยมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะ

(niche market) โดยนำกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด [1] มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์อย่างยั่งยืน (มุมมองใหม่ผจญภัย) ในจังหวัดตรัง กระบี่ และพังงา มุ่งการพัฒนาแหล่งอันซีนไทยแลนด์ตรัง กระบี่ พังงาให้เป็น Unseen Adventure ที่เน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มี Lifestyle ในการท่องเที่ยวเพื่อการค้นหาความตื่นเต้นแปลกใหม่ให้กับชีวิต ตามลักษณะของกลยุทธ์ Lifestyle marketing การกำหนดกลยุทธ์มีแนวทางในการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน [2] คือ

1. Lifestyle Segmentation เจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี ประกอบธุรกิจส่วนตัว มีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้น ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวในรูปกลุ่มเพื่อน ลักษณะนิสัยในการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบเดินสัมผัสธรรมชาติและร่วมกิจกรรมผจญภัย

2. Lifestyle Positioning การกำหนดตำแหน่งครองใจผู้บริโภคไว้ วางตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวเป็น "Lifestyle Product" เสนอแหล่งท่องเที่ยวเป็น Freedom Lifestyle

3. Lifestyle Branding จากการกำหนดตำแหน่งทางการตลาดไว้เป็น "Lifestyle Product" ทำให้วางแหล่งท่องเที่ยวด้วยสัญลักษณ์ของการผจญภัย จิตวิญญาณแห่งความเป็นอิสระ เสรีภาพ การเป็นผู้นำที่ได้ค้นหา ค้นพบโลกในอีกวิถีหนึ่ง

จากการวางตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวสามารถวางกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing mix) หรือ 8 P's เป็นกลยุทธ์ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อใช้ในการสร้างตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการตลาดให้แตกต่างและโดดเด่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางของกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดของการท่องเที่ยว ในการดำเนินงานได้ดังนี้

กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์(Product strategy)

กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้มีความสนใจและหลากหลายมากขึ้น ดังนี้

1. กลยุทธ์การสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การสร้างตราผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความภักดีของลูกค้า การสร้างตราคือการให้ผู้บริโภครับรู้ถึงคุณภาพ ภาพลักษณ์ จุดเด่นที่เราต้องการสร้างให้เกิดขึ้นในใจของผู้บริโภค การสร้างตราที่ดีต้องสื่อว่าผลิตภัณฑ์นั้นคืออะไร มีคุณประโยชน์ (benefits) มีคุณค่า(value) อย่างไรซึ่งการสร้างแบรนด์ คือการสร้าง ความแตกต่างในการรับรู้ ฉะนั้นแบรนด์ของเราต้องไม่เหมือนใคร โดดเด่น แปลกใหม่ สร้างความพิเศษทั้งด้านรูปแบบ คุณค่าและอารมณ์ และต้องแตกต่างซึ่งหลักในการสร้างความแตกต่างต้องง่ายสมเหตุผล และมีความชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้วางแนวทางในการสร้างแบรนด์ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการผจญภัย จิตวิญญาณแห่งความเป็นอิสระ เสรีภาพ การเป็นผู้นำที่ได้ค้นหา ค้นพบโลกในอีกวิถีหนึ่ง โดยการการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบผจญภัยให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งตรงกับความต้องการความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)พบว่าความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้ตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์ในจังหวัดตรัง กระบี่และพังงา โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 3.76 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.50 – 4.49 ตามที่กำหนดไว้มีความต้องการอยู่ในระดับมาก พบว่านักท่องเที่ยวต้องการให้มีกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติโดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านสัตว์ป่าและพันธุ์พืชคอยให้คำแนะนำคิดเป็นร้อยละ 4.13 รองลงมา คือดำน้ำ ศึกษาธรรมชาติใต้ท้องทะเล คิดเป็นร้อยละ 3.91 การพายเรือแคนูเรือคายัคคิดเป็นร้อยละ 3.87 ปีนเขาคิดเป็นร้อยละ 3.72 การล่องแก่ง/พายเรือ Rafting คิดเป็นร้อยละ 3.69 ขับรถ ATV คิดเป็นร้อยละ 3.60 และสปีร/นิวตแผนโบราณคิดเป็นร้อยละ 3.40 บุญเลิศ จิตติงวัฒนา กล่าวว่ากิจกรรมเดินป่าเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวกลางแจ้งที่นักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยสามารถทำได้ในขณะที่เดินป่านักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับอากาศที่บริสุทธิ์ และเพลิดเพลินไปกับธรรมชาติที่สวยงาม อุดมไปด้วยสรรพสัตว์และทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายของเมืองไทย

สมชัย เบญจชัย[3] กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดที่จะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติและและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยสร้างรายได้และยังเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวก็จะช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำรงชีพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.กลยุทธ์การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องยึดหลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ครอบคลุมการพัฒนาใน 3 ประเด็น คือ

- การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว จากผลการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวและจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่าโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีความเหมาะสมและไม่เพียงพอ แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้ไม่น่าสนใจในการท่องเที่ยว ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานพบว่าปัจจัยด้านการคมนาคมขนส่งเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้เลือกมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอันซีนไทยแลนด์ ที่มีผลการตัดสินใจท่องเที่ยวมากที่สุดคือการมีเส้นทางในการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่จะสะดวก เป็นสิ่งสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว สะดวกสบายและปลอดภัย การเดินทางของประชาชนมิได้วัดที่รูปแบบของระยะทาง แต่วัดด้วยเวลาของการเดินทาง ถึงแม้ระยะทางจะไกลแต่ถ้าประหยัดเวลาในการเดินทาง ประชาชนก็พร้อมในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ดังนั้นการปรับปรุงยานพาหนะถนนและระบบการจราจรให้ดีขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการจูงใจนักท่องเที่ยวมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว

- ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่มุ่งให้ความปลอดภัยทางร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว เนื่องจาก

ความปลอดภัย เป็นสิ่งพึงปรารถนาตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนและเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่พยายามหลีกเลี่ยงต่อความไม่ปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นกับตัวเองให้มากที่สุด ในการตัดสินใจท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทางร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินเป็นสำคัญ หากมีข่าวเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยเกิดขึ้นที่ใด เช่น มีการโจรกรรม ชิงทรัพย์ ไร้อะไร การก่อความไม่สงบ เหตุการณ์เหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกไม่ปลอดภัย จะไม่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นๆ แม้จะมีสิ่งดึงดูดใจมากมายอย่างใดก็ตาม ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยที่สำคัญมี 3 ด้านคือ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยในลักษณะทั่วไป ดำเนินการแก้ไขป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและความเดือดร้อนต่างๆ ทั่วราชอาณาจักร ซึ่ง ททท.ได้ร่วมมือกับกรมตำรวจจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว(ศท.ทท.) เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยจากการใช้บริการท่องเที่ยว เป็นการให้ความคุ้มครองดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวจากการให้บริการท่องเที่ยว เพื่อมิให้เกิดอุบัติเหตุหรือถูกหลอกลวงจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการใช้บริการรถขนส่ง เช่น มีเส้นทางยานพาหนะ ผู้ประจายานพาหนะที่เหมาะสม เพื่อป้องกันอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยวและป้องกันมิให้นักท่องเที่ยวถูกประทุษร้ายและยังต้องป้องกันมิให้นักท่องเที่ยวถูกโกงราคาค่าโดยสารด้วย [1] ดังนั้นการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว

- ด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นสิ่งหนึ่งในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว

สุชิน หมอนทอง [4] กล่าวในพหุติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี กรณีศึกษาอ่าวตงตาล อำเภอสัตหีบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พอใจมากต่อสภาพแวดล้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องรักษาความเป็นธรรมชาติของ

แหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ การบริหารจัดการควรทำในรูปแบบการอนุรักษ์ ให้ชุมชนร่วมกันคิดโครงการที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

กลยุทธ์ด้านราคา(Price strategy) จากที่ผู้วิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในแหล่งอันซีนไทยแลนด์ จังหวัดตรัง กระบี่และพังงา จำนวน 400 คน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านการกำหนดราคาปรากฏว่านักท่องเที่ยวต้องการให้ผู้ประกอบการกำหนดราคาบริการท่องเที่ยวระดับกลางแต่คุณภาพการให้บริการสูงมาตรฐานในการกำหนดราคาองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งความเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในเรื่องนี้อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าความคุ้มค่าของราคาโดยเปรียบเทียบกับคุณภาพของการบริการที่ได้รับนั้นถือเป็นเกณฑ์สำคัญในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ดังนั้นแหล่งอันซีนของทั้งสามจังหวัดควรวางกลยุทธ์ด้านราคาให้มีมาตรฐานในการบริการ พร้อมการจัดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันด้านความคุ้มค่าของเงินโดยการตั้งราคาปานกลางหรือตั้งราคาที่คุ้มค่าสำหรับผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าและบริการ นอกจากการตั้งราคาสินค้าแล้ว ฟินพัสนีย์ พรหมศิริ [5] กล่าวว่าผู้ประกอบการท่องเที่ยวควรมีการสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) ในตัวผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่มากกว่าคู่แข่ง ซึ่งส่งผลให้ลูกค้ามีความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ด้วยการเสนอผลประโยชน์ที่ลูกค้าต้องการ รับประทานที่ดีกว่า สร้างความสะดวกสบาย สร้างความรู้สึกที่ดี บริการที่รวดเร็วทันใจมากกว่า และดีกว่า

กลยุทธ์ด้านช่องทางการตลาดหรือการกระจายสินค้า (Place/Distribution strategy) ควรให้มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

- การจัดทำเว็บไซต์รวมเข้ากับกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย และเว็บไซต์การท่องเที่ยวของหน่วยงานการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น คนแบกแบกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวของจังหวัด กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช สมาคมการท่องเที่ยวไทยเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เป็นต้น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- การนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรจัดทำแผนพับ แผนโฆษณา นำเสนอนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

- เนื่องจากแหล่งอันซีนเหล่านี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใหม่อยู่เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยว โดยทั่วไปควรจำหน่ายผลิตภัณฑ์ควบคู่ไปกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดจำหน่ายผ่านตัวแทนจำหน่าย (agent) ต่าง ๆ นอกจากนี้หลายธุรกิจ เช่น ธุรกิจการบิน ธุรกิจเรือสำราญ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ฯลฯ นิยมใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในช่องทางจัดจำหน่าย เช่น ระบบสำรองผ่านคอมพิวเตอร์ (CRS) การจองตั๋วโดยสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-ticketing) เป็นต้น [6]

กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion strategy) จากที่ผู้วิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน พบว่านักท่องเที่ยวผู้ตอบส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการตลาดโดยการตีพิมพ์ลงในหนังสือหรือวารสารการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น อสท. และการสื่อสารทางการตลาดผ่านทางอินเทอร์เน็ตเป็นอันดับแรกในระดับที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นการส่งเสริมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวควรให้มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

- การจัดทำเป็นวารสารข่าวการท่องเที่ยวนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวอันซีนในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และผจญภัย เช่น ลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หนังสือมิตซึน ไทยรัฐ ประชาชาติธุรกิจ หนังสือ อสท. เป็นต้น โดยการเชิญชวนสื่อมวลชน สื่อจากนิตยสารการท่องเที่ยว และสื่อจากสมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และผจญภัยมาร่วมชมแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ โสภี โสพิณ [7] ยังพบว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้สื่อแผนพับเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีจำเป็นต้องเน้นการให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวผ่านสื่อประเภทต่างๆ ให้มากขึ้น สื่อที่ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับนักท่องเที่ยวมีประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นคู่มือประกอบในการท่องเที่ยว ช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพที่ท่องเที่ยวอย่างมี

ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และนำไปปรับปรุงใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

- การเชิญหน่วยงานทางการศึกษาเข้ามามีกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้สื่อสารกันแบบปากต่อปาก (Buzz)

- การส่งเสริมการตลาดผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยการเจาะกลุ่มเว็บไซต์เกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และผจญภัย รวมทั้งการจัดทำเว็บไซต์เป็นของตนเอง

- ชุมชนรวมกลุ่มกันส่งเสริมการตลาด เช่น จัดทำเว็บไซต์ของชุมชน

- จัดพิมพ์เป็นวารสารท่องเที่ยว แผนพับวางตามจุดพักรถต่างๆ

นอกจากการส่งเสริมการตลาดตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว แหล่งท่องเที่ยวอันซีนเหล่านี้ควรจัดการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated marketing communication) หรือ IMC โดยการประยุกต์ใช้สื่อและการติดต่อสื่อสารไปยังลูกค้าหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย การใช้พนักงานขาย การตลาดทางตรงและอีกหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีมีจุดเด่นจุดด้อยที่แตกต่างกัน ฉะนั้นการผสมผสานแต่ละวิธีที่ลงตัวจะทำให้การส่งเสริมการตลาดประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล (People strategy) จากที่ผู้วิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับต้องการมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยวมีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก รองลงมาคือความเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น ดังนั้นกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของแหล่งท่องเที่ยวควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

- หน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปทำงานประจำยังแหล่งท่องเที่ยว โดยควรมีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลและการให้บริการนักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ภาครัฐในท้องถิ่น เชิญวิทยากรที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวมาให้ความรู้และ

ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว และการสื่อสารการท่องเที่ยว

- การสนับสนุนให้หน่วยงานทางการศึกษาได้มีการบรรจุหลักสูตรมีคุณศัพท์ เพื่อผลิตบุคลากรออกมารองรับการตลาดการท่องเที่ยว

- การจัดอบรมกลุ่มผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานในการให้บริการ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยฝึกอบรมด้านการบริหารจัดการ การบริการและการรักษาความปลอดภัย

- ฝึกอบรมด้านการบริหารการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้แก่ผู้นำชุมชนเพื่อให้ผู้นำชุมชนได้จุดประกายความคิดในการบริหารการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และฝึกชุมชนประจำท้องถิ่นให้สามารถเป็นมัคคุเทศก์ในรูปแบบอาสาสมัคร

- ชาวบ้านในท้องถิ่นควรมีธรรมาศัยที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยการเชิญวิทยากรเข้ามาร่วมอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยแต่ละหมู่บ้านควรจัดหลักสูตรการฝึกอบรมในวันประชุมหมู่บ้านของแต่ละเดือน

นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานทางการท่องเที่ยวควรมีการนำกลยุทธ์การบริหารสัมพันธ์ภาพกับลูกค้า (customer relation management) หรือ CRM มาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว เพราะการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับนักท่องเที่ยวจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความซื่อสัตย์ในตราสินค้า (brand loyalty) ทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวซ้ำอีก

กลยุทธ์ด้านสภาพทางกายภาพ (Physical evidence) จากที่ผู้วิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความสำคัญกับต้องการจัดให้มีป้ายหรือสัญลักษณ์บอกทิศทางภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกดังนั้นการพัฒนาด้านสภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาในแหล่งท่องเที่ยวให้มีป้ายบอกทิศทางสำหรับบริการนักท่องเที่ยวในการเดินชมแหล่งท่องเที่ยว และควรมีการดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- การจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว

- การปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามและสะดวกในการเข้าชม เช่น การจัดสร้างทางเดินภายในแหล่งท่องเที่ยวที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเป็นทางเดินแบบธรรมชาติโรยด้วยหิน ทราบ จัดทำสวอยล์ย้อมและที่นั่งพักผ่อนเป็นจุดๆ เพื่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวได้พักผ่อน

- การจัดสร้างห้องสุขาไว้บริการนักท่องเที่ยวซึ่งควรสร้างให้มีความเป็นธรรมชาติมากที่สุด

- การจัดที่พักแรมภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสร้างลานกางเต็นท์ โดยภายในแหล่งท่องเที่ยวมีบริการเต็นท์สำหรับบริการนักท่องเที่ยว การจัดตั้งเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นและความสวยงามตามธรรมชาติ ซึ่งเจ้าของบ้านจะเป็นมีบริการไกด์นำทางในการพานักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ

- ควรมีการปรับปรุงป้ายหรือสัญลักษณ์บอกทิศทางในแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้เอง

กลยุทธ์ด้านกระบวนการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Purchasing process) จากที่ผู้วิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความสำคัญกับปัจจัยการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวสามารถเลือกโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ภายในแหล่งท่องเที่ยวมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และมีจุดขายโปรแกรมทางการท่องเที่ยวแบบครบวงจร มีผลต่อความต้องการที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นกระบวนการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ควรมีการดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- สร้างสำนักงานจำหน่ายทริปการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดทริปการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ให้นักท่องเที่ยวสามารถจัดทริปการท่องเที่ยวได้เอง ซึ่งทางสำนักงานควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงไว้สำหรับนักท่องเที่ยวได้ศึกษาและจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเอง

- สร้างพันธมิตรกับธุรกิจกับการท่องเที่ยวอื่น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- การจัดทำ package การท่องเที่ยวผจญภัยยังเอเย่นซ์ต่างๆ ที่ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย

- มีการจัดรวม โปรแกรมการท่องเที่ยวและองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวให้เลือกแบบหลากหลาย

- การจัดทำ package การท่องเที่ยวผจญภัยยังเอเย่นซ์ต่างๆ ที่ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย

กลยุทธ์ด้านการจัดองค์ประกอบผลิตภัณฑ์ (Packaging) จากที่ผู้วิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการให้มีการรวมแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงไว้ด้วยกัน เพื่อประหยัดเวลาในการเดินทางเพิ่มเวลาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้นและนักท่องเที่ยวสามารถกำหนดรายการนำเที่ยวได้เองมีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวมากที่สุด ดังนั้นการจัดองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวควรมีการดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- การจัดแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของรายการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยจัดให้มีแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงไว้ด้วยกันเพื่อประหยัดเวลาในการท่องเที่ยว

- การให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้กำหนดรายการท่องเที่ยวเอง ซึ่งผู้ประกอบการท่องเที่ยว นอกจากจะวางโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปแล้ว ควรที่จะสอบถามถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกรุ๊ป ทว่าความต้องการที่ไหนต่อ โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จัดไว้ให้จะจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ซึ่งหาก packaging สามารถเปลี่ยนแปลงรายการตามความต้องการของนักท่องเที่ยวแล้ว ย่อมทำให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเที่ยวซ้ำกับบริษัทท่องเที่ยวเดิม ถือเป็นการรักษากลุ่มลูกค้าไว้ในตัว และควรมีการดำเนินการ

- กลยุทธ์การรวมผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวไว้ด้วยกัน เช่น การรวมที่พักแรม กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมค่าอาหารในแพ็คเกจ เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่การท่องเที่ยว

- ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการบริหารองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ เช่น กลุ่มนี้ทำการส่งเสริมการตลาด

การจัดการที่พัก การบริการอาหาร และไกด์นำนักท่องเที่ยวที่ต่าง ๆ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวควรมีการส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยในลักษณะแบบครบวงจรมากขึ้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมได้มากกว่า 1 กิจกรรมในสถานที่เดียว เพื่อสร้างแรงดึงดูดใจในการมาท่องเที่ยวในลักษณะการมาเที่ยวซ้ำได้อีก

จากผลการวิจัยทำให้ได้ข้อสรุปในการนำกลยุทธ์การตลาดมาใช้ ในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวให้ตรงกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เพื่อสร้างการรับรู้และเข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1. ใช้กลยุทธ์การปรับปรุงหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือบริการท่องเที่ยวในแหล่งอันซีน ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

2. ใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดเชิงรุกให้ตรงกับลูกค้าเป้าหมาย ทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการจัดตั้งเว็บไซต์ที่รวบรวมแหล่งท่องเที่ยวอันซีนในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยไว้ด้วยกัน การสร้างเครือข่ายทางการตลาดระหว่างภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น

3. นำกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดตั้งป่าชุมชนมาใช้ โดยการประสานความร่วมมือกันของคนในท้องถิ่น ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่ให้ความช่วยเหลือด้านทุนวิจัย ภายใต้ “โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี (Window II) ปี 2550” ผู้วิจัยหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

เอกสารอ้างอิง

- [1] บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มียวันตายในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ซี.พี.บุ๊ก สแตนดาร์ด
- [2] อนุชิต เทียงธรรม. (2547). **Lifestyle Marketing**. [On-line]. Available: [http://www.marketeer .co .th/ inside_detail.php?inside_id=2696](http://www.marketeer.co.th/inside_detail.php?inside_id=2696)
- [3] สมชัย เบญจชัย. 2549. การท่องเที่ยวเชิงเชิงนิเวศ. [On - line]. Available : <http://www.hamanan .com/tour/doicheingdow/>
- [4] สุชิน หมอนทอง. (2543). พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี กรณีศึกษาอ่าวดังตาลอำเภอสัตหีบ. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [5] พินพัสนีย์ พรหมศิริ. (2547, มกราคม 1). กลยุทธ์การตลาดสำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง. ประชาชาติธุรกิจ. หน้า6 [Online]. Available : <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2004ql/article2004jan06p4.htm>[2551, มิถุนายน 24].
- [6] กรกฎ วีระรัตน์สุรณ. (2547). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวทะเลตรัง กรณีศึกษานักท่องเที่ยวชาวไทย. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- [7] โสภี โสพิน. (2543). กลยุทธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้สื่อแผ่นพับ กรณีศึกษาการท่องเที่ยวล่องแก่ง ตำบลกรุงชิงกิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ลุ่มน้ำแม่ตาน เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหางฉัตรวิทยา อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง

ฉวีวรรณ สุภานนท์^{๑)} และ ดวงจันทร์ เตียววิไล^{๒)}

^{๑)} โรงเรียนหางฉัตรวิทยา ตำบลหางฉัตร อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง ๕๒๑๔๐

^{๒)} คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 119 หมู่ 9 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐

E-mail : duangchan@lpru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน และศึกษาผลของการทดลองจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๐ โรงเรียนหางฉัตรวิทยา จำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน(๘๐/๘๐) ๕ แผน คือ การเขียนเรียงความ เขียนเล่าเรื่อง เขียนแสดงความคิดเห็น เขียนเรื่องตามจินตนาการ และเขียนเรื่องจากลุ่มน้ำแม่ตานเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน แบบประเมินผลการปฏิบัติงานกลุ่ม และงานเดี่ยว

ผลการวิจัยมีดังนี้คือ มีกระบวนการการจัดการเรียนรู้ ๕ กระบวนการ ประกอบด้วย การเตรียมการ การจัดการเรียนการสอน วิธีการและเครื่องมือการประเมิน วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย ๑) แนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการกลุ่ม และการทำงานเป็นขั้นตอน มีการตั้งสมมติฐานให้นักเรียนได้ใช้ทักษะในการคิด การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติเพื่อสรุปความรู้ การนำเสนองานและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ๒) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ วางแผนกำหนดแนวทาง การสำรวจตรวจสอบ กำหนดทางเลือก ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ การศึกษาหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ จากวิทยากรท้องถิ่น พร้อมทั้งซักถาม สังเกต จดบันทึก ถ่ายภาพ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้อย่างพอเพียง และ ๓) กิจกรรม การจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนสามารถเขียนเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับดี

คำสำคัญ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์
ผลของการทดลองการจัดการเรียนรู้

Abstract

This study aimed to develop the learning management process via the Mae-Tan watershed learning resources and to examine the learning process of the students' creative writing skills. The participants of this study were 30 students studying in M.2 level of Hangchat Wittaya school, in the academic year 2008. The instruments used were learning units and learning management plans - with a standard efficiency scale of 80/80 - consisted of essay writing, story writing, critical essay writing, free writing, and the Mae-Tan watershed based writing plans. The data were collected from the pre-test and post-test assessments as well as the evaluation of individual and group assignments. The results were as the following.

The learning management process consisted of 5 steps: preparation, learning management, means and assessment instruments, teaching methods and techniques, and media and learning resources. The instruction processes were: (1) the group based learning management process including a step of work, setting an assumption to encourage students' critical thinking skill, learning resources investigation,

presentation and creative writing; (2) the learning management process that an instructor arranged activities on a learning unit basis as well as a learning management process basis, planed a method, investigated, determined choices and implemented activities initiated from the learning, investigated form the learning resources, local experts, query, notice, note taking, photos or activities, in order to gain adequate knowledge; and (3) the learning management activities, as utilized from the learning unit and learning management plan, generated a good level of creative work of the students.

คำนำ

การเขียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทัศนคติ อารมณ์ จินตนาการ และสิ่งที่ต้องการสื่อสารอื่น ๆ ของตนเองผ่านงานเขียน ครูผู้สอน มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนจะยึดและเชื่อฟังครูผู้สอนมากกว่าบุคคลอื่น ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ และหาแนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางการเขียน เรียนรู้ได้อย่างสนุก มีหลักการที่ถูกต้อง และเพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดแก่ผู้เรียน อีกประการหนึ่งคือสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ก็มีความสำคัญ เพราะเป็นสื่อกลางของการนำไปสู่การเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม จะเป็นสิ่งเร้าและกระตุ้นให้เกิดความรู้ ความคิด จินตนาการ อารมณ์ และทำให้สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นการเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ สุมณ อมรวิวัฒน์ (๒๕๔๔, หน้า ๒ - ๓) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติว่า ชุมชนและธรรมชาติ เป็นชุมทรัพย์มหาศาลที่เราสามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จำกัด เราเรียนรู้จากชุมชนในเรื่องต่าง ๆ มากมาย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในชุมชน ประวัติ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม งานอาชีพ การทำมาหากินในชุมชน เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อชีวิตคนในชุมชน จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาภาษาไทย ในการเขียนเรียงความ นักเรียนยังเขียนเรียงความได้ไม่สร้างสรรค์ เพราะเขียนแต่เรื่องเดิมๆ รูปแบบเดิมๆ ไม่ได้รับการส่งเสริมให้เขียนอย่างมีอิสระ ไม่ใช้ความคิดของตนเอง ลอกจากของเพื่อน เขียน

เลียนแบบผู้อื่น ขาดการจินตนาการและสร้างสรรค์ ขาดความสามารถในการลำดับความคิดความเข้าใจให้ต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลกัน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ทำให้นักเรียนได้พัฒนาการคิดอย่างหลากหลาย จะทำให้นักเรียน เขียนได้ดีขึ้น จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ การเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาแม่ตาด อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง แม่ตาดเป็นแหล่งที่มาของประวัติศาสตร์เจ้าขุนตาน และพิธีกรรมที่สำคัญ มีการบันทึกเป็นแผ่นจารลานเงิน ประเพณีที่ยังปฏิบัติสืบทอดกันอย่างมีจิตสำนึกแห่งการเคารพรักษายน้ำ ความศรัทธา ซึ่งจะเป็นแหล่งเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของนักเรียนในพื้นที่ ถ่ายทอดประสบการณ์จริงที่ได้พบเห็น เขียนเล่าเรื่อง แสดง ความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ มีจินตนาการ มีเนื้อหาสาระ น่าอ่าน น่าสนใจ มีคุณค่าทั้งด้านจิตใจ และสติปัญญา ตลอดจนเป็นการสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนได้ตระหนัก เห็นความสำคัญของ แม่ตาด ปลูกฝังให้นักเรียนรักท้องถิ่น มีความรู้ความคิดที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง รู้จักอนุรักษ์ เล่าต่อ ประวัติศาสตร์ที่สำคัญของแม่ตาด และสืบทอดพิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดจนการดำรงอยู่ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอเพียงและยั่งยืนต่อไป จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ไว้ ๒ ข้อ คือ ๑. เพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ และ๒.ศึกษาผลของการทดลองจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาแม่ตาด ในการพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหางฉัตรวิทยา อำเภอ หางฉัตร จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีประเภทได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน และปราชญ์ชาวบ้าน แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แบบประเมินผล การปฏิบัติงานกลุ่ม ระหว่างเรียนและปฏิบัติงานเดี่ยว หลังเรียน

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการออกแบบขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อจัดกิจกรรมให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนมี ๖ ขั้นตอน คือในขั้นแรกเป็นการเตรียมการโดยผู้วิจัยได้จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการสอน จัดเนื้อหา กำหนด สื่อรวมทั้งกิจกรรมวิธีการวัดและประเมินผล ได้แจ้งผู้บริหารสถานศึกษา ขออนุญาตผู้ปกครองเพื่อให้ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ประธานงานวิทยากร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ และแบ่งกลุ่มนักเรียนพร้อมศึกษาทบทวน ความรู้ ขั้นถัดไปเป็นการสำรวจค้นหา เพื่อวางแผน กำหนดแนวทางปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนได้ศึกษาหา ข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้จากวิทยากรท้องถิ่น พร้อมทั้งซักถาม สังเกต จดบันทึก ถ่ายภาพหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ ขั้นที่สามเป็นขั้นสรุปและเสนอ ผลการเรียนรู้ได้จากกรปฏิบัติกิจกรรม จากการเรียนรู้ ทั้งหมด นักเรียนได้วิเคราะห์ สรุป เขียนเป็นเรื่องอย่าง สร้างสรรค์ แล้วนำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ขั้นที่สี่เป็นขั้นปรับปรุง การเรียนรู้ นักเรียนต้องปรับปรุงผลงานของตนเอง ที่ได้ แนวคิดจากการนำเสนอพัฒนาให้ดีขึ้นหรือศึกษาหา ความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้ได้งานเขียนที่สร้างสรรค์ที่ดีขึ้น กว่าเดิม หลังจากนั้นเป็นขั้นประเมินผล โดยประเมินผล จากผลงานชิ้นงาน โดยครู นักเรียนและ ผู้ปกครองมีการ ทดสอบความรู้ที่กำหนดไว้ในการจัดการเรียนรู้ ขั้น สุดท้ายเป็นขั้นที่นักเรียนนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเผยแพร่นำไปใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อไป

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ใช้นวัตกรรมคือ การใช้แหล่งเรียนรู้ ลุ่มน้ำแม่ตาน อัน เป็นสถานที่เขตร่มน้ำแม่ตาน ที่ไหลผ่านตำบลห้วยฉัตร

ตำบลเวียงตาน อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง ไปจนถึง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็น พื้นที่ที่อยู่อาศัยของนักเรียน ใช้เป็นที่ศึกษาเรียนรู้เรื่อง น้ำแม่ตาน ประวัติศาสตร์ เจ้าขุนตาน พิธีกรรมความ เชื่อที่เกี่ยวข้องกับน้ำแม่ตาน และเรื่องผักพินบ้าน สมุนไพรลุ่มน้ำแม่ตาน

ผลการดำเนินงาน

ผลของการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง๒ข้อคือได้ กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ ตาน เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์และ นักเรียนสามารถเขียนเชิงสรรค์ดีขึ้น

กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมี ๕ ขั้นตอนใน การดำเนินการ ดังนี้คือ

๑. กระบวนการเตรียมการ ศึกษาวิเคราะห์ หลักสูตร จัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัด การเรียนรู้ เนื้อหากิจกรรม

๒. กระบวนการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการ ตามขั้นตอน คือ คุรวางแผนทางในการจัด การเรียนรู้ จัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยการวางแผนกำหนด แนวทางร่วมกับผู้เรียน ประธานงานการหาข้อมูล อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษา ดูแลติดตามการ ดำเนินงาน กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ ผู้เรียนลงมือ ปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย ศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการแสวงหา ความรู้จากประสบการณ์ มีกระบวนการทำงานอย่างเป็น ระบบ สอบถามวิทยากรท้องถิ่น เพื่อหาข้อมูลความรู้ คำตอบ ประมวลข้อมูลความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์ สรุป เขียนเป็นเรื่องอย่างสร้างสรรค์ นำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปผลงาน ครูประเมิน กระบวนการทำงานผลงาน ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้เรียนปรับปรุงผลงาน การวัดและประเมินผลตาม สภาพจริงจากผลงาน ชิ้นงาน ในการทดสอบความรู้ ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการประเมิน

๓. วิธีการและเครื่องมือการประเมิน โดยการสังเกต การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม การรายงานผล การปฏิบัติงาน กลุ่ม วัดความรู้จากการทดสอบ แบบทดสอบ จาก ชิ้นงานการเขียนเรียงความ

๔. วิธีสอนและเทคนิคการสอน ในวิธีสอนได้วางแผนกำหนดแหล่งเรียนรู้ สถานที่ที่จะน่านักเรียนไปเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหากิจกรรม สิ่งที่ต้องศึกษา ประเมินิเทศนักเรียนเกี่ยวกับการไปศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ ซึ่งจะใช้วันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ การเตรียมตัว และการปฏิบัติตนเมื่อไปแหล่งเรียนรู้ ครูต้องบันทึกแจ้งผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขออนุญาตน่านักเรียนไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ แจ้งสถานที่ที่จะไป จำนวนนักเรียน พาหนะ ฯลฯ การขออนุญาตผู้ปกครองเพื่อให้ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม เตรียมแหล่งเรียนรู้ ประสานงานวิทยากร ขอความร่วมมือและเชิญวิทยากร เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน การให้นักเรียนได้ทบทวน ศึกษาความรู้เดิม การแบ่งหน้าที่การทำงาน และการประมวลความรู้จากการปฏิบัติกิจกรรม มาวิเคราะห์สรุป เป็นผลงาน ชิ้นงาน นำเสนอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครู และนักเรียนร่วมสรุปผลงาน การให้ข้อเสนอแนะเพื่อ การปรับปรุงแก้ไขหรือให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม และพัฒนาผลงานให้ดีขึ้น การประเมินผลดูจาก ผลงาน ชิ้นงาน การเขียนเรียงความ กิจกรรมกลุ่ม - เดี่ยว การทดสอบความรู้ก่อนเรียน - หลังเรียน โดยนักเรียน ครู ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน การประยุกต์ความรู้เป็นการที่ผู้เรียนนำความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การรู้จักพัฒนา อนุรักษ์สืบสาน พิธีกรรมจากแหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน ส่วนเทคนิคการสอน คือการน่านักเรียนไปศึกษาใน แหล่งเรียนรู้ ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ รู้จัก สังเกต สอบถาม บันทึก การให้ข้อมูลย้อนกลับการ กระตุ้นเสริมแรง และติดตามประเมินผลการเรียนรู้

๕. สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระ การเรียนรู้ ภาษาไทย รายวิชา ภาษาสร้างสรรค์ (การพัฒนาทักษะ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ ตาน) ซึ่งมีหน่วยการเรียนรู้ ๕ หน่วย แต่ละหน่วยการ เรียนรู้จะมีแผนการสอนที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน ใช้เวลาเรียนทั้งหมด ๒๐ ชั่วโมง เนื้อหาสาระที่ใช้สอนในแต่ละหน่วยการ เรียนรู้และแผนการสอน จะประกอบด้วย ความรู้เรื่อง การเขียนเรียงความ องค์ประกอบ หลักการของการ เขียนเรียงความ การเขียนเล่าเรื่อง การเขียนแสดง

ความคิดเห็น และการเขียนเรื่องตามจินตนาการ สำหรับเรื่องที่นักเรียนจะเขียนนั้น จะเป็นเรื่องของ ประวัติศาสตร์ เจ้าขุนตาน น้าแม่ตานสายน้ำแห่งชีวิต พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำแม่ตาน ได้แก่ พิธีแห่ ช้างเผือก พิธีไขประตูตอย เลี้ยงห้วยเลี้ยงฮ่อง พิธีแห่หอ ผั่ว และพิธีหอยก้า - ปลาอย่า และการเขียนเรื่องพิชผัก สมุนไพรพื้นบ้านลุ่มน้ำแม่ตาน ซึ่งเนื้อหาสาระที่นักเรียน จะนำมาเขียนได้นั้น นักเรียนจะได้เรียนรู้โดยผ่าน กระบวนการจัดการเรียนรู้ การไปแหล่งเรียนรู้เพื่อ ศึกษาข้อมูลรายละเอียดในเรื่องที่จะเรียนแต่ละเรื่องตาม แผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ วิทยากร ปราชญ์ ท้องถิ่น จะเป็นผู้ให้ความรู้ นักเรียนศึกษาค้นคว้า รายละเอียดเพิ่มเติม สำหรับการจัดการเรียนรู้ใน ห้องเรียน ครูจะใช้สื่อเป็นวีดิทัศน์ (ในกรณีที่ไม่สามารถ ไปแหล่งเรียนรู้ได้) และการให้ความรู้เพิ่มเติมในเนื้อหา บางส่วน เพื่อให้ นักเรียนสามารถเขียนเรียงความได้ อย่างสร้างสรรค์

แหล่งเรียนรู้ที่ใช้คือลุ่มน้ำแม่ตานที่ไหลผ่าน เขต ตำบลทางฉัตรและตำบลเวียงตานอำเภอทางฉัตรน้าแม่ ตานจะไหลผ่านไปถึง ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะ กะ จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของนักเรียน มี ประวัติความเป็นมาของเจ้าพ่อขุนตานมีพิธีกรรมสำคัญ ได้แก่ พิธีแห่ช้างเผือก พิธีไขประตูตอย เลี้ยงห้วยเลี้ยง ฮ่อง หอยก้าปลาอย่า พิธีแห่หอผั่ว ซึ่งยังปฏิบัติสืบทอด กันอย่างมีจิตสำนึกแห่งการเคารพรักษายน้ำแม่ตาน ความศรัทธาต่อองค์เจ้าขุนตาน ตลอดจนสภาพความ เป็นอยู่ของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตานที่ยังชีพด้วยการทำ การเกษตร ปลูกผักพื้นบ้าน พืชผักสมุนไพร จึงเป็น แหล่งเรียนรู้ให้ประสบการณ์ตรงแก่นักเรียนในพื้นที่

ผลการทดลองการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวพบว่าผลงาน การ เขียนเรียงความของนักเรียนมีการใช้จินตนาการ มี ความคิดสร้างสรรค์ ได้รับความสนใจ ลำดับความคิด เหตุการณ์ และใช้ภาษา เพิ่มขึ้นโดยมีคะแนนรวม ๕๐ คะแนนขึ้นไป จากคะแนนเต็ม ๖๐ คะแนน และ คะแนน ทดสอบความรู้ความเข้าใจจากการเรียนรู้โดยใช้แหล่ง เรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตานของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียน

การนำผลงานไปใช้ประโยชน์

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนี้ ผู้วิจัยได้นำไปจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษา(เลือกบังคับ) รายวิชาภาษาสร้างสรรค์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน โดยจัดทำหน่วย การเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเขียนเรียงความ การเขียนเล่าเรื่อง การเขียนแสดง ความคิดเห็น ใช้เวลาเรียน ๔๐ ชั่วโมง เนื้อหาสาระการเรียนรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของ เจ้าขุนตาน พิธีกรรมเกี่ยวกับลุ่มน้ำแม่ตาน และเรื่องพืชผักสมุนไพรพื้นบ้านลุ่มน้ำแม่ตาน

การใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ นำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้โดยตรง โดยปกติแล้วการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนนักเรียนจะเรียนรู้จากใบความรู้ ใบงาน และจากเนื้อหาที่ครูได้ไปศึกษามาทำให้ไม่เข้าใจนักเรียน เพราะเรียนอยู่แต่ในห้อง นึกภาพไม่ออกจินตนาการไม่ได้ แต่เมื่อนำนักเรียนลงไปแหล่งเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น และอยากเรียนมากขึ้น การนำวีดิทัศน์ มาฉายให้นักเรียนดูพร้อมกับการอธิบาย ก็ทำให้นักเรียนสนใจเรียน รู้จักซักถามเมื่อสงสัย วิทยากร ปราชญ์ท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก เมื่อนักเรียนไปสู่แหล่งเรียนรู้ เพราะพื้นที่อยู่ในถิ่นที่อยู่อาศัยของนักเรียนเอง ทำให้นักเรียนมีความสนใจ กล้าแสดงออก รู้จักซักถาม ไม่อายวิทยากรปราชญ์ท้องถิ่นก็อยากให้ความรู้ และรู้สึกภาคภูมิใจ ดีใจ ที่เห็นเยาวชนในท้องถิ่นให้ความสนใจเรื่องในท้องถิ่นของตนเอง เกิดความสุข สนุกสนาน นักเรียนได้รับความรู้ที่หลากหลายเกินเนื้อหาที่ครูได้กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่า มีเรื่องมีเนื้อหาที่จะเขียน ครูต้องกระตุ้นให้นักเรียนเขียน ถึงแม้ว่า นักเรียนยังเขียนไม่ค่อยถูกต้องหรือไม่ต่อเนื่อง การให้ความรู้ความเข้าใจหลักการองค์ประกอบของการเขียนเรียงความ จะทำให้นักเรียนจัดองค์ประกอบ เขียนเนื้อหาได้ตีมากขึ้น และสิ่งหนึ่งที่

ทำให้ครูรู้ว่า นักเรียนมี ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ก็คือ นักเรียนเขียนเรื่องจากสิ่งที่เห็นด้วยตนเอง ความเข้าใจ ความคิดจะแตกต่างกัน นักเรียนจะมีจินตนาการ และแสดงความคิดเห็นมากขึ้น อย่างเช่น การเขียนเรื่องน้ำแม่ตานสายน้ำแห่งชีวิต นักเรียนซักถามปราชญ์ท้องถิ่น ก็ทราบว่าเป็นอดีต สายน้ำแม่ตาน มีแต่ความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำมาก พิธีแห่ช้างเผือกก็มีการนำช้างเผือกที่ทำขึ้นจากไม้ไผ่ มาลอยน้ำให้ไหลกลับไปยังบ้านลำปางหลวงได้ แต่ในปัจจุบันไม่สามารถทำได้ เพราะสายน้ำแม่ตานไม่เหมือนดังก่อน นักเรียนสามารถบอกสาเหตุได้ว่าเพราะอะไร นั่นหมายความว่านักเรียนเกิดทักษะใหม่ คือ รู้จักคิดวิเคราะห์ถึงต้นเหตุของความแห้งแล้ง และทำไมต้องมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำแม่ตานที่ยังปฏิบัติสืบต่อกันมา ไม่ใช่เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น แต่เป็นความเชื่อที่ตัวนักเรียนเองก็ได้สัมผัสและนำคิด ขวนสงสัย และอยากรู้มากขึ้น ชุมชนปราชญ์ท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่จะให้ความรู้ คำตอบบางอย่างแก่นักเรียนได้ นอกจากนี้ นักวิจัยที่ทำวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเจ้าขุนตาน คือ คุณสิริวัฒน์ แสงสานติธรรม ซึ่งเป็นวิทยากรปราชญ์ท้องถิ่นที่ให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ของอำเภอห้างฉัตร ประวัติศาสตร์เจ้าขุนตาน และความสำคัญของน้ำแม่ตาน พิธีกรรมต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจ และเห็นความสำคัญของการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน จึงให้การสนับสนุนในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด ทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นและมีประสบการณ์ที่หลากหลาย และยังให้การสนับสนุนในเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและความรู้ความสามารถของปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้กับนักเรียนในอำเภอห้างฉัตรอย่างถูกต้องและสร้างความตระหนักให้นักเรียนรักท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และยังเชิญชวนให้นักเรียนที่อยู่ในชุมชนอนุรักษ์เจ้าขุนตาน ได้ไปถ่ายทอดความรู้ให้กับน้องๆ ในโรงเรียนพัฒนาสังคมซึ่งเป็นโรงเรียนที่คุณสิริวัฒน์แสงสานติธรรม ได้ตั้งขึ้นที่บ้านดอนห้วย ตำบลเวียงตาน อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีนักเรียนที่สนใจไปเรียนในวันเสาร์ อาทิตย์ จำนวน ๕๐ คนโดยโรงเรียนไม่คิด

คำตอบแทนใด ๆ นักเรียนในชุมชนรักษ์เจ้าขุนตานได้ไปร่วมกิจกรรมของโรงเรียนพัฒนาสังคมเสมอ เป็นการให้ความรู้แก่น้อง ๆ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรอื่น

กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน ทำให้นักเรียนมีผลงาน ชิ้นงานจากการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสนใจ และรักในท้องถิ่นของตน นักเรียนสามารถ เล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ พิธีกรรมในท้องถิ่นของตนเอง สามารถสื่อความรู้ ความคิดที่สร้างสรรค์ เป็นการเขียนเล่าเรื่องเขียนแสดงความคิดเห็น มีเหตุผล และรู้จักสืบสานประเพณีอันดีงามในท้องถิ่น ลุ่มน้ำแม่ตาน ผลงานชิ้นงานของนักเรียนจะนำไปแสดงในงานวิชาการของโรงเรียน ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้เข้าชม นอกจากนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมก็ได้นำเนื้อหาความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรมลุ่มน้ำแม่ตาน ไปจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เปิดชมรม “รักษ์เจ้าขุนตาน” โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนที่รักการเขียนและเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์เจ้าขุนตาน ได้สมัครเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม มีนักเรียนที่สนใจเข้าร่วมชมรมจำนวน ๒๔ คน ผู้วิจัยได้นำนักเรียนไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ และฝึกทักษะการเขียนเรียงความเรื่องในแหล่งเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้เพิ่มพูนความรู้และ

ประสบการณ์มากยิ่งขึ้น นักเรียนที่ได้รับ การเรียนรู้โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่ทำให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดและการเขียนอย่างสร้างสรรค์ สามารถนำความรู้ประสบการณ์ หลักการไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้วิจัยได้เชิญชวนนักเรียนที่สนใจ เรื่องการเขียนเรียงความได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อเข้าแข่งขันการเขียนเรียงความเรื่อง “ภาวะโลกร้อน” เนื่องใน งานวันเด็กแห่งชาติ ปี ๒๕๕๒ กิจกรรมนักปราชญ์น้อย และได้รับรางวัลชนะเลิศ คือ เด็กหญิงสุพรรณิการ์ งามหนัก ได้รับรางวัลเป็นเกียรติบัตร และเงินสดจำนวน ๑,๕๐๐ บาท ทำให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจและสนใจในงานเขียนยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ เหมาะสม ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครองนักเรียน ปราชญ์ท้องถิ่นที่ต้องการให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ในท้องถิ่นของตน ความสำคัญของน้ำแม่ตาน และเรื่องประวัติศาสตร์เจ้าขุนตาน พิธีกรรมที่สำคัญ เช่น พิธีแห่ช้างเผือก พิธีไขประตูตอย พิธีเลี้ยงห้วยเลี้ยงช่อง ตลอดถึงการได้เรียนรู้ถึงพืชผักสมุนไพรพื้นบ้านลุ่มน้ำแม่ตาน ซึ่งมีความสำคัญและเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังมีการอนุรักษ์สืบสาน และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ กองวิจัยทางการศึกษา(๒๕๓๙, หน้า ๒๑) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ร่วมกับผู้รู้ ในท้องถิ่นว่า เป็นมิติใหม่ทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นหาความจริง ความไม่รู้ เพื่อการคงอยู่โดยโรงเรียนและผู้รู้ในท้องถิ่น ได้ช่วยปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชนคนไทยได้ตระหนักและเห็นความสำคัญมากขึ้น

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน เป็นการจัดขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะให้ผู้เรียนได้ไปเรียนในแหล่งเรียนรู้ ชุมชนหรือปราชญ์ท้องถิ่น เป็นวิทยากรที่ให้ข้อมูลถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรม แสวงหาความรู้และคำตอบต่างๆ ได้ค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้อย่างมี

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ความสุข มีความกระตือรือร้น พยายามค้นหา ได้สืบค้น ชักถามเมื่อมีปัญหา แสดงความรู้สึกความคิดเห็นอย่าง อิสระ มีความรับผิดชอบ จึงทำให้นักเรียนรู้จักคิด มีความคิดที่ยืดหยุ่น แปลกใหม่ หลากหลาย นำมาพัฒนา งานเขียนได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ รัตนะ บัวสนธ์ (๒๕๓๗, หน้า ๑๙๔) ได้กล่าวถึง แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นว่า หมายถึง ตัวบุคคล สิ่งของ และสถานที่ที่เป็นแหล่งความรู้ ซึ่งนักเรียนจะไปหาความรู้ หรือนำความรู้มาถ่ายทอดให้กับนักเรียน ความรู้ที่ กล่าวถึงคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนผู้สร้างสรรค์ภูมิ ปัญญา คือ ปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้รอบรู้และเป็นผู้นำ ทางความคิดของท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน เป็น แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชนที่อยู่ของนักเรียน การให้ นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้เรื่องราวต่างๆ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมในท้องถิ่น ดังที่ สุมณ อมรวิวัฒน์ (๒๕๔๔, หน้า ๑๐) ได้กล่าวว่า การ เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ เป็น กระบวนการที่มีความสุข สร้างสรรค์ความคิดและ ประสบการณ์ที่มีค่า

การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นลุ่ม น้ำแม่ตาน โดยครูนำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้เรื่องที่ จะ เขียนในแหล่งเรียนรู้ มีวิทยากร ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้ ความรู้แก่นักเรียน และให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับมา เขียนเป็นเรียงความอย่างสร้างสรรค์ มีจินตนาการที่ แปลกใหม่ และแสดงความคิดเห็นกับพิธีกรรมความเชื่อ อย่างมีเหตุผล รู้จักอนุรักษ์สืบสาน สามารถถ่ายทอด เรื่องราวที่นักเรียนได้เขียนได้เรียนรู้ให้กับสังคมใน ท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ พิสมัย สิงห์แก้ว, ๒๕๒๐, หน้า ๓๘) ได้วิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การเขียนเชิง สร้างสรรค์ (Creative Writing) กล่าวได้ว่า สิ่งเราทำให้ เด็กเขียนอย่างสร้างสรรค์ได้นั้น รูปแบบของสิ่งเราก็นำ มาจากประสบการณ์ของเด็กนั่นเอง และสามารถทำให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรี สิ่งเราต่างกัน (รูปภาพ เสียง และวัสดุอื่นที่สัมผัสได้) จะให้ผลตอบสนองใน รูปแบบและเนื้อหาต่างกัน ครูควรกระตุ้นให้เด็กเขียน เพื่อจะได้ทราบว่าเด็กสนใจสิ่งใด และครูควรกระตุ้นให้ เด็กเขียนเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนหรืออาจจะสอน ให้นักเรียนสังเกต เข้าใจ และคิดเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ ตนมีอยู่อย่างสร้างสรรค์

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความ อนุเคราะห์ และการให้คำปรึกษาของ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร. ดวงจันทร์ เตียววิไล อาจารย์ ดร. สุชิน เพ็ชรภักษ์ ประธานและกรรมการ ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. วิไลภรณ์ จันทวงษ์ อาจารย์ ดร. อุไรวรรณ หาญวงศ์ และอาจารย์ ดร. ดุษฎี สัตถว รางค์ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณา เสียสละเวลาในการให้ความรู้ คำแนะนำ และให้ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข จนทำให้วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ที่ให้ทุน สนับสนุนทุนวิจัยในโครงการความร่วมมือระหว่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางและสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการ “โครงการทุน วิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ประจำปี 2550”

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.อารณ์ โอภาสพัฒนกิจผู้ ประสานงาน สกว.สำนักงานภาค รศ.ดร.กอบบุญ หล่อ ทองคำ ที่กรุณาประเมินผลรายงานความก้าวหน้า งานวิจัย

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการพวงผกา แก้วขจร ผู้อำนวยการโรงเรียนห้างฉัตรวิทยา ที่อนุเคราะห์ให้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือในการให้ คำแนะนำตรวจสอบผลงาน คณะวิทยากรท้องถิ่น ชุมชนในตำบลห้างฉัตร ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร ที่ให้ความสะดวกในการนำนักเรียนลงพื้นที่แหล่งเรียนรู้ และขอขอบคุณนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน ห้างฉัตรวิทยา ที่มีความตั้งใจและให้ความร่วมมือในการ เรียนรู้เป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบรำลึกถึงพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวของผู้วิจัย ที่ให้ การสนับสนุน และเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ.กระทรวง
ศึกษาธิการ. (๒๕๓๙). สรุปผลการสัมมนาเรื่องแนว
ทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น. จัดโดยกรมวิชาการวันที่ ๒๗ - ๒๘
พฤศจิกายน ๒๕๓๙ ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส
เชียงใหม่.

พิสมัย สิงห์แก้ว. (๒๕๒๐). การใช้เรื่องสั้นของ
มหัศจรรย์เพื่อสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์.
วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตนะ บัวสนธ์. (๒๕๓๗). “ภูมิปัญญาและศักยภาพ
ท้องถิ่นกับโรงเรียนประถมศึกษา” ใน ประมวล
สาระชุดวิชาสัมมนาการประถมศึกษา หน่วยที่ ๓
หน้า ๑๖๒ - ๒๒๘. นนทบุรี.

สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๔๔). กระบวนการเรียนรู้จาก
แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ :
สกศ. ๖๐ หน้า

การพัฒนาหลักสูตรการสอนแบบบูรณาการเรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

Development of Integrated Curriculum and Instruction of Life
and Environments for Pratomsuksa 3ศิริจันทร์ ใจเย็น¹⁾ และ วิไลลักษณ์ จันทวงษ์²⁾¹⁾ โรงเรียนบ้านแก่ง หมู่ 7 ตำบลนายาง อำเภอสมปราช จังหวัดลำปาง 52170²⁾ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 119 หมู่ 9 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100

E-mail : Vilailuk@lpru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรการสอนแบบบูรณาการ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หน่วยการสอนแบบบูรณาการ ประชากรคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านแก่ง อำเภอสมปราช จังหวัดลำปาง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ หลักสูตรแบบบูรณาการ แผนการสอนแบบบูรณาการ แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน การวิจัยครั้งนี้ มี 7 ขั้นตอน

ผลการวิจัยมีหลักสูตรแบบบูรณาการประกอบด้วยหน่วยการสอน 5 หน่วย 7 แผน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เพิ่มขึ้นนักเรียนทุกคนชอบในเนื้อหาเรื่อง ใช้ดีใช้คุ้ม กิจกรรมที่เรียนรู้อาจนำไปแก้ปัญหาในชุมชนสามารถระบุสิ่งที่นักเรียนจะปฏิบัติตนเกี่ยวกับการพิทักษ์รักษาสีสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ และช่วยกันดูแลรักษาชุมชนของตนเองให้น่าอยู่ต่อไป

คำสำคัญ หลักสูตรแบบบูรณาการ การสอนแบบบูรณาการ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดเห็นของนักเรียน

Abstract

The objective of this research is to develop the Integrated Instruction Curriculum on Living Things and Environment in order to compare the learning achievement of the students both before and after the course, and to study the opinions of the students who shall learn by using the Unit of Integrated Instruction Curriculum on Living Things and Environment. The population is the students in the 3rd grade Elementary Education of 2007 academic year of the Ban-Gaen School, Amphor Sobprab, Lampang. The tools which used in this research are the Integrated Curriculum, Integrated Instruction Plan, Test Form of the Learning Outcome, and the Questionnaire for Students. This research is the Research and Development which composes of 7 stages,

The result of research is that the structure of Integrated Instruction Curriculum has been composed of 5 Instruction Units. In this experiment, 7 plans of the Integrated Instruction Curriculum are used, and the achievement was increased after learning. All students have interested in the Instruction contents of Good Using & Worth Using. The learning activity which shall be applied for solving the problems in their community are, for example, water saving, garbage disposal, livestock, planting, farming, and clean air in the community. Moreover, the students also understood the general definitions that vegetation, livestock, soil, water, and air shall be dependent on each living things which are surrounding us all the times, and shall be living together in this world. Moreover, this can specify the things those students shall behalf themselves for the preservation of

the environment in our community which are growing the plants, not deforesting, not disposing the garbage into the river or ground, and taking care of the plants, animals, soil, water, and in their community to be better place of living.

บทนำ

มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัว สิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์ได้สร้างขึ้นเหล่านั้นมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะการที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานต่างๆ เช่น การนำพืชและสัตว์มาเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งสิ้น เมื่อมนุษย์มีการพัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจสูงขึ้น มนุษย์ได้นำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์โดยขาดการบำรุงรักษาและพัฒนาทดแทนให้มีสภาพที่ดี จึงทำให้เกิดอันตรายต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ อันเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับบัญญัติ สุขศรีงาม (ม.ป.ป. หน้า 6-12). ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตเพราะสิ่งมีชีวิตต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อม ถ้าหากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตและถ้าหากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปในทางวิกฤตก็อาจจะเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตและหากสิ่งมีชีวิตชนิดใดชนิดหนึ่งสูญพันธุ์ไปแล้วอาจทำให้สิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งมีชีวิตดังกล่าวอาจต้องสูญพันธุ์ไปด้วย ส่วนชนะกัย เดชวงศ์ (ม.ป.ป. หน้า 48). อธิบายว่าการมีสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเสมือนการแสดงความกตัญญูต่อธรรมชาติเพราะธรรมชาติได้ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ในการดำรงชีวิต ดังนั้นการมีสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพราะจะทำให้มนุษย์ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติกันอย่างยาวนาน

ปัจจุบันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะไม่ว่าจะเป็นเรื่องของน้ำ อากาศ ดินและป่าไม้ ซึ่งส่งผลเด่นชัดขึ้นทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา สำหรับประเทศไทย ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้รุนแรงขึ้นอย่างมาก สาเหตุที่สำคัญคือ ผู้ใช้ทรัพยากรได้ทำลายความสมดุลของธรรมชาติ

ทั้งที่โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์และโดยความเห็นแก่ตัวของบุคคลบางคนเช่น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การทิ้งขยะมูลฝอยลงบนถนนหรือลงท่อระบายน้ำ การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมสู่น้ำลำคลอง ทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่า เป็นต้น หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 ก หน้า 1). ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2535, หน้า 705) ได้อธิบายว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับครอบครัว โรงเรียน และชุมชนเกิดขึ้นโดยความไม่รู้หรือขาดสำนึกต่อการที่จะรับผิดชอบในการใช้และปกป้องทำนุบำรุงรักษา ร่วมกัน เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ดังนั้นการที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาล้อมรอบนั้น จะต้องกระทำตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน ไปจนถึงระดับชาติและระดับโลก ดังนั้นโรงเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาล้อมรอบและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยการส่งเสริมให้นักเรียนและประชาชนทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาล้อมรอบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะได้มีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมต่อไป

เครื่องมือ / วิธีการที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตรการสอนแบบบูรณาการเรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม
2. แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ใช้วัดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม จำนวน 30 ข้อ
3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียน โดยใช้หน่วยการสอนแบบบูรณาการเพื่อประเมินคุณภาพมีลักษณะเป็นแบบคำถามที่ให้นักเรียน

เลือกตอบและคำถามปลายเปิดที่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

วิธีดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัย การประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากับผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการตามองค์ประกอบของหลักสูตร 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำหน่วยการสอนและแผนการสอน

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้หน่วยการสอนและแผนการสอนกับกลุ่มเล็ก

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงแก้ไขแผนการสอนแบบบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 6 ทดลองสอนครบทุกหน่วย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการทดลองและสรุปผลการทดลองใช้หลักสูตร

ผลการทดลอง

ผู้วิจัยนำหลักสูตรแบบบูรณาการเรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ฉบับร่าง) ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก โดยจัดการสอนบูรณาการซึ่งมีการศึกษาผู้เรียนก่อนการทดลองใช้หลักสูตรในด้านเจตคติต่อการสอนโดยใช้หน่วยการสอนแบบบูรณาการพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบก่อนเรียน และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แสดงว่า นักเรียนที่เรียนโดยหน่วยการสอนแบบบูรณาการ เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้นและพบว่านักเรียนร้อยละ 100 มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยว่า กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หน่วยการสอนแบบบูรณาการเรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมทำให้มีความกระตือรือร้นอยากจะเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เนื้อหาที่เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและเนื้อหาที่เรียนเข้าใจง่าย รองลงมาคือ ร้อยละ 92.59 มีความคิดเห็นว่าการที่นักเรียน เรียน

มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน เนื้อหาที่นักเรียน เรียนมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นระหว่างเรียน ร้อยละ 88.88 มีความคิดเห็นว่าเป็นเนื้อหาที่เรียนไม่มากเกินไปและนักเรียนตอบคำถามครูได้ ที่เหลือร้อยละ 70.29 มีความคิดเห็น เห็นด้วยว่า กิจกรรมที่กำหนดให้สามารถปฏิบัติตามได้

อภิปรายผล

การแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความคิด ประสพการณ์ ความสามารถและทักษะต่างๆ ในเวลาเดียวกัน ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง เนื่องจากการเรียนรู้ที่มีสภาพใกล้เคียงกับชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับ ชำรง บัวศรี (2531, หน้า 254) ได้กล่าวถึงลักษณะของหน่วยการเรียนการสอนที่ดีมีลักษณะเป็นหน่วยที่สมบูรณ์ทั้งในด้านจุดประสงค์ เนื้อหาวิชาและกิจกรรม คือ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนสามารถใช้ในการเรียนการสอนได้ตามสภาพที่เป็นอยู่การพัฒนาหลักสูตรการสอนแบบบูรณาการ เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ช่วยแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้แก่นักเรียนแล้วยังสามารถสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนในการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่อง ความรัก ความหวงแหน ความภาคภูมิใจในทรัพยากรที่มีในชุมชน ทำให้นักเรียนรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมบัติของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในโรงเรียน ในชุมชน เรียนรู้จากแหล่งวิทยาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม รู้จักคิด รู้จักค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งจากการได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองนี้ส่งผลทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่มุ่งให้นักเรียนเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้เพื่อนำไปใช้ให้เกิด

ประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ นอกจากนี้ยังเน้นทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้และทำงานร่วมกับผู้อื่น เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกและพัฒนาคุณลักษณะอื่น ๆ พร้อมกันไปทุกด้าน ทั้งด้านร่างกายกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวได้ดีในสภาพสังคมและท้องถิ่นของตน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน). [7]ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในข้อ 3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้แก่นักเรียนและยังสามารถสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนในการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่อง ความรัก ความหวงแหนความภาคภูมิใจในทรัพยากรที่มีในชุมชน ทำให้นักเรียนรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมบัติของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ความกรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ จันทวงษ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา และ ดร.สุชิน เพ็ชรรักษ์ กรรมการที่ปรึกษา ที่สละเวลาให้ความช่วยเหลือแนะนำเป็นอย่างดี ในการจัดทำรายงานการวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงจันทร์ เตียววิไล ดร.อุษณีย์ สิตลวรงค์ และ อาจารย์ ดร.อุไรวรรณ หาญวงศ์ ที่กรุณาให้ความรู้ด้านวิชาการ คำแนะนำ แนวคิดและข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้ และขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญใน

การตรวจสอบเครื่องมือ หลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้ในการวิจัย

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางในโครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ที่ให้ทุนอุดหนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแก่น ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัย ขอขอบใจนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านแก่นที่เป็นกลุ่มศึกษาวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนรุ่น 2 ทุกคนที่คอยให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ท้ายสุดนี้ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ครูอาจารย์ และครอบครัวของผู้วิจัยที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- [1] บัญญัติ สุขศรีงาม. วิกฤตสิ่งแวดล้อม : ปัจจัยสำคัญของการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตในรวมเล่มบทความรายการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (เล่ม 2 หน้า 61-62). ในโครงการเผยแพร่วิชาการทางวิทยุกระจายเสียง. ชลบุรี. ม.ป.ป. หน้า 6-12.
- [2] ชนะภัย เดชะวงศ์. ทำไมต้องมีสำนักต่อสิ่งแวดล้อมในรวมเล่มบทความรายการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (เล่ม หน้า 38). ในโครงการเผยแพร่วิชาการทางวิทยุกระจายเสียง. ชลบุรี. ม.ป.ป. หน้า 48.
- [3] หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. คู่มือการบริหารโรงเรียนนิเทศ : การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา. เอกสารหน่วยศึกษานิเทศก์ที่ 127/2539
- [4] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน หน่วยที่ 8-15. (พิมพ์ครั้งที่ 9) คณะศึกษาศาสตร์. นนทบุรี. 2535, หน้า 705. กรุงเทพฯ. 2539 ก หน้า 1.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- [5] กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533) . กรุงเทพฯ. 2535, หน้า 1-3.
- [6] ชำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและ
พัฒนา. กรุงเทพฯ . 2531 , หน้า 254.
- [7] สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ
การศึกษา(องค์การมหาชน). พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ. 2547, หน้า 5.

รูปแบบการจัดการข้อมูลด้านเส้นทางการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

Model of Route Tourism Information Management Amphur Maetha Lampang Province

พีรพล ประเสริฐจิตร¹⁾ และ บุญทวรรณ วังวอน²⁾

^{1) , ²⁾} สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 119 หมู่ 9 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

โทร 08-1882-3465 โทรสาร 0-5423-7387 Email boonthawan2009@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่อง รูปแบบการจัดการข้อมูลด้านเส้นทางการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เกิดขึ้นจากความร่วมมือของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และชาวบ้านในอำเภอแม่ทะ เพื่อจัดตั้งเป็นคณะผู้วิจัย เพื่อจัดการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ต่อไปโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาและค้นหา ตลอดจนการสังเคราะห์ข้อมูลด้านเส้นทางการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งคำถามในการวิจัยครั้งนี้มี ๓ ประเด็น คือ ๑) สถานการณ์ด้านข้อมูลการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางเป็นอย่างไร ๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างกระบวนการด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะเป็นอย่างไร และ ๓) แนวทางในการจัดรูปแบบการจัดการข้อมูลด้านเส้นทางการจัดการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางเป็นอย่างไร อะไรเป็นปัญหา หรืออุปสรรคด้านการท่องเที่ยว

ประชากร คือ สมาชิกและตัวแทนของกลุ่มอาชีพ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ ชุมชนและหน่วยงาน ภายในท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้วิจัยคือเทคนิค SWOT เพื่อวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย โอกาสและอุปสรรคของพื้นที่ตำบลแม่ทะ และเทคนิค AIC เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวจากอดีต ปัจจุบันและอนาคตตลอดจนใช้แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ การวิจัยมี ๗ ขั้นตอน โดยใช้เวลาดำเนินการวิจัย ๑ ปี (ก.พ. ๕๑ - พ.ค. ๕๒)

ผลการวิจัยพบว่าสถานการณ์ด้านข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะจำแนกได้ ๖ ประเภท คือ ๑) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๓) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ๔) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (OTOP) ๕) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน และ ๖) แหล่งท่องเที่ยวประเภทกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะที่ผ่านมา พบว่าจะมีชาวบ้านอำเภอแม่ทะเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น สำหรับรูปแบบการจัดการข้อมูลด้านเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวมีความเป็นไปได้ เนื่องจากอำเภอแม่ทะเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งมีศักยภาพด้านทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย อีกทั้งการทำข้อมูลแบบ minimum spanning tree เพื่อสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจด้านเส้นทาง ด้วยการใช้แผนที่เส้นทางเชื่อมระหว่างตำบลต่าง ๆ ของอำเภอแม่ทะ สรุปได้ว่า เส้นทางที่ใช้เวลาน้อยที่สุด ในการเดินทาง คือ แหล่งท่องเที่ยวด้านเกษตรและปศุสัตว์ ตำบลน้ำโจ้ เพราะเป็นจุดเริ่มต้น รองลงมา คือ แหล่งท่องเที่ยวด้านโบราณวัตถุใช้เวลาในการเดินทาง ๑ ชั่วโมง ๑๑ นาที ลำดับต่อมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติใช้เวลาในการเดินทาง ๑ ชั่วโมง ๕๙ นาทีและแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวด้านศาสนสถาน ใช้เวลาในการเดินทาง ๒ ชั่วโมง ๓๐ นาที และลำดับสุดท้ายแหล่งท่องเที่ยวด้านกลุ่มอาชีพหรือองค์กรชุมชนใช้เวลาในการเดินทาง ๒ ชั่วโมง ๕๐ นาที

สรุปข้อมูลด้านเส้นทางท่องเที่ยวตำบลแม่ทะ ๑๐ ตำบล ผลการวิจัยพบว่า ๑) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงการเกษตรและปศุสัตว์ด้าน หรือศาสนสถาน ต้องไปตำบลน้ำโจ้ ๒) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี ต้องไปที่ตำบลป่าตัน-นาครี ๓) เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ต้องไปที่ตำบลแม่ทะ ๔) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงด้านโบราณวัตถุหรืออนุสาวรีย์ ต้องไปที่ตำบลป่าตัน-นาครี และ ๕) สุดท้ายเส้นทางท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ต้องไปที่ตำบลแม่ทะ เพราะมีจำนวนองค์กร ๙ แห่งที่เป็นแหล่งดึงดูดใจ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

Abstract

This participative operation research on model of route tourism information management Amphur Maetha Lampang Province is arisen from the joint cooperation between the graduate student of General Management School, Rajabhat Lampang University and the Amphur MaeTha villagers in forming up a research team to manage the information related to the model of route in Amphur MaeTha, Lampang Province in order to lead to the sustainable preservation of route site. The objective of this study is to compile and analyze all available information related to the model of route in Amphur MaeTha, Lampang Province in order to build awareness among concerned parties. The questionnaire for the research can be categorized into 3 key topics as follows:

1. The current status of relevant on model of route tourism information in Amphur MaeTha, Lampang Province,
2. The current level of local involvement toward the tourism industry in Amphur MaeTha, Lampang Province,
3. The current tourism issues and obstacles on model of route tourism information management in Amphur MaeTha, Lampang Province.

The population of this research is consisting of members and representative of all involved participants from villagers and its local administrative office. The key research tools for this study are SWOT technique, AIC technique, Questionnaire survey and Interview techniques. The research process can be spitted onto 7 steps: 1) Team and tools preparation, 2) Amphur MaeTha profile compilation, 3) Preliminary data joint analysis, 4) Organizing local seminar at Amphur level, 5) Developing the tourism awareness process, 6) Developing the Tour Route Mapping process from the seminar summary, 7) Summarizing and presenting the completed research findings. The duration of the one-year project is from February 2008 till May 2009.

The site survey study from small group discussions and villages workshops reveal that there are 10 Tumbols in Amphur MaeTha: 1) Tumbol MaeTha, 2) Tumbol DonFire, 3) Tumbol WangNgen, 4) Tumbol NaKruel, 5) Tumbol San Don Kaew, 6) Tumbol HuaSua , 7) Tumbol Num Joe, 8) Tumbol Ban Bom, 9) Tumbol Patan and 10) Tumbol BanKew.

Project Findings can be described as below:

1. The tour sites can be classified into 6 categories: 1) Natural Sites 2) Cultural Sites 3) Agricultural Sites 4) OTOP Sites 5) Religious Sites and 6) Community Sites.
2. The discovery from the feedback from participated villagers reveals that only Portion of the community knows the tourism sites on their own location. In general, the majority of villagers still have no keen interests on the tourism industry due to insufficient information.
3. The model of route tourism information management information management in Amphur MaeTha is commercially feasible as there are numerous attractive tour sites within the community under the condition of getting sufficient support from the local administrative office (Or-Bor-Thor). Furthermore, the finding from the Minimum Spanning Tree technique lists the Agricultural tour route from Tumbol Mae Jo is the shortest route while the second shortest route is the Cultural tour route with the traveling time of 1 hour and 11 minutes. The next shortest route is the Natural tour route with 1 hour and 59 minutes and the Cultural and Religious

tour route take 2 hours and 30 minutes while the OTOP and Community tour takes the most of time of 2 hours and 50 minutes. The finding of the tour route trip study also concludes that: 1) Tourist has to visit Tumbol Mae Jo for the Agricultural and Religious tour, 2) To visit Tumbol Na Krael for the Cultural tour, 3) To visit Tumbol Mae Tha for Natural tour, 4) To visit Tumbol Na Krael for the Historical and Monument tour, 5) To visit Tumbol Mae Tha for the OTP and Community tour.

4. The tourism issues and obstacles can be summarized as follows:

4.1) Amphur Mae Tha is a large community have tourism capability but not recognized the significant strength of the tourism capability by the community which lead to the lack of proper site preservation by the internal community.

Government entity and local administrative office is oversight toward the local tourism industry of which lead to the lack of catalyst to stimulate and drive the tourism endeavor.

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผสมผสานกับการให้การศึกษาอบรม (action training) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในอำเภอแม่เมาะ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สมาชิกและตัวแทนของกลุ่มอาชีพ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น และใช้เทคนิค Spanning Tree เพื่อคำนวณระยะทางในการเข้าไปท่องเที่ยว ในอำเภอแม่เมาะ ซึ่งในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีการกำหนดได้ ๙ ขั้นตอน โดยใช้เวลาดำเนินการวิจัย ๑ ปี (๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒) ภายใต้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลร่วมกันของภาคีด้านการท่องเที่ยว ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

๑. การเตรียมทีมงานและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการประชุมร่วมกัน และบริหารจัดการทีมวิจัยเพื่อทำความเข้าใจถึงขอบข่ายเนื้อหาและเป้าหมายของงานวิจัยร่วมกัน โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ หลังจากนั้นได้ร่วมกัน สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลและทดสอบการใช้เครื่องมือแล้วนำมาปรับปรุงเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่อไป (ดังภาพที่ ๑ การประชุมทีมวิจัยภายในมหาวิทยาลัยและชุมชน)

๒. เก็บข้อมูลทุติยภูมิ โดยคณะวิจัยได้ช่วยกันค้นหาแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ภาพที่ ๑ การประชุมทีมวิจัยภายในมหาวิทยาลัยและชุมชน

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนสัมภาษณ์ จัดเวทีเสวนาร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอำเภอแม่เมาะ หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยทำการจำแนก แยกเป็นหมวดหมู่หรือประเภทของการท่องเที่ยว เป็น ๖ หมวดตามข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ๑) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๓) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ๔) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (OTOP) ๕) แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณวัตถุ และ ๖) แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ด้วยเทคนิค การเสวนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก การระดมสมอง และการประชุมกลุ่มย่อยกับประชาชนหรือตัวแทนหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

๓. วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเบื้องต้นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเชิญตัวแทนจาก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

หน่วยงานระดับอำเภอที่มีความสัมพันธ์และมีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๔ หน่วยงาน คือ ๑) วัฒนธรรมอำเภอ ๒) ปลัดอำเภอแม่ทะ ๓) ตัวแทนองค์กรท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และ ๔) ชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ เชิญตัวแทนในระดับตำบล จำนวน ๕ ตำบล ๑ ละ ๑ คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้หน่วยงาน หรือภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วิพากษ์ สังเคราะห์และรับรู้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กัน

๔. จัดเวทีประชาคมในระดับอำเภอ ซึ่งเวทีของอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางได้จัดรวมกันครั้งเดียว โดยที่มีตัวแทนของแต่ละตำบลเข้าร่วมในเวที เพื่อร่วมกันตรวจสอบข้อมูลทุกมิติและเพิ่มเติมข้อมูลใหม่ ๆ ที่ยังไม่มีในข้อมูลเดิมหรือบางส่วนที่ยังไม่ถูกต้องและไม่ตรงกับสภาพที่เป็นจริง หลังจากนั้นทำการแก้ไขปรับปรุงข้อมูลให้ถูกต้องสมบูรณ์และเสนอข้อมูลใหม่ขึ้นมา ตลอดจนมีการหารือถึงแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ศักยภาพมากขึ้น

๕. จัดทำระบบสารสนเทศทางด้านการท่องเที่ยว สรุปได้ตามพื้นที่อำเภอแม่ทะได้ ๖ ด้าน

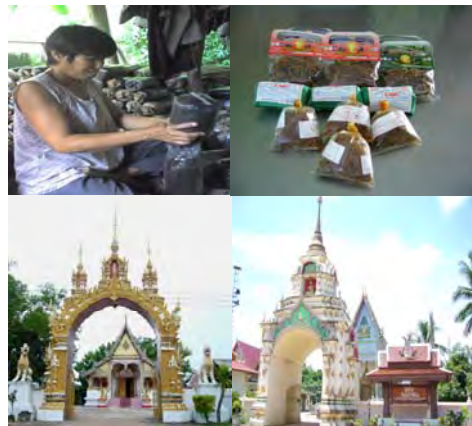
๖. นำข้อมูลที่ได้จากเวทีมาสรุป วิเคราะห์เพื่อจัดระบบสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ โดยจัดทำรายงานส่งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ พร้อมนำเสนอบนเว็บไซต์ของศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น โปรแกรมบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ตลอดจนเป็นศูนย์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ เพื่อพัฒนาโยบายส่งเสริม การจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางให้มีศักยภาพต่อไปในอนาคต

๗. นำเสนองานวิจัย สำหรับขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอรายงานความก้าวหน้า ระยะแรก ณ มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุตรดิตถ์จัดงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว). วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๑ และรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์พร้อมด้วยการจัดนิทรรศการงานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เพื่อรายงานผลต่อเวทีสาธารณะหรือสัมมนาวิชาการงานวิจัย วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๒ ณ เมืองทองธานี (ดังภาพที่ ๒ สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอำเภอแม่ทะ)

ผลการวิจัยพบว่า

จากการสำรวจพื้นที่ การจัดเสวนากลุ่มย่อย และเวทีชาวบ้านซึ่งเป็นภาคีที่เกี่ยวข้องร่วมกันวิเคราะห์และศึกษาสถานการณ์ด้านข้อมูลการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะพบว่าในภาพรวมของอำเภอแม่ทะมีจำนวนตำบลทั้งหมด ๑๐ ตำบล ได้แก่ ๑ ตำบลแม่ทะ ๒ ตำบลดอนไฟ ๓ ตำบลวังเงิน ๔ ตำบลนาครัว ๕ ตำบลสันดอนแก้ว ๖ ตำบลหัวเสือ ๗ ตำบลน้ำโจ้ ๘ ตำบลบ้านบอม ๙ ตำบลป่าตัน และ ๑๐ ตำบลบ้านกัว โดยมีบริบทชุมชน ดังนี้

๑. สถานการณ์ด้านข้อมูลการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ หลังจากที่ได้ทำการร่วมวิเคราะห์ ข้อมูลและค้นหาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะนั้น คณะผู้วิจัยได้จำแนกประเภทของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานข้อมูลเชิงสถิติภูมิของแหล่งท่องเที่ยวได้ ๖ ประเภท คือ ๑) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๓) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ๔) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น(OOTP) ๕) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน และ ๖) แหล่งท่องเที่ยวประเภทกลุ่มหรือองค์กรชุมชน เป็นต้น

ภาพที่ ๒ สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอำเภอแม่ทะ

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะที่ผ่านมา นั้น พบว่าจะมีชาวบ้านอำเภอแม่ทะเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้นที่รู้ว่าแม่ทะมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอะไรบ้าง (เนื่องจากตนเองมีความสนใจ) แต่ในภาพรวมแล้วไม่ได้สนใจที่จะทำการพัฒนา

เท่าใดนักหรือแม้แต่บางคนก็ยังไม่รู้เลยว่ามีแหล่งท่องเที่ยวอะไรบ้าง เพราะขาดข้อมูล

๓. รูปแบบการจัดการข้อมูลด้านเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวมีความเป็นไปได้ เนื่องจากอำเภอแม่ทะเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งมีศักยภาพด้านทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย หากได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากนโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานภาคท้องถิ่น (อปท.) แล้วก็จะสามารถพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ได้เช่นกัน อีกทั้งการทำข้อมูลแบบ minimum spanning tree ผลการวิจัย พบว่า การตัดสินใจด้านเส้นทาง ด้วยการใช้แผนที่เส้นทางเชื่อมระหว่างตำบลต่าง ๆ ของอำเภอแม่ทะ สรุปได้ว่าเส้นทางที่ใช้เวลาน้อยที่สุด ในการเดินทาง คือ แหล่งท่องเที่ยวด้านเกษตรและปศุสัตว์ ตำบลน้ำโจ้ เพราะเป็นจุดเริ่มต้น รองลงมา คือ แหล่งท่องเที่ยว ด้านโบราณวัตถุใช้เวลาในการเดินทาง ๑ ชั่วโมง ๑๑ นาที

ลำดับต่อมาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติใช้เวลาในการเดินทาง ๑ ชั่วโมง ๕๙ นาที และ แหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมประเพณี และแหล่งท่องเที่ยว ด้านศาสนสถาน ใช้เวลาในการเดินทาง ๒ ชั่วโมง ๓๐ นาที และลำดับสุดท้ายแหล่งท่องเที่ยวด้านกลุ่มอาชีพหรือองค์กรชุมชนใช้เวลาในการเดินทาง ๒ ชั่วโมง ๕๐ นาที

สำหรับข้อสรุปด้านเส้นทางท่องเที่ยวตำบลแม่ทะ ๑๐ ตำบล ผลการวิจัยพบว่า ๑) หากนักท่องเที่ยวต้องการ ไปท่องเที่ยวเชิงเกษตรและปศุสัตว์ด้าน หรือศาสนสถาน ต้องไปตำบลน้ำโจ้ ๒) หากนักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรมประเพณี ต้องไปที่ตำบลป่าตัน-นาคร้ว ๓) หากจะไปแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ต้องไปที่ตำบลแม่ทะ ๔) หากต้องการจะไปท่องเที่ยวด้านโบราณวัตถุหรืออนุสาวรีย์ ต้องไปที่ตำบลป่าตัน-นาคร้ว และ ๕) สุดท้าย แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มหรือองค์กรชุมชนจะเป็นตำบลแม่ทะ เพราะมีจำนวนองค์กร ๙ แห่งที่เป็นแหล่งดึงดูดใจ

๔. ปัญหาหรืออุปสรรคด้านการท่องเที่ยวสรุปข้อมูลได้ดังนี้

๔.๑ ชุมชนอำเภอแม่ทะมีจำนวนมากและค่อนข้างมีศักยภาพ แต่ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเท่าใดนัก ขาดการบูรณาปฏิสังขรณ์หรือดูแลเอาใจใส่จากคนภายในชุมชน

๔.๒ การมองต่างมุมของหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคท้องถิ่น ส่งผลให้แผนการพัฒนาไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมหรือไม่เป็นไปตามความต้องการของ

ชุมชนอย่างแท้จริงบางครั้งทำให้ขาดเจ้าภาพในการดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะพอสมควร

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑. การกำหนดเป็นนโยบายและมีการจัดทำแผน เชิงบูรณาการที่มีการประสานความร่วมมือของทุกภาคส่วนราชการ เพื่อพัฒนาส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจ ด้านอุตสาหกรรมอย่างเป็นรูปธรรมครบวงจรเพื่อความสำเร็จ ต่อชุมชนอย่างแท้จริง

๒. จากการดำเนินงานวิจัยรูปแบบการจัดการข้อมูลด้านเส้นทางการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ ได้มีข้อค้นพบว่า การดำเนินการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีหลายองค์ประกอบร่วมกัน ดังนั้นการวิจัยในครั้งต่อไป ควรนำเสนอเป็นชุดโจทย์ในประเด็นต่างๆเพื่อให้ได้องค์ความรู้ในกลุ่มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนทุนวิจัยในโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการ “โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II)” ประจำปี 2550

เอกสารอ้างอิง

- [1] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๕๐). ข้อมูลการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. (Online) Available: <http://www.thaitambon.com>. ค้นเมื่อ (๓ มีนาคม ๒๕๕๑)
- [2] โฉมยงค์ โต๊ะทองและคณะ. (มัย.-พย. ๒๕๔๖). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี. วารสารราชภัฏเพชรบุรี. ๑๑(๑) หน้า ๕๔-๖๑.
- [3] Mill, R. C., and Morrison, A. M. (๑๙๘๕). **The Tourism System**. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

แนวทางพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม
อำเภอหนองหิน จังหวัดเลย

Directions for Development of Eco-tourism Service Management
at Phagnam Rock Garden, Nonghin District, Loei Province

ศิริมา พลบูรณ์¹⁾ สุวารี ศรีบุญ²⁾ และ วิชัย พัวรุ่งโรจน์²⁾

¹⁾ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม. การจัดการและการประเมินโครงการ) บัณฑิตวิทยาลัย

²⁾ สาขาวิชาการจัดการและการประเมินโครงการ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 234 ถนนเลย-เชียงคาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000

โทรศัพท์ : 042-835223-8 ต่อ 45122 โทรสาร 042-811143

Email: suwaree51@gmail.com, wichai@hotmail.com

บทคัดย่อ

คุณภาพการให้บริการการท่องเที่ยวจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวและชุมชน ที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม อำเภอหนองหิน จังหวัดเลย ครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม 3) ค้นหาแนวทางพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสวนหินผางามให้ได้คุณภาพยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม(Mix methodology)เก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ผู้ให้บริการและนักท่องเที่ยว รวม 381 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสอบถาม และประเด็นคำถามเพื่อประชุมด้วยเทคนิค SWOT analysis วิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis)และจัดระดับความพึงพอใจด้วย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการศึกษาพบว่า 1) วิธีการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดำเนินการ โดยกลุ่มบริการ 10 กลุ่ม ที่รวมกลุ่มโดยประชาชนจากหมู่บ้าน ในเขตตำบลปวนพูน โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานบริหารและหน่วยงานวิชาการ เช่นสำนักงานจังหวัดเลย องค์การบริหารส่วนตำบลปวนพูน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อจัดการบริการด้านเส้นทางรถนำเที่ยว ที่จอดรถ ที่พัก สุขา การประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์นำเที่ยว ของที่ระลึกและความปลอดภัย 2) นักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อการบริการโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และพึงพอใจอยู่ในระดับมากเพียงด้านเดียวคือด้านการนำเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยว 3) แนวทางพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งถนนและระบบน้ำเสีย รวมทั้งป้ายชื่อและป้ายนิเทศ ควรปรับปรุงสิ่งก่อสร้างไม่ให้เกิดบังกีดกั้นของแหล่งท่องเที่ยว ควรเพิ่มการเผยแพร่ข้อมูล ควรปรับปรุงโภชนาการให้ถูกสุขลักษณะ เพิ่มขีดความสามารถของมัคคุเทศก์ ควรมีการประเมินการจัดการและการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณพัฒนากลุ่มผู้ให้บริการทุกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการการท่องเที่ยว การจัดการ แนวทางพัฒนา สวนหินผางาม

Abstract

This research has the following objectives: 1) study the existing processes of eco-tourism services at Pha-gnam Rock Garden; 2) survey tourist satisfaction towards eco-tourism services at Pha-gnam Rock Garden, Nonghin district, Loei province; and 3) find the directions for improving eco-tourism services at Pha-

gnam Rock Garden. The research was conducted with 381 samples using interview and survey methods for data collection. The data analysis included SWOT analysis and descriptive analysis (percent, mean score, and standard deviation).

Results

1. The existing methods for managing eco-tourism services within the area (Tambon Puan-Poo) comprised 10 service groups: bus service, parking lot service, bath room service, information service, local guide service, guide tour service (e-tak car), souvenir shop, accommodation service, and security service.

2. The satisfaction of tourists towards eco-tourism services at Pha-gnam Rock Garden was at a moderate level in nearly every area except the guide tour service was rated high. This means that the eco-tourism services should be mostly improved in the near future especially the road to Pha-gnam Rock Garden should be maintained to a good condition.

3. The directions for improving eco-tourism services at Pha-gnam Rock Garden are 1) local guides should be professionally trained; 2) basic infrastructure, such as drainage systems and road, has to be carefully improved; 3) the methods for distributing information about Pha-gnam Rock Garden should be reconsidered; 4) food standard should be improved; 5) budget for promoting unique tourist attraction of Pha-gnam Rock Garden should be adequately provided; and 6) name signs needs to be renovated and should be put in the proper locations.

บทนำ

จังหวัดเลย มีสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติของจังหวัดเลยติดอันดับต้นๆของประเทศหลายแห่ง ส่วนใหญ่แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในความดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติ แต่แหล่งท่องเที่ยวสวนหินผางามในวนอุทยานสวนหินผางามหรือขุนหมิงเมืองไทย ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลพวน อำเภอนongหิน จังหวัดเลย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะพิเศษเพราะบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยองค์การบริหารส่วนตำบลและเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งแรกของจังหวัดเลยที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้อง สวนหินผางามเริ่มได้รับความนิยมเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2528 ได้เปิดดำเนินการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2540 เป็นต้นมา การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลพวนต้องพัฒนาการบริหารจัดการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการการท่องเที่ยวให้เป็นที่น่าพอใจอยู่เสมอ โดยได้ประสานงานสนับสนุนและความร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้การบริหารจัดการท่องเที่ยว

เชิงพหุภาคี จากปรากฏการณ์ดังกล่าวผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรได้ศึกษาการจัดการบริการการท่องเที่ยวของสวนหินผางาม เพื่อให้ทราบสภาพจริงและค้นหาแนวทางพัฒนาให้ดีขึ้นและสามารถรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ เพื่อสวนหินผางามจะได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืนคู่กับจังหวัดเลยต่อไป ประกอบกับจากผลการวิจัยของ สุทิน[1]เรื่องการพัฒนาแบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม ที่สรุปว่าควรได้ทำการวิจัยเพื่อค้นหาแบบแผนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัยป่าไม้[2] ได้กล่าวถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวและได้รับความพึงพอใจกลับไป ผู้ศึกษาจึงกำหนดประเด็นการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิธีการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสวนหินผางาม และศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดบริการการท่องเที่ยวสวนหินผางาม รวมทั้งแนวทางการ

พัฒนาการบริการการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพการบริการดีขึ้นเพราะการจัดการบริการการท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพื่อให้ได้องค์ความรู้การบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว และนำไปใช้ดำเนินการได้ต่อไป โดยผู้ศึกษาได้กำหนดชื่อเรื่องในการวิจัยครั้งนี้ว่า “แนวทางพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวสวนหินผางาม อำเภอหนองหินตำบลปวนพุ จังหวัดเลย”

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม
- 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสวนหินผางามให้ได้คุณภาพการบริการดีขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้ทราบถึงวิธีการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวทางพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สวนหินผางาม
- 2) การวิจัยจะทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสวนหินผางามด้านการบริการการท่องเที่ยวและด้านอื่นๆซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชนและการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวต่อไป
- 3) ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิชาการด้านการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 4) ผลที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลปวนพุ และใช้วางแผนพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพหุภาคีระหว่างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆให้ประสบความสำเร็จ

ขอบเขตของการวิจัย

- 1) เป็นการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวสวนหินผางาม อำเภอหนองหินจังหวัดเลย
- 2) เป็นการศึกษาวิธีการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม และศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสวนหินผางาม ให้ได้คุณภาพการบริการดีขึ้น
- 3) ประชากรใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยวสวนหินผางามจำนวน 10 ด้าน ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จำนวน 40 คน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวสวนหินผางาม จำนวน 301 คน ผู้บริหาร และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวสวนหินผางาม จำนวน 40 คน
- 4) ระยะเวลา อยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2550 ถึง มกราคม 2552 รวมเวลา 20 เดือน และเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ระหว่างเดือนสิงหาคม 2550 ถึง ตุลาคม 2551 รวมเวลา 14 เดือน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยกลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยวสวนหินผางาม 10 กลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) มัคคุเทศก์
- 2) รถนำเที่ยว (รถอีแต๊ก)
- 3) อาหารและเครื่องดื่ม
- 4) ของที่ระลึก
- 5) ที่จอดรถ
- 6) การให้ความรู้การประชาสัมพันธ์
- 7) รถโดยสาร
- 8) ที่พัก
- 9) ห้องน้ำ
- 10 การรักษาความปลอดภัย

ดังรูปข้างล่าง

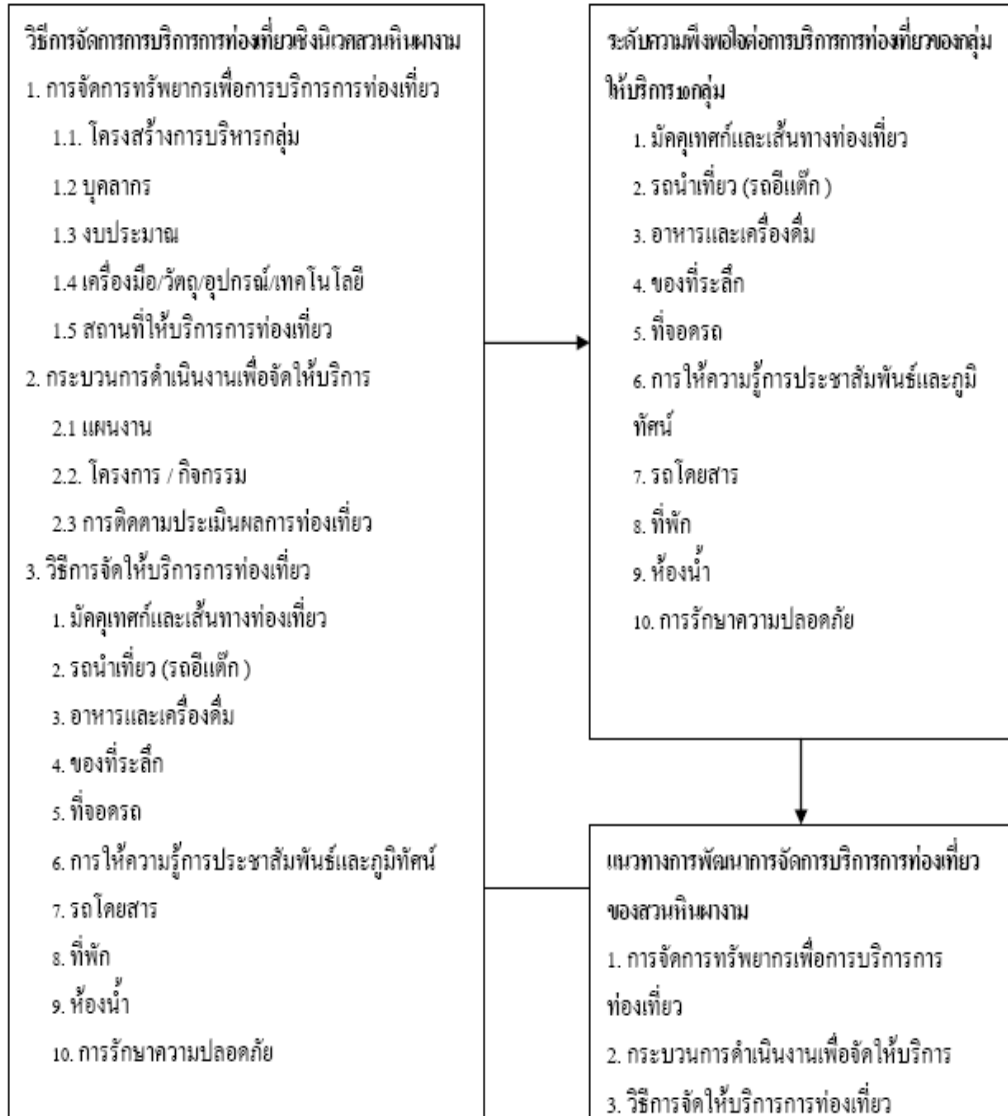
วิธีการการศึกษา

ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแตกต่างกันหลายวิธีดังนี้

1) การสัมภาษณ์ใช้ศึกษาวิธีการจัดการบริการ การท่องเที่ยวของสวนหินผางาม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured interview)

2) การสอบถาม ใช้ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการบริการ การท่องเที่ยวของสวนหินผางาม โดยใช้แบบสอบถาม

3) การจัดเวทีการประชุมด้วยเทคนิค (SWOT analysis) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการ การท่องเที่ยว โดยกำหนดเป็นประเด็น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาจะทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์ และการประชุม

แบบมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค SWOT analysis เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง โดยนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้ตรวจสอบความครบถ้วนด้วยข้อมูลแล้วทำการลงรหัสและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการศึกษา

วิธีการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดำเนินการโดยกลุ่มบริการ 10 กลุ่ม ที่รวมกลุ่มโดยประชาชนจากหมู่บ้านในเขตตำบลปวนพุ โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานบริหารและหน่วยงานวิชาการเพื่อจัดการบริการด้านเส้นทาง รถนำเที่ยว ที่จอดรถที่พัก สุขา การประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์นำเที่ยว ของที่ระลึกและความปลอดภัยนักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อการบริการโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และพึงพอใจอยู่ในระดับมากเพียงด้านเดียวคือด้านการนำเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยว และแนวทางพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งถนนและระบบน้ำเสีย รวมทั้งป้ายชื่อและป้ายนิเทศ ควรปรับปรุงสิ่งก่อสร้างไม่ให้งดงามภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ควรเพิ่มการเผยแพร่ข้อมูล ควรปรับปรุงโภชนาการให้ถูกสุขลักษณะ เพิ่มขีดความสามารถของมัคคุเทศก์ ควรมีการประเมินการจัดการและการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณพัฒนากลุ่มผู้ให้บริการทุกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

การจัดการบริการการท่องเที่ยว ดำเนินการโดยกลุ่มให้บริการ 10 กลุ่ม โดยเป็นกลุ่มแม่ 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มมัคคุเทศก์และกลุ่มรถนำเที่ยว(รถอีแต็ก)ซึ่งให้บริการได้เป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวสูง เพราะมีการจัดการให้บริการอย่างเป็นระบบ มีกฎเกณฑ์ มีส่วนร่วมและมุ่งคุณภาพการบริการ ส่วนกลุ่มเทียมเป็น 8 กลุ่มที่เหลือ ที่จัดการให้บริการโดยร่วมกันวางแผน แต่ให้บริการแบบต่างคนต่างทำ ผลคือนักท่องเที่ยวพึงพอใจน้อยกว่าการบริการของกลุ่มแม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดุสิต[3]ที่กล่าวว่ากลุ่มที่ดี นั้นสมาชิกกลุ่มต้องสนใจร่วมกัน คิดคล้ายตามกัน ติดต่อกสื่อสารกัน และมีการจัดระเบียบโครงสร้างและได้กล่าวว่า อาจจะเป็นโครงสร้าง ที่ปรากฏชัดหรือไม่ปรากฏชัดก็ได้ ดังนั้นกลุ่มเทียมควรพัฒนา ให้เป็นกลุ่มแม่ ส่วนกิจกรรมการบริการการท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆในสวนหินผางามได้มี

การปรับปรุงอยู่เสมอ เช่นมีสินค้าใหม่ๆ เพิ่มเส้นทางเดินเที่ยว มีสูตรอาหารท้องถิ่นพิเศษทั้งนี้มุ่งสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ ฉลองศรี [4]ที่กล่าวว่าบริการการท่องเที่ยว เป็นงานที่ไม่สามารถจับต้องได้ การตัดสินใจหรือวัดคุณภาพการบริการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้รับบริการ นอกจากนี้ สมภพ [5]กล่าวว่า ผู้ให้บริการต้องมีมิตรไมตรีด้วยสำนึกของความเป็นเจ้าของบ้านที่ดี การพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวสวนหินผางามได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานบริหารและหน่วยงานวิชาการหลายแห่ง จึงพัฒนางานบริการบางส่วนได้เป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุวารีย์[6] ที่พบว่า ปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดจากการบริหารจัดการแบบสหภาคี ต่างคนต่างทำจึงการขาดผู้นำทางความคิด การจัดการท่องเที่ยวจึงควรร่วมกันในรูปพหุภาคี ดังนั้นการจัดการบริการการท่องเที่ยวสวนหินผางามจึงควรมีการประเมินและพัฒนาการบริการโดยความร่วมมือของกลุ่มบริการทุกกลุ่มและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนหินผางาม ผู้วิจัยพบว่า วิธีการจัดการบริการการท่องเที่ยว ควรมีการดูแลและพัฒนาการให้บริการแต่ละด้านให้มีศักยภาพที่ดีขึ้น พร้อมกับให้เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปรับใช้และบรรจุให้แผนพัฒนาการการท่องเที่ยวอีกต่อไป ควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ ให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจึงขอเสนอแนะไว้ดังนี้

- (1) พัฒนาศักยภาพการให้บริการด้านการนำเที่ยว (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) ในการให้บริการช่วงเวลาเทศกาลการท่องเที่ยวให้เพียงพอแก่การต้อนรับนักท่องเที่ยว
- (2) พัฒนาการจัดการน้ำเสีย การพัฒนาระบบการระบายน้ำเสียช่วงฤดูฝน
- (3) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติที่ไม่ทำลายแหล่งการทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้น
- (4) พัฒนาแนวทางการเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

(5) พัฒนาจัดการด้านอาหารและโภชนาการยังไม่เพียงพอ และถูกสุขลักษณะ

(6) ปรับปรุงซ่อมแซมระบบการให้บริการห้องน้ำ ให้เพียงพอ ก่อสร้างถนนการท่องเที่ยวที่มีความ สะดวกสบาย ต่อการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้การ ท่องเที่ยวมีถนนที่สวยงามปรับปรุงย้ายเสาไฟฟ้าร้านค้า ไม่ให้บังภูมิทัศน์

(7) จัดงบประมาณมาพัฒนาการจัดการบริการการ ท่องเที่ยวในลักษณะปรับปรุงพื้นที่การท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม

(8) พัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความ หลากหลาย

(9) พัฒนาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะการให้บริการ แต่ละรูปแบบ

(10) พัฒนาริเวณทางขึ้นห้องน้ำควรมีราวบันได และในห้องน้ำควรมีราวจับเพื่อจะได้ไม่เกิดอันตรายแก่ ผู้สูงอายุ

(11) พัฒนาริเวณป้ายชื่อ สถานที่ท่องเที่ยว แต่ละ จุดที่สวยงาม และควรมีป้ายนิเทศจุดบริการต่างๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาการ ท่องเที่ยวควรสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยว ให้มากขึ้น

2) ควรปรับปรุงถนนการท่องเที่ยว มีบางช่วงที่เป็น หลุม ขรุขระให้สะดวกปลอดภัยแก่การเดินทางการ ท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรมีการเพิ่มศักยภาพการให้บริการการ ท่องเที่ยวให้จัดอบรมพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการ การท่องเที่ยว

2) ควรเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่นการจัดเที่ยวชมสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์องค์การ 2 และแนะนำสถานที่ที่เที่ยวน่าดึงดูดต่างๆ

3) หาแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาด้านพื้นที่ สาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการบดบังภูมิทัศน์

4) ควรจัดให้มีห้องน้ำให้บริการโดยเฉพาะขององค์การ บริหารส่วนตำบลจัดให้บริการอย่างเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว

5) ควรจัดระบบระบายน้ำเสีย บริเวณศูนย์บริการ นักท่องเที่ยวถนนนักท่องเที่ยวบริเวณรอบๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวสวนหินนางาม วิจัยเชิงคุณภาพอีกต่อไป

2) ควรมีการวิจัยการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก การท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยใน โครงการความร่วมมือระหว่างสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.) และกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภูเก็ต “โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ปี 2550”

เอกสารอ้างอิง

- [1] สุทิน สุขคง และคณะ.รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการพัฒนาแบบมาตรฐานคุณภาพการ จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่ง ท่องเที่ยวสวนหินนางาม กิ่งอำเภอหนองหิน จังหวัดเลย. สถาบันราชภัฏเลย: สำนักงาน สถาบันราชภัฏเลย, 2546
- [2] ศูนย์วิจัยป่าไม้. คู่มือพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. คณะวนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.เสนอต่อการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541
- [3] ดุสิต เทพไพฑูริย์.(2551).ลักษณะกลุ่มที่ดี. [online: http://cddweb.cdd.go.th/cdregion03/s_ecol.php16].ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2551.
- [4] ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2544). การวางแผนและ พัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [5] สมภพ เจริญชุนทด และคณะ. (2547). การวิจัยและ พัฒนารูปแบบมาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยว เชิงนิเวศอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเทือกเขาพระ- เขาสูง อ.หนองบัว จ.นครสวรรค์: มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครสวรรค์.
- [6] สุวารีย์ ศรีบุณะ และคณะ.(2548). การพัฒนา คุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยวชายแดนลุ่มน้ำ เือง-โขง: กรณีศึกษาแก่งคุดคู้ อ.เชียงคาน จ.เลย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

การเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการ
ประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านอีเซ (คุรุราษฎร์วิทยา)

Learning about Varieties of Biology, Stable of Environmental Resource and Evaluating

Quality of Environment Resource for The Second Level Student in Ban E- Say

(Kururatwittaya) School

ชานาญ โสตา¹⁾ และ ปิยฉัตร ทองแพง²⁾

¹⁾ โรงเรียนบ้านอีเซ (คุรุราษฎร์วิทยา) ตำบลอีเซ อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

²⁾ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โปรแกรมการบัญชี คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 319 ถนนไทยพันทา ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

โทรศัพท์: 045-643600-6, 086 – 8750808 โทรสาร: 045-643607 Email: farnna@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีจุดประสงค์เพื่อเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และเพื่อศึกษาเจตคติและผลที่ได้จากการเรียนรู้ของนักเรียนต่อการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านอีเซ (คุรุราษฎร์วิทยา) จำนวนทั้งสิ้น 35 คน ผู้วิจัยได้ปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งสิ้น 12 ครั้ง โดยการนำหลักการ ขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการหลักแนวคิดของKemmis and Mc taggart เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย มีอยู่ 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Acting) ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขั้นที่ 4 สะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflect) เพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และวางแผนปฏิบัติการวงจรต่อไป

สรุปผลจากการปฏิบัติการวิจัย พบว่า

การนำหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ได้ก่อประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องคือ ผู้เรียนมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลด้านความรู้ เหมาะสมกับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เป็นการเรียนการสอนที่ส่งเสริมวิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง เห็นได้จาก 1) เป็นวิธีการสอนที่ช่วยลดบทบาทของครูให้เป็นเพียงผู้ช่วยดูแล ให้คำแนะนำกับผู้เรียน 2) ทำให้สามารถแก้ไขปรับปรุงสิ่งต่างๆได้ทันทีเพื่อก่อประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอน ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครู ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน 3) เปิดโอกาสให้ผู้รู้ที่เป็นผู้อาวุโสในชุมชนได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีประโยชน์แก่เยาวชนรุ่นหลังซึ่งเป็นการสืบทอดภูมิปัญญา

นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ โดยมีความพึงพอใจโดยเฉลี่ย 4.67 อยู่ในระดับมากที่สุด สิ่งที่ค้นพบจากการสะท้อนของผู้เรียนสรุปได้ว่า

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการจัดทำชิ้นงาน มีการพัฒนาเป็นเรื่อง ๆ
2. ผู้เรียนได้ออกไปศึกษาหาความรู้นอกห้องเรียนทำให้ผู้เรียนตื่นตัวกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น สนใจ ชักถามภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดเวลา แสดงออกด้านการเรียนที่เป็นธรรมชาติ เพลินเพลิน ได้พบปะกับปู่ย่า ตายาย ทำให้มีความพึงพอใจ ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมกลุ่ม
3. ผู้เรียนพอใจกับกิจกรรมนอกห้องเรียนที่เน้นผู้เรียนเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้จากป่าชุมชนโนนใหญ่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถที่จะหาแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

Abstract

This research was practical to aim for learning development and encouragement of biological variety, environmental stable and environmental evaluation and to study intention and result getting from students learning on biological variety, environmental stable and environmental evaluation using practical research. The main target was the 35 second grade students of Ban E- say (Kururatwiththaya) School. Researcher had proceeded 12 times by taking the step of practical research on the conception of Kemmis and Mc Taggart which was a way of research process, there were 4 steps as follows: The first step was plan, second action, third observation and forth reflection to improve learning activity making and proceeding planning.

The result found that taking practical research to support learning activities and to encourage learning had profited to concern ones i.e. learners were efficacious, the knowledge efficiency was suitable with knowledge which had in locality and was consistent with learners need, it was learning encouraged learning and leaching method which emphasized learners and community to be central. It could be found from 1) it was teaching method decreasing a role of teachers to be only assistant lookers for and advisers for students. 2) It could be improved everything immediately for being the highest benefit on teaching, and it brought about the good relationship between teachers and communal cultivated teachers in locality. 3) It gave opportunity to well-informed persons who were older in community for transferring useful knowledge to the next youth for continuing cultivable knowledge.

Students had the best intention on learning which was pleased average 4.67; it was in the high level, it discovered from feedback of students concluded that:

1. The learners had learned by themselves emphasized on learners importantly for making each work, they developed continually.
2. The earners went out to study outside the classroom which made them excited and enthusiastic, they were always curious and interested to ask about local cultivated knowledge, they expressed on natural learning, were happy and met with grandfather and grandmother, and they preferred and participated activity of group.
3. The learners satisfied with activity outside the classroom emphasized learners to learn from mass media and learning source from communal grove of Nonyai, it made for learners to be able to find learning source adding.
4. It could apply to use really and was able to ask the aid on needful time.
5. The establishment for students to use their concept was able to seek for knowledge or data analysis, it could make learning report for proposal their friends.

Keyword biological variety, environmental stable, environmental evaluation

1. บทนำ

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมั่นในนโยบาย การศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษายึด

หลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ให้มีความรู้คู่กับการทำงาน จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ และเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

ในการพัฒนาประเทศไทยเพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นเราให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนเทคโนโลยีพัฒนาที่ยั่งยืนประเทศไทยต้องวิ่งตาม และพึงพาภูมิรัฐของต่างประเทศอยู่ตลอดเวลาเป็นการพัฒนาที่นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมาย นับตั้งแต่การเสียเปรียบดุลการค้าความไม่สมดุลระหว่างวิทยาศาสตร์กับวัฒนธรรม ความไม่สมดุลระหว่างอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ก็เพราะเราได้พัฒนาประเทศ และการจัดการศึกษาโดย ทอดทิ้งของดีที่ประเทศเรามีอยู่คือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาไทย” รุ่ง แก้วแดง [1] เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมและวิกฤตทางวัฒนธรรมถูกกลืนโดยกระแสสมัยวัฒนธรรมตะวันตก ที่ไหลบ่าเข้ามาทางการศึกษาทำให้คนไทยขาดความภาคภูมิใจในเผ่าพันธุ์ตนเอง ละทิ้ง ภูมิปัญญาและวิทยาศาสตร์ดั้งเดิม โดยเฉพาะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตจิตใจและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยอย่างกว้างขวาง สาเหตุและปัญหาดังกล่าวได้มีผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์และเตือนไว้หลายท่าน โดยเฉพาะท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) และศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี [2] ว่าเป็นเพราะคนไทยขาดการศึกษาเรียนรู้ ที่ไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของตนการจัดการศึกษาเท่าที่ผ่านมาเป็นเพียงกลไกที่สร้างคนเพื่อรับใช้ระบบสังคมและเศรษฐกิจหลักสูตรและการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมที่หลากหลายของสังคม

การศึกษสมัยใหม่ได้แยกนักเรียนออกจากชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง เนื่องจากการเรียนการสอนทั้งหมดเป็นไปตามหลักสูตรจากส่วนกลาง ความแปลกแยกนี้มีลักษณะที่รุนแรงถึงกับทำให้นักเรียนบางคนถู

ถูกวิถีชีวิตของชุมชน ไม่ยอมรับ ไม่อยากศึกษา ไม่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและท้องถิ่นของตน และไม่รู้จักจะนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ความแปลกแยกดังกล่าวยังทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพ่อแม่กับลูก เกิดช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า ลูกไม่สืบสานอาชีพของพ่อแม่คนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชนเดิมไม่ได้ วัฒนธรรม ภูมิธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นจึงถูกละเลยทอดทิ้งจนค่อย ๆ สูญหายไป ไม่มีผู้สืบต่อ (ประเวศ วะสี ,2535) [2] (รุ่ง แก้วแดง,2541)[1] อีกทั้งโรงเรียนแยกตัวเองออกจากสังคมจะเห็นได้ว่านอกจากเรื่องที่เด็กเรียนจะไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนแล้วพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่มีโอกาสให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกตลอดจนอาคารสถานที่ของโรงเรียนนักเรียนซึ่งเป็นผลผลิตของโรงเรียนไม่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยเฉพาะในชนบท ทำให้เกิดปัญหาการละทิ้งถิ่นฐานโดยการศึกษากลายเป็นตัวเร่งในการแยกคนออกจากท้องถิ่น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้มุ่งเน้นที่การพัฒนาสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยวางยุทธศาสตร์ไว้ 5 ประการได้แก่ 1) คน 2) ชุมชน 3) โครงสร้างเศรษฐกิจ 4) การจัดการทรัพยากร และ 5) การสร้างธรรมาภิบาล ที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ ยุทธศาสตร์แรกที่เกี่ยวข้องกับคน ทั้งมิติของจริยธรรม และมิติของความรู้ โดยให้ concept ว่า เรียนให้รู้ ซึ่งหมายความว่าเรียนอะไรก็ตามต้องให้รู้แจ้ง รู้ลึก รู้การนำไปใช้ได้จริง ประยุกต์สู่วิถีชีวิตของตนให้ได้ ประเมินค่าในสิ่งที่เรียนต่อตนเอง สังคมและชุมชนได้ ที่สำคัญตั้งเป้าหมายไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลัก ทุกระดับสูงกว่า 55 %

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ที่ว่าด้วยการจัดการทรัพยากร โดยมุ่งพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยได้วางแนวทางพัฒนาไว้ 4 แนวทาง คือ 1) การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศเพื่อความยั่งยืนของฐานการผลิต การดำรงชีวิตและการพึ่งตนเองของสังคม ชุมชน 2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน 3) การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) การบริหารจัดการองค์ความรู้

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

เพื่อสร้างพื้นฐานของการพัฒนา โดยอาศัยพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับเทคโนโลยีที่นำไปสู่การยกระดับความสามารถ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

จากยุทธศาสตร์ที่ 4 ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่ 1 เป็นสิ่งที่น่าเรียนรู้ นำปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามมาตรา 24 (5) ที่ว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ ประกอบกับมาตรา 30 ที่ว่า ให้สถานศึกษา พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

ผู้วิจัยเองเป็นผู้จัดการศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนบ้านอีเซ (คุรุราษฎร์วิทยา) พิจารณาแล้วเห็นว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน โดยใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติจริง การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ (ยาใจ พงษ์บริบูรณ์)[3] เพื่อนำผลไปปรับปรุงการปฏิบัติการขั้นต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้นอกจากนั้นยังเป็นการปลูกฝังส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนซึ่งเป็นบุคคลในชุมชน ได้เรียนรู้ ถึงความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน อันได้แก่ ป่าชุมชน โนนใหญ่ ป่าบุงป่าทาม ลุ่มน้ำห้วยทับทัน ได้รู้และเข้าใจการพึ่งพาอาศัยหรือความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น นอกจากนั้นจะเป็นการศึกษาถึงความมั่นคงของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนของตน ศึกษาปัจจัยที่จะมีผลต่อความมั่นคงของทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้ร่วมกันกำหนดแนวทางป้องกัน รักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป นอกจากนั้นประการสุดท้ายยังต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และการประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ

สิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งแวดล้อมย่อมมีคุณค่าทั้งต่อบุคคล / ชุมชน / สังคม แต่ผู้เรียนไม่เคยประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจต่อทรัพยากรที่มีอยู่ จึงส่งผลให้ชุมชนขาดความตระหนักและเล็งเห็นความจำเป็นในการอนุรักษ์รักษา หรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า หรืออาจใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย หรือก่อให้เกิดประโยชน์น้อยไป

การจัดการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยอันได้แก่ผู้เรียน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้เรียนรู้ค้นพบองค์ความรู้ต่าง ๆ มากมาย อันจะนำมาสู่การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมท้องถิ่นของตนในสถานะของการดำเนินชีวิตในชุมชน การกำหนดนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลอีเซ หรือการดำเนินการเชิงเศรษฐกิจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ตลอดจนแนวทางการดำเนินการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่า

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาเจตคติและผลที่ได้จากการเรียนรู้ของนักเรียนต่อการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านอีเซ (คุรุราษฎร์วิทยา) ตำบลอีเซ อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 35 คน

3.2 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ประกอบไปด้วย 3 เรื่อง คือ

3.2.1 ความหลากหลายทางชีวภาพ

3.2.2 ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

3.2.3 การประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

3.3 ตัวแปรที่ศึกษา

3.3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ แผนปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนเรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3.3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

- 1) ความรู้ความเข้าใจ เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนตำบลอิเซ
- 2) เจตคติและทัศนคติที่ได้ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

4. อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

4.1 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และเพื่อศึกษาเจตคติและผลที่ได้จากการเรียนรู้ของนักเรียนเรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

โดยดำเนินการตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังนี้ (Kemmis and Mc Taggart อ้างถึงใน ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2537) มีขั้นตอนดังนี้

1.ขั้นวางแผน (Plan) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา การจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า เอกสารเกี่ยวกับวิธีการสอนการจัดการเรียนรู้ และกำหนดบทบาทหน้าที่

ออกแบบการเรียนรู้ กำหนดกรอบการดำเนินการอย่างชัดเจน ในแผนการจัดการเรียนรู้

2. ขั้นปฏิบัติการ (Acting) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในขั้นวางแผน ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยร่วมประเมินการดำเนินการ ปรับแผนการตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ๆ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินการตามเป้าหมาย

3. ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขณะปฏิบัติการสอน ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีดังต่อไปนี้ การบันทึกเหตุการณ์ขณะเรียนรู้ การบันทึกความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน บันทึกการสัมภาษณ์นักเรียน เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับการสังเกต สัมภาษณ์ โดยการบันทึกของผู้วิจัย และรายงานการเรียนรู้ของผู้เรียน (Study Report) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นข้อสรุปผลจากการปฏิบัติ วิเคราะห์หาสาเหตุและผลกระทบของผลการปฏิบัติ นำเสนอข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความดียิ่งขึ้นต่อไป

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจำแนกได้ดังนี้

แผนปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จำนวน 14 แผน ได้แก่

- 1) แผนนำ ปฐมนิเทศผู้เรียนและครูภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 2) แผนที่ 1 ชื่อแผน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชนโนนใหญ่
- 3) แผนที่ 2 ชื่อแผน ความสัมพันธ์ของกลุ่มสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่ต่าง ๆ
- 4) แผนที่ 3 ชื่อแผน ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ
- 5) แผนที่ 4 ชื่อแผน แสดงแนวคิด และร่วมปฏิบัติในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- 6) แผนที่ 5 ชื่อแผน การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
- 7) แผนที่ 6 ชื่อแผน การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

8) แผนที่ 7 ชื่อแผน แสดงแนวคิด และร่วมปฏิบัติ ในการดูแลสุขภาพทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

9) แผนที่ 8 ชื่อแผน ปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมใน

10) แผนที่ 9 ชื่อแผน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในป่าชุมชนโนนใหญ่

11) แผนที่ 10 ชื่อแผน ความสำคัญของทรัพยากร ธรรมชาติในท้องถิ่น

12) แผนการเรียนรู้ที่ 11 ชื่อแผน ผลการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

13) แผนการเรียนรู้ที่ 12 ชื่อแผน สรุปผลการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

14) แผนสุดท้าย ชื่อแผน สรุปและจัดกิจกรรม แสดงนิทรรศการผลงานการเรียนรู้ต่อสาธารณชน

5. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

5.1 ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้เป็นการปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลาย ทางชีวภาพ ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและ การประเมินมูลค่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยใช้วงจร PAOR และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติพื้นฐานคือ ค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต มัธยฐาน, ฐานนิยมตรวจสอบ ประสิทธิภาพของแบบวัดความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ เป็นการแจ้งข้อค้นพบที่สำคัญในเชิง อธิบายซึ่งจะนำมาสู่การสรุปผลการวิจัย หรือมีการ กำหนดคำอธิบายระดับคุณภาพ คือ จากคุณภาพ กำหนดเป็นตัวเลข และจากตัวเลขเป็นระดับคุณภาพ จากเครื่องมือดังต่อไปนี้ คือ บันทึกสนาม แบบสังเกต พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ ประจักษ์พยานการเรียนรู้ ในรูปแบบของการผสมผสานของแบบฝึกใบงานหรือใบ กิจกรรมการเรียนรู้ แบบสัมภาษณ์หรือแบบสอบถาม ปลายเปิด และตรวจผลงานผู้เรียน

ผลการดำเนินการครั้งที่ 1

ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มี อยู่ในตำบลเอื้ได้ โดยการสำรวจ และใช้กระบวนการ กลุ่ม และผู้เรียนส่วนใหญ่สำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายใน ป่าชุมชนโนนใหญ่ในบริเวณต่างๆ ได้ เช่น กล้วย ทุเรียน

ปาย หน่า ศาลปู้ตา ดิน นก แมงมุม ต้นไม้ และหิน สามารถจำแนกสิ่งมีชีวิตได้แก่ กล้วย ทุเรียน หน่า นก แมงมุม และต้นไม้ ส่วนสิ่งที่ไม่ใช่ชีวิตได้แก่ ปาย ศาล ปู้ตา ดินและหิน ผู้เรียนมีความสนุกสนานในการเรียนรู้ ทางธรรมชาติ

สรุปการศึกษาครั้งที่ 1 สิ่งมีชีวิตในป่าชุมชน โนนใหญ่ สรุปแล้วมีทั้งพืชและสัตว์สัตว์มีทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ที่พบมากที่สุด คือ พวกแมลง

ผลการดำเนินการครั้งที่ 2

ผลการปฏิบัติครั้งที่ 2 พบว่า ผู้เรียนสามารถบอก การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในป่า ชุมชนโนนใหญ่ได้ เช่น ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าหนอน กับใบไม้มีความสัมพันธ์กัน คือ หนอนกินใบไม้เป็น อาหารส่วนใบไม้ก็ได้รับประโยชน์จากหนอนเช่นกันคือ ได้รับปุ๋ยจากหนอนและเห็ดกับขอนไม้ตาย เห็ดอาศัย อาหารจากขอนไม้ส่วนขอนไม้เกิดจุดเด่นแก่คนที่พบ เห็น

สรุปการศึกษาครั้งที่ 2 ความสัมพันธ์ของกลุ่มสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่ต่างๆ คือ มีทั้งความสัมพันธ์แบบอาศัยซึ่งกันและกันหรือการได้ประโยชน์ร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่ฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์และอีกฝ่ายหนึ่งเสียประโยชน์หรือแบบอาศัยผู้อื่นเป็นอาหาร

ผลการดำเนินการครั้งที่ 3

ผลการปฏิบัติครั้งที่ 3 พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่เขียนแผนภาพแสดงห่วงโซ่อาหาร 3-4 อย่าง เช่น สิ่งมีชีวิตอยู่ในทุ่งหนองบัว ได้แก่ แหน ปลา กุ้ง ตอไม้ งู นก ตันมะดัน เขียนเป็นห่วงโซ่อาหารได้คือ กุ้งจะกิน แหนเป็นอาหารและเป็นที่หลบภัย ปลาใหญ่กินแหน กุ้ง และปลาตัวเล็ก ๆ กินปลา และนกกินกุ้ง เป็นต้น

สรุปการศึกษาครั้งที่ 3 ความสัมพันธ์ของกลุ่มสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่ต่างๆ คือมีทั้งความสัมพันธ์แบบอาศัยซึ่งกันและกันหรือการได้ประโยชน์ร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่ฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์และอีกฝ่ายหนึ่งเสียประโยชน์หรือแบบอาศัยผู้อื่นเป็นอาหาร

ผลการดำเนินการครั้งที่ 4

ผลการปฏิบัติครั้งที่ 4 พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในป่าชุมชนโนนใหญ่ได้มากกว่า 10 อย่างขึ้นไป เช่น ต้นลำตวน ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด กิ่ง และราก เป็นต้น ไม้ที่ทนต่อสภาพอากาศเกิดทั่วไปให้ป่าชุมชนโนนใหญ่ ประโยชน์คือเป็นที่อยู่เป็นอาหาร และยารักษาโรคให้กับคนและสัตว์ ต้นลำตวนจะช่วยสร้างความสมดุลให้กับป่าชุมชนโนนใหญ่ เป็นต้น

สรุปการศึกษาครั้งที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตจะสัมพันธ์

กันกับแบบใช้เป็นอาหาร ที่อยู่อาศัย ที่หลบภัย และขยายพันธุ์

ผลการดำเนินการครั้งที่ 5

ผู้เรียนส่วนใหญ่นำเสนอรายชื่อทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นตำบลเอืเซ ได้มากกว่า 5 ชื่อ เช่น ต้นไม้ ลูกหว้า ลูกตาล ลูกลำตวน ผักตบ หน่อไม้ เห็ด ผักตบ ฝัก เต็ม มัน เต็ม ปลา กุ้ง ปลาชนิดต่างๆ นก งู ไก่ป่า ทำหีบควาย ทำเจียงหยอย ทำขาม ส่องกอก หญ้าสนม โศกแมว บุ่งหนองบัว หนองบัว โศกกระแตง หลุมขนาดใหญ่ ลาดหินแะ และโศกสัว เป็นต้น และสามารถอภิปรายและอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของตำบลเอืเซ เช่น การขุดมัน ไม่ถมเหง้า สาเหตุเกิดจากความมั่งง่าย ไม่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทำให้เกิดผลที่ตามมาคือมันสูญพันธุ์ เป็นการเปลี่ยนแปลงประเภทการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมโดยมนุษย์

สรุปการศึกษาครั้งที่ 5 ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ จะทำให้ระบบนิเวศมีความสมดุล เป็นแหล่งอาหาร ทั้งของคนและสัตว์

ผลการดำเนินการครั้งที่ 6

ผลการปฏิบัติครั้งที่ 6 พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถอภิปรายและอธิบายเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในตำบลเอืเซได้ เช่น คนในตำบลเอืเซและตำบลใกล้เคียงใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในตำบลเอืเซ ได้แก่ ใช้เป็นอาหาร เช่น ผลไม้ป่า ผักป่า สัตว์ป่า กุ้ง หอย ปู ปลาชนิดต่างๆ ที่อยู่ในลุ่มน้ำห้วยทับทัน ผักที่อยู่ในน้ำ เห็ด แมลง และไข่มดแดง เป็นต้น ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น การตัดต้นไม้ และไม้ไผ่มาทำบ้าน การนำหญ้าคา และใบตะแบง มาสานเป็นหลังคามุงบ้าน เป็นต้น การใช้เป็นยารักษาโรค เช่น การนำพืชสมุนไพรมาทำยาสมุนไพร และการใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น การนำสิริมมชาติจากเปลือกไม้มาสกัดเป็นสีย้อมผ้า เป็นต้น นอกจากนี้คือการนำทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมาทำเป็นของใช้ เช่น การนำเครื่องถ้วยชามและดินกลั่นน้อยมาทำเป็น

โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท Win II-MAG

โคมไฟ ตะกร้าใส่ผลไม้ ตะกร้าใส่เสื้อผ้า โต๊ะ เก้าอี้ และกระถางรองต้นไม้

สรุปการศึกษาครั้งที่ 6 การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ใช้ในการทำที่อยู่อาศัย เป็นอาหาร ยารักษาโรคและของใช้ในชีวิตประจำวัน

ผลการดำเนินการครั้งที่ 7

ผลการปฏิบัติครั้งที่ 7 พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถอธิบายและอธิบายการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในตำบลได้ เช่น ป่าชุมชนโนนใหญ่การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ เช่น โศกแมว โศกกระแตง หลุมขนาดใหญ่ ลาดหินแฉ และโศกลีว เป็นต้น และการเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์กระทำ คือ ขุดมัน ตัดต้นไม้ เก็บเห็ด ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่ยางพารา ทำไร่ปอแก้ว และทำนา ส่วนลุ่มน้ำห้วยทับทันการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ เช่น ทำทับควาย ทำเหมืองทอง ทำขาม ซ่องกอก หญ้าสนม และบึงหนองบัว เป็นต้น และการเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์กระทำ คือ หนองบัว ฝ่าย แพร และกระซังปลา

นอกจากนี้สังเกตเห็นว่าทำทับควาย มีลักษณะเป็นหญ้าที่เกิดขึ้นในน้ำ มันเป็นหญ้าที่สร้างความรำคาญแก่ชาวบ้านและสัตว์เลี้ยง คือ วัว และควาย แต่มันจะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่อยู่ในบึงหนองบัว ช่วยให้ระบบนิเวศสมดุล บริเวณที่พบ คือ บึงหนองบัว แต่

สังเกตเห็นว่าถ้าปล่อยให้หญ้าสนมมีจำนวนเพิ่มขึ้นจะทำให้คนที่ใช้ประโยชน์จากบึงหนองบัวลำบากหรือต้องเปลี่ยนสถานที่หาอาหารใหม่ และอีกบริเวณหนึ่ง คือ ซ่องเหมืองทอง มีลักษณะเป็นการพังทลายของดิน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏและ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายอุตสาหกรรม ภาใต้ "โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ประจำปี 2550"

เอกสารอ้างอิง

- [1] J.N. Trarboton, S.D. Muller, J.P. Wessels, F. Motau, The Corrosion Resistance of ChromaniteTM: A High Nitrogen Austenitic Stainless Steels, in: Proceeding of the 14th ICC, Cape Town, South Africa, 1999.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น

กรณีศึกษา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

The Development of Historic and Folk Cultural Tourism :

Aumpur Sathingpra, Jungvat Songkhla

สุธน สังข์เกษม¹⁾ ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง*²⁾ และ แสนศักดิ์ ศิริพานิช³⁾

¹⁾ นักศึกษาสาขายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย

²⁾ อาจารย์สาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ ³⁾ อาจารย์สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา 160 หมู่ 4 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 83000

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา และศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และภาคเอกชน นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน โดยพบว่า อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลาเป็นอำเภอที่เหมาะสมแก่การสนับสนุนการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน และเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ของอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้วยความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ งดงาม และผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชน จากการได้กำหนดรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้สอดคล้องกับทรัพยากรและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่ หากชุมชนนำศักยภาพชุมชนมาให้ได้เหมาะสมก็จะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนเป็นอย่างยิ่ง แต่ต้องได้รับความเอาใจใส่จากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

คำสำคัญ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น

Abstract

This research is aimed to study the development of historic and folk cultural tourism at Aumpur Sathingpra, Jungvat Songkhla. A qualitative research method is the instrument for this project. Stakeholders were selected to interview and focus group. The finding is indicated that ecotourism and edutourism should be promoted for this area. There are historic site, folk cultural, natural resource and local products. However, the development of historic and folk cultural tourism route would be concerned with local government

Keywords Historic and Folk Cultural Tourism

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ กล่าว คือ แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยว

ศิลปวัฒนธรรมและอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป แหล่งหนึ่งคือ แหล่งท่องเที่ยวในตำบลชุมพล และตำบลดีหลวง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เพราะมีสถานที่

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง คือ วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) วัดติหลวง (วัดที่หลวงปู่ทวดบรรพชาครั้งแรก) สำนักสงฆ์ต้นเลียบ (สถานที่ฝังรกรงหลวงปู่ทวด) ซึ่งสถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งประวัติศาสตร์กำเนิดหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด และมีวัดอุปัชฌาย์ที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือพระเครื่องหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด โดยบริเวณในชุมชนยังมีหาดทรายริมฝั่งอ่าวไทย ทะเลสาบสงขลาที่สวยงาม และมีสินค้าพื้นเมืองซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโดนด หรือน้ำตาลโดนด น้ำส้มที่ทำจากน้ำตาลโดนด ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปตำบลชุมพลและตำบลติหลวงทุกวันเป็นจำนวนมาก ได้สร้างรายได้ให้กับประชาชนตำบลชุมพล ตำบลติหลวง และตำบลใกล้เคียงตลอดมา แต่ในปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวในตำบลชุมพล และตำบลติหลวง ยังไม่เป็นระบบ ขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ทั้ง ๆ ที่วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) วัดติหลวง (วัดที่หลวงปู่ทวดบรรพชาครั้งแรก) สำนักสงฆ์ต้นเลียบ (สถานที่ฝังรกรงหลวงปู่ทวด) เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้วยชื่อเสียงของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด เป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

ชาวบ้านจำนวนหนึ่งใช้พื้นที่บริเวณหน้าวัดเป็นที่จำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นเมือง (คล้ายร้านค้าแผงลอย) ไม่มีแบบแปลนการก่อสร้าง สร้างแบบง่าย ๆ ไม่เป็นระเบียบ ทดุดโทรมง่าย ไม่มีบริเวณที่จอดรถ และไม่มีการพัฒนาคุณภาพบรรจุภัณฑ์ของสินค้า การประกอบการค้าขายไม่ได้เป็น อาชีพหลัก ไม่มีระบบการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะอนามัย ไม่มีแนวคิดและวิสัยทัศน์ที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ของตำบลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การท่องเที่ยวอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาจึงไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานของประเทศไทย อาจก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบไม่ยั่งยืนขึ้นได้ในอนาคต เท่าที่จะได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ให้มีมาตรฐานขึ้นให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยั่งยืน

จากสภาพการท่องเที่ยวของอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา นโยบายและกลยุทธ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาล

จึงควรให้มีการวิจัยการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษา อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งนอกจากจะเป็นการตอบสนองของนโยบายของรัฐบาลแล้วยังเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยั่งยืน และด้านอื่น ๆ อีกต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่เหมาะสม
2. เพื่อศึกษาสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น ของอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อกำหนดเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

2. วิธีการดำเนินการ

วิธีวิจัยในงานนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และภาคเอกชน นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant) เพื่อสังเกตเกี่ยวกับสภาพกายภาพของชุมชน การทำมาหากิน วิถีชีวิต กิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ตลอดจนกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน พระภิกษุ ชาวบ้าน เพื่อทราบถึงความรู้สึกต่อโครงการนี้ ตลอดจนทราบถึงข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับชุมชน

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน (Key Informants) เพื่อค้นหาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดและชุมชนโดยการจดบันทึก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

การสำรวจ สภาพปัจจุบันของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชนประกอบกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชุมชน

การจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อประมวลความคิดเห็นของชุมชนต่อโครงการวิจัยใช้กระบวนการกลุ่มในการให้ชุมชนร่วมกันค้นหาศักยภาพของชุมชนด้านรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น

โดยนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

3. ผลการดำเนินงาน

3.1 บริบทชุมชน

อำเภอสังขละบุรีเป็นอำเภอเก่าแก่อำเภอหนึ่งในจังหวัดสงขลาตามหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ 15 เรื่องพงศาวดารเมืองพัทลุง ละตามประวัติศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่าอำเภอสังขละบุรีจังหวัดสงขลา คือ เมืองพัทลุงเก่า ซึ่งตั้งมาราว 1,000 ปีมาแล้ว โดยสันนิษฐานมาจากโบราณสถานและโบราณวัตถุได้แก่ซากกำแพง คูเมือง เจดีย์ ที่ยังปรากฏอยู่เป็นหลักฐานถึงทุกวันนี้ ตามหลักฐานเอกสารที่กล่าวแสดงว่าสถานที่แห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งเมืองเก่าสมัยสุโขทัย ซึ่งบ้านเมืองของชุมชนที่เจริญ มาแล้วในสมัยก่อน จึงเรียกสถานที่แห่งนี้ว่า " ในเมือง " (โรงเรียนในเมืองปัจจุบัน) เมืองนี้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ซึ่งเคยถูกข้าศึกทำลายเผาบ้านเมืองพินาศมาแล้วถึง 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 สมัยออกหลวงเยวราชเป็นเจ้าเมือง ตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยา ระหว่างจุลศักราช 915 มีข้าศึกยกกองทัพมาตีเมืองจนย่อยยับภายใต้การนำของ อาและ ลารู เจ้าเมืองกลัวอาญาจึงกินยาตายเพื่อหนี ความผิด ครั้งที่ 2 สมัยออกเมืองคำเป็นเจ้าเมืองตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยา จุลศักราช 930 มีข้าศึกชื่อ อูยงตะนะ เชื่อชาติ มะละยู เมืองยะโฮร์ซึ่งเคยเป็นเมืองขึ้นของไทยอยู่ปลายแหลมมลายู ยกกองทัพออกมาตั้งค่ายอยู่ที่บ้านบางค่าย หรือบางค่าย ยกกองทัพมาตีจนเมืองแตก ออกเมืองคำหลบหนีข้าศึกเผาบ้านเมืองเสียหายมาก คงเหลือแต่ซากและสิ่งสลักหักพังหลังจากนั้นได้ปล่อยให้ เมืองสังขละบุรีร้างอยู่เป็นเวลานานคงเหลือแต่บ้านเจดีย์ บ้านหน้าเมือง บ้านชาญคู จนกระทั่งปี พ.ศ.2473 จึงยก

ฐานะเป็นอำเภอประจำอำเภอ ซึ่งต่อมาภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอ " สังขละบุรี "

3.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน

วัดเจดีย์

ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.เจดีย์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอสังขละบุรีประมาณ 200 เมตร เดิมเรียกว่า " วัดสังขละบุรี " สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1542 ภายในวัดมีโบราณสถานซึ่งเป็นศิลปะสมัยศรีวิชัยที่น่าสนใจ อาทิเช่น เจดีย์พระมหาธาตุ วิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ หอระฆัง

หาดสังขละบุรี

อยู่ตรงข้ามกับที่ว่าการอำเภอสังขละบุรี มีถนนแยกขวาเข้าไปประมาณ 500 เมตร หาดสังขละบุรีเป็นชายหาดยาวประมาณ 3 กม. บริเวณริมหาดเป็นป่าสน มีบรรยากาศเงียบสงบร่มรื่น

วัดพะโคะ

ตั้งอยู่บริเวณเขาพัทลุง ในท้องที่ หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสังขละบุรี วัดพะโคะเป็นวัดจำพรรษาของสมเด็จพระพะโคะหรือหลวงพ่อดำเหยียบน้ำทะเลเจ็ด อันเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทางภาคใต้ มีประวัติเล่าว่า วันหนึ่งมีโจรสลัดแล่นเรือเลียบมาตามฝั่ง เห็นสมเด็จพระพะโคะเดินอยู่มีลักษณะแปลกกว่าคนทั้งหลายจึงใคร่จะลองดี โจรสลัดจอดเรือและจับสมเด็จพระพะโคะไปเมื่อเรือแล่นมาได้สักครู่เกิดเหตุเรือแล่นต่อไปไม่ได้ ต้องจอดอยู่หลายวัน จนในที่สุดน้ำจืดหมดลงโจรสลัดเดือดร้อน สมเด็จพระพะโคะสงสาร จึงเอาเท้าซ้ายแช่ลงไป ในน้ำทะเลเกิดเป็นประกายโชติช่วง น้ำทะเลกลายเป็นน้ำจืด โจรสลัดเกิดความเลื่อมใสศรัทธากราบไหว้ขอขมา และนำสมเด็จพระพะโคะขึ้นฝั่ง ตั้งแต่นั้นมาประชาชนจึงพากันไปกราบไหว้บูชากันเป็นจำนวนมาก

วัดดีหลวง

เป็นวัดเก่าแก่สมัยอยุธยา สมภารเจ้าวัดองค์แรกมีนามว่า " สมภารจวง " ซึ่งเป็นหลวงลุงขององค์สมเด็จพระหลวงพ่อดำเหยียบน้ำทะเลเจ็ด จึงถือเป็นวัดที่มีความสำคัญต่อประวัติองค์สมเด็จพระหลวงพ่อดำเป็นอย่างมากในภาคปฐมวัย และมีเจดีย์สามยอดที่หลวงพ่อดำ พุทรมณี ร่วมกับ สาธุชน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2472 เนื่องจากเจดีย์ใหญ่หน้าพระอุโบสถ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ "พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา"

วัดตีหลวง ที่สมเด็จพระหลวงพ่อดาท่านสร้างไว้ ได้ถึงกาลเวลาล่วงเป็นอิฐกองอยู่หน้าอุโบสถ วัดตีหลวง หลวงพ่อแก้ว จึงบูรณะขึ้นใหม่ โดยใช้อิฐเดิม สร้างเจดีย์ขึ้นทั้ง 8 ทิศ รอบพระอุโบสถและสร้างเจดีย์ 3 ยอด ขึ้นพร้อมกันในปีนั้น

อุทยานนกน้ำคุชดู

อุทยานนกน้ำเป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะเล็ก เกาะน้อย และหมู่เกาะเล็ก เกาะบางเกาะอยู่ในพื้นที่ของ อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง เช่น เกาะนางคำ เกาะญวน เกาะเสือ เกาะหมาก บางเกาะ เช่น เกาะบรรทม เกาะคำเพียง เกาะกระ และ เกาะโคปไม่มีผู้คนอาศัยอยู่แต่มีบรรยากาศที่ดีเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจท่ามกลางทิวทัศน์ที่งดงาม นอกจากนี้ยังมีเกาะสี่ เกาะห้า ซึ่งเป็นเกาะที่มีการทำสัมปทานเก็บรังนกนางแอ่น จากการสำรวจของกรมป่าไม้พบว่ามีนกชนิดต่างๆ มากมายทั้งนกท้องถิ่น และนกอพยพ นกเหล่านี้จะมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ในช่วงเดือนตุลาคม-เมษายน บริเวณที่ทำการอุทยานฯ มีเรือนำชมรอบๆ ราคา ประมาณ 150 บาท ใช้เวลาประมาณ 1 ชม.

สำนักสงฆ์ตันเลียบ (เป็นสถานที่ฝังรกลหลวงปู่ทวด)

หลวงปู่ทวด ได้กำเนิด เมื่อวันศุกร์ เดือน 4 ปีมะโรง พุทธศักราช 2125 ณ บ้านจันทร์ ตำบลชุมพล เมืองสติงพระหรือ จะตั้งพระ ซึ่งก็คือ อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่ง มีตาหุ และ ยายจัน เป็น พ่อแม่ที่อาศัยอยู่กับ เศรษฐีบ้าน คหบดีร่ำรวย ในสมัยนั้น โดยได้ตั้งชื่อ หลวงปู่ทวด ว่า เจ้าปู่ ในวัยทารกแรกเกิด และได้มีการนำรก ของลูก ไปฝังไว้ที่โคนต้นเลียบ ต้นหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากบ้านคหบดีมากนัก ปัจจุบัน คือบ้านเลียบนั่นเอง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวัดพะโคะ เป็นระยะทาง 2 กิโลเมตร มีสำนักสงฆ์ตันเลียบ ตั้งอยู่ และได้สร้าง พระพุทธรูปปางต่างๆ รวมไปถึงรูปจำลอง ของสมเด็จพระเจ้าพะโคะ ไว้ เพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลายได้ สักการะบูชา และศึกษา ส่วนต้นเลียบนั้น บัดนี้มีอายุกว่าสี่ร้อยปีแล้ว มีลำต้นใหญ่ วัดโดยรอบได้ประมาณ 13 เมตรสำนักสงฆ์ตันเลียบ ได้จัดสร้าง รูปของหลวงปู่ทวด ต้นเลียบ และมีรูปเหมือน

หลวงพ่อดาท ปางรุดงค์ และ หลวงปู่ทวด องค์ใหญ่ปางสมาธิ มีการนำไม้ที่คดไปคดมา มาสร้างเป็นรูปของหลวงปู่ ประดิษฐานอยู่ใน ศาลาหลวงพ่อดาท ซึ่งเป็นเจดีย์ที่ฝังรกลของหลวงพ่อดาท อยู่ใต้ต้นเลียบภายในศาลา มีรูปเหมือนหลวงปู่ทวด ประดิษฐานอยู่นอกจากนี้ มี รูปวาด ของหลวงพ่อดาท สมเด็จพระเจ้าพะโคะ และหลวงพ่อดาทเนียร อดีตเจ้าอาวาส สำนักสงฆ์ตันเลียบ ซึ่งได้มรณภาพไปแล้วและ ได้มีการเล่าขานกันว่า ในวันพระ บางครั้ง เห็นเป็นดวงไฟ ลอยขึ้นไปบนท้องฟ้า และ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ใช้ในการทำพิธีพุทธาภิเษก วัดถุ่มงคหลหลวงปู่ทวด และ จะปรากฏดวงวิญญาณของหลวงปู่ทวด ให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง และยังได้ จัดสร้าง ศาล ทวดทวดจัน โยมพ่อและโยมแม่ของหลวงปู่ทวด

สำนักสงฆ์นาเปล

สถานที่ผูกเปลและมิงูใหญ่นอนขดอยู่รอบ ๆ เปล พร้อมมีลูกแก้วขนาดเท่าไข่นกพิราบวางอยู่ในมือหลวงปู่ทวด

3.3 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในชุมชนที่ศึกษาผลการสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวพบว่า

1.นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความสนใจกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่อยู่ต่างจังหวัดและช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ศึกษาแต่ละครั้งประมาณ 6 ชั่วโมง ถึง 2 วัน

2.นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวต้องการเที่ยวชมและเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนและต้องการชมการสาธิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน

3.การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาชมสมาชิกในครอบครัวโดยใช้รถส่วนตัวในการเดินทาง

3.4 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา

เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นเส้นทางที่กำหนดมาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลาได้ โดยมี 2 รูปแบบคือ

รูปแบบที่ 1 คือรูปแบบท่องเที่ยวภายในวันเดียว และ
รูปแบบที่ 2 คือรูปแบบท่องเที่ยว 1 คืน 2 วัน

รูปแบบที่ 1 คือรูปแบบท่องเที่ยวภายในวันเดียว

07.00 น. ออกเดินทางจากเมืองสงขลา
08.45 น. เดินทางถึงวัดสทิงพระ (สร้างเมื่อ
ประมาณปี พ.ศ. ๑๕๔๒)
ชมพระมหาธาตุเจดีย์ พระพุทธร
ไสยาสน์ ภายในพระวิหารซึ่งสร้างใน
สมัยอยุธยา มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง
พระพุทธรูปประวัติ อายุราว 100 ปี ระฆัง
สร้างสมัยราชการที่ 5
11.15 น. ออกเดินทางถึง หาดดีหลวง อำเภอ
สทิงพระ จังหวัดสงขลา (รับประทานอาหาร
เที่ยง)
12.30 น. เดินทางไปถึงสำนักสงฆ์ตันเลียบ
(สถานที่ฝังรกล่วงปู่ทวด)
13.20 น. เดินทางถึงสำนักสงฆ์นาเปล (สถานที่
ผูกเปลและมุ้งใหญ่นอนชดอยู่รอบ ๆ
เปลพร้อมมีลูกแก้วขนาดเท่าไข
นกพิราบวางอยู่ในมือหลวงปู่ทวด)
13.45 น. เดินทางถึงวัดดีหลวง (เป็นวัดแรกที่
หลวงปู่ทวดบรรพชาสามเณร และ
กราบนมัสการสฎูปอาจารย์จวง สมภาร
องค์แรกวัดดีหลวงซึ่งมีศักดิ์เป็นลุง
หลวงปู่ทวด)
14.20 น. เดินทางไปวัดพะโค๊ะ ชม พระมาลิก
เจดีย์ พระพุทธรไสยาสน์ รอยฝ่าพระ
พุทธรบาท ลูกแก้วคู่บารมีของหลวงปู่
ทวด รูปจำลองเทอองค์จริงของหลวงปู่
ทวด ภาพจิตรกรรม บ่อน้ำชักจัวร์
หลวงปู่ทวด พิพิธภัณฑวัดพะโค๊ะ
ศาลาว่าความ
17.30 น. กลับถึงสงขลา

รูปแบบที่ 2 คือรูปแบบท่องเที่ยว 1 คืน 2 วัน

วันที่ 1

07.00 น. ออกเดินทางจากเมืองสงขลา
08.45 น. เดินทางถึงวัดสทิงพระ (สร้างเมื่อ
ประมาณปี พ.ศ. ๑๕๔๒)

ชมพระมหาธาตุเจดีย์ พระพุทธร
ไสยาสน์ ภายในพระวิหารซึ่งสร้างใน
สมัยอยุธยา มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง
พระพุทธรูปประวัติ อายุราว 100 ปี ระฆัง
สร้างสมัยราชการที่ 5

11.15 น. ออกเดินทางถึง หาดดีหลวง อำเภอ
สทิงพระ จังหวัดสงขลา (รับประทานอาหาร
เที่ยง)
12.30 น. เดินทางไปถึงสำนักสงฆ์ตันเลียบ
(สถานที่ฝังรกล่วงปู่ทวด)
13.20 น. เดินทางถึงสำนักสงฆ์นาเปล (สถานที่
ผูกเปลและมุ้งใหญ่นอนชดอยู่รอบ ๆ
เปลพร้อมมีลูกแก้วขนาดเท่าไข
นกพิราบวางอยู่ในมือหลวงปู่ทวด)
13.45 น. เดินทางถึงวัดดีหลวง (เป็นวัดแรกที่
หลวงปู่ทวดบรรพชาสามเณร และ
กราบนมัสการสฎูปอาจารย์จวง สมภาร
องค์แรกวัดดีหลวงซึ่งมีศักดิ์เป็นลุง
หลวงปู่ทวด)
14.20 น. เดินทางไปวัดพะโค๊ะ ชม พระมาลิก
เจดีย์ พระพุทธรไสยาสน์ รอยฝ่าพระ
พุทธรบาท ลูกแก้วคู่บารมีของหลวงปู่
ทวด รูปจำลองเทอองค์จริงของหลวงปู่
ทวด ภาพจิตรกรรม บ่อน้ำชักจัวร์
หลวงปู่ทวด พิพิธภัณฑวัดพะโค๊ะ
ศาลาว่าความ
17.00 น. ถึงที่พักเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ
สงขลา (นกน้ำคุชชุด)
18.30 น. รับประทานอาหารเย็น
19.30 น. กิจกรรม สัมพันธ์และการแสดงพื้นบ้าน
ของชุมชน
22.00 น. เข้านอน
วันที่ 2

05.30 น. กิจกรรมยามเช้า ชมพระอาทิตย์ขึ้น
ตอนเช้าและตุนอกออกหากิน
07.00 น. รับประทานอาหารพื้นบ้าน
08.00 น. ออกเดินทางดูวิถีชีวิตชาวบ้าน
12.00 น. รับประทานอาหารพื้นบ้านที่หาด
มหาราช

- 13.30 น. ชม การสาธิตของกลุ่มจักสาน
ผลิตภัณฑ์จากตาลโดนดและชื่อของ
ผากจากผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 17.00 น. กลับถึงสงขลา

4. การอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาเป็นอำเภอที่เหมาะสมแก่การสนับสนุนการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน และเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ของอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยเหตุผลหลักที่สำคัญดังนี้

1. มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย
 2. มีโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน โดยเฉพาะประวัติหลวงพ่อทวด และวัดที่สำคัญ ๆ เช่น วัดจะตึงพระ วัดพะโคะ วัดดีหลวง สำนักสงฆ์ต้นเลียบ สำนักสงฆ์นาเปล เป็นต้น
 3. มีจุดเด่นทางด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์งดงาม มีอุทยานนกน้ำคูขุด หาดมหาราช หาดดีหลวง
 4. มีผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชนที่หลากหลาย โดยเฉพาะต้นตาลโดนดซึ่งมีการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้มากมายทั้งประเภท ไม้สอย และรับประทาน จึงเป็นจุดที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของชุมชน
- จากการได้กำหนดรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้สอดคล้องกับทรัพยากรและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่ หากชุมชนนำศักยภาพชุมชนมาทำให้เหมาะสมก็จะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนเป็นอย่างยิ่ง แต่ต้องได้รับความเอาใจใส่จากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

5. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยในโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา (มรภ.สงขลา) กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท ประจำปี 2550

6. เอกสารอ้างอิง

- (1) ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร : 2542
- (2) ธฤชวรรณ นนทพุทธ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาป่าชุมชนหัวช้าง ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง พัทลุง : 2545
- (3) นิคม จารุณี การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร : 2536

การพัฒนาทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

The Development of Science Laboratory Direction on Biomolacule of Local Insects for Mathayomsuksa 6 Students

ประนอม วุฒิพันธ์¹⁾ สมคิด สร้อยน้ำ²⁾

¹⁾ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ ²⁾ ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 64 ถนนทหาร ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41000
โทรศัพท์: 042-348680 โทรสาร: 042-348680 Email: somkid@udru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 2) ศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่นระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 4) เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่อทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนอุดรพัฒนาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุดรธานี เขต 1 จำนวน 36 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น แผนการจัดการเรียนรู้วิชาเคมี เรื่อง สารชีวโมเลกุล แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ คำนวณหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่าง ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการทดสอบ ค่าที แบบไม่อิสระ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนเรียนด้วยทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 16.00 คิดเป็นร้อยละ 41.30 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 31.69 คิดเป็นร้อยละ 79.20 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนเรียนด้วย ทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น มีคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนเท่ากับ 16.72 คิดเป็น ร้อยละ 42.40 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 31.39 คิดเป็นร้อยละ 76.50 มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนมีเจตคติต่อทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น อยู่ในระดับค่อนข้างดี

คำสำคัญ ทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถื่น

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop science laboratory direction on biomolacule of local insects for mathayomsuksa 6 students 2) to study and to compare science learning achievement before and

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

after learning of matthayomsuksa 6 students by using the science laboratory direction on biomolecule of local insects 3) to study science process skills of matthayomsuksa 6 students by using the science laboratory direction on biomolecule of local insects 4) to study the attitude of students towards science laboratory direction on biomolecule of local insects for matthayomsuksa 6 students.

The sample group of this study consisted of 36 students studying in matthayomsuksa 6 semesters 2, of the academic year 2007 at Udonpattanakran School under the Office of Udon thani Educational Service Area 1 Province, chosen by cluster random sampling. The research was a one group pretest-posttest design. Instruments used in this research consisted of a science laboratory direction on biomolecule of local Insects, an achievement test for the science process skills an attitude questionnaire towards the learning through as science laboratory direction on biomolecule of local insects, Statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation and to t-test for dependent compare achievement and science process skills before and after learning by using the SPSS program for Windows.

The research results were as follows.

1. The posttest scores of science learning achievement on the science laboratory direction on biomolecule of local insects were significantly higher than the pretest score at the .01 level. For the pretest, the mean score of their learning achievement was 16.00 points or 41.30 percent. For the posttest, the mean score of their learning achievement was 31.69 points or 79.20 percent.

2. The posttest score of the science process skills learning through the science laboratory direction on biomolecule of local insects was significantly higher than the pretest score at the .01 level. For the pretest, the mean score of their science process skills was 16.72 points or 42.40 percent. For the posttest, the mean score of their science process skills was 31.39 points or 76.50 percent.

3. The attitude of students towards the learning through the science laboratory direction on biomolecule of local insects was at the rather good level.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวไว้ว่า รัฐต้องเร่งรัดและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีบทบาทสำคัญมากในการดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคน สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [1] ดังนั้น

การศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะความชำนาญและความรู้สึกนึกคิดที่ดี เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศชาติและชุมชน ให้เข้มแข็งเจริญก้าวหน้าคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม [2] ได้มียุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพและ

สังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ด้วยการพัฒนารูปแบบและหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยเปิดสถานศึกษาและชุมชนให้เป็นสถานที่เรียนรู้ของคนในชุมชน พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตรงตามความต้องการของนักเรียน ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน เพื่อกระตุ้นความสนใจของสาธารณชน รวมทั้งความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเบื้องต้นที่เป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน

การเรียนวิทยาศาสตร์แนวใหม่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง มุ่งให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้การปฏิบัติ นักเรียนลงมือทำการทดลองด้วยตนเอง เป็นผู้วางแผนเตรียมอุปกรณ์ ดำเนินการทดลอง สังเกต

บันทึกผลและสรุปผล แก้วใจ [3] ซึ่ง สามารถพัฒนาสติปัญญา มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ Raghbir [4] การจัดการเรียนรู้สืบเสาะ ที่เน้นการทดลอง ทำให้การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน ดังนั้นการใช้บทปฏิบัติการจึงเป็นแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ด้วยการลงมือกระทำทดลองโดยเลือก ใช้อุปกรณ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาต่างๆ เป็นสำคัญ ประเวศ [5] และการปฏิบัติการในห้องปฏิบัติการจะสัมพันธ์กับความรู้ศาสตร์อื่นๆ เช่น การอ่าน การบรรยาย การอภิปราย Bybee and others [6] การเรียนรู้ของนักเรียนผ่านกระบวนการเรียน ด้วยการแสวงหาความรู้และทดลองปฏิบัติเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมในตัวนักเรียน ศิริณา[7] เพื่อเสริม สร้างความรู้ความเข้าใจมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปกับการรู้จักนำความรู้ไปใช้ในชีวิตให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่น พรทิพย์ [8] โรงเรียนอุดรพัฒนาการ [10] จาก การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี (ว 40225) ปีการศึกษา 2549 โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ย 2.03 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนกำหนด คือ 2.50 เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 70.12 และจากการสังเกตของครูผู้สอนนักเรียนส่วนใหญ่มีเจตคติไม่ดีต่อการปฏิบัติการวิทยาศาสตร์เพราะเรื่อง ที่อันตรายและยากแก่การเข้าใจ ซึ่งครูผู้สอน สถานศึกษาและชุมชนต้องช่วยกันหาวิธีการ จัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเคมี เรื่อง สารชีวโมเลกุล จึงได้ทำ การศึกษาสมบัติของโปรตีน คาร์โบไฮเดรต ลิพิดโดยนำเอาแมลงที่รับประทานได้ในท้องถิ่นมาใช้แทนสารเคมีในห้องปฏิบัติการเพื่อทดลองศึกษาสมบัติของสารชีวโมเลกุล สารดังกล่าวนี้สามารถนำมาพัฒนาเป็นบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และเป็นแนวทางสู่การจัดหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรแกนกลางต่อไป โดยการนำทฤษฎีและหลักการ เนื้อหาทางเคมีมาบูรณาการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความเชื่อมโยงระหว่างสาเหตุกับผลและการเกิดความรู้โดยการประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น ให้

นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปกับการรู้จักนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่นของตนเองต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอุดรพัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดูธานี เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 367 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอุดรพัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดูธานี เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 36 คน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 บทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่องสารชีวโมเลกุลของแมลงในท้องถิ่น มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้วิชาเคมี มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ค่าความยากง่ายเท่ากับ 0.22-0.77 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.26-0.63 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

2.4 แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ค่าความยากง่ายเท่ากับ 0.61 - 0.83 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.26 - 0.72 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

2.5 แบบทดสอบย่อยหลังเรียนวิชาเคมี มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ค่าความยากง่ายเท่ากับ 0.53 - 0.81 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.42 - 0.79 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 - 0.89

2.6 แบบวัดเจตคติต่อบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์จำนวน 30 ข้อ ทั้งความคิดเห็นเชิงบวกและเชิงลบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานของการวิจัย พบว่า

1. การพัฒนาทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ นักเรียนกลุ่มเดียวมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 53.10 และ 88.80 ตามลำดับ การวัดทักษะกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 48.80 และ 80.00 ตามลำดับ พบว่า นักเรียนกลุ่มเดียวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 37.50 และ 77.50 ตามลำดับ การวัดทักษะกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียน นักเรียนกลุ่มเล็ก มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน คิดเป็น ร้อยละ 43.30 และ 80.00 ตามลำดับ พบว่า นักเรียนกลุ่มเล็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเนื่องจากทบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถิ่นได้คำนึงถึงความเหมาะสมของการทดลอง เวลาที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ได้จากการประยุกต์ใช้สารชีวโมเลกุลที่มีในห้องถิ่นอย่างสอดคล้องกับสภาพความต้องการของห้องถิ่นแทนสารเคมี ในห้องปฏิบัติการ ซึ่งนักเรียนร่วมกับสำรวจจัดหาสารชีวโมเลกุลในห้องถิ่นร่วมกัน ผู้ปกครอง ชุมชน ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวิช [11], ณัฐพงษ์ [12], โอเคบุโคลา [13] ,

2. นักเรียนเรียนด้วยบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 41.30 และ 79.20 ตามลำดับ เมื่อทดสอบความแตกต่าง พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากนักเรียนได้เผชิญกับปัญหาผลที่ได้จากการศึกษาสำรวจดังกล่าวทำให้นักเรียนเกิดความสงสัย อยากจะค้นหาคำตอบ ความรู้ ความคิด หรือเหตุการณ์ที่ได้จากการสืบค้นอย่างมีเหตุผลด้วยการอธิบายสิ่งที่สังเกต สอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ [14], อัล รูวาซิด [15]

3. นักเรียนเรียนด้วยบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 42.40 และ 76.50 ตามลำดับ เมื่อทดสอบความ

แตกต่าง พบว่า นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากบทปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ได้คำนึงถึงชีวิตจริง นักเรียนสามารถนำความรู้และวิธีการไปใช้ในชีวิตจริงได้ มีสื่อการเรียนรู้เพียงพอและน่าสนใจ เห็นความสนใจใฝ่รู้ที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างต่อเนื่องไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกเบิล และรับบา [16], ตัคลาศ [17]

4. นักเรียนมีเจตคติต่อบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารชีวโมเลกุลของแมลงในห้องถิ่น นักเรียนมีเจตคติต่อบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์เฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี เนื่องจากบทปฏิบัติการที่แปลกใหม่ นักเรียนรู้จักการใช้เครื่องมืออย่างถูกต้อง คล่องแคล่วและปลอดภัย ทำให้สนุกสนานผสมผสานกับความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ได้จริงกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนในด้านการบริโภค ทำให้เกิดความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกนึกคิดที่ดีหรือเจตคติทางบวกต่อบทปฏิบัติการ ส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติต่อบทปฏิบัติการวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรมมล [18], ชาร์ล [19], มีคัส [20]

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายอุตสาหกรรม ภายใต้ “โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II)” ประจำปีการศึกษา 2550 และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- [1] ส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. สถาบัน. (2545). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- [2] คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- [3] แก้วใจ พัวหนักหรือ. (2541). ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทปฏิบัติการทดลองเคมีของ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัด
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา
มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- [4] Raghubir, K.P. (1979: January). The
Laboratory Investigation Approach to Science
Instruction. **Journal of Research in Science
Teaching**. 66(1) : 13 – 17.
- [5] ประเวศ วะสี. (2534). การศึกษาของชาติกับ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสัมมนาวิชาการ เรื่อง
ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- [6] Bybee, R. W. & others. (1991). Integrating the
history and nature of Science and Technology
in Science and Social Studies Curriculum.
Science Education, 75(1), 143-155.
- [7] ศิริณา อัฐสุวรรณศิลป์. (2548). การพัฒนา
ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ เรื่อง “ระบบของ
ร่างกาย” สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต2.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [8, 14] พรทิพย์ วงษ์นาป่า. (2549). การพัฒนาบท
ปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง การสกัดและ
แยกสารประกอบแซนโทนจากผลมังคุด
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัด
จันทบุรี. ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [9] กรมวิชาการ. (2541). คู่มือการจัดการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตาม
หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานพุทธศักราช
2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้า
และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- [10] โรงเรียนอุดรพัฒนาการ. (2549). หลักสูตร
สถานศึกษา ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนอุดร
พัฒนาการ กลุ่มบริหารงานวิชาการ. อุดรธานี:
โรงเรียนอุดรพัฒนาการ.
- [11] ทวีช แจ่มจรัส (2545). การพัฒนาบทปฏิบัติการ
วิทยาศาสตร์ เรื่อง น้ำสกัดชีวภาพจากกล้วยสุ
เหลืองใช้ในท้องถิ่น :กรณีศึกษาโรงเรียน
บ้านน้ำพุร้อน จังหวัดพรมบุรี. ปริญญาานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร
ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [12] ญัฏฐพงษ์ เจริญพิทย์. (2546). การวัดผลการ
เรียนวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตร
และการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [13] Okebukola P. A. (1985). Co-operative
Learning and student's attitudes towards
Laboratory Work. **School Science and
Mathematics**. 86 (7): 582-590.
- [15] Al – Ruwashid, M. S. A. (1984, November).
The effects of a lecture – only and lecture
laboratory approach on Riyadh Junior
College, Saudi Arabia Chemistry students
achievement and attitudes. **Dissertation
Abstracts International**. 45 (5), 1357-A.
- [16] Gable, D. L. & Rubba, P. A. (1997,
October–November). The effect of early
teaching and training experience on physic
achievement, attitude toward science and
science teaching and process skill proficiency.
Science Education, 61, 53-57.
- [17] Douglas, M. (1998, December). On an
actual apparatus for conceptual change.
Science Education, 84(1), 228-255.
- [18] พรยมล บัวศิริ (2546). การพัฒนาบท
ปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารและสมบัติ
ของสาร สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3. ปริญญา
านิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร
ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [19] Charles, R. K. (1987, October). Relationships
among cognitive performance developmental
level and instructional strategy in a group
of ninth grade biology students. **Dissertation
Abstracts International**, 48(4),: 891-A
- [20] Meeks, E. B. (1972, February). Learning
packages versus conventional methods of
instruction. **Dissertation Abstracts
International**, 32(8), 4295-A.

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

The Local Curriculum Development of Folk Dancing on Rumphamutmiyomkram
for Prathomsuksa 5 Students

สุภาพ ฤทธิมหา¹⁾ ชาดิชาย ม่วงปทุม²⁾ สมชาย วรภิเษมสกุล³⁾

¹⁾ สาขาหลักสูตรและการสอน ²⁾ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน ³⁾ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 64 ถนนทหาร อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41000

โทร. 089 9442151 E-mail : chatchai@udru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเพื่อทดลองใช้หลักสูตร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านไชยวานโนนลือชัย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 จำนวน 29 คน ที่ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะการปฏิบัติ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และทดสอบความแตกต่างโดยการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมและองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน
2. นักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมครามที่พัฒนาขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 79.77 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมครามที่พัฒนาขึ้น มีทักษะการปฏิบัติ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมครามเฉลี่ยร้อยละ 82.16

คำสำคัญ การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม

Abstract

The purposes of this research were to develop and study the effects of using the Local Curriculum Development of Folk Dancing on Rumphamutmiyomkram for Prathomsuksa 5 Students. The sample of this study consisted of 29 Phathomsuksa 5 students in the second semester, academic year 2007 at Banchaiwannoonluechai School under the Office of Udon thani Educational Service Area 3 chosen by purposive selection. The research was a one group pretest - posttest design. The research instruments consisted of lesson plans, the learning achievement test, and the practical skill test. The data were analyzed by arithmetic mean, standard deviation, percentage and t-test for dependent. The research results can be summarized as follows.

1. The local curriculum of folk dancing on Rumphamutmiyomkram for Prathomsuksa 5 Students developed by the researcher was suitable and there was the congruence among curriculum components.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

2. The posttest mean score of the students taught by using the developed Folk Dancing Curriculum was 79.77 percent which was significantly higher than the pretest mean score at the .01 level.

3. The mean score of the practical skills of the students taught by using the developed Folk Dancing Curriculum was 82.16 percent.

Keywords Curriculum Development, Local Curriculum, Folk Dancing, Rumphamutmiyomkram

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการต่าง ๆ ของโลกในยุคโลกาภิวัตน์มี ผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ และพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก (กรมวิชาการ, 2545: ก) [1]

ประเทศไทยมีประชากรอาศัยอยู่ในท้องถิ่นตามภูมิภาคต่าง ๆ แต่ละท้องถิ่นก็จะมีความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ มีศิลปวัฒนธรรม คติความเชื่อ ค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งได้มีการจัดระบบความสัมพันธ์ ในการดำรงชีพที่แตกต่างกัน แต่ละชุมชนจะมีการสร้างองค์ความรู้โดยบุคคล หรือกลุ่มชนในชุมชนท้องถิ่นมีการสั่งสมเป็นประสบการณ์ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์สั่งสม และสืบทอดมาเป็นเวลายาวนาน ศิลปวัฒนธรรมไทยนั้นถือได้ว่าเป็นมรดกอันทรงคุณค่าของชาติ เป็นเอกลักษณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติไทยที่น่าภูมิใจ เพราะการที่เราได้ศิลปวัฒนธรรมเป็นแบบฉบับของตนเองมาเป็นเวลายาวนาน ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าชาติไทยของเรามีความเจริญและอารยธรรมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาติใด ๆ ในโลก ดังนั้นการดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งดังพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ที่ว่า การรักษาวินัยวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ สุขุม ดันติเวชกุล, 2543: 10) [14]

การจัดการศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญของการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่นให้มากขึ้นซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ว่า รัฐจะต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ทั้งปวงฝึกฝนจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ให้การสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ พัฒนาอาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชนในชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540: 25) [3] ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 7 [4] ที่ว่า ในกระบวนการเรียนรู้นั้นจะต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลตลอดจนรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพรู้จักพึ่งตนเอง รวมทั้งมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

(อุดม เขยก็ยวงศ์, 2543: 52) [16] มาตรา 23 การจัดการศึกษา ต้องเน้นความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองและสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว สังคมและประเทศชาติการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ในโรงเรียนนั้นนับเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์ ฟื้นฟู และดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่การจัดการศึกษาวิชานาฏศิลป์ที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะการสอนจะเน้นเนื้อหาแกนกลางเป็นส่วนมากและยากไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า ไม่สามารถนำไปใช้ในท้องถิ่นของตนเองได้ และขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนนาฏศิลป์เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน ต้องอาศัยการฝึกหัด อาศัยเวลาในการฝึกหัด เวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ต่อสัปดาห์นั้นน้อยมากสำหรับการปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้ง และตระหนักถึงคุณค่า ตลอดจนเกิดทักษะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ให้ความสำคัญกับนาฏศิลป์ และยังกำหนดให้สถานศึกษาจัดทำสาระท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับชุมชนของตนเองเพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นการฟื้นฟูและสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่สูญหายไป ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้หลายลักษณะ คือ พัฒนาปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับรายละเอียดของเนื้อหา ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ซึ่งในการพัฒนานั้นต้องอาศัยการออกแบบหลักสูตรและการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรที่

เป็นระบบและเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมหรือบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เช่น ศึกษาในเทศก์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน และโดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาชาวบ้านเพราะบุคคลเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญและมีความเข้าใจเรื่องท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นแหล่งวิทยาการที่สามารถให้คำปรึกษา รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม นี้จึงพัฒนาขึ้นจากหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ที่มุ่งเน้นถึงความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่การปฏิบัติจริง อันก่อให้เกิดความเข้าใจในสังคม วัฒนธรรม ศิลปะ อาชีพ ภูมิปัญญาชาวบ้านและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ปลูกฝังให้นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมครามในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างหลักสูตรนาฏศิลป์ขึ้นมาใหม่เป็นการนำเอาขั้นตอน วิธีการผลิตผ้ามัดหมี่ย้อมคราม มาประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่ โดยนำแต่ละขั้นตอนของการผลิตมาเขียนแบบและประดิษฐ์ทำขึ้น ที่สามารถสื่อความความหมายเกี่ยวกับการผลิตผ้ามัดหมี่ย้อมครามสืบเนื่องจากในท้องถิ่นของอำเภอพิบูลย์รักษ์ ซึ่งเป็นท้องถิ่นที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ มีสินค้าที่มีชื่อเสียงและเป็นสินค้า ระดับห้าดาว “ลายกุหลาบ” (2547) นั่นก็คือ “ผ้ามัดหมี่ย้อมคราม” โดยการนำเอาครามมาเป็นสีในการย้อมและมีการต้มลายเพื่อให้สีสดใสสวยงามก่อนนำไปทอเป็นผ้าผืน ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผ้ามัดหมี่ย้อมครามของชาวอำเภอพิบูลย์รักษ์ หมู่บ้านดงยางพรพิบูลย์ ได้มีนักวิชาการได้ตั้งชื่อผ้ามัดหมี่ย้อมครามของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านดงยาง – พรพิบูลย์ว่า “แพรพิบูลย์ภักดิ์”

จากเหตุผลที่กล่าวมา จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นคาดหวังว่าจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเรียนรู้ มีทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ มีความรัก ความหวงแหนและเห็น

คุณค่าของนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม พร้อมกันนี้ยังช่วยอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ดำรงอยู่ซึ่งวัฒนธรรมอีสานและพัฒนาสู่ความเป็นสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม

2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดย

2.1 ศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ของ นักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

2.2 ศึกษาทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ของนักเรียน ที่เรียนรู้ตาม หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านไชยวานโนนลือชัย สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุดรธานี เขต 3 อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัด อุดรธานี จำนวนนักเรียน 29 คน ที่ได้มาโดยวิธีการ เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยในครั้งนี้ อยู่ในขั้นการ นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรท้องถิ่น ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม

2.2.2 ทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนา หลักสูตรในลักษณะจัดทำเนื้อหาขึ้นใหม่โดยเชื่อมโยง

การผลิตผ้ามัดหมี่ย้อมครามกับนาฏศิลป์พื้นบ้าน โดย เลือกกิจกรรม เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มี อยู่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระที่ 2 นาฏศิลป์ ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 และสภาพท้องถิ่น เนื้อหาหลักสูตร ท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม แบ่งเนื้อหาออกเป็น 13 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 14 ชั่วโมง

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการนำหลักสูตร ไปใช้จำนวน 7 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 13 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง โดยทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ทั้งนี้ไม่รวมการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน หลังจากสิ้นสุดหลักสูตรจะมีการทดสอบ ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์โดยจัดอยู่ในแผนการจัดการ เรียนรู้ที่ 13

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างหลักสูตรนาฏศิลป์ขึ้นมาใหม่ เป็นการ นำเอาขั้นตอน วิธีการผลิตผ้ามัดหมี่ย้อมคราม มา ประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่ โดยนำแต่ละขั้นตอนของการ ผลิตมาเขียนแบบและประดิษฐ์ทำขึ้น ที่สามารถสื่อ ความความหมายเกี่ยวกับการผลิตผ้ามัดหมี่ย้อมคราม โดยมีการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 การเตรียมฝ้ายสำหรับทำเส้นด้าย

- หน่วยย่อยที่ 1 ทำร้ออก ทำรำเก็บดอกฝ้าย
- หน่วยย่อยที่ 2 ทำรำอ้วฝ้าย ทำรำดัดฝ้าย
- หน่วยย่อยที่ 3 ทำรำเส้นฝ้าย
- หน่วยย่อยที่ 4 ทำรำเปียฝ้าย

หน่วยที่ 2 การเตรียมด้ายลายฟุ้ง (การมัดหมี่)

- หน่วยย่อยที่ 5 ทำรำคันหมี่
- หน่วยย่อยที่ 6 ทำรำมัดหมี่

หน่วยที่ 3 การย้อมหมี่และการปั่นด้าย

- หน่วยย่อยที่ 7 ทำรำย้อมหมี่ ทำรำทูปหมี่
- หน่วยย่อยที่ 8 ทำรำกรอด้าย (ทำรำปั่นด้วยเข้า หลอด)

หน่วยที่ 4 การเตรียมด้ายลายย่น (การคันหูก) และการทอผ้า

- หน่วยย่อยที่ 9 ทำรำคันหูก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- หน่วยย่อยที่ 10 ทำรัสอดกระสวย ทำราทอหูก (ตำหูก)

- หน่วยย่อยที่ 11 ทำราเข้า

หน่วยที่ 5 การแปรแถว

- หน่วยย่อยที่ 12 การแปรแถว

- หน่วยย่อยที่ 13 การเข้าข้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านไชยวานโนนลือชัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 หลังจากได้กลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 1 กลุ่ม นักเรียน 29 คน ได้ดำเนินการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับบริบทของโรงเรียนบ้านไชยวานโนนลือชัย และชุมชนอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี

2. จัดทำและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม

3. นำเครื่องมือในการวิจัยไปดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนบ้านไชยวานโนนลือชัย อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 29 คน โดยทำการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นเวลา 14 ชั่วโมง แล้วทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดิม และทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะปฏิบัติ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ 13

4. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลอง ไปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียดดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนการเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างแล้วเก็บรวบรวมผลการทดสอบก่อนเรียนเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

2. ผู้วิจัยดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 13 แผน โดยใช้เวลา 14 ชั่วโมง และมีการวัดทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ระหว่างฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน และมีการวัดทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน อีกครั้งเมื่อเสร็จสิ้นการสอน

3. เมื่อเสร็จสิ้นการสอน ผู้วิจัยทำการทดสอบนักเรียนหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ฉบับเดิม แล้วเก็บรวบรวมผลการทดสอบ และนำผลการวัดไปวิเคราะห์ต่อไป

4. นำคะแนนที่รวบรวมไว้จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม และแบบวัดทักษะการปฏิบัติ นาฏศิลป์ มาวิเคราะห์วิธีการทางสถิติ โดยใช้โปรแกรม โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปสำหรับสังคมศาสตร์ SPSS for Windows

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ จำแนกตามลักษณะของการใช้ ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้สาระนาฏศิลป์ ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จำนวน 13 แผน เวลา 14 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระนาฏศิลป์ ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 1 ฉบับ 30 ข้อ

3. แบบวัดทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้าหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัย นำคะแนนที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ได้แก่ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนจากแบบวัดทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ ชุด รำผ้าหมี่ย้อมคราม มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. ลำดับขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เทียบกับเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียน

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติ นาฏศิลป์ ชุดรำผ้าหมี่ย้อมครามของนักเรียนหลังเรียน

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 สถิติพื้นฐาน ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าร้อยละ (%) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปสำหรับสังคมศาสตร์ SPSS for Windows

2.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้าหมี่ย้อมคราม และแบบวัดทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้าหมี่ย้อมคราม โดยใช้ค่า IOC

2.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.3.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้าหมี่ย้อมครามและทักษะ

การปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้าหมี่ย้อมคราม หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 โดยใช้การทดลอง ที่ แบบกลุ่มเดียว (t – test for One Sample test)

2.3.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้าหมี่ย้อมคราม ก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้การทดสอบ ที่ แบบไม่อิสระ (t – test for Dependent)

ผลการวิจัยและการอภิปราย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบสมมติฐาน เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้าหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากผลการวิจัย พบว่า

1. หลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้าหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม และความสอดคล้องกัน ได้แก่ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ในส่วนที่ได้ดำเนินการปรับปรุงได้แก่ หลักการและเหตุผล อัตราเวลาเรียน สื่อการเรียนการสอน

2. เมื่อนำหลักสูตรไปทดลองใช้ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้าหมี่ย้อมครามมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 75.00 โดยนักเรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 79.77 โดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้าหมี่ย้อมคราม มีทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อตามหลักสูตรท้องถิ่น มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 82.16

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปประเด็นการอภิปรายได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านผลการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านข้อสังเกตจากการวิจัย ดังสรุปประเด็นการอภิปรายจำแนกแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1.ด้านการพัฒนาหลักสูตร

จากผลการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุตราผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งผลการประเมินองค์ประกอบหลักสูตร พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม และสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

ประการแรก การพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากสถานการณ์จริงก่อนจะนำมาองค์ประกอบของหลักสูตรแต่ละส่วน และปรึกษากับคณะครู ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน คณะกรรมการที่ปรึกษาพัฒนาหลักสูตร เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ที่จะนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตร

ประการที่สอง การยกร่างหลักสูตร ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน นำมาเขียนโครงสร้างหลักสูตร มีองค์ประกอบ คือ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล

ประการที่สาม การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร สอดคล้องกับผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยได้ระบุไว้ในขั้นตอนการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรและความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น เนื่องจากผู้วิจัยได้ปรึกษาและสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ผู้รู้ในท้องถิ่น นอกจากนี้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นยังผ่านการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องของหลักสูตร โดยมีการแบบประเมินหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการประเมิน พบว่า มีบางส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เช่น หลักการและเหตุผล อัตราเวลาเรียน สื่อการเรียนการสอน ต้องมีความสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญส่งผลให้พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน

ประการที่สี่ การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร สอดคล้องกับผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นฐาน ที่ระบุไว้ในขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย หลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุตราผ้ามัดหมี่ย้อมคราม แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 13 แผนการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ แบบวัดทักษะการปฏิบัติจำนวน 1 ฉบับ พบว่าเอกสารประกอบหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ [5] ได้กล่าวว่า การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร หลังจากที่เราสร้างหรือจัดทำหลักสูตรรายวิชาใหม่แล้ว คณะทำงานควรจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร แผนการจัดการการเรียนรู้ คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และสื่อต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดทำแผนการเรียนรู้ แต่ละเรื่องควรประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้ ได้แก่ ชื่อแผนและระยะเวลาเรียนในแผนการจัดการเรียนรู้ สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ การวัดผลและประเมินผล

ประการที่ห้า ตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการจัดการเรียนรู้ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุตราผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีบางส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เช่น เนื้อหาไม่มีความสอดคล้องกับผลการเรียนที่คาดหวัง อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เมื่อปรับปรุงเนื้อหาแล้วทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เนื่องจากการจัดเนื้อหาที่เหมาะสมจะทำให้ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดทักษะในการปฏิบัติ นาฏศิลป์ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ [5] กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะเป็นตัวกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ที่ครูมุ่งหวังจะให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหา และได้รับประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2.ด้านผลการนำหลักสูตรไปใช้

ในการอภิปรายด้านผลการนำหลักสูตรไปใช้ จะนำการอภิปรายใน 2 ประเด็น คือ ผลการศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการศึกษา

ทักษะการปฏิบัติทางศิลปะของนักเรียน ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีข้อสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการอภิปรายผลการศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อภิปราย ใน 2 ประเด็น คือ นักเรียนที่เรียน นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ตามหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เป็นไปตามเกณฑ์ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

ประการแรก ผลการศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75.00 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม เช่น แผนภูมิ รูปภาพ วิดีทัศน์ เทปบันทึกเสียง เครื่องเล่นเทปบันทึกเสียง การสาธิต แบบวัดพฤติกรรม จึงทำให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสม สำหรับนำไปใช้จัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภวรรณ สุดประเสริฐ [12] วิรัตน์ พัฒนะสาร [11] สงกรานต์ จำปาบุรี [13] และ กิ่งแก้ว พัทธษาวปี [2] พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

ประการที่สอง ผลการศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำ ผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 เป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องอาจเป็นเพราะว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จึงทำให้หลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสม นำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้นักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ ขณะเดียวกับการออกแบบหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจ ทำให้นักเรียนรู้สึกสบายใจ ไม่เครียด มีความกระตือรือร้น ในการเรียนมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวดี โพธิ์งาม [14] รวีวรรณ มาลา [9] กิ่งแก้ว พัทธษาวปี [2] ชนิตรา ตั้งชูพงศ์ [6] ผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2. ผลการศึกษาทักษะการปฏิบัติทางศิลปะพื้นบ้านของนักเรียน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ในการอภิปรายผลการศึกษาทักษะการปฏิบัติทางศิลปะของนักเรียน จะทำการอภิปรายในประเด็นการศึกษาทักษะการปฏิบัติทางศิลปะของนักเรียน ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอน นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม พบว่านักเรียนมีทักษะการปฏิบัติทางศิลปะพื้นบ้านหลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 82.16 ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุดังนี้

ประการแรก หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีการจัดกิจกรรมฝึกทักษะปฏิบัติ และมุ่งกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ในขั้นตอนการฝึกทักษะนักเรียนได้เห็นแนวทางแก้ปัญหาซึ่งกันและกัน ข้อผิดพลาดทั้งของตนเองและของเพื่อน ถือเป็นตัวอย่างที่ดีทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในทักษะการปฏิบัติทางศิลปะมากขึ้น และนำไปเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติทางศิลปะครั้งต่อไป ทำให้นักเรียนมองเห็นความก้าวหน้าในการปฏิบัติทางศิลปะของตนเองเป็นระยะ ทำให้มีกำลังใจ และส่งผลให้นักเรียนมีคะแนนทักษะการปฏิบัติทางศิลปะสูงขึ้นตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวดี โพธิ์งาม [10] คาร์ตัน ผุสดี [7] เสาวพร บุญช่วย [15] และ วิรัตน์ พัฒนะสาร [11] ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติงานหลังเรียนสูงขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

ประการที่สอง การวัดผลและประเมินผล จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินถึงศักยภาพที่แตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคน การประเมินผล จึงประเมินตามสภาพจริง สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ทำให้นักเรียนไม่ตึงเครียด และไม่มีความกดดันระหว่างการปฏิบัติทางศิลปะ แต่เป็นการประเมินเพื่อ

ปรับปรุง จุดเด่น จุดด้อย ความก้าวหน้าของนักเรียน โดยภาพรวมมีผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 สอดคล้องกับการวัดผลและประเมินตามสภาพจริง ของกรมวิชาการ [1] ที่ระบุแนวการประเมินที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการประเมินที่เน้นส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านในตัวนักเรียน สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ การเรียนรู้สู่สถานการณ์จริงทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

ประการที่สาม พบว่า นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติ นาฏศิลป์หลังเรียนนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ ย้อมคราม เกี่ยวกับทำรำเก็บดอกฝ้าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 คิดเป็นร้อยละ 74.48 ทำรำออก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.87 คิดเป็นร้อยละ 75.17 ต่ำสุด 2 ลำดับสุดท้าย ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุของเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ ที่จัดเป็นอันดับแรก และอันดับที่สอง นักเรียนยังไม่เคยเรียนรู้มาก่อน จึงทำให้นักเรียนไม่เกิดการเรียนรู้ และพิจารณากิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ตามเนื้อหาที่มีความยากง่าย เกี่ยวกับทำรำคันหมี่ ทำรำย้อมหมี่และทำรำทูปหมี่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 คิดเป็นร้อยละ 95.17 ทำเชือก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.74 คิดเป็นร้อยละ 87.59 แสดงว่านักเรียนมีทักษะการปฏิบัติสูงขึ้นดัง โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ [5] กล่าวว่า หลักสูตรเป็นการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ แก่ผู้เรียน เด็กควรได้รับพัฒนาการด้านต่างๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การเรียนการสอนควรจัดให้สนองความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคน ดังนั้นจึงควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้กระทำจนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ และมีการพัฒนาการตามที่ได้กำหนดไว้ มิใช่เน้นสอนตามเนื้อหาสาระในรายวิชาต่างๆ ชำรง บัวศรี [8] กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษากับเด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้เสริมสร้างทักษะและทัศนคติในด้านใดได้บ้าง สิ่งต่าง

ๆ ประมวลไว้ในหลักสูตร เป็นเสมือนแนวทางที่ช่วยให้เราทราบได้ทันทีว่าการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก เน้นไปในทางใด มีผลต่อตัวเด็ก และต่อสังคมมากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับ โครว์ [17] กล่าวว่า หลักสูตรเป็นประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ

3.ด้านข้อสังเกตจากการวิจัย

นอกจากการอภิปรายผลจากสมมติฐานการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยนำเสนอข้อสังเกตจากการวิจัย ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เกิดจากการฝึกทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ของนักเรียน นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม พบว่าบรรยากาศการเรียนรู้ภายในห้องเรียนขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจัดให้ฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์เป็นรายบุคคลแต่ให้ความร่วมมือ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดข้อผิดพลาด ขณะปฏิบัตินาฏศิลป์ ทำให้นักเรียนเกิดผลดีในการเรียนรู้ เนื่องมาจากนักเรียนอยู่ในวัยเดียวกันสามารถทำงานร่วมกัน มีความเป็นกันเอง ทำให้นักเรียนกล้าซักถาม แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และเมื่อนักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้ว นักเรียนได้รับคำชมเชย ทำให้เกิดความภาคภูมิใจจากการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี และการแสดงออกซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งผลให้การพัฒนาการปฏิบัติ นาฏศิลป์ของตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่มีทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ได้ดีนั้นส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนหญิง อาจจะเนื่องมาจากสรีระของนักเรียนหญิงกับนักเรียนชายมีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนหญิงช่วยนักเรียนชายในการฝึกทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ระหว่างให้นักเรียนฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง และพบว่าค่าร้อยละสูงขึ้นเกิดการเรียนรู้ได้ดี เนื่องจากนักเรียนไม่เครียด การทำงานร่วมกัน ทำให้นักเรียนมีความเป็นกันเอง นักเรียนกล้าซักถาม เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะงานวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมครามนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเป็น 2 ประเด็น

1.ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นานาศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยพบว่า

1.1 หลักสูตรท้องถิ่น นานาศิลป์พื้นบ้านชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม มีความเหมาะสมกับนักเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนทุกระดับชั้นหรือ ทุกโรงเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียนในด้านสื่อการเรียนการสอน เช่น เครื่องเล่นแผ่น บันทึกเสียง ผู้บริหาร ครูผู้สอน ความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียน และมีห้องเรียนสำหรับฝึกปฏิบัติ นานาศิลป์ที่กว้างและโล่ง

1.2 การอธิบายขั้นตอนการปฏิบัตินานาศิลป์ ประกอบการสาธิตเพื่อให้ผู้ฝึกปฏิบัติตาม ทำให้ผู้เรียน เกิดความรู้ความจำและมีทักษะการปฏิบัตินานาศิลป์ที่ยั่งยืนและสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ได้

1.3 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ที่คล้ายคลึงกับ ประสบการณ์จริง ทำให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ได้ดี เนื่องจากนักเรียนไม่เครียด การทำงานร่วมกัน ทำให้นักเรียนมีความเป็นกันเอง นักเรียนกล้าซักถาม เกิด ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

1.4 การให้นักเรียนได้ฟังจังหวะเพลงและมีการนับ ห้องเพลง ก่อนที่จะให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัตินานาศิลป์ จะ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัตินานาศิลป์ได้เร็วขึ้น

1.5 การให้คำชมเชย และให้นักเรียน ได้เป็นผู้นำในการฝึกจะทำให้นักเรียน กล้าแสดงออก และมีความเป็น ผู้นำและผู้ตาม รู้จักการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.6 การจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานนักเรียน ทำ ให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความภาคภูมิใจ และเห็นความสำคัญของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรักและเห็น ความสำคัญต่อการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย สืบต่อไป

2.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอื่นๆ อีก เช่น รำเอ แพรพิบูลย์ภัณฑ์ เชิงโคลม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ให้ชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายอุตสาหกรรม ภายใต้ "โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ปีการศึกษา 2550"

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรมวิชาการ. (2545 ก). เอกสารประกอบหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544: คู่มือ การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- [2] กิ่งแก้ว พิทักษ์วาปี. (2549). การพัฒนาหลักสูตร ขนมไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรธานี.
- [3] คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.สำนักงาน (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การ ศาสนา.
- [4] คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.
- [5] ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนา หลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- [6] ชนิตรา ตั้งชูพงษ์. (2549). การหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ โดยใช้ภูมิปัญญา ชาวบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรธานี.
- [7] ดารัตน์ ผุสดี. (2541) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้าน ล้านนา เรื่อง ชิง. ปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [8] ชำรง บัวศรี. (2543) ทฤษฎีหลักสูตรการ ออกแบบและพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอรಾವันการพิมพ์.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- [9] รวีวรรณ มาลา. (2548). การพัฒนาหลักสูตร โดยใช้ภูมิปัญญาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำบายศรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- [10] วิภาวดี โพธิ์งาม. (2539). การพัฒนาเทคนิค การสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [11] วิรัตน์ พัฒนะสาร. (2542). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพแขนงงานเกษตร เรื่องการเลี้ยงกบนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโนนเมืองสำนักงาน การ ประถมศึกษาอำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [12] ศุภวรรณ สุดประเสริฐ. (2544). การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การสานตะกร้า สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5: กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนม่วง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [13] สงกรานต์ จำปาบุรี. (2544). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำไข่เค็ม กลุ่มสาระการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเซกา จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชา การประถมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- [14] สุเมธ ดันติเวชกุล. (2543). ใต้เบื้องพระยุคลบาท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.
- [15] เสาวพร บุญช่วย. (2546). การพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ตามแนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ – การศึกษาและการสอน (ประถมศึกษา) การวางแผนหลักสูตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [16] อุดม เขยกี๋วงศ์. (2543). ศึกษาวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- [17] Crow, A. W. (1980). Instruction to Education. New Delhi: Euraga Publishing Hou

การศึกษาพรรณไม้ย้อมสีและภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้าย
ย้อมสีธรรมชาติ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

The study of dyeing plants and the wisdom for natural dyeing
of the natural cotton weaver group

In Tambon Wangtong, Amphoe Bandung, Udon Thani Province

สุภาวดี ศรีเชียงสา¹⁾ สมฤดี ศรีทับทิม²⁾ คิวพงศ์ จำรัสพันธุ์³⁾

¹⁾ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา ²⁾ อาจารย์สาขาวิชาเคมี ³⁾ อาจารย์สาขาวิชาชีววิทยา

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

64 ถนนทหาร ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41000

Email: somrudee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำย้อมสีจากธรรมชาติ ศึกษาข้อมูลพรรณไม้ย้อมสีธรรมชาติ ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พัฒนาระบวนการย้อมสีธรรมชาติ แปรรูปสีย้อมธรรมชาติ ให้เป็นสารละลายเข้มข้นหรือผงสี จัดทำเอกสารภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ และเพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 เรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการย้อมสีธรรมชาติ โดยการสอนแบบโครงงานวิทยาศาสตร์ มีวิธีการศึกษาดังนี้

การศึกษามีปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ โดยการสัมภาษณ์ สันทนา สังเกตและร่วมในกระบวนการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ การศึกษาข้อมูลพรรณไม้ย้อมสีโดยการศึกษาลักษณะสัณฐานภายนอกของพรรณไม้ย้อมสีธรรมชาติ นำมาจัดจำแนกในระดับวงศ์ สกุล และชนิด การพัฒนาระบวนการย้อมสีจากเปลือกทุป้า โดยการ ลดระยะเวลาการสกัดสี ย้อมสีเส้นฝ้าย การใช้สารช่วยติดสีจากผลมะกอก การแปรรูปน้ำสีให้เป็นสารละลายเข้มข้นโดยการเคี่ยวให้เหลือน้ำสี 1 ใน 3 และการทำผงสีโดยการตากแดดให้แห้ง แล้วนำไปบดเป็นผง และการทำผงสีด้วยเครื่อง Lyophilizer การจัดทำเอกสารภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกตและร่วมในการย้อมสี จัดพิมพ์เป็นเล่ม หาค่า Index of Item Objective Congruence (IOC) ของเอกสารจากผู้ประเมิน 20 คน และพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้การสอนแบบโครงงานวิทยาศาสตร์ ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ประเมินหาค่า IOC ของแผนการจัดการเรียนรู้

ผลการศึกษสรุปได้ว่า กลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติได้นำพืช 11 ชนิด มาใช้ในการย้อมสีเส้นฝ้าย แบ่งเป็นพืชที่ใช้ใบสกัดสี ได้แก่ มะม่วงน้อย ตะบอง ข่า กล้วยน้ำว่า หูกวาง ส้มอม (ส้มไทย) และ ยูคาลิปตัส พืชที่ใช้เปลือกสกัดสี ได้แก่ ทุป้า (ประดู่ป่า) อะราง และจั่ว และพืชที่สกัดสีทั้งต้น ได้แก่ ไผ่รวบ สารช่วยติดสีที่ใช้ มี 5 ชนิด คือ เกลือ จุนสี สารส้ม น้ำสนิมเหล็ก และปูนเคี้ยวหมาก การใช้สารช่วยติดสีจะใช้ในขณะย้อมสี การศึกษาข้อมูลพรรณไม้ย้อมสีจัดจำแนกได้ 8 วงศ์ 10 สกุล 11 ชนิด การพัฒนาระบวนการย้อมสี และแปรรูปน้ำสี สรุปได้ว่า ทุกวิธีการย้อมสีเส้นฝ้ายได้สีน้ำตาล แต่มีค่าความความสว่างของสีน้ำตาลแตกต่างกัน ส่วนการย้อมสีด้วยผงสีจากการตากแดด และจากการทำผงสีด้วยเครื่อง Lyophilizer ได้ค่าความสว่างของสีน้ำตาลมากกว่าการย้อมสีด้วยวิธีการตามภูมิปัญญาเดิม

การจัดทำเอกสารภูมิปัญญาที่ย้อมสีจากธรรมชาติ พบว่าเอกสารมีค่า IOC เท่ากับ 0.94 และแผนการจัดการเรียนรู้ได้ค่า IOC เท่ากับ 1

Abstract

The purposes of this research were to study natural dyeing local wisdom and natural dyeing plants, develop natural dyeing processes, transform natural dyes to be concentrated dye solutions or dye powder,

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

provide documents for natural dyeing wisdom and develop lesson plans of a scientific course for level 3 on the study of local wisdom for natural dyeing using science project work.

The steps of the study were as follows. The study of natural dyeing wisdom was done by interviewing the natural dyeing cotton weaver group, observing and participating in natural dyeing processes. The study of dyeing plants was done by examining plant morphology and classifying their families, genus and species. The study of natural dyeing processes for the barks of Doopa was done by reducing time for the extraction, the use of a mordant from Makok and the concentration of the dye solutions. The further development was done by making dye solutions into powder by drying it in the sun and using a lyophilizer. The document of the natural dyeing wisdom and the lesson plans was evaluated using the index of Item Objective Congruence (IOC) valued by three experts.

The results of the study showed that there were 8 families, 10 genus and 11 species. The dyes from the natural dyeing cotton weaver group were extracted from leaves; Mamuang nio (*Mangifera indica* L.) Ta kob (*Muntingia calabura* L.) Kha (*Alpinia galaga* (L.) Willd.) Kluai namwa (*Musa sapientum* L.) Hu kwang (*Terminalia catappa* L.) Sommo (*Terminalia chebula* Retz. var. *chebula*) and Eucalyptus (*Eucalyptus camaldulensis* Dehnh.), barks; Du pa (*Pterocarpus macrocarpus* Kurz) A rang (*Peltophorum dasyrachis* (Miq.) Kurz) and Ngio (*Ceiba pentandra* (L.) Gaertn.) and all the parts of plants; Maiyarap (*Mimosa pudica* L.). The mordant used in natural dyeing were Sodiumchloride, Coppersulphate, Potash Alum, Iron dust solution and lime. The researcher optimized the dyeing processes. All the dyeing processes studied here yielded brown colors but different brownish shades. Furthermore, the dyeing processes using powder dried in the sun and using the lyophilizer yielded lighter brownish shades than the colors obtained from the dyeing method according to the natural dyeing wisdom.

The natural dyeing document of the natural dyeing cotton weaver group had the IOC value of 0.94 and that of the lesson plans was 1.0.

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

กลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ได้รวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อช่วยกันอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ ไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่น และเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัว [1] การย้อมสีธรรมชาติเป็น ภูมิปัญญาที่มีคุณค่านอกจากสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มแล้ว การรู้จักนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จะทำให้เราเกิดความรักความหวงแหนต่อทรัพยากรที่อยู่ ซึ่งจะไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและยั่งยืน [2] ดังนั้นภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติจึงควรจะมีการศึกษาและเผยแพร่ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาอันทรงคุณค่านี้ให้กว้างออกไปจากการสัมภาษณ์ พูดคุย

กับกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ พบว่า ในการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มนั้นมีปัญหาความยุ่งยากในกระบวนการย้อมสี ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระยะเวลาที่นานในการสกัดสีย้อมสี ทำให้สิ้นเปลืองเชื้อเพลิงมาก การย้อมสีทุกครั้งจะต้องเริ่มต้นที่การจัดเตรียมวัตถุดิบก่อนเสมอ ทำให้มีขั้นตอนที่ยุ่งยากไม่เหมือนกับการใช้สีย้อมเคมีที่สะดวกและรวดเร็วกว่าการย้อมสีธรรมชาติที่มีการใช้สารเคมีเป็นสารช่วยติดสี และการ สืบทอดภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติจะใช้วิธีการบอกเล่าต่อๆ กันไปขาดเอกสารที่บันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาหรือถ่ายทอดให้กับเยาวชนต่อไป จากปัญหาที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ เพื่อรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ ศึกษา

ข้อมูลพรรณไม้ย้อมสีของกลุ่ม พัฒนาระบบการย้อมสีธรรมชาติ และแปรรูปน้ำสีให้สะดวกต่อการนำมาใช้ โดยศึกษาพรรณไม้ 1 ชนิด คือ ตูป่า จัดทำเอกสารภูมิปัญญาท้องถิ่นการย้อมสีธรรมชาติ และพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 เรื่อง การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการย้อมสีธรรมชาติ โดยการสอนแบบโครงงานวิทยาศาสตร์

1.2 วัดอุปสงค์และขอบเขตของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำสีย้อมจากธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

1.2.2 เพื่อศึกษาข้อมูลพรรณไม้ย้อมสีย้อมสีธรรมชาติ ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

1.2.3 เพื่อพัฒนาระบบการย้อมสีธรรมชาติ และรูปแบบสีย้อมธรรมชาติให้สะดวกต่อการนำมาใช้และการเก็บรักษา

1.2.4 เพื่อจัดทำเอกสารภูมิปัญญาท้องถิ่นการย้อมสีธรรมชาติ ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ

1.2.5 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 เรื่อง การศึกษาภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการย้อมสีธรรมชาติ โดยการสอนแบบโครงงานวิทยาศาสตร์

2. อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาดังนี้มีการศึกษา 5 ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การศึกษาภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ โดย

2.1.1 การสัมภาษณ์ พูดคุยซักถาม สมาชิกกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ

รูปที่ 1 การสัมภาษณ์พูดคุย ซักถามภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ

2.1.2 สังเกตและร่วมในกิจกรรมการย้อมสีธรรมชาติตั้งแต่การเก็บวัตถุดิบ การสกัดสี การย้อมสี และใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกต ได้แก่ เครื่องชั่ง เทอร์มอมิเตอร์ นาฬิกา กระบอกตวงขนาด 1,000 มิลลิลิตร บันทึกข้อมูลที่ได้

รูปที่ 2 การสังเกต และร่วมย้อมสีธรรมชาติ

2.2 การศึกษาข้อมูลพรรณไม้ย้อมสี โดยการศึกษาลักษณะสัณฐานของพรรณไม้ย้อมสี ที่กลุ่มทอผ้าฝ้าย ย้อมสีธรรมชาตินำมาใช้ ในบ้านวังสมบัติ หมู่ที่ 7 ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยอิงวิธีการของ ก่องกานดา [3] คือ เก็บตัวอย่างพรรณไม้มาอัดแห้ง บรรยายลักษณะสัณฐาน ตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ จากหนังสือชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย ของ เต็ม [4] และหอยพรรณไม้แห่งชาติ กรมป่าไม้ กรุงเทพมหานคร จำแนกวงศ์ สกุล และชนิด

2.3 การพัฒนาระบบการย้อมสีธรรมชาติ และแปรรูปน้ำสีธรรมชาติ มีวิธีการดังนี้

ศึกษาพรรณไม้ย้อมสี 1 ชนิด คือ ตูป่า (ประตูป่า) นำไปย้อมสีเส้นฝ้าย เบอร์ 20/2 ดังนี้

2.3.1 เปรียบเทียบระยะเวลาสกัดสีและย้อมสี โดยย้อมสีเส้นฝ้าย 2 ปอย (200 กรัม) ในน้ำย้อม 2 ลิตร ที่เต็มเกลือ จุนสี อย่างละ 20 กรัม ตั้งไฟใช้เวลาย้อมสี 45 นาที และ 1 ชั่วโมง นำ เส้นฝ้ายไปวัดสีตามระบบ CIE Lab

2.3.2 เปรียบเทียบสารช่วยติดสี โดยการย้อมสีเส้นฝ้าย 2 ปอย ในน้ำย้อม 2 ลิตร ที่เต็มเกลือ จุนสี อย่างละ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

20 กรัม อีกหม้อย้อมหนึ่งเติมน้ำมะกอก 20 กรัม ตั้งไฟ ใช้เวลาต้ม 1 ชั่วโมง นำเส้นฝ้ายไปวัดสีตามระบบ CIE Lab

2.3.3 การทำน้ำสีเข้มข้นจากเปลือกประตู โดยการเคี่ยวน้ำสี 2 ลิตร ให้เหลือ 1 ใน 3 ของปริมาตรเดิม เก็บไว้ 1 สัปดาห์ นำมาเติมน้ำให้ได้ปริมาตร 2 ลิตรเท่าเดิม เติมเกลือ จุนสี อย่างละ 20 กรัม ตั้งไฟนำฝ้ายลงย้อม 2 ปอย เวลา 1 ชั่วโมง นำเส้นฝ้ายไปวัดสีตามระบบ CIE Lab

2.3.4 การทำผงสีด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ โดยการแบ่งน้ำสี 2 ลิตร ใส่ในภาชนะ 5 ใบ แล้ววางตากแดดทุกวัน จนกว่าน้ำจะเหือดออกหมด นำของแข็งที่เหลือมาบดเป็นผง ชั่งน้ำหนักและนำผงสีมาละลายในน้ำ 2 ลิตร เติมเกลือ จุนสี อย่างละ 20 กรัม ตั้งไฟนำฝ้ายลงย้อม 2 ปอย เวลา 1 ชั่วโมง นำเส้นฝ้ายไปวัดสีตามระบบ CIE Lab

รูปที่ 3 การทำผงสีโดยการตากแดด

2.3.5 การทำผงสีด้วยเครื่อง Lyophilizer รุ่น Flexi-Dry ที่ภาควิชาชีวเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยการ เติมน้ำสีจากเปลือกประตูป่า 100 มิลลิลิตร ลงในขวด lyophilize ปิดปากขวดให้แน่น ทำให้น้ำสีแข็งโดยใช้เครื่อง shell freezer เมื่อน้ำสีแข็งตัวแล้วนำมาทำเป็นผงสีที่เครื่อง lyophilizer

รูปที่ 4 ทำน้ำสีให้แข็ง โดยเครื่อง shell freezer

รูปที่ 5 ทำ ผงสีด้วยเครื่อง lyophilizer

นำผงสีที่ได้มาชั่งน้ำหนัก เก็บในภาชนะที่ปิดสนิท นำผงสีละลายในน้ำ 100 มิลลิลิตร เติมเกลือ จุนสี อย่างละ 2 กรัม ตั้งไฟ นำฝ้าย 20 กรัม ลงย้อมสี นำเส้นฝ้ายไปวัดสีตามระบบ CIE Lab

2.4 การจัดทำเอกสารภูมิปัญญาสีย้อมจากธรรมชาติ โดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พูดคุย สังเกตและรวมในการย้อมสีธรรมชาติ การศึกษาข้อมูลพรรณไม้ มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม นำเอกสารที่ได้ให้กับสมาชิกกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ นักเรียน ครูผู้สอน และบุคคลทั่วไป อย่างละ 5 คน ประเมินความถูกต้องของเนื้อ ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย ความเหมาะสมและความสวยงามของรูปเล่ม การนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อหาค่า IOC (Index of Item-objective Congruence) ของเอกสาร ล้วน [5]

2.5 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สารการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระที่ 8 ช่วงชั้นที่ 3 และการสอนโครงงานวิทยาศาสตร์ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 แผน 17 ชั่วโมง เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม และการวัดผล ประเมินผล นำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC [5] ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อปรับปรุงการใช้ภาษา คำถาม ให้เหมาะกับนักเรียนมากขึ้น

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

3.1 ผลการศึกษภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ

พบว่ามีการนำพรรณไม้ย้อมสีมาใช้ 11 ชนิด โดยใช้ส่วนใบ เปลือก และทั้งต้น (ตารางที่ 1) มาต้มสกัดใน

ตารางที่ 1 ภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ ของกลุ่ม
ทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ

พืชให้สี ย้อม	ส่วนที่ ใช้สกัด สี	จำนวน ที่ใช้ สกัดสี (Kg)	ปริมาณ น้ำที่ใช้ สกัดสี (l)	สารช่วย ติดสี/สีเส้นฝ้าย
ตูป่า	เปลือก	10	25	เกลือ ปูนสี
อะราง	เปลือก	5	15	เกลือ จุนสี น้ำสนิม เหล็ก
จั่ว	เปลือก	5	15	เกลือ จุนสี สารส้ม
ไมย ราบ	เปลือก	2	4	เกลือ จุนสี สารส้ม
หูกวาง	ใบ	10	10	เกลือ จุนสี น้ำสนิม เหล็ก
ส้มมอ	ใบ	10	10	เกลือ จุนสี น้ำสนิม เหล็ก
ส้มมอ	ใบ	10	10	เกลือ จุนสี น้ำ สนิมเหล็ก ปูน
ยูคา ลิปตัส	ใบ	10	10	เกลือ จุนสี น้ำ สนิม เหล็ก
มะม่วง น้อย ชำ ตะ กบ กล้วยฯ	ใบ	10	10	เกลือ จุนสี

ตารางที่ 2 พรรณไม้ย้อมสีของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสี
ธรรมชาติ

ลำดับ ที่	ชื่อ ท้องถิ่น	ชื่อวงศ์	ชื่อ วิทยาศาสตร์
1	ตูป่า	LEGUMINOSAE- PAPILIONOIDEAE	<i>Pterocarpus macrocarpus</i> Kurz
2	อะราง	LEGUMINOSAE- CAESALPINIOIDEAE	<i>Peltophorum dasyrachis</i> (Miq.) Kurz
3	ไมยราบ	LEGUMINOSAE- MIMOSOIDEAE	<i>Mimosa pudiga</i> L.
4	มะม่วง น้อย	ANACARDIACEAE	<i>Mangifera indica</i> L.
5	ตะกบ	TILIACEAE	<i>Muntingia calabura</i> L.
6	ชำ	ZINGIBERACEAE	<i>Alpinia galaga</i> (L.) Willd.
7	กล้วย น้ำว้า	MUSACEAE	<i>Musa sapientum</i> L.
8	หูกวาง	COMBRETACEAE	<i>Terminalia catappa</i> L.
9	ส้มมอ	COMBRETACEAE	<i>Terminalia chebula</i> Retz. var. <i>chebula</i>
10	ยูคา ลิปตัส	MYRTACEAE	<i>Eucalyptus camaldulensis</i> Dehnh.
11	จั่ว	BOMBACACEAE	<i>Ceiba pentandra</i> (L.) Gaertn

น้ำที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส การสกัดสีจากเปลือก
มีวิธีการเก็บเปลือกโดยการขูดสะเก็ดเปลือกออก
แล้วปั่นเปลือกโดยไม่ให้สีถึงเนื้อไม้ หลังจากนั้นจะปิด
ทับบริเวณที่พินด้วยดินโคลน เพื่อช่วยให้เปลือกเจริญ
ได้เร็วขึ้น แล้วนำเปลือกมาสับเป็นชิ้นเล็กๆ แช่น้ำปูน
1 คืน นำไปต้มให้เดือด 1 ชั่วโมงครึ่ง จึงกรองเอาน้ำสี
การสกัดสีจากใบ โดยการเด็ดใบ หรือหักกิ่งขนาดเล็ก
นำไปล้างน้ำ แล้วนำไปต้มในน้ำเดือด 1 ชั่วโมง หมั่น
กลับใบบ่อยๆ กรองเอาน้ำสี ส่วนการสกัดสีจาก
ไมยราบซึ่งใช้ทั้งต้น จะตัดบริเวณโคนต้น แล้วนำมา

ล้างน้ำ และต้มในน้ำเดือด 1 ชั่วโมง กรองเอาน้ำสี
ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

หลังจากได้น้ำสีขมแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการทำความสะอาดไขมันในเส้นฝ้ายก่อนย้อมสี โดยการซักด้วยผงซักฟอกล้างน้ำให้สะอาด และนำไปต้มในน้ำต้มใบยูคาลิปตัส ที่อุณหภูมิประมาณ 70 องศาเซลเซียส 30 นาที นำไปผึ่งให้หมาดๆ จากนั้นนำเส้นฝ้ายมาย้อมสีโดยวิธีการย้อมร้อน ใช้เส้นฝ้าย 2 บอย (200 กรัม) ต่อน้ำสี 2 ลิตร เติมสารช่วยติดสี ตั้งไฟให้น้ำสีมีอุณหภูมิประมาณ 70 องศาเซลเซียส (สังเกตมีไอน้ำลอยขึ้นมา) นำฝ้าย ลงย้อม 1 ชั่วโมง และหมั่นกลับต้ายบ่อยๆ นำไปผึ่ง 20 นาที เติมสารช่วยติดสีลงในน้ำสีขมเดิม นำฝ้ายลงย้อมครั้งที่ 2 เวลา 40 นาที นำไปล้างน้ำจนกว่าจะไม่ตกสี ผึ่งเส้นฝ้ายให้หมาด แล้วนำมาแช่น้ำสารกันสติก 20 นาที ผึ่งให้แห้ง

3.2 การศึกษาข้อมูลพรรณไม้ย้อมสี

พบพรรณไม้ย้อมสีที่กลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ
นำมาใช้ 8 วงศ์ 10 สกุล 11 ชนิด ดังตารางที่ 2

3.3 การศึกษาการพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติ และ แปรรูปน้ำสีธรรมชาติ

พบว่าทุกวิธีการที่ศึกษาย้อมสีเส้นฝ้าย ได้เส้นฝ้าย
สีน้ำตาล ที่มีค่าสีแตกต่างกัน (ตารางที่ 3) และผลจาก
การแปรรูปน้ำสีให้เป็นผงสีโดยการตากแดด ได้ผงสีร้อยละ 28.06 และผงสีที่ได้จากเครื่อง Lyophilizer ร้อยละ 28.46

รูปที่ 6 ผงสี

ก ผงสีจากการตากแดด

ข ผงสีจากเครื่อง Lyophilizer

L* หมายถึงความสว่าง จากค่า L* เป็นบวกแสดงถึงสีขาว และลดลงจนไปถึง L* เป็นลบ แสดงถึงสีดำ
a* หมายถึง ค่า a* เป็นบวกแสดงถึงสีแดง ไปจนถึง ค่า a* เป็นลบแสดงถึงสีเขียว
b* หมายถึง ค่า b* เป็นบวกแสดงถึงสีเหลือง ไปจนถึง ค่า b* เป็นลบแสดงถึงสีน้ำเงิน

ตารางที่ 3 ผลการวัดค่าสีเส้นฝ้ายด้วยตู้ป่าในการ
พัฒนากระบวนการย้อมสีและแปรรูปน้ำสี

ลำดับ ที่	วิธีการศึกษา	ครั้ง ที่	การวัดสี		
			L*	a*	b*
1	การย้อมสีเวลา 1 ชั่วโมง ใช้ สารช่วยติดสี จุนสีและเกลือ (ตามภูมิ ปัญญา)	1	4.60	9.12	7.70
		2	5.02	9.10	8.42
		3	14.49	11.66	15.94
เฉลี่ย			8.03	9.96	10.68
2	การย้อมสีเวลา 45 นาที	1	9.16	10.18	12.65
		2	12.38	10.25	14.78
		3	19.81	11.61	16.04
เฉลี่ย			13.78	32.04	14.49
3	การใช้สารช่วย ติดสีจากผลมะ มอก	1	1.28	4.52	2.06
		2	12.22	9.87	14.04
		3	8.04	8.29	11.54
เฉลี่ย			7.18	7.56	9.21
4	การใช้น้ำสี เข้มข้น	1	23.30	14.74	19.39
		2	12.70	11.94	15.63
		3	4.43	10.39	7.47
เฉลี่ย			13.47	12.35	14.16
ลำดับ ที่	วิธีการศึกษา	ครั้ง ที่	การวัดสี		
			L*	a*	b*
5	ผงสีจาก พลังงาน แสงอาทิตย์	1	19.30	11.48	17.30
		2	11.00	10.27	15.29
		3	21.09	12.97	17.63
เฉลี่ย			17.13	11.57	16.74
6	ผงสีจากเครื่อง Lyophilizer	1	10.45	10.99	13.70
		2	20.29	12.45	14.41
		3	11.43	11.13	13.99
เฉลี่ย			14.05	11.52	14.03

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

3.4 การจัดทำเอกสารภูมิปัญญาย่อมธรรมชาติ

ได้เอกสารเป็นรูปเล่มมีเนื้อหาประกอบด้วย ประวัติ กลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ข้อมูลพรรณไม้ย้อมสี การสกัดสีย้อมสีจากพรรณไม้ย้อมสี ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเอกสาร พบว่าได้ค่า $IOC = 0.94$

3.5 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้

ได้แผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการย้อมสีธรรมชาติ โดยการสอนแบบ โครงการวิทยาศาสตร์ จำนวน 7 แผน 17 ชั่วโมง และได้ ค่าดัชนีความสอดคล้องของแผน $IOC = 1$ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการย้อมสีธรรมชาติ

แผน ที่	เรื่อง	จำนวน ชั่วโมง	IOC
1	การสร้างแบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติ	2	1
2	การศึกษาลักษณะสัณฐานภายนอกของพืช	2	1
3	สัมภาษณ์ภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติและศึกษาพรรณไม้ย้อมสี	4	1
4	สังเกตและร่วมย้อมสีธรรมชาติ	3	1
5	เสนอเค้าโครงโครงการวิทยาศาสตร์	2	1
6	สนุกกับโครงการวิทยาศาสตร์	2	1
7	การเขียนรายงานและแสดงผลงานโครงการวิทยาศาสตร์	2	1
IOC รวม			1

3.6 อภิปรายผล

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติได้รับการถ่ายทอดและการให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดีจากกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ทำให้ได้ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชที่มีในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นพืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

หรือที่เรานำมาปลูกเพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่น ใช้เป็นอาหาร แล้วพืชเหล่านี้ยังสามารถนำมาสกัดสี และย้อมสีเส้นฝ้ายเพื่อนำมาทอเป็นเครื่องนุ่งห่มได้อีก นับเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าที่นอกจากสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มแล้ว ยังเป็นการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งทำให้กลุ่มทอผ้าฝ้ายเกิดความรักความหวงแหนต่อทรัพยากรพรรณไม้ย้อมสี โดยการเก็บวัตถุดิบนั้นจะแบ่งไปด้วยวิธีการอนุรักษ์พรรณไม้ไว้ด้วย ทำให้ปัจจุบันยังคงมีวัตถุดิบใช้ในการย้อมสีธรรมชาติและใช้ได้ตลอดไป ซึ่งเป็นจริงตามที่ อนันต์ เสวก [2] กล่าวว่า การย้อมสีธรรมชาติเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่านอกจากสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มแล้ว การรู้จักนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์จะทำให้เราเกิดความรักความหวงแหนต่อทรัพยากรที่อยู่ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและยั่งยืน

การสกัดสีจากส่วนเปลือกพรรณไม้ย้อมสีของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ พบว่ามีวิธี การสกัดสีที่ตรงกันกับการสกัดสีจากเปลือกพืชของ อนันต์ เสวก [2] และทรงพันธ์ [6] คือ สับเปลือกให้มีขนาดเล็กแช่น้ำทิ้งไว้ 1 คืน นำมาต้มสกัดสีเป็นเวลา 1 ชั่วโมง จึงกรองเอาน้ำสีที่สกัดได้

ได้วิธีการสกัดสีย้อมสีที่ใช้เวลาน้อยลง ทำให้ประหยัดเวลา เชื่อเพลิง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การใช้สารช่วยติดสีจากผลมะกอกซึ่งผลมะกอกมีคุณสมบัติเมื่อโดนมือ หรือเสื้อผ้าจะล้างหรือซักออกได้ยากมาก จากคุณสมบัติข้อนี้ผลมะกอกก็นำมาใช้เป็นสารช่วยติดสีในการย้อมสีเส้นฝ้ายด้วยน้ำสีจากเปลือกตู่ป่า แม้ว่าการย้อมสีด้วยวิธีการนี้จะได้สีที่มีความเข้มแตกต่างกัน แต่ก็ทำให้ได้เฉดสีให้เลือกมากขึ้น

การแปรรูปน้ำสีให้เป็นผงสีโดยการตากแดดแล้วนำมาบดเป็นผงสี เป็นวิธีการที่กลุ่มทอผ้าฝ้ายสามารถทำได้ง่าย ๆ ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย โดยการตากน้ำสีไว้ในขณะที่ทำงานอย่างอื่น หรือเมื่อสกัดสีย้อมแล้วไม่มีความจำเป็นที่จะย้อมสีต่อในขณะนั้น ก็สามารถนำน้ำสีมาแปรรูปเป็นผงสี ทำให้สะดวกต่อการเก็บรักษาและการนำมาใช้ในครั้งต่อไปมากขึ้น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

4. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้าย ย้อมสีธรรมชาติ ได้นำพืชให้สีย้อมที่มีในท้องถิ่น 11 ชนิด มาใช้ในการย้อมสีเส้นฝ้าย แบ่งเป็นพืชที่ใช้ใบสกัด สีย้อม 7 ชนิด ได้แก่ มะม่วงน้อย ตะกบ ข่า กล้วยน้ำ หว่า ส้มอม หูกวาง และยูคาลิปตัส พืชที่ใช้เปลือกสกัดสี 3 ชนิด ได้แก่ ตูป่า อะราง และจั่ว พืชที่ใช้ทั้งต้นสกัดสี คือ ไมยราบ มีวิธีการเก็บใบพืชโดยเด็ดใบหรือหักกิ่ง ขนาดเล็ก ไม่ตัดหรือโคนกิ่งใหญ่ๆ ที่เดียว การเก็บเปลือกพืชพื้นเปลือกบริเวณโคนต้นสูงขึ้นไปประมาณ 1 เมตร ไม่พ่นให้ถึงเนื้อไม้ เสร็จแล้วใช้โคลนปิดทับบริเวณที่พื้นเปลือกออก ส่วนการเก็บไมยราบตัดบริเวณเหนือโคนต้นประมาณ 1-1.5 เซนติเมตร

การสกัดสีย้อมสรุปแล้วแบ่งได้เป็น 3 วิธีตามส่วนที่ใช้ คือ 1. การสกัดสีจากใบ ใช้ใบ 10 กิโลกรัม ต่อน้ำ 10 ลิตร ต้มนาน 1 ชั่วโมง กรองเอาน้ำสี 2. การสกัดสีจากเปลือก ใช้เปลือกสับ ให้มีขนาดเล็ก เปลือกประตู 10 กิโลกรัม ต่อน้ำ 25 ลิตร เปลือกอะรางและจั่ว ใช้ 5 กิโลกรัมต่อน้ำ 15 ลิตร ต้มนาน 1 ชั่วโมงครึ่ง กรองเอาน้ำสี 3. ไมยราบ ใช้ 1 กิโลกรัมต่อน้ำ 2 ลิตร ต้มนาน 1 ชั่วโมง

การย้อมสีเส้นฝ้าย ก่อนการย้อมสีจะทำความสะอาดเส้นฝ้ายโดยการซักทำความสะอาดด้วยผงซักฟอก และต้มในน้ำต้มใบยูคาลิปตัส ผึ่งให้หมาดก่อนนำไปย้อมสี การย้อมสีใช้วิธีการย้อมร้อน ใช้น้ำย้อม 2 ลิตร ต่อ เส้นฝ้ายเบอร์ 20/2 2 ปอย (200 กรัม) ใช้เวลาย้อม 1 ชั่วโมง สารช่วยติดสีที่ใช้ ได้แก่ เกลือ จุนสี สารส้ม น้ำสนิมเหล็ก และปูน การย้อมสีจะย้อมทับ 2 ครั้ง ครั้งที่ 2 ใช้เวลา 40 นาที

พืชให้สีย้อมของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ มี 8 วงศ์ 10 สกุล 11 ชนิด คือ วงศ์ LEGUMINOSAE มี 3 สกุล 3 ชนิด ได้แก่ *Pterocarpus macrocarpus* Kurz, *Peltophorum dasyrachis* (Miq.) Kurz และ *Mimosa pudica* L. วงศ์ ANACARDIACEAE 1 สกุล 1 ชนิด คือ *Mangifera indica* L. วงศ์ TILIACEAE 1 สกุล 1 ชนิด คือ *Munting calabura* L. วงศ์ ZINGIBERACEAE 1 สกุล 1 ชนิด คือ *Alpinia galaga* (L.) Willd. วงศ์ MUSACEAE 1 สกุล 1 ชนิด คือ *Musa sapientum* L. วงศ์ COMBRETACEAE 1 สกุล 2 ชนิด

ได้แก่ *Terminalia catappa* L. และ *Terminalia chebula* Retz. var. *chebula* วงศ์ MYRTACEAE 1 สกุล 1 ชนิด คือ *Eucalyptus camaldulensis* Dehnh. และ วงศ์ BOMBACACEAE 1 สกุล 1 ชนิด คือ *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn

การพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติ และแปรรูปน้ำสีธรรมชาติ สรุปได้ว่า การย้อมสีโดยใช้ผลมะกอกเป็นสารช่วยติดสีให้ความเข้มของสีน้ำตาล (L^* 7.18) มากกว่าการย้อมสีตามวิธี ภูมิปัญญา (L^* 8.03) ส่วนการย้อมสีโดยใช้เวลา 45 นาที (L^* 13.78) ผงสีจากเครื่อง Lyophilizer (L^* 14.06) การย้อมสีด้วยผงสีจากพลังงานแสงอาทิตย์ (L^* 17.13) และการย้อมสีด้วยน้ำสีเข้มข้น (L^* 19.77) มีความเข้มของสีน้ำตาลน้อยกว่าการย้อมสีด้วยภูมิปัญญา ดังนั้นการพัฒนากระบวนการ ย้อมสีธรรมชาติด้วยวิธีการทั้งหมดนี้สามารถนำมาย้อมสีเส้นฝ้ายและได้เส้นฝ้ายสีน้ำตาลที่มีความเข้มของสีแตกต่างกัน

การจัดทำเอกสารภูมิปัญญาท้องถิ่นสีย้อมจากธรรมชาติ ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสี ธรรมชาติ สรุปได้ว่า ได้เอกสารที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องของเอกสาร ioc เท่ากับ 0.94 เป็นค่าที่ยอมรับได้ ดังนั้นเอกสารนี้จึงเป็นเอกสารที่นำมาใช้ในการเผยแพร่ภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีได้

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 เรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการย้อมสีธรรมชาติ โดยการสอนแบบโครงงานวิทยาศาสตร์ ได้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน 17 ชั่วโมง มีค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ioc เท่ากับ 1 ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการสอนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาคุณภาพความคงทนของเส้นฝ้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติ ต่อการซักและความคงทนต่อแสง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการย้อมสีธรรมชาติต่อไป

2. ควรมีการศึกษาการพัฒนาคุณภาพของการย้อมสีธรรมชาติให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานอุตสาหกรรมสิ่ง

ทอ เพื่อช่วยให้การย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้าย ย้อมสีธรรมชาติมีมาตรฐานมากขึ้น และมีการรับรอง คุณภาพความมาตรฐานของสิ่งทอ เพื่อเป็นการส่งเสริม ทางด้านการตลาดอีกทาง

3. การศึกษาการเปรียบเทียบการใช้สารช่วย ติดสี จากพืชชนิดอื่นๆ เพื่อให้ได้สารช่วยติดสีจาก ธรรมชาติมากขึ้น และศึกษาการเพิ่มความสดใสของ เส้นฝ้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติ เพราะเส้นฝ้ายที่ย้อม ด้วยสีธรรมชาติจะมีสีที่ไม่สดใส

4. การย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสี ธรรมชาติ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น จึง ควรมีการส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ อย่างจริงจัง โดยการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นใน โรงเรียน

5. กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย ฝ่ายอุตสาหกรรม โครงการทุนวิจัย สำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ประจำปี 2551

6. เอกสารอ้างอิง

- [1] สุภีร์ ชัยแสง. สัมภาษณ์. วันที่ 2 สิงหาคม 2549. ที่บ้านเลขที่ 106 หมู่ 7 ต.วังทอง อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี
- [2] อนันต์เสวก เหวซึ่งเจริญ. (2543). คู่มือสีย้อม ธรรมชาติฉบับชาวบ้าน สีเขียว สีน้ำตาล สีดำ เล่ม 1. เชียงใหม่: หน่วยพิมพ์เอกสารวิชาการคณะ วิทยาศาสตร์.
- [3] ก่องกานดา ชยามฤต. (2541). คู่มือจำแนก พรรณไม้. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้
- [4] เต็ม สมิตินันท์. (2544). ชื่อพรรณไม้แห่ง ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้
- [5] ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- [6] ทรงพันธ์ วรรณมาศ. (2546). สีย้อมธรรมชาติ. เชียงราย: สถาบันราชภัฏเชียงราย

พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู Ethnobotany of medicinal plants in Phuhinlatchofa Nong-bua-lum-phu Province

พัชรภรณ์ บุราณรักษ์¹⁾ ศิวพงศ์ จารัสพันธุ์²⁾ กิตติยาภรณ์ โชคสวัสดิ์ภิญโญ³⁾

¹⁾ นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา ²⁾ อาจารย์สาขาวิชาชีววิทยา ³⁾ อาจารย์สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

64 ถนนทหาร ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41000

Email: S_chamratpan@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร นำมาจัดทำจำแนกหมวดหมู่ จัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพรและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project – base Lesson Plans) ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 4 โดยการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์จากหมอชาวบ้าน ผู้รับการรักษาและชาวบ้านที่นำ พืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ สรรวจและเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพร ทำตัวอย่างแห้ง ศึกษาลักษณะสัณฐาน ระบุนิยัตินตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จัดทำจำแนกหมวดหมู่ จัดทำฐานข้อมูลและนำมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนในตำบลโนนทันนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์รักษาโรคและบำรุงร่างกาย โดยนำมาใช้เดี่ยวๆ หรือหลายๆ ชนิดมาใช้ร่วมกัน เรียกว่า ชุมยา มีทั้งหมด 7 ชุมยา พืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้าที่นำมาใช้ประโยชน์มี 24 ชนิดสามารถจัดกลุ่มได้ 9 กลุ่ม ซึ่งประชาชนนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด 6 วิธี ได้แก่ วิธีต้ม วิธีฝน วิธีปั้นเป็นลูกกลอน วิธีคั้น วิธีทา และวิธีย่าง การเก็บพืชสมุนไพรมาใช้นิยมเก็บวันอังคารไม่ให้เงาบัง ต้นไม้ที่ไม่เก็บ เลือกใช้ส่วนของลำต้นเป็นส่วนใหญ่ รองลงไปเป็น ราก ใบ ดอก และผล ตามลำดับ จากการสำรวจพืชสมุนไพรที่เก็บมานิยมตากให้แห้งและเก็บไว้ในตู้ที่มีการระบายอากาศได้ดีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของพืช พืชสมุนไพรที่สำรวจในภูหินลาดช่อฟ้าเมื่อนำมาศึกษาสัณฐานและจัดทำแผนพบว่าจัดอยู่ใน 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ เฟิร์น 3 ชนิด 3 สกุล 3 วงศ์ และพืชดอก 21 ชนิด 20 สกุล 14 วงศ์ พืชดอกแบ่งเป็น พืชใบเลี้ยงคู่ 20 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 1 ชนิด ข้อมูลของ พืชสมุนไพรและการนำมาใช้ประโยชน์ได้นำมาจัดเป็นฐานข้อมูลด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์แอ็กเซสส์ โดยบันทึกลงในแผ่นซีดีรอมเพื่อเผยแพร่ต่อไป และนำมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการกับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 6 แผน

คำสำคัญ พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน พืชสมุนไพร ภูหินลาดช่อฟ้า ฐานข้อมูลสมุนไพร

Abstract

The purposes of this research were to study the ethnobotany of medicinal plants in Phuhinlatchofa, Nong Bua Lum Phu Province, study the botanical characteristics of the medicinal plants, classify, create a database, and develop project-based lesson plans for Level 4 students (grade 11 students.) Data were collected by interviewing local traditional doctors, patients, and villagers about the local wisdoms in utilizing medicinal plants. Moreover, samples of the medicinal plants were botanized and collected as herbarium specimen. Then the characteristics of medicinal plants were studied and the classifications of medicinal plants were identified and classified by the experts. After that the database of the medicinal plants were created and developed into the project-based lesson plans.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

The results showed that the Nonton District community used medicinal plants for medical treatments and health nourishment. The use of the medicinal plants was divided the single use and the mixed use. The mixed use of the medicinal plants included 7 groups, or 7 Sum Ya: (treatment regimen). There were 24 types of medicinal plants from the Phuhinlatchofa which were classified into 9 groups. The medicinal plants were used in 6 ways: boiling, rubbing, chunking into small balls, squeezing, applying, and roasting. Normally, the medicinal plants were collected on Tuesday when the medicinal plants trees were not hidden by the shadows. Trunks of the medicinal plants were mostly used while roots, leaves, flowers, and fruits, were used respectively. According to the survey, the medicinal plants were kept dry in cupboards with high circulation. However, this depended on the medicinal plants types.

According to their characteristics, the medicinal plants from the Phuhinladchorfa were classified into 2 groups: ferns and angiosperms. There were 3 species, 3 genera, and 3 families of ferns. There were 21 species, 20 genera, and 14 families of angiosperms; 20 species were dicotyledonous and 1 specie. Data of the medicinal plants and the use of the medicinal plants from the Phuhinlatchofa were created into a database by using the Microsoft Access Program and transferred into VCD for publicity. Data were also developed into 4 project-based lesson plans for Level 4 students. (gread 11 students.) Included 6 lesson plans.

Keywords Ethnobotany, Medicinal plants, Phuhinlatchofa, Database

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในยุคสมัยหนึ่งที่มีผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเข้ามาตั้งฐานในภูหินลาดช่อฟ้า อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูระหว่างปี 2507-2526 [1] ภูหินลาดช่อฟ้ามีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาหินปูนและหินทราย ประกอบด้วยป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณนานาชนิด ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยและประชาชนในชุมชนได้นำพืชสมุนไพรมาใช้รักษาโรคต่างๆ และประโยชน์ด้านอื่นๆ ในการดำรงชีพ จนเป็นวัฒนธรรมการรักษาโรคที่สืบทอดกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนที่อยู่รายรอบภูหินลาดช่อฟ้า ได้แก่ บ้านภูพานคำ บ้านห้วยเตือ บ้านถ้ำกลองเพล ได้สืบทอดการใช้ประโยชน์จนเป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่น การนำพืชสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรคมีบทบาทน้อยลง และกำลังจะสูญพันธุ์ เช่น ปลาไหลเผือกหรือพญารากเดียวใช้แก้ไข้เป็นไมยต้น เวลาใช้ต้องถอนรากถอนโคนหากไม่ปลูกทดแทนก็จะหมดไป [2] และประชาชนในพื้นที่เริ่มใช้ยาแผนปัจจุบันในการรักษาโรคแทน เพราะรักษาโรคหายเร็วกว่ายาจากพืชสมุนไพร ประกอบกับพืชสมุนไพรขาดแคลนหายากเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุนไพรที่ใช้

ส่วนราก ลำต้นใต้ดิน และแก่นในการรักษาโรค การอนุรักษ์มีความจำเป็น ซึ่งการอนุรักษ์ควรพิจารณาว่าพืชสมุนไพรชนิดใดที่จะสูญพันธุ์ โดยเฉพาะสมุนไพรที่ต้องใช้ราก หรือสมุนไพรที่ขยายพันธุ์ยากโดยเฉพาะไมยต้นและพวกที่ใช้เนื้อไม้ ใช้เปลือก รวมทั้งใช้ราก เช่น กฤษณา [3] อย่างไรก็ตามแม้การใช้ประโยชน์จะมีบทบาทน้อยลงและที่สำคัญยิ่ง คือ ความรู้ในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์หลายชนิดมีประสิทธิภาพในการรักษาโรคได้ดี ข้อมูลดังกล่าวนี้ยังไม่มีมีการบันทึกอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังนั้นข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ควรได้มีการศึกษาอย่างจริงจังเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดต่อไป จากสภาพปัญหาดังกล่าวการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นฐานจากพืชสมุนไพรเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ไว้เป็นข้อมูลในการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนการศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ จัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพรและ นำองค์ความรู้จากพืชสมุนไพรไปพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project based Lesson Plans) ในระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 4

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า (2) ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร นำมาจัดจำแนกหมวดหมู่ (3) จัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพร (4) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ในระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน ชั้นที่ 4

2. อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้รับความเชื่อถือจากชาวบ้านในพื้นที่และให้ข้อมูลสำคัญได้ดี ได้แก่ หมอยาพื้นบ้าน ผู้บริการรักษาชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร พืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาโครงงานชีววิทยา (ว 40246) โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล ใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตสัมภาษณ์ มาตีความสร้างข้อสรุป การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

2.1 การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพร

การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรใช้วิธีการสัมภาษณ์หมอยาพื้นบ้าน ผู้บริการรักษา และชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร แบ่งหัวข้อในแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ข้อมูลประวัติผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลการใช้พืชสมุนไพรของหมอยาพื้นบ้าน ข้อมูลของผู้บริการรักษา ข้อมูลชาวบ้านที่ใช้พืชสมุนไพร

2.2 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร

การสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้าโดยมีหมอยาพื้นบ้านนำทางมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

2.2.1 เก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรเลือกเก็บส่วนต่างๆ ของพืชที่สมบูรณ์ไม่มีแมลงกัดและไม่มีโรค จำนวน 24 ตัวอย่างละ 3 ชิ้นในบริเวณภูหินลาดช่อฟ้าจำนวน 9 จุดสำรวจ แล้วนำมาศึกษารูปร่างลักษณะทางสัณฐานวิทยาของพืชสมุนไพรโดยจัดบันทึก และถ่ายภาพด้วยกล้องดิจิทัล นำตัวอย่างพืชที่เก็บมาอัดตัวอย่างแห้งอบน้ายาพรรณไม้ เย็บตัวอย่างพรรณไม้ติดกระดาษจัดจำแนกหมวดหมู่ของพืชสมุนไพรจากลักษณะที่สังเกตบันทึกไว้เปรียบเทียบกับคู่มือวิเคราะห์พรรณไม้

ของกองกานดา ชยามฤต นำตัวอย่างที่วิเคราะห์แล้วไปตรวจสอบกับตัวอย่างพรรณพืชที่พิพิธภัณฑ์พืชกรมป่าไม้ กรุงเทพฯ 2.2.2 การจัดจำแนกหมวดหมู่ของพืชสมุนไพรใน ภูหินลาดช่อฟ้า เพื่อระบุชื่อวงศ์ ชื่อสกุล ชื่อวิทยาศาสตร์ และชื่อชนิดเปรียบเทียบกับเอกสารตำราคู่มือหนังสือ[4] เปรียบเทียบกับตัวอย่างพืชที่หอพรรณไม้ กรมป่าไม้ กรุงเทพฯ และให้ผู้เชี่ยวชาญได้แก่ รศ.ดร.ชยันต์ พิเชียรสุนทร สร้างรูปวิธานพืชโดยใช้แบบเฉียงหรือลาดเอียงอ้างอิงตามแนวคิด [5]

2.2.3 พื้นที่ศึกษาเลือกพื้นที่สำรวจเพื่อเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้าจากบริเวณที่เก็บพืชสมุนไพรมาใช้เป็นประจำของหมอยาพื้นบ้าน ผู้บริการรักษาและชาวบ้าน ผู้ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ผู้นำทางเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรจำนวน 9 จุด ได้แก่ เส้นทางที่ 1 จุดสำรวจที่ 1 ส่องสีชมพู จุดสำรวจที่ 2 ลานตาหมากออร์ส จุดสำรวจที่ 3 ลานกลางภูหินลาดช่อฟ้า จุดสำรวจที่ 4 ทับสูง จุดสำรวจที่ 5 ถ้ำเวที เส้นทางที่ 2 จุดสำรวจที่ 6 วัดภูพานคำ จุดสำรวจที่ 7 ทับบันเทิง จุดสำรวจที่ 8 วัดภูหินลาดช่อฟ้า และจุดสำรวจที่ 9 ทับ 32 อ่าง

2.3 การจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพร

ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู มาจัดทำด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์ แอ็กเซส (Microsoft Access) เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ใช้งานได้ง่ายไม่ซับซ้อน โดยการสร้างฐานข้อมูลจากตัวช่วย บันทึกข้อมูลลงในแผ่นซีดีรอมเพื่อเผยแพร่ต่อไป

2.4 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

นำองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้ามาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นและผู้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรซึ่งมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน มีขั้นตอนในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

2.4.1 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยศึกษา ทัศนคติ แนวคิด หลักการ เอกสารหลักสูตร และงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้องกับแนวการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน
โครงการชีววิทยา (ว 40246) เขียนแผนการจัดการ
เรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการกิจกรรมโครงการ
วิทยาศาสตร์ โดยผู้วิจัยเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เป็น
จำนวน 6 แผน รวม 17 ชั่วโมง นำแผนการจัดการ
เรียนรู้ที่เขียนเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อ
ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ความสอดคล้องและ
ความเป็นไปได้ระหว่างสาระสำคัญ จุดประสงค์การ
เรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้และกระบวนการ
วัดผลประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาถึงความ
คิดเห็นและให้คะแนนเป็น +1, 0, -1 ปรับปรุงแก้ไข
แผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ได้คำตัดสินความ
สอดคล้องหรือ IOC (Index of Item – Objective
Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.66 – 1 นำแผน
การจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับ
นักเรียนที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน
อุดรพิทยานุกูล ที่ไม่ใช่งานตัวอย่างของการวิจัย เพื่อหา
ข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับสำนวนภาษา
เวลา สื่อการเรียนรู้ แนวคิดหลักและกิจกรรมการเรียนรู้
ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้แล้วปรับปรุงแก้ไขให้
สมบูรณ์ นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว
เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญอีก
ครั้งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขฉบับสมบูรณ์
ที่ใช้ในการทดลองภาคสนาม ได้คำตัดสินความสอดคล้อง
เป็น 0.97, 0.97, 1, 1, 0.97 และ 1 ตามลำดับ

นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์เสนอจริงกับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วิชาโครงการชีววิทยา
(ว 40246) โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล

2.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล นำแผนการจัดการเรียนรู้
ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วิชา
โครงการชีววิทยา (ว 40246) เพื่อเก็บข้อมูลผลการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการจากแผนการจัดการ
การเรียนรู้ที่ 1 -6 ซึ่งผู้เรียนต้องจัดทำโครงการกลุ่มละ 1
โครงการ ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมประเมินโครงการ
วิทยาศาสตร์ตามแนวทางของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

หลังจากที่ดำเนินการวิจัย 1 ปี ตามขั้นตอน
ระยะเวลาและวิธีการวิจัยที่กำหนด มีผลการศึกษาและ
อภิปรายผลดังนี้

3.1 การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพร

ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรในภูหิน
ลาดช่อฟ้ามาใช้รักษาโรคและบำรุงร่างกาย ดังนี้

3.1.1 การนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ พบว่า
ชาวบ้านนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ได้แก่ สรรพคุณ
ทางยาของพืชสมุนไพร การใช้พืชสมุนไพรเพื่อรักษา
โรคและบำรุงร่างกายสามารถใช้ พืชสมุนไพรเดี่ยวๆ ใน
การรักษา หรือใช้พืชสมุนไพรหลายๆ ชนิดมารวมกัน
เพื่อให้เกิดสรรพคุณในการรักษาเฉพาะโรคได้ซึ่ง
เรียกว่า “ซุมยา” หรือตำรับยา ที่ใช้รักษาโรคตั้งแต่อดีต
และในปัจจุบันยังใช้รักษาโรคอยู่ 4 โรค ดังรูปที่ 1
วิธีการเก็บพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ มีความเชื่อว่าผู้
ไปเก็บพืชสมุนไพรต้องไม่ให้เงาของตนเองไปบัง
ต้นพืชสมุนไพรที่ต้องการเก็บ และออกเก็บในตอนเช้า
ของวันอังคาร แต่ถ้าจำเป็นต้องไปในวันอื่นๆ ต้องบูชา
ครูบอกกล่าวก่อน เลือกเก็บพืชสมุนไพรสลับกันไม่เก็บ
ที่บริเวณเดียวกันตลอด เมื่อเก็บพืชสมุนไพรมาแล้วนำมา
ต้มสวดเพื่อใช้ทันทีหรือนำมาทำให้แห้งเพื่อเก็บไว้ใช้
ได้นาน แล้วนำมาเก็บใส่ถุงหรือตะกร้าไว้ในบริเวณที่มี
ลมพัดผ่าน ไม่ชื้น วิธีการรักษาโรค ผู้ป่วยต้องจัดชั้น 5
เป็นการบูชาครูยาสมุนไพรโดยจัดดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5
คู่ และเงินบูชา กรณีที่ผู้ป่วยมารักษาอยู่กับหมอยา
พื้นบ้าน

ถ้าให้หมอยาพื้นบ้านรักษาที่บ้านผู้ป่วยๆ ต้อง
จัดเตรียมผ้าขาว 1 วา ผ่าถุง 1 ผืน เงิน 500 บาท
ในปัจจุบัน การถ่ายทอดความรู้ไม่มีการจดบันทึก
ตำรับยา เป็นเพียงการบอกเล่าจึงทำให้ภูมิปัญญาด้านนี้
หายไป

3.1.2 พืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้ามี 24 ชนิดโดย
ใช้เดี่ยวๆ หรือใช้หลายชนิดรวมกัน จากการสัมภาษณ์
หมอยาพื้นบ้าน ผู้รับการรักษา และชาวบ้านผู้ใช้พืช
สมุนไพร พบว่าพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณเหมือนกันแบ่ง
ได้ 9 กลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 1 การนำส่วนของพืช
สมุนไพรมาใช้รักษาโรคและบำรุงร่างกายแบ่งเป็น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

5 กลุ่มเรียงลำดับการนำส่วนของพืชมาใช้จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ลำต้น ราก ใบ ดอกและผล ตามลำดับ มีวิธีใช้ประโยชน์อยู่ 6 วิธี ได้แก่ วิธีต้ม วิธีฝน วิธีปั้น เป็นลูกกลอน วิธีคั้น วิธีทาและวิธีย่าง

รูปที่ 1 ชุมยา

ก. ชุมยาแก่ใช้หั่นตากแห้ง ข. ชุมยาหั่นตากแห้ง

ค. ชุมยาแก่กินสด

ง. ชุมยาเย็น

3.1.2 พืชสมุนไพรในภูหินลาดซ้อฟ้ามี 24 ชนิด โดยใช้เดี่ยวๆ หรือใช้หลายชนิดรวมกัน จากการสัมภาษณ์หมอชาพื้นบ้าน ผู้รับการรักษา และชาวบ้านผู้ใช้พืชสมุนไพร พบว่าพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณเหมือนกันแบ่งได้ 9 กลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 1 การนำส่วนของพืชสมุนไพรมาใช้รักษาโรคและบำรุงร่างกาย แบ่งเป็น 5 กลุ่มเรียงลำดับการนำส่วนของพืชมาใช้จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ลำต้น ราก ใบ ดอกและผล ตามลำดับ มีวิธีใช้ประโยชน์อยู่ 6 วิธี ได้แก่ วิธีต้ม วิธีฝน วิธีปั้นเป็นลูกกลอน วิธีคั้น วิธีทาและวิธีย่าง

3.2 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร ศึกษาโดยมีหมอชาพื้นบ้านและชาวบ้าน นำทางในการสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์ในภูหินลาดซ้อฟ้า มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 แหล่งสำรวจ บริเวณที่สำรวจพืชสมุนไพร คือ ภูหินลาดซ้อฟ้า อยู่ในเขตพื้นที่บ้านภูพานคำ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู พบพืชสมุนไพร 24 ชนิดจากบริเวณสำรวจพืชสมุนไพรที่ชาวบ้านนำมาใช้เป็นประจำ 9 จุด

3.2.2 ชนิดของพืชสมุนไพร การสำรวจเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรโดยหมอชาพื้นบ้านเป็นผู้นำทางในการสำรวจ มาบรรยายลักษณะพื้นฐานแต่ละชนิดเพื่อระบุชื่อวิทยาศาสตร์ พบว่ามีพืชสมุนไพร จำนวน 24 ชนิด แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ เฟิร์นจำนวน 3 ชนิด และพืช

ดอกจำนวน 21 ชนิด พืชดอกแยกเป็น 2 กลุ่มย่อยได้แก่ พืชใบเลี้ยงคู่จำนวน 20 ชนิด และพืชใบเลี้ยงเดี่ยวจำนวน 1 ชนิด

3.2.3 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การศึกษาลักษณะของพืชสมุนไพรโดยนำลักษณะพื้นฐานของพืชสมุนไพรที่บรรยายไว้แล้วแต่ละชนิดไปตรวจสอบความถูกต้องเพื่อระบุชื่อวิทยาศาสตร์ จากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพรรณไม้ของเดิม สมิตินันท์ กองกานดา ชยามฤต สมพร ภูติยานนท์ ประนอม จันทรโนทัย และผู้เชี่ยวชาญคือรองศาสตราจารย์ ดร.ชนันท์ พิธีพรสุนทร ภาควิชาเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่ามีพืชสมุนไพรทั้งหมด 24 ชนิดใน 17 วงศ์ 23 สกุลแบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ เฟิร์นและพืชดอก พืชดอกแยกเป็น 2 กลุ่มย่อยได้แก่ พืชใบเลี้ยงคู่และพืชใบเลี้ยงเดี่ยว

ตารางที่ 1 กลุ่มโรค ประโยชน์หรือสรรพคุณจากพืชสมุนไพรในภูหินลาดซ้อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู

กลุ่มโรค	ชื่อท้องถิ่น / ชื่อวิทยาศาสตร์	ประโยชน์หรือสรรพคุณ
1.กลุ่มรักษาอาการปวดเป็นไข้	กลิ้งกลางดง (<i>Strephania glabra</i> (Roxb.) Miers)	แก้ไข้, แก้เบาหวาน
	เครือหมาน้อย (<i>Cyclea barbata</i> Miers)	ยาระบายแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ, แก้อ่อนเพลีย
	คามป่า (<i>Indigofera sootepensis</i> Craib)	แก้ไข้ตัวร้อนและปวดศีรษะ
	หมักมอ (<i>Rothmania wittii</i> (Craib) Bremek.)	รักษาอาการปวดหลัง ปวดเอว
2.กลุ่มรักษาอาการติดเชื้อ	ข่อยหิน (<i>Gardinia saxatilis</i> Geddes)	รักษามดลูกอักเสบ

3.2.4 รูปวิธาน วงศ์ และชนิด โดยศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผลของพืชสมุนไพร นำมาจัดจำแนกหมวดหมู่และสร้างรูปวิธาน วงศ์และชนิดตามแนวคิดของดร.กองกานดา ชยามฤตและ รศ.ดร.ประนอม จันทรโนทัย โดยเลือกสร้างรูปวิธานแบบเฉียงหรือลาดเอียง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ตารางที่ 1 กลุ่มโรค ประโยชน์หรือสรรพคุณจาก
พืชสมุนไพรในภูมิลานดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู (ต่อ)

กลุ่มโรค	ชื่อท้องถิ่น / ชื่อวิทยาศาสตร์	ประโยชน์หรือสรรพคุณ
3.กลุ่มถอน พิษสัตว์	พังพอนงูเห่า (<i>Davallia denticulate</i> (Burm.f.) Mett ex Kuhn.)	รักษาพิษจากถูกสัตว์ มีเขี้ยวพิษกัด
	พังพอนตะขาบ (<i>Drynaria bonii</i> Christ.)	รักษาพิษจากถูกสัตว์มี เขี้ยวพิษกัด, บรรเทา อาการท้องร่วง, บรรเทา ความร้อนจากพิษไข้
4.กลุ่ม ถอนพิษ	พญารากเดี่ยว (<i>Eurycoma longifolia</i> Jack)	รักษาอาการแพ้จากการ รับประทานเห็ดพิษหรือ อาหารเป็นพิษ
5.กลุ่ม รักษาแผล สดและ อาการ ฟกช้ำ	เครือโรตง (<i>Streptocaulon</i> <i>juventus</i> (Lour.) Merr.)	รักษาแผลที่มูกปาก
	ต้นใบฝรั่ง (<i>Chromolaena</i> <i>odoratum</i> (L.) R.M. King & H.Rob)	รักษาแผลสด
	เป้งา (<i>Croton Delphi</i> Gagnep.)	รักษาอาการฟกช้ำ
6.กลุ่ม รักษา ท้องอืด ท้องเฟ้อ แน่นท้อง	กฤษณา (<i>Aquilaria subintegra</i> Ding Hou.)	รักษาท้องอืด, แน่นท้อง
	ขิงไคตัน (<i>Cinnamomum</i> <i>tamala</i> T.Nees & Eberm)	บำรุงเลือด, แก้อาการท้องอืด, ท้องเฟ้อ, ขับลม
	เครือกอฮอ (<i>Tinospora crispa</i> (L.) Miers ex Hook.f.& Thomson)	บำรุงร่างกาย แก้ปวดท้อง
	เครือหมาน้อย <i>Cyclea barbata</i> Miers	ยาระบายแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ, แก้อาการใน
	ตะกวดขาว (<i>Salacia verrucosa</i> Wight.)	ยาระบาย
	ตะกวดแดง (<i>Salacia cf.</i> <i>grandiflora</i> Kurz.)	ยาระบาย

ตารางที่ 1 กลุ่มโรค ประโยชน์หรือสรรพคุณจาก
พืชสมุนไพรในภูมิลานดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู (ต่อ)

กลุ่มโรค	ชื่อท้องถิ่น / ชื่อวิทยาศาสตร์	ประโยชน์หรือสรรพคุณ
	หมักหม้อ <i>Rothmania wittii</i> (Craib) Bremek.	รักษาอาการปวดหลัง ปวดเอว
7.กลุ่มบำรุง ร่างกาย บำรุงกำลัง บำรุงเลือด บำรุงน้ำนม และแก้ปวด	ขิงไคตัน เอ็นกระตังหรือ เขี้ยวตะขาบ (<i>Pterolobium</i> <i>integrum</i> Graib)	บำรุงเลือด, แก้อาการท้องอืด, ท้องเฟ้อ, ขับลม บำรุงร่างกาย
	เครือกอฮอ (<i>Tinospora crispa</i> (L.) Miers ex Hook.f.&Thomson)	บำรุงร่างกาย แก้ปวดท้อง
	ช้างน้ำ (<i>Ochna</i> <i>integerrima</i> (Lour.) Merr.)	บำรุงน้ำนม
	โตไม้รูลิ้ม (<i>Elephantopus</i> <i>scaber</i> L.)	เป็นยาบำรุงกำลัง
	ฝอยขัดหม้อ (<i>Lygodium</i> <i>flexuosum</i> (L.) Sw.)	บำรุงร่างกาย
	มะขามแป (<i>Abrus pulchellus</i> Wall.)	บำรุงร่างกาย
	มอญหอม (<i>Alyxia thailandica</i> D.J. Middleton.)	บำรุงร่างกาย
8.กลุ่มรักษา โรคผิวหนัง	วัวเตลิ่ง (<i>Anaxagorea</i> <i>luzonensis</i> A. Gray)	บำรุงกำลัง
8.กลุ่มรักษา โรคผิวหนัง	หูก้ามปาว (<i>Scleria ciliaris</i> Nees)	รักษาโรคผิวหนัง
9.กลุ่มรักษา โรคเบาหวาน	กลิ้งกลางดง <i>Strephania glabra</i> (Roxb.) Miers	แก้ไข้, แก้เบาหวาน

3.3 การจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพร

การจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพรในภูมิลานดช่อฟ้าโดยใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์แอ็กเซส ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญได้แก่ ชื่อท้องถิ่น ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ชื่ออื่น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ลักษณะสัณฐานของพืชสมุนไพร ภาพสมุนไพร และสรรพคุณของพืชสมุนไพร เมื่อบันทึกข้อมูลในโปรแกรมไมโครซอฟท์แอ็กเซส

3.4 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการงาน

การวิจัยครั้งนี้ต้องคึกความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า การนำไปใช้ประโยชน์นำมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบโครงการงาน รายวิชาโครงการงานชีววิทยา (ว 40246) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุดรพิทยานุกุล มีผลการดำเนินการดังนี้

3.4.1 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาโครงการงานชีววิทยา (ว 40246) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 6 แผน 15 ชั่วโมง ดังนี้ (1) ความรู้เกี่ยวกับโครงการงาน (2) ความสำคัญและลักษณะโครงสร้างภายนอกของพืชสมุนไพร (3) สรรพคุณพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู (4) การคิดและทำแบบเสนอเค้าโครงของโครงการงาน (5) การปฏิบัติโครงการงานตามแผน (6) การเขียนรายงานโครงการงานและการจัดแสดงโครงการงานตามลำดับ

3.4.2 การวัดผลประเมินผลประเมินผลจากโครงการงานวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนจัดทำขึ้นในวิชาโครงการงานชีววิทยา (ว 40246) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 4 โครงการงาน ได้แก่ (1) โครงการงานเรื่องศึกษาโครงสร้างภายในของพืชสมุนไพรบางชนิด (2) โครงการงานเรื่องสรรพคุณพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า (3) โครงการงานเรื่องการยิดอายุน้ำสมุนไพร (4) โครงการงานเรื่องลูกประคบสมุนไพรมีคะแนนอยู่ในช่วงคะแนน 80 - 100 คะแนน ผลงานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ใช้เกณฑ์การประเมินโครงการงานวิทยาศาสตร์ตามแนวทางของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย

การศึกษาพฤกษศาสตร์ที่บ้านของพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งเป็นการศึกษากลุ่มแรกเนื่องจากยังไม่มีข้อมูลการสำรวจมาก่อน พบพืชสมุนไพร 17 วงศ์ 23 สกุล 24 ชนิด สอดคล้องกับ [6] สอบถามข้อมูลการใช้ประโยชน์ของพรรณพืชในท้องถิ่นบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโขงหลง จังหวัดหนองคายพบพืชสมุนไพรจำนวน 76 ชนิด และ [7] ได้ศึกษาความหลากหลายของพืชและพฤกษศาสตร์

พื้นบ้านในป่าบึงชีหลง จังหวัดมหาสารคาม โดยการสำรวจพืชรวบรวมพืชที่นำมาใช้ประโยชน์มีพืชสมุนไพร 31 ชนิด

การนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในภูหินลาดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู มีพืชสมุนไพรหลายชนิดที่มีสรรพคุณการรักษาโรคได้เป็นอย่างดี เช่น เครื่องอชอ (บอระเพ็ด) เป็นสมุนไพรที่นิยมนำมารักษาโรคในท้องถื่นตำบลโนนทัน มีสรรพคุณบำรุงร่างกาย บำรุงกำลัง แก้ไข้ สอดคล้องกับ [8] พบว่าบอระเพ็ดมีสรรพคุณแก้ไข้ แก้ร้อนใน ลดระดับน้ำตาลในเลือด ยังมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ฤทธิ์ดังกล่าวสามารถชะลอความเสื่อมสภาพของเซลล์ได้ แก้กึ่งแคะและแก้คันศีรษะได้ด้วย พืชสมุนไพรดังกล่าวจึงควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ไม่ให้สูญพันธุ์อันเนื่องมาจากประชาชนขาดความรู้ในด้านสรรพคุณ วิธีการนำมาใช้ประโยชน์และที่สำคัญควรมีการเผยแพร่ข้อมูลด้านการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของพืชสมุนไพร

การจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพรเป็นวิธีการเผยแพร่อีกทางหนึ่ง พบว่ามีการจัดทำฐานข้อมูลไว้หลายหน่วยงานเพื่อจัดทำข้อกำหนดมาตรฐานของสมุนไพรไทย ได้แก่ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพของพืชสมุนไพรและจุลทรรศน์ ลักษณะของผงสมุนไพร รวบรวมงานวิจัยสมุนไพร โดยครอบคลุมพืชสมุนไพรมากกว่า 1,157 ชนิด โดยมีนักวิชาการด้านสมุนไพรคัดกรองข้อมูลงานวิจัย [9] สอดคล้องกับในงานวิจัยครั้งนี้ได้นำข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้าจำนวน 24 ชนิด มาจัดทำฐานข้อมูลด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์แอ็กเซสเพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านสรรพคุณและลักษณะทางสัณฐาน ภาพประกอบแต่ละชนิดไว้สำหรับผู้สนใจได้นำมาใช้ประโยชน์ต่อไป

การนำองค์ความรู้ด้านพืชสมุนไพรมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาโครงการงานชีววิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนรู้จักใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และได้ฝึกทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม สามารถจัดทำโครงการงานได้อยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับ [10] กล่าวถึงข้อดีของการเรียนรู้แบบโครงการงานทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในเนื้อหาเป็นอย่างดี

ลึกซึ่งเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างยั่งยืน

4.สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้าสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

4.1 การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของ

พืชสมุนไพร

4.1.1 การนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ จากการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรในภูหินลาด

ช่อฟ้า ตำบลโนนทันอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูพบว่าหมอชาพื้นบ้าน ผู้รับการรักษาและผู้ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ได้นำพืชสมุนไพรหลายชนิดมารักษา ร่วมกันเพื่อให้เกิดสรรพคุณในการรักษาเฉพาะโรคได้ซึ่งเรียกว่า “ชุมยา” ซึ่งใช้รักษาโรคในอดีตและปัจจุบันก็ยังใช้อยู่ได้แก่ ชุมยาแก้ไข้หกล้ม (ใช้รากสด) ชุมยาทาฝีหนอง ชุมยาแก้คันผด ชุมยาทำมะลารักษาฝีในลำคอ ชุมยาแก้ไอออกตุ่ม (โรคอีสุกอีใส) ชุมยาเย็นรักษาโรคร้อนในปากเป็นแผล ชุมยาแก้คันตงรักษาโรคปวดตามข้อตามกระดูก

4.1.2 พืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า ประชาชนในหมู่บ้านภูพานคำ บ้านห้วยเตือ บ้านถ้ำกลองเพลได้นำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรคและบำรุงร่างกาย 9 กลุ่มโรค นำมาใช้ประโยชน์รักษาโรคและบำรุงร่างกาย 6 วิธี ได้แก่ วิธีต้ม วิธีฝน วิธีคั้น วิธีปั่น เป็นลูกกลอน วิธีทา และวิธียาง วิธีต้มเป็นวิธีที่ใช้มากที่สุด

4.2 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร

การสำรวจ และเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้าจากจุดสำรวจ 9 จุด บริเวณจุดสำรวจที่ประชาชนนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ ลานกลางภูหินลาดช่อฟ้าจำนวน 14 ชนิด วัดภูหินลาดช่อฟ้าจำนวน 11 ชนิด ทับบันแก้งจำนวน 10 ชนิด ลานตาหมากฮอรัส จำนวน 9 ชนิด วัดภูพานคำจำนวน 5 ชนิด ส่องสีชมพู จำนวน 4 ชนิด ทับสูงจำนวน 2 ชนิด ทับ 32 อ่างและถ้ำเวทิจำนวน 1 ชนิด ตามลำดับพืชสมุนไพรที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนำมาใช้ประโยชน์รักษาโรคและบำรุงร่างกายทั้งสิ้น 24 ชนิด 23 สกุล 17 วงศ์

จำแนกทางพฤกษศาสตร์เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ เฟิร์น และพืชดอกๆ แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ พืชใบเลี้ยงเดี่ยว และพืชใบเลี้ยงคู่

พืชสมุนไพรที่พบเป็นเฟิร์น 3 ชนิด 3 สกุล 3 วงศ์ พืชดอกแบ่งเป็นพืชใบเลี้ยงคู่พบ 20 ชนิด 23 สกุล 14 วงศ์ ส่วนพืชใบเลี้ยงเดี่ยวมี 1 ชนิด 1 สกุล 1 วงศ์

4.3 การจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพร

การจัดทำฐานข้อมูลพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า โดยใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์แอ็กเซส ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญได้แก่ ชื่อท้องถิ่น ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ชื่ออื่น ลักษณะสัณฐานของพืชสมุนไพร ภาพสมุนไพร และการนำพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้ามารักษาโรค บำรุงร่างกาย เมื่อบันทึกข้อมูลในโปรแกรมไมโครซอฟท์แอ็กเซส เสร็จแล้วเขียนบันทึกข้อมูลลงในแผ่นซีดีเพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป

4.4 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้อรรถความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในภูหินลาดช่อฟ้า การนำไปใช้ประโยชน์ นำมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน รายวิชาโครงงานชีววิทยา (ว 40246) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล โดยผู้วิจัยเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน จำนวน 6 แผน

สรุปผลการนำแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานทั้ง 6 แผนมาใช้สอนนักเรียนแล้ว พบว่านักเรียนจัดทำโครงงานในรายวิชาโครงงานชีววิทยา(ว 40246) ได้จำนวน 4 โครงงานซึ่งมีคะแนนอยู่ระหว่าง 80 - 100 คะแนน ผลงานอยู่ในระดับคุณภาพดีมากทั้ง 4 โครงงานและผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์นักเรียนโดยใช้คำถามแบบปลายเปิดก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน พบว่าก่อนการจัดกิจกรรมนักเรียนไม่รู้จักพืชสมุนไพร ประโยชน์หรือสรรพคุณและวิธีใช้ หลังจากจัดกิจกรรมแล้วนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะสัณฐานของพืชสมุนไพรมากขึ้นมองเห็นคุณค่าจากพืชสมุนไพรในท้องถิ่น

4.5 ข้อเสนอแนะ

4.5.1 จากการศึกษาพบว่าพืชสมุนไพรที่พบจำนวนน้อยมาก ได้แก่ กลิ้งกลางดง กฤษณา ขิงโคตัน ตะกวดแดง ตะกวดขาว เอ็นกระตังหรือเขวตะขบ ควรได้อนุรักษ์ไว้โดยทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการ

ขยายพันธุ์พืชสมุนไพรเหล่านี้ และนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าต่อไป

4.5.2 ควรสนับสนุนหน่วยงานในท้องถิ่น จัดให้มีแหล่งเรียนรู้เรื่องพืชสมุนไพรในภูมิลาดช่อฟ้าเพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทางพืชสมุนไพรให้มากขึ้น เช่น จัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์หรือสรรพคุณของพืชสมุนไพรให้แก่ชุมชนและผู้สนใจ จัดทำป้ายข้อมูลพืชสมุนไพรในภูมิลาดช่อฟ้า 4.5.3 พืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางควรจะมีการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดรายได้ จัดแปรรูปพืชสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่า

4.5.4 ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในพื้นที่อื่น ๆ ที่ยังไม่มีรายงานการศึกษา

4.5.5 ควรนำความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรไปจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

4.5.6 ควรศึกษาเกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่หายากเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

4.5.7 ควรศึกษาชุมชนที่มีในท้องถิ่นเพื่อเกิดประโยชน์ในทางการรักษาโรคและตำรับยาไม่สูญหายไป

5. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย “โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Window II)” และสำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้ความกรุณาอย่างยั้งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวพงศ์ จารัสพันธุ์ ดร.กิตติยาภรณ์ โชคสวัสดิ์ภิญโญ อาจารย์ที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด สร้อยน้ำ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงสมร กิจโกศล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เน่งน้อย ยานวารี คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วรัญญา จิระวิบูลวรรณรองศาสตราจารย์ ดร.เจริญ จันทวงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนันต์ พิเชียรสุนทร ราชบัณฑิต และครูพัชรินทร์ โพธิ์ผล ครูชำนาญการพิเศษ เป็นผู้เชี่ยวชาญ ที่กรุณา ตรวจงาน แก้ไข และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู. รายงานผลการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ

ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย ภูมิลาดช่อฟ้า จังหวัดหนองบัวลำภู. หนองบัวลำภู: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู. 2548.

- [2] ดรุณ เพ็ชรพลาย. พืชสมุนไพรหายากและกำลังจะสูญพันธุ์. ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง **พันธุ์พืชสมุนไพรเพื่อสังคมไทย**, (หน้า 37). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2539.
- [3] ยิ่งยง ไพศานติวัฒนา. พืชสมุนไพรหายากและกำลังจะสูญพันธุ์. ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง **พันธุ์พืชสมุนไพรเพื่อสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2539.
- [4] ก่องกานดา ชยามฤต. **คู่มือจำแนกพรรณไม้**. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการป่าไม้ หอพรรณไม้ กรมป่าไม้. 2541
- [5] ประนอม จันทรโนทัย. **ปฏิบัติการอนุกรมวิธานพืช**. ขอนแก่น: ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2544.
- [6] สิทธิวรรณ สุขศรี และคณะ. พฤกษศาสตร์พื้นบ้านในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโขงหลง จังหวัดหนองคาย. **บทคัดย่อโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ 2546 โครงการ BRT ครั้งที่ 5**. 142. 2544.
- [7] ภัทรพร ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม. **การศึกษาความหลากหลายของพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในป่าบึงชีหลง จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ สาขาพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2545.
- [8] ธีราพร ทศพร. บอระเพ็ดความขมข้มเบาหวาน. **อภัยภูเบศรสาร**, 2(15), 1. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน, 2551, จาก <http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/2007> 2547.
- [9] มหาวิทยาลัยมหิดล คณะเภสัชศาสตร์. **ฐานข้อมูลสมุนไพรและงานวิจัย**. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน, 2551, จาก <http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/2007> 2551.
- [10] บุรชัย ศิริมหาสาร. **การทำโครงการวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ: บুদ্ধ พอยท์. 2548.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประสบอุทกภัย หมู่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

**Model of Learning Management for Occupation Development in Accordance of Sufficient
Economic Theory of the Flood's Victims in Moo 6 and Local Administration Organization of
Mae pool Sub-district, Lablao District, Uttaradit Province.**

ปิยพงศ์ วงศ์อรินทร์¹⁾ ผศ.ดร. อุดม คำขาด²⁾

¹⁾ โรงเรียนนารีวิทยา อำเภอมะนัง จังหวัดอุตรดิตถ์ ²⁾ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

27 อินใจมี ตำบลท่าอิฐ อำเภอมะนัง จังหวัดอุตรดิตถ์ 53000

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่ออธิบายสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประสบอุทกภัย ม. 6 ต.แม่พูล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ 2. เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประสบอุทกภัย ม. 6 ต.แม่พูล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ 3. เพื่อหาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประสบอุทกภัย ม. 6 ต.แม่พูล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ 4. เพื่อติดตามผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประสบอุทกภัย ม. 6 ต.แม่พูล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์และกลุ่มเพาะพันธุ์กล้วยไม้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

สภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประสบอุทกภัย ม. 6 ต.แม่พูล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มให้ความสนใจในการจะเรียนรู้กิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ความต้องการของชุมชนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประสบอุทกภัย ม. 6 ต.แม่พูล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ พบว่า ชุมชนต้องการเรียนรู้อะไร การทำบัญชี การทำบัญชี เพื่อที่จะนำมาสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัวและชุมชน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประสบอุทกภัย ม. 6 ต.แม่พูล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ ประเมินสภาพและประสานองค์กรสนับสนุน 2. การวางแผนปฏิบัติ การติดตามประเมินผล 3.การนำความรู้มาพัฒนา โดยแต่ละขั้นตอนบริหารจัดการแบบ PDCA อย่างต่อเนื่อง

ติดตามผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประสบอุทกภัย ม. 6 ต.แม่พูล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ พบว่า 1. กลุ่มตัวอย่าง ม. 6 ได้นำองค์ความรู้จากการเรียนรู้เรื่องของการทำจัดทำบัญชี โดยเริ่มต้นจากการทำบัญชีครัวเรือน นำไปสู่การจัดทำบัญชีกลุ่ม และได้นำความรู้ที่ได้ขยายไปยังสมาชิกเพื่อนบ้าน คือ หมู่ 7 ต.แม่พูล โดยทั้งสองหมู่บ้านได้ประสานกับสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อขอความร่วมมือการฝึกปฏิบัติการทำบัญชีอย่างถูกต้อง 2. การทำบัญชีหมักอินทรีย์ ซึ่งจากการสอบถามสมาชิก พบว่า ในแต่ละครั้งของการทำปุ๋ยหมักออกจำหน่ายไปยังชุมชนหรือตลาดท้องถิ่นนั้น พบว่า จำนวนของปุ๋ยหมักเพิ่มขึ้น จาก 20 ถุง ก็เพิ่มขึ้นถึง 50 – 100 ถุง ซึ่งจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยได้มีการเรียนรู้เพื่อที่จะนำไปใช้ประโยชน์ที่แท้จริง

คำสำคัญ การจัดการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาคุณภาพชีวิต

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

Abstract

The purpose of the research were to describe the surroundings in learning management for developing occupation according to the Sufficiency Economy by the cooperation of Local Administration Organization and flood victims in Moo 6, Mae Pool Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province, to study the community requirement in learning management for developing occupation according to the Sufficiency Economy by the cooperation of Local Administration Organization and flood victims in Moo 6, Mae Pool Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province, to find the learning management model for developing occupation according to the Sufficiency Economy by the cooperation of Local Administration Organization and flood victims in Moo 6, Mae Pool Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province and to follow the result of learning management for developing occupation according to the Sufficiency Economy by the cooperation of Local Administration Organization and flood victims in Moo 6, Mae Pool Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province. The sample were occupation group from community enterprise organic farming Moo 7, Breeding sprout group and women housewives group. The research instruments were an observation form and a 5 - rating scale questionnaire. The statistics used to analyze the data were percentage, mean and standard deviation. Research finding were as follows: the surroundings in learning management for developing occupation according to the Sufficiency Economy by the cooperation of Local Administration Organization and flood victims in Moo 6, Mae Pool Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province found that both of samples were interested in learning activities which helped to benefit for developing stronger community.

With regard to the community requirement in learning management for developing occupation according to the Sufficiency Economy by the cooperation of Local Administration Organization and flood victims in Moo 6, Mae Pool Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province found that community required to learn how to make the organic fertilizer and account for earning income for themselves, their families and their community.

With regard to the learning management model for developing occupation according to the Sufficiency Economy by the cooperation of Local Administration Organization and flood victims in Moo 6, Mae Pool Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province found the learning management model was consisted of 3 steps as 1. Analysis, estimation the condition and co-ordination the supporting organization 2. Planning the action, following and assessment 3. Developing the knowledge continuously by each step of PDCA Management Administration.

With regard to the following the result of learning management for developing occupation according to the Sufficiency Economy by the cooperation of Local Administration Organization and flood victims in Moo 6, Mae Pool Sub-district, Laplae District, and Uttaradit Province found that 1. Grade 12 samples brought the knowledge of learning to make the account that started with home account to group account and expanding to Moo 7 Mae Pool Sub-district. Both of them coordinated together with Uttaradit Provincial Cooperative Office to ask for 1. Training how to do the account correctly 2. Making the compost organic fertilizer which found that the numbers of distribution in each times were increased from 20 bags to 50-100 bags in community or local market. The research found that the sample learned and used the knowledge to make their real benefit.

Key words Learning Management Sufficiency Economy Development Quality of Life

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

บทนำ

ในสังคมโลกาภิวัตน์สิ่งสำคัญที่สุดไม่ใช่ทรัพยากร แรงงาน หรือทรัพย์สินเงินทองแต่เป็นความรู้ซึ่งยุค ปัจจุบันเป็นยุคสังคมความรู้ การจัดการเรียนรู้และ กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด โดย กระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับชุมชนคือ การช่วยให้ ชุมชนค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเองจนสามารถ พึ่งตนเองได้ [1] สอดคล้องกับแนวคิดหลักของเศรษฐกิจ พอเพียงซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัส

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุค โลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ปัจจุบัน ชุมชนระดับพื้นฐานของประเทศมีความ ตื่นตัวตามแนวพระราชดำริเรื่อง "เศรษฐกิจพอเพียง" อันส่งผลให้เกิดการเกาะกลุ่มรวมตัวกันสร้างสรรค์ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการผลิตและกระบวนการ จัดการ และเกิดระบบการประกอบการร่วมกันใน ลักษณะวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ สามารถพึ่งตนเองได้อย่าง พอเพียงและยั่งยืนตาม แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยภูมิปัญญา ท้องถิ่น ทรัพยากรและวัฒนธรรม อันถือเป็นเสมือนทุน ที่มีมาแต่เดิมในชุมชนเป็นเครื่องมือและมีแนวโน้มที่จะ ขยายตัวเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เชื่อมโยง ประสานกันทั่วทั้งประเทศ ดังนั้นเพื่อให้ทันกับกระแส ความเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อ ส่งเสริมชุมชนให้ร่วมกันประกอบการวิสาหกิจชุมชนได้ อย่างมั่นคง เข้มแข็ง และเพื่อตอบสนองชุมชน ให้ใช้ ศักยภาพไปสู่การพึ่งตนเองได้ในกระแสโลกาภิวัตน์

คณะรัฐมนตรีมีแนวคิดให้มีการฝึกอบรมขึ้นในทุก ภาคของประเทศไทยในลักษณะยั่งยืนตลอดไป ดังนั้นจึง ลงมติเห็นชอบให้มหาวิทยาลัยทุกแห่งได้จัดให้มีศูนย์ การเรียนรู้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนว พระราชดำริ เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายให้คนในชุมชนเรียนรู้ในการดำรงชีวิต แบบมีกินมีใช้อย่างพอเพียงตามอัตภาพแห่งตน

สามารถสร้างภูมิคุ้มกันสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างผันผวนจาก ภายนอก ทำให้ประชาชนมีความสุขที่เกิดขึ้นจากการมี จิตใจที่เอื้ออาทร มีความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน [2]

หัวใจของกระบวนการเรียนรู้คือ การสร้าง กระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนหลุดพ้นจากวิถีคิด แบบพึ่งพาและรอความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือ ภายนอก [3] โดยวิธีการจัดการคือระบบใหม่อาศัย ความสัมพันธ์ใหม่คือ ความสัมพันธ์เดิมเป็นความ สัมพันธ์แบบเครือญาติโดยจัดการให้เป็นเครือข่าย เป็น ภาคี เป็นพันธมิตร ทำให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ จากเล็กไปใหญ่ โดยเรียกกิจกรรมใหม่นี้ว่าวิสาหกิจ ชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวคิดใหม่ในการ พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนของประเทศให้เกิดความ เข้มแข็งและยั่งยืนภายใต้เศรษฐกิจโลกตามนโยบาย พัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล

ตำบลแม่พูล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล 1 ใน 7 องค์การบริหารส่วนตำบลของเขตอำเภอลับแล มีเนื้อที่ ประมาณ 107.5 ตารางกิโลเมตร (67,187.50 ไร่) ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา ตั้งแต่แนวทิศตะวันตก ทิศเหนือ และทิศตะวันออกและมีพื้นที่ราบ บริเวณ ตอนกลางของพื้นที่มีแหล่งต้นกำเนิดของลำน้ำ ทางทิศ เหนือต่อจากจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นต้นน้ำของน้ำตกแม่พูล และน้ำตกตาดใหญ่ ตาดอ้อ แล้วไหลเป็นสายน้ำคลอง แม่พูล และแม่พอง ลงไปยังตำบลฝายหลวง

สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่ ทำการเกษตร อาทิเช่น สวนทุเรียน ลงสาด สวน ลองกอง กาแฟ นอกจากนี้บางส่วนยังทำนาเพื่อการ บริโภค และยังมีอาชีพค้าขาย เป็นบางส่วน และ นอกจากนี้บางส่วน มีอาชีพทำไม้กวาด หรือทำการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่นทำทุเรียนกวน น้ำส้มควัน ไม้ เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลแม่พูลมี ทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยสวนลงสาด สวนลองกอง สวนทุเรียน และสวนกาแฟ ซึ่งปลูกตามป่า เขาลำเนาไพร ตามสวนของราษฎรที่จับจองกับที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีน้ำตกแม่พูลที่เป็นน้ำตกที่มีมาช้านานคู่ กับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่พูล เป็นแหล่งท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจให้กับผู้นิยมชมธรรมชาติ และยังมี น้ำตกตาดใหญ่ ตาดหัวอ้อ น้ำตกหัวไร่อีกด้วย

นอกจากนี้แล้ววิถีชีวิตชาวชนบทได้มีการ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างรวดเร็ว จากสังคม

เครื่องจักรกล สารเคมีต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในชนบทมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการส่งเสริมอาชีพหรือการพัฒนาท้องถิ่นนั้น สิ่งที่เป็นประการแรก ที่นักพัฒนาหรือหน่วยงานควรคำนึงคือ การหาข้อมูลความต้องการของประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินชีวิตแล้วนำมาสู่กระบวนการคิด วิเคราะห์ ตลอดจนการจัดเวทีประชาคม มาประกอบการตัดสินใจในการกำหนดแนวทางส่งเสริมอาชีพ ให้แก่ ประชาชนได้เกิดความยั่งยืนและมั่นคงในการประกอบอาชีพ ประการที่สองต้องรู้ปริมาณของความต้องการด้านสินค้า และบริการของประชาชนประจำท้องถิ่นนั้น ๆ การตัดสินใจในการส่งเสริมอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการผลิตอาหารภายในชุมชนส่วนใหญ่แล้วจะขาดการบริหารจัดการที่ดีรวมทั้งการรวมกลุ่มช่วยเหลือกันในด้านตลาด ยังขาดกระบวนการที่ต่อเนื่อง

ดังนั้นการศึกษาเรื่องการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการหารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีภาวะทางเศรษฐกิจที่ดี และยังเป็นแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาชนที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ในการกระตุ้นให้ประชาชนศึกษาภูมิปัญญาทั้งดั้งเดิมและสมัยใหม่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเกิดผลดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่ออธิบายสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
3. เพื่อหารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประกอบอาชีพ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
4. เพื่อติดตามผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือของ

องค์กรท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา มี 3 ประเด็น คือ สภาพและศักยภาพของชุมชนตำบลแม่พูล สภาพและสถานการณ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลแม่พูล และรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ผลการศึกษา

1. การศึกษาสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการศึกษาพบว่า จากสภาพจริงและจากรายงานการวิจัย พบว่าชุมชนยังไม่เข้าใจกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ ประเมินสภาพ และประสานองค์กรสนับสนุน 2. การวางแผน ปฏิบัติ การติดตามประเมินผล 3. การนำความรู้มาพัฒนา โดยแต่ละขั้นตอนบริหารจัดการแบบ PDCA อย่างต่อเนื่อง

3. การติดตามผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า บุคลากรของหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 สามารถนำองค์ความรู้จากการอบรมไปปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผล

การศึกษาสภาพทั่วไป พบว่าชุมชนยังไม่เข้าใจกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ

เสริมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนซึ่งชุมชนได้รับความรู้ในอดีตถึงปัจจุบันในด้านปัญหาภัยธรรมชาติ การเกิดอุทกภัย แนวทางและวิธีการที่เหมาะสม วิธีการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงอยู่ในปัจจุบัน การแปรรูปผลผลิต ทูทางวัฒนธรรม อยู่อย่างพี่น้อง พี่พาท้องถิ่นซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของลำแพน จอมเมือง [4] ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการป่าชุมชน คือ เศรษฐกิจชุมชน เมื่อเศรษฐกิจของชุมชนมั่นคงจะส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนได้ ในระยะยาวและยั่งยืนทำให้คนในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมดั้งเดิมที่เหมาะสมกับคนในท้องถิ่น

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรศักดิ์ ยอดทนาย [5] ได้วิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

การติดตามผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประกอบการ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า บุคลากรของหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 สามารถนำองค์ความรู้จากการอบรมไปปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉวีวรรณ วงศ์แพทย์และคณะ [6] ได้ศึกษาวิจัย พบว่า คนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร มีการรวมกลุ่มอาชีพ เกษตรกรมีอาชีพเสริม มีปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งกลุ่มเพาะเห็ดฟางเริ่มจากการทำในกลุ่มเล็กๆ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายอุตสาหกรรม ร่วมกับกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภายใต้งานโครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ประจำปีงบประมาณ 2550"

เอกสารอ้างอิง

- [1] เสรี พงศ์พิศ. (2546). "แผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน" ใน การเรียนรู้สู่การทำแผนงานและสร้างเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน. หน้า 4 – 8. กรุงเทพฯ : เบสท กราฟฟิค เพรส.
- [2] อภิชาติ พันธเสน (บรรณารักษ์) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์และคนอื่น ๆ. (2550). สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- [3] เสรี พงศ์พิศ. (2546). "แผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน" ใน การเรียนรู้สู่การทำแผนงานและสร้างเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน. หน้า 4 – 8. กรุงเทพฯ : เบสท กราฟฟิค เพรส.
- [4] ลำแพน จอมเมือง. (2540). บทบาทของธุรกิจชุมชนที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อุดสานนา.
- [5] สุรศักดิ์ ยอดทนาย. (2546). รูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อุดสานนา.
- [6] ฉวีวรรณ วงศ์แพทย์และคณะ. (ม.ป.ป.). รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือใช้จากการผลิตเห็ดฟางโดยความร่วมมือของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีแพร่กับกลุ่มเกษตรกรพักชำระหนี้บ้านธรรมเมืองหมู่ที่ 4 ตำบลซ้อแสม อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.แพร่ : วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี. อุดสานนา.

กระบวนการเรียนรู้การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม สำหรับเด็กและเยาวชน
ตำบลนานกกก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

The Learning Process on Flood and Landslide Watching out for Youth
at Nanok-Kok sub-district, Lab-lae district, Uttaradit

กิงเพชร ศิริบุญภักดี¹⁾ และ ชลายุทธ์ คุรุเมือง²⁾

¹⁾ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน (การสอนทั่วไป) ²⁾ โปรแกรมวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ 27 อินจิม ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ 53000

E-mail : Kingphets@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและกระบวนการเรียนรู้การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่มของตำบลนานกกก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ สร้างหลักสูตรและหาประสิทธิภาพของหลักสูตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ข้อมูลได้จากการจัดเวที การฝึกอบรม การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าตำบลนานกกกโอบล้อมด้วยภูเขาเป็นพื้นที่ต้นน้ำ มีอาชีพทำสวนผลไม้ และใช้ธรรมชาติเป็นต้นทุนดำรงชีวิต มีองค์ความรู้ในกระบวนการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การสังเกตจากธรรมชาติพยากรณ์ 2) การเตือนภัยด้วยการสื่อสารในชุมชนและจากภาครัฐ 3) การใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือเบื้องต้น การสร้างหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม พบว่าหลักสูตร มีคุณภาพอยู่ในระดับดี การนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า หลักสูตรมีประสิทธิภาพนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมิน 70 เปอร์เซนต์ทุกคน ผู้มีส่วนร่วมเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่จะช่วยให้เกิดความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและชุมชน

คำสำคัญ กระบวนการเรียนรู้ อุทกภัยและดินโคลนถล่ม การเฝ้าระวัง

Abstract

This thesis aimed to study the community background and the learning process on flood and landslide watching out at Nanokkok subdistrict, Lab-lae district, Uttaradit and to construct and study the effectiveness of a workshop on flood and landslide watching out. This study was based on both qualitative and quantitative approach. The data were from discussions, workshops, and interviews. Percentage, mean and standard deviation were used for the data analysis. The result of the study was Nanokkok subdistrict is surrounded by mountainous area. The local people earn themselves from fruit orchards and local food. There were three items of knowledge of flood and landslide watching out founded in this study including 1) disaster prediction from natural circumstances, 2) the warning system from community communication and from government sectors and 3) the use of equipment. The construction of the curriculum of flood and landslide watching out was found that it was at the good level of qualification. The curriculum use was found that it had the effectiveness and passed the average criterion on 70% of all students. Participants in this study seek the use and value of the curriculum which is a local wisdom for their safety of lives, properties and community.

Keywords learning process, flood and landslide, watching out

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

บทนำ

จากเหตุการณ์อุทกภัย น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม ครั้งสำคัญของภาคเหนือตอนล่าง ในปีพุทธศักราช 2549 ที่ผ่านมา เกิดจากอิทธิพลของร่องความกดอากาศต่ำกำลังแรงพัดผ่านภาคเหนือตอนล่าง ในระหว่างวันที่ 22-23 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ทำให้มีฝนตกหนักมากบริเวณเทือกเขารอยต่อระหว่างจังหวัดอุดรดิตถ์ สุโขทัย และแพร่ โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดวัดได้ 330 มิลลิเมตร ที่อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ (กรมอุตุนิยมวิทยา. 2550. ออนไลน์) เป็นเหตุให้เกิดน้ำป่าไหลหลากดินโคลนถล่มในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอลับแล และอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุดรดิตถ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย และอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ในส่วนของจังหวัดอุดรดิตถ์ มีบ้านเรือนราษฎร สิ่งสาธารณประโยชน์ พื้นที่การเกษตรและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนสถานที่ราชการได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก มีจำนวนผู้ประสบอุทกภัยรวม 27 ตำบล 219 หมู่บ้าน 36,611ครัวเรือน 127,283 คน เสียชีวิตรวม 75 คน สูญหาย 28 คน บาดเจ็บ 937 คน บ้านเรือนเสียหายทั้งหลัง รวม 493 หลัง และบ้านเรือนเสียหายบางส่วนรวม 5,435 หลัง (ที่ว่าการอำเภอลับแล อุดรดิตถ์. 2549 : 1) ซึ่งทุกหน่วยงานได้ระดมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างเร่งด่วน ตำบลนาหมากก อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์อุทกภัยครั้งนี้ แต่ไม่มีผู้เสียชีวิต บ้านเรือนเสียหายทั้งหลัง จำนวน 6 หลังคาเรือน และบ้านเรือนเสียหายบางส่วน จำนวน 38 หลังคาเรือน (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุดรดิตถ์. 2549: 7)

ตำบลนาหมากก ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอลับแล 15 กิโลเมตรและห่างจากศาลากลางจังหวัด 23 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 70.10 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเชิงเขา โดยพื้นที่ส่วนใหญ่โอบล้อมด้วยภูเขา เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่เอื้อประโยชน์ต่ออาชีพทำสวนผลไม้ และแหล่งท่องเที่ยว ตำบลนาหมากกแบ่งการปกครองเป็น 5 หมู่บ้าน รายได้ส่วนใหญ่ของประชากรมาจากผลผลิต ทุเรียน ลงสาด คิดเป็นมูลค่า 300 ล้านบาทต่อปี จากการสำรวจพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยและดินโคลนถล่ม เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยจากน้ำป่าไหลหลาก (องค์การบริหารส่วนตำบลนาหมากก.

2550. ออนไลน์) ชุมชนมีการระมัดระวัง และมีการเตรียมตัวเพื่อรับสภาพอุทกภัยและดินโคลนถล่ม โดยสังเกตสิ่งบอกเหตุตามธรรมชาติ เช่น สัตว์ป่าวิ่งออกจากพื้นที่ป่า มดจามแตกรัง น้ำในคลองหรือห้วยมีสีแดงขุ่นและปริมาณมาก ฝนตกชุกติดต่อกันหลายวัน มีเศษไม้จำนวนมากไหลมาตามลำห้วย หรือคลอง เสี่ยงบกร่องมากเกินไป แมลงออกมามากกว่าเดิม ฯลฯ

องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ชุมชนต่อการสร้างจิตสำนึก และตระหนักถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังภัยพิบัติอุทกภัยดินโคลนถล่ม การจัดกิจกรรมของหน่วยงานราชการในท้องถิ่นกับองค์กรชุมชน เพื่อการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่มเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้เด็กและเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้วิถีชีวิตภูมิปัญญาการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม

การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม จะไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีเดิมที่เคยปฏิบัติกันมา แต่ต้องนำภูมิปัญญา กลวิธีเดิมผสมผสานกับวิธีการใหม่ ๆ คู่ขนานไปกับ กำลังความสามารถ โดยต้องใช้ทุนทางสังคม (Social capital) ที่มีอยู่ในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นเด็กและเยาวชนจึงมีส่วนสำคัญในการเรียนรู้การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม เพื่อจะได้ทราบถึงแนวทางและวิธีการต่าง ๆ จึงจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมให้กับเด็กและเยาวชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่มของตำบลนาหมากก ได้อย่างดี เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม ได้ช่วยปลูกจิตสำนึกในการกระตุ้นให้ชุมชนและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมศึกษาการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลดียิ่งขึ้นต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ศึกษากระบวนการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม 3 ประเด็น ได้แก่

1. ศึกษาบริบทชุมชนและกระบวนการเรียนรู้

1.1 ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน สภาพทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนในการเฝ้าระวัง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

อุทกภัยและดินโคลนถล่ม โดยการจัดเวทีชาวบ้าน สันทนาการกลุ่ม สัมภาษณ์แบบเจาะลึก

1.2 ศึกษาและสำรวจความหลากหลายของ ธรรมชาติพยากรณ์และองค์ความรู้ในการเฝ้าระวัง อุทกภัยและดินโคลนถล่ม โดยการจัดเวทีประชาคม สัมภาษณ์ ประชุมกลุ่มย่อย จัดบันทึกและถ่ายภาพ

1.3 ศึกษาแนวทางปฏิบัติของประชาชนในการ รับมือกับธรรมชาติ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสันทนาการกลุ่ม

1.4 ศึกษาแนวทางของหน่วยงานภาครัฐในการ เฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม โดยการสัมภาษณ์ และศึกษาจากเอกสารข้อมูลต่าง ๆ

2. สร้างหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง กระบวนการเรียนรู้ การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม ฉบับร่าง

2.1 ศึกษาข้อมูลการจัดทำหลักสูตรฉบับร่าง โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็นระหว่างชุมชนและภาครัฐ

2.2 จัดทำหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งประกอบด้วย เอกสารประกอบหลักสูตร และกิจกรรมจำนวน 13 กิจกรรม

2.3 ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดย ผู้เชี่ยวชาญ

3. ทดลองใช้หลักสูตรและหาประสิทธิภาพ

3.1 นำหลักสูตรฉบับร่างไปทดลองใช้กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนนาริตวิทยา อ.เมือง จ.อุดรดิตถ์ จำนวน 70 คน

3.2 หาประสิทธิภาพ โดยใช้สถิติพื้นฐานค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.3 นำหลักสูตรมาปรับปรุง

ภาพที่ 1 กิจกรรมการฝึกอบรม

4. นำหลักสูตรไปใช้

4.1 นำหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม ไปใช้กับ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนน่านกนก ต.น่านกนก อ.บั้งแล จ.อุดรดิตถ์ จำนวน 77 คน

4.2 หาประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยใช้สถิติ พื้นฐานค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการทดลอง

1. ศึกษาบริบทชุมชนและกระบวนการเรียนรู้

1.1 ตำบลน่านกนกมีผู้อาศัยมาตั้งแต่ดั้งเดิม ส่วนหนึ่งย้ายมาจากหมู่ 8 และ 9 ต.ฝ่ายหลวง เพื่อเข้ามาทำสวน ทำไร่ และทำนา ปัจจุบันชาวบ้านมี อาชีพส่วนใหญ่ทำสวน 90 %ส่วนน้อยทำนา ทำไร่และ รับจ้าง ชาวบ้านมีรายได้อยู่ในช่วง 3,000-500,000 บาท/ปี

จุดแข็งของตำบลน่านกนก ได้แก่ เป็นชุมชนที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกลุ่มอาชีพ หลากหลาย เช่น กลุ่มอมทรัพย์ กลุ่มปุ๋ยและกลุ่ม กล้าไม้ มีกลุ่มอาสาสมัครและป้องกันภัยหมู่บ้าน มีผู้นำที่มีศักยภาพ มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การถางสวน ชุมชนมีการจัดระเบียบที่ถือปฏิบัติ สืบต่อกันมา และมีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง

จุดอ่อนของตำบลน่านกนก ได้แก่ ชาวบ้านมัก ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น บางครอบครัวมีเงินทุน น้อย มีที่ทำกินน้อย ดินหลังน้ำท่วมไม่มีประสิทธิภาพ ปลุกพืชไม่ได้ พื้นที่ที่เป็นที่ราบและอยู่ติดกับลำน้ำ เมื่อ เกิดอุทกภัยจึงทำให้พืชสวนเสียหายเกือบ 90% จึง ทำให้ขาดที่ดินทำกิน และเกิดการว่างงานหลังเกิด อุทกภัย

ภาพที่ 2 ธรรมชาติพยากรณ์

1.2 พบความหลากหลายของธรรมชาติพยากรณ์ ในตำบลน่านกนก การอพยพเคลื่อนย้ายที่อยู่ของสัตว์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

จำนวน 10 ชนิด คือ ปู นกกก หอยทาก ไล่เตียน กบ เขียด ตัวน่อง (ปลวกป่า) มดง่าม งู และแมลงปอ การเปลี่ยนสีของน้ำ เศษไม้ ท่อนไม้เต็มลำห้วย การเปลี่ยนแปลงสภาพของดิน

1.3 แนวทางปฏิบัติของชาวบ้านในการเตรียมรับมือก่อนเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ คือ การติดตามข่าวสารพยากรณ์อากาศ เฝ้าระวังสิ่งบอกเหตุที่ผิดปกติต่อเนื่องกันหลายวัน การอยู่เฝ้าระวังของ อปพร. การฟังประกาศแจ้งเตือนภัยของผู้นำ การบอกต่อ และการเคาะประตูบ้าน

1.4 แนวทางของหน่วยงานภาครัฐในการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม คือ การประชุมชี้แจงการประกาศเสียงตามสายและการจัดเวรยามในหมู่บ้าน

2. สร้างหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง กระบวนการเรียนรู้การเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม ฉบับร่าง

2.1 หลักสูตรฉบับร่างประกอบด้วย องค์ความรู้แบบผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาและความรู้สมัยใหม่ ได้แก่ แนวคิดการเฝ้าระวังอุทกภัยและดินโคลนถล่ม ปฏิบัติการทำเครื่องวัดน้ำฝนอย่างง่าย การส่งเสริมเจตคติที่ดี ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับธรรมชาติ พยากรณ์ การซ่อมแผนอพยพและการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และการสำรวจธรรมชาติศึกษาพื้นที่ประสบภัย โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 13 กิจกรรมใช้เวลาในการอบรม 2 วัน พร้อมทั้งมีการประเมินผล

3. ทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่างและหาประสิทธิภาพ มีผลการทดลอง ดังนี้

ด้านความรู้หลังการอบรมมีคะแนนพัฒนาการ 5.09 ด้านทักษะปฏิบัติ รวมทุกด้านเท่ากับ 3.51 ด้านเจตคติคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.81 ความพึงพอใจนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.30 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 ด้านความพึงพอใจผู้บริหารและครูระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .42

4. นำหลักสูตรไปใช้ มีผลการทดลองดังนี้

ด้านความรู้ มีคะแนนพัฒนาการ 4.78 ด้านทักษะปฏิบัติ รวมทุกด้านเท่ากับ 3.73 ด้านเจตคตินักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 85.20 ด้านความพึงพอใจนักเรียนในระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.27 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 ด้านความพึงพอใจของผู้บริหารและครูระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.42

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายอุตสาหกรรม โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (WINDOW II) ประจำปี 2550 ร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ที่สนับสนุนทุนการศึกษาวิจัย ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลนากกและเทศบาลตำบลน้ำริด ที่อำนวยความสะดวกในการทำงานครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรมอุตุนิยมวิทยา. (2550). อุทกภัย. (ออน-ไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.thimet.tmd.go.th/tha/woo/flood.html> 25 ธันวาคม 2550.
- [2] ที่ทำการอำเภอลับแล (2549). สรุปความเสียหายและการให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ประสบอุทกภัย. อุดรดิตถ์ : ที่ว่าการอำเภอเมือง อุดรดิตถ์.
- [3] มนูญ ชัยพันธ์. (2548). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการสร้างหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับครูประถมศึกษา. วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [4] พจนา เทียนชาดา. (2543). “การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น” กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [5] ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- [6] สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด อุดรดิตถ์. (2549). รายงานอุทกภัย. อุดรดิตถ์ : อัดสำเนา.
- [7] องค์การบริหารส่วนตำบลนากก. (2550). แผนสามปี 2550-2552. อุดรดิตถ์: องค์การบริหารส่วนตำบลนากก.
- [8] Taba, Hilda. (1962). Curriculum Development : Theory and Practica. N.Y. : Harcourt, Brace & World

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

แนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขง ภาคกลางคืน จังหวัดมุกดาหาร

วิลาสินี วงศ์คำพันธ์¹⁾ ชูชีพ ประทุมเวียง²⁾

¹⁾ผู้วิจัย ²⁾อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เลขที่ 2 ถนนราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

โทร : 08-1057-0711 E-mail : wi_pLe99i@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และ การใช้ประโยชน์ของจุดชมวิวริมแม่น้ำโขง ภาคกลางคืน 2) เพื่อศึกษาความต้องการใช้ประโยชน์จากจุดชมวิวริมแม่น้ำโขงภาคกลางคืน 3) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จากจุดชมวิวริมแม่น้ำโขงภาคกลางคืน ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการร้านค้า และประชาชนทั่วไป จำนวน 58,564 ใช้วิธีสุ่มจากตารางของเครีจซ์และมอร์แกนจำนวน 381 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสังเกตสภาพทั่วไปของจุดชมวิวแม่น้ำโขง แบบสัมภาษณ์รูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลางคืน การจัดสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และแบบสอบถามรูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลางคืน เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบประมาณค่า แบ่งระดับเป็น 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.81 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความแปรปรวนแบบทางเดียว (ANOVA) โดยใช้ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเลขคณิตของกลุ่มตัวอย่าง (T-test) และการทดสอบค่า F-test

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวร้อยละ 44.9 เพศหญิง ร้อยละ 54.3 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 27.0 มีภูมิลำเนาอยู่ภายในจังหวัดมุกดาหาร และร้อยละ 55.1 มีความต้องการการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลางคืนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.87 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ต้องการให้มีห้องนำสาธิตระบบริเวณจุดชมวิวแม่น้ำโขง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.2 ความต้องการให้มีแสงสว่างและมีเสียงตามสายบริเวณจุดชมวิวแม่น้ำโขง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 3.6 ผลการสำรวจข้อมูล เกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลางคืน ภาพรวมเห็นด้วยกับรูปแบบและแนวทาง เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยกับการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.4 และไม่เห็นด้วย ให้เป็นจุดชมวิวธรรมชาติโดยที่ไม่มีกิจกรรมใดๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 2.2 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวนำเสนอเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการพัฒนารูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลาง คืน ได้ผลสรุปคือ ผู้เข้าร่วมประชาคม คือ ผู้เข้าร่วมประชาคมส่วนใหญ่เห็นด้วยให้มีการจัดเวทีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดมุกดาหาร บริเวณจุดชมวิวแม่น้ำโขง เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มายุี่ยม หรือมาพักผ่อนภายในจังหวัดมุกดาหาร

เมื่อได้รูปแบบและแนวทางในการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขง ภาคกลางคืนแล้ว ผู้วิจัยจึงนำผลสรุปที่ได้ประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อนำไปสู่การทดลองใช้รูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขง ภาคกลางคืน โดยจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่ของจังหวัดมุกดาหาร และจำหน่ายอาหารเครื่องดื่มบริเวณจุดชมวิวแม่น้ำโขง โดยมีหน่วยงานเทศบาลเมืองมุกดาหารเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ผลการทดลองพบว่า มีประชาชนและนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เข้ามาชมการแสดงศิลปวัฒนธรรม ที่ได้จัดขึ้น ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มภายในงาน ทราบว่ามีผู้มาซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อรับประทานในขณะที่ชมการแสดง ทำให้ผู้ประกอบการที่ขายอาหารเครื่องดื่ม บริเวณงานมีผลกำไรเพิ่มขึ้น และจากการสอบถามนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมงาน ทราบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาพักที่จังหวัดมุกดาหาร เป็นประจำ แต่ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวเวลากลางคืนที่มีสิ่งดึงดูดใจ จากการสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้าชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมจังหวัด

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

มุกดาหาร บริเวณจุดชมวิวม่านน้ำโขง ทราบว่า นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้าชมการแสดงดังกล่าว มีความพึงพอใจที่มีการจัดงานแสดงศิลปวัฒนธรรมจังหวัด ขึ้น และต้องการให้มีการจัดงานแสดงศิลปวัฒนธรรมประเภทดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ

Abstract

The objectives of this research are : 1) To study current conditions and the use of viewpoint Mekong River Region Night. 2) To study the demand for benefits from the point view of Mekong River Region Night. 3) To study patterns and ways to take advantage of viewpoint Mekong River region night. Population in this research consists of. Visitors shop operators. And public use of 58,564 square random from the Craig and Morgan of 381 people the tools used in research. General conditions include a notice of viewpoint Mekong River. An interview format and guidelines for use viewpoint night Mekong River Region. Samma organizing small group. And questionnaire forms and guidelines for use viewpoint night Mekong River Region. Questionnaire is a closed-end estimate. Grade 5 level is valuable confidence .81 statistics used in data analysis the average percentage of standard deviation. A one-way variance (ANOVA) using the difference between the arithmetic average of the sample (T-test) and test value F-test. Most users is 44.9 percent, 54.3 percent are tourists is 27.0 percent female, aged between 41-50 years and 55.1 per cent a domicile within the province of Mukdahan is to use viewpoint Mekong River. Night in a sector average of 3.87 is significant when considered separately from any information found. Want to have a public restroom near viewpoint Mekong River. The average maximum is 4.2 needs to be light and asked the line viewpoint Mekong River area. The average minimum is 3.6 survey results. About the format and guidelines for use viewpoint Mekong Region Overview night agreed to form and guidelines. Given the above information is found more. Agreed to display art and culture of the province. Has the highest average is 4.4 and dissent. As a natural viewpoint without any activity with the average minimum is 2.2 water research has presented such information to determine appropriate development patterns and guidance on the use viewpoint Mekong Region. mid-back is a summary of community participation is to join the international community, most agree that the staging of cultural shows of Mukdahan Province. Point of view of Mekong River area is to attract tourists to come Mukdahan Province.

มุกดาหาร จำนวน 10 คน นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว

บทนำ

การวิจัยครั้งนี้ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและการใช้ประโยชน์ของจุดชมวิวม่านน้ำโขง เพื่อศึกษาความต้องการการใช้ประโยชน์จากจุดชมวิวม่านน้ำโขง และเพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จากจุดชมวิวม่านน้ำโขง ภาคกลางคืน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐและเอกชน นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการร้านค้า และประชาชนทั่วไป จำนวน 58,564 ใช้วิธีสุ่มจากตารางของเครชีซีและมอร์แกนจำนวน 381 คนประกอบด้วย เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนภายในจังหวัด

บริเวณจุดชมวิวม่านน้ำโขงภาคกลาง จำนวน 171 คน ผู้ประกอบการร้านค้าที่อยู่รอบบริเวณจุดชมวิวม่านน้ำโขง จำนวน 76 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 134 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบบสอบถามจำนวน 381 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นจำนวน 10 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสังเกตสภาพทั่วไปของจุดชมวิวม่านน้ำโขง แบบสัมภาษณ์รูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวม่านน้ำโขง การจัดสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ใช้ในการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

เกี่ยวกับงานวิจัย ซึ่งมีประเด็นหลักคือ รูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลางคืน และแบบสอบถามรูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขง ภาคกลางคืนแบ่งเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามปลายปิด ตอนที่ 2 ความต้องการการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขง ภาคกลางคืน เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งระดับความคิดเห็น เป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 3 รูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขง ภาคกลางคืน เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งระดับความคิดเห็น เป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน 12 ข้อ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามปลายปิด นอกจากเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ยังมีเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสำรวจข้อมูลเพื่อให้ได้รายละเอียดที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง และสมุดจดบันทึก เป็นต้น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการจัดสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จากการออกสำรวจภาคสนามมาวิเคราะห์ในเชิงบรรยาย และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความแปรปรวนแบบทางเดียว (ANOVA) โดยใช้ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเลขคณิตของกลุ่มตัวอย่าง (t-test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS

ผลการวิจัย และอภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของจุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลางคืน สรุปสภาพทั่วไปเป็นภาพรวม คือ บริเวณจุดชมวิวแม่น้ำโขงพื้นที่เป็นลานคอนกรีตริมฝั่งแม่น้ำโขง บริเวณหน้าวัดศรีมงคลใต้ ถึง วัดศรีสุมงคล พื้นที่ความยาวประมาณ 1.30 กิโลเมตร มีศาลาเรารักหรือศาลาขาว เป็นที่นั่งพัก สามารถรับรองนักท่องเที่ยว

ได้ประมาณ 50-100 คน บริเวณกลางฟุตบาท ม้านั่งหินอ่อนก่อรอบต้นตีนเป็ดเป็นรูปหกเหลี่ยมอยู่ทั้งหมด 32 จุด ริมฝั่งแม่น้ำมีระเบียงคอนกรีตเป็นแนวยาว มีเสาโคมไฟสี่เหลี่ยมทูล จำนวน 50 เสา แต่ละเสามีระยะห่างกันประมาณ 200 เมตร บันไดคอนกรีตบริเวณริมตลิ่งแม่น้ำโขง ทำไว้สำหรับนั่งชมงานเทศกาลแข่งเรือของจังหวัดมุกดาหาร สามารถจูงนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก ริมฟุตบาทอีกด้านเป็นพื้นที่ว่างยาวไว้สำหรับเป็นที่จอดรถ สามารถจอดรถได้ประมาณ 100-150 คัน

บรรยากาศบริเวณจุดชมวิวแม่น้ำโขง ช่วง 18.00 น. ถึง 19.00 น. จะมีนักท่องเที่ยวบางตา ร้านค้าเริ่มเก็บสินค้า ในวันหยุดร้านค้าที่เป็นต้นท์ หรือรถเข็น ก็จะมีต้นท์ หรือรถเข็นทั้งบริเวณฟุตบาท ทำให้บริเวณจุดชมวิว ถูกปิดบัง หลังจากร้านค้าเก็บสินค้าหรือปิดร้าน ช่วง 20.00 น. ถึง 22.00 น. ผู้ที่มาใช้ประโยชน์จากจุดชมวิวในช่วงเวลานี้มีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่อยู่ในจังหวัด ที่มานั่งคุย นั่งเล่นกันเป็นกลุ่ม ตามจุดม้านั่ง ระเบียง บันได อีกกลุ่มจะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้จุดชมวิว

ผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลางคืน ภาพรวมของความต้องการการใช้ประโยชน์จุดชมวิวแม่น้ำโขง ภาคกลางคืนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเป็นรายข้อพบว่า ต้องการให้มีห้องนำสาธิตบริเวณจุดชมวิวแม่น้ำโขง ซึ่งความต้องการการใช้ประโยชน์ห้องนำสาธิตถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการจุดชมวิวแม่น้ำโขง ข้อที่มีคะแนนต่ำสุดคือความต้องการให้มีแสงสว่างและมีเสียงตามสายบริเวณจุดชมวิวแม่น้ำโขงภาคกลางคืน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ กล่าวคือ ความต้องการ(Need) หมายถึง ความสามารถหรือความจำเป็นใดๆ ของมนุษย์ที่การกระทำ และการมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยความสามารถหรือความจำเป็นนั้น ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความต้องการ 4 ประการที่จะต้องทำความเข้าใจในช่วงนี้ (Walters 1997 : 195) คือ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

1.ความต้องการเป็นรากฐานของการกระทำทั้งหมดของมนุษย์ ความต้องการเป็นตัวกำหนดพื้นฐานอันดับแรกของพฤติกรรม

2.ความต้องการไม่ใช่ความขาดหรือความไม่พอ

3.ความต้องการสามารถเป็นไปได้ทั้งด้านร่างกายหรือด้านจิตใจ

4.บุคคลมีขีดขั้นของการรู้ถึงความต้องการที่แตกต่างกัน การรู้เป็นตัวอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้จากการเกี่ยวพันกับความขาดแคลนที่เป็นจริง หรือได้จากการรับรู้สัมผัส การรู้ถึงความต้องการอาจมีได้หลายอย่างแตกต่างกันตลอดตั้งแต่การไม่รู้จนถึงระดับของความตั้งใจที่จะมีการบริโภคทั้งหมดเกิดขึ้น ขีดขั้นของการรู้จึงขึ้นอยู่กับความสำคัญของความจำเป็นที่ผู้บริโภคได้รับรู้/สัมผัสโดยตรง ตัวอย่างเช่น ผู้บริโภคอาจรู้แบบไม่ชัดเจนถึงความต้องการสำหรับอาหารบำรุงกำลัง เพราะโดยปกติผู้บริโภคมีความพอใจแล้ว แต่ผู้บริโภคอาจรู้ได้ชัดเจนถึงความต้องการความเย็นเมื่อเครื่องปรับอากาศเสีย หรืออีกกรณี เช่น หญิงสาวคนหนึ่งมีเมื่อผ้าเพียงพอไม่ขาดแคลน แต่เธอก็รู้สึกถึงความต้องการเสื้อผ้าชุดใหม่ได้ เพราะเกิดจากความต้องการด้านจิตใจที่อยากแสดงให้คนอื่นเห็นว่าเธอสามารถมีเงินซื้อชุดใหม่ได้ หรืออยากได้รับคำชมเชยจากคนอื่น เป็นต้น

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความต้องการเป็นการกระทำของมนุษย์ที่แสดงออกถึงความอยากได้ในสิ่งที่สามารถตอบสนองต่อความอยากได้ในสิ่งที่สามารถตอบสนองต่อความอยากได้อย่างเห็นของตนเอง ซึ่งสามารถเติมเต็มช่องว่างในจิตใจของมนุษย์ให้ได้รับความสุนทรีย์ภาพ และความพึงพอใจได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริการทางการท่องเที่ยว

จากการสำรวจรูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวน้ำโขงภาคกลาง ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบและแนวทางการใช้ประโยชน์จุดชมวิวน้ำโขง ภาคกลางขึ้นอยู่กับมาก เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยในการจัดแสดง ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด ความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และไม่เห็นด้วย ให้เป็นจุดชมวิวธรรมชาติโดยที่ไม่มีกิจกรรมใดๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งผลที่ได้สอดคล้อง

กลับทฤษฎีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของ McIntosh and Goeldner (1996 : 98) กล่าวถึงแรงจูงใจในการท่องเที่ยวไว้ว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ตามปกตินักท่องเที่ยวจะเดินทางหรือไม่ยอมขึ้นอยู่กับแรงจูงใจที่สำคัญ 4 ประการ

1. สิ่งจูงใจทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับการพักผ่อนร่างกาย การเล่นกีฬา การสนทนาการตามชายหาด การหย่อนใจด้วยการบันเทิงและสิ่งจูงใจอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ

2. สิ่งจูงใจทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความปรารถนาที่อยากรู้จักกับผู้อื่น เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับดนตรี นาฏศิลป์ และศาสนา เป็นต้น

3. สิ่งจูงใจระหว่างบุคคล ได้แก่ ความปรารถนาที่จะได้พบคนใหม่ ๆ

4. สิ่งจูงใจทางด้านสถานภาพและชื่อเสียง ได้แก่ ความต้องการพัฒนาตนเองและแสดงความสำคัญของตนเอง เช่น การเดินทางทำธุรกิจ การประชุม การศึกษา

Hudman (2000 : 131) กล่าวถึงสิ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัย 2 ประการคือ ปัจจัยผลักดัน และปัจจัยดึงดูด ดังนี้

1.ปัจจัยผลักดัน ได้แก่ สุขภาพอนามัย ความอยากรู้อยากเห็น ความพึงพอใจในการเดินทางท่องเที่ยวและความประทับใจในสิ่งที่พบเห็น ศาสนา ธุรกิจและวิชาการ เพื่อมุ่งญาติพี่น้อง และเกียรติภูมิ เป็นต้น

2. ปัจจัยดึงดูด ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เช่น งานเทศกาล ประเพณี ศิลปหัตถกรรม ภาษาลักษณะทางกาย เช่น สภาพภูมิอากาศ ทัศนียภาพชีวิตสัตว์ป่า และแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ เป็นต้น

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งทีกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเดินทางเพื่อสนองความต้องการของตนเอง โดยมีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ ปัจจัยผลักดัน ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ธุรกิจ และวิชาการ ส่วนปัจจัยดึงดูด ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายอุตสาหกรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ภายใต้ “โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ปีการศึกษา 2550”

เอกสารอ้างอิง

จิรพร ศรีวัฒนากุลกิจ. การท่องเที่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. องค์ประกอบพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, 2546.

ธีระพล กิจเวชกุล. แนวทางการออกแบบปรับปรุงลานจอดรถ และเส้นทางสัญจรภายในสถาบันราชภัฏศรีสะเกษ. ภาคนิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีก่อสร้าง คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2543.

นิรันดร์ ทัพไชย. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2 นนทบุรี : มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.

นิศา ชูโต. การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : บริษัทพรินต์โพรจำกัด, 2548.

ปรีวรรต สมนึก. การศึกษาความต้องการมัคคุเทศก์นำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ณ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2548.

พูนศิริ วัจนะภูมิ. การจูงใจและพฤติกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : สรรพกรสาสน์, 2543.

ภูวนันท์ ยุคตะวัน. การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.

ราชภัฏอุบลราชธานี, สถาบัน. คู่มือการทำวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์. อุบลราชธานี : บัณฑิตวิทยาลัยสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2548.

วิรินดา เจริญรัตน์. บทบาทการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2549.

Lau, Anita L. and Bob Mckercher. “Expiration versus acquisition: a comparison of first-time and repeat visitors,” Journal of Travel Research. 5 (February 2004) : 279.

Lehto, Michael M. and others. “Predictors of tourists’ shopping behavior: examination of sociodemographic characteristics and trip typologies,” Journal of Vacation Marketing. 4 (September 2004) : 308.

Moutinho, Luiz A “Consumer behavior in tourism,” European Journal of Marketing. 3 (January 1987):5.

Min, Cao C. “Assessment begins after trial runs,” China Daily. 2 (August 1995):23.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

แนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยว Developing of Open Night Market for Tourism

นริศรา เทพเคนทร์¹⁾ อรรถ พรประเสริฐ^{2)*}

¹⁾ผู้วิจัย ²⁾อาจารย์ที่ปรึกษา

สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เลขที่ 2 ถนนราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

โทรศัพท์: 089-6235908 โทรสาร: 042-611971 Email: auddy504@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของตลาดราตรี 2) เพื่อศึกษารูปแบบของตลาดที่ได้มาตรฐานที่จะรองรับและบริการนักท่องเที่ยว 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อรองรับและบริการนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมี 236 คน จากประชากร จำนวน 334,660 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารเทศบาลเมืองมุกดาหารที่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบตลาดราตรี จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัด จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับตลาดราตรีที่ปฏิบัติงานในเทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการขายอาหารในตลาดราตรี จำนวน 203 คน ผู้บริโภคที่มาใช้บริการในตลาดราตรีที่เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน 34,479 คน นักท่องเที่ยว จำนวน 299,970 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม นำเสนอผลการศึกษาในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ บรรยายรายละเอียดของข้อมูล ในส่วนของข้อมูลที่เป็นตัวเลขนำเสนอในลักษณะของตารางและสถิติที่มีการบรรยายประกอบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของตลาดราตรี ตลาดราตรีตั้งอยู่ริมทางเท้าบนผิวจราจร ด้านทิศใต้ศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร ใจกลางเมือง มีถนนซึ่งเป็นทางผ่านได้หลายเส้นทาง อยู่ใกล้สถานที่สำคัญๆ ของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ โรงพยาบาล โรงแรมที่พัก ห้างสรรพสินค้า และย่านการค้าซึ่งเป็นจุดเด่นของตลาดราตรี ประชาชนโดยทั่วไปได้รับความสะดวกในการเดินทางมาจับจ่ายซื้อสินค้าในตลาดสด แต่ก็ยังมีปัญหาด้านมลภาวะจากการประกอบอาหารตามสั่ง และอาหารประเภทปิ้งย่าง ซึ่งส่งกลิ่นและควันไปรบกวนร้านค้าต่างๆ ที่อยู่รายรอบ ประกอบกับมีพื้นที่จำกัดไม่สามารถรองรับผู้ประกอบการซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นได้อย่างเพียงพอ จึงทำให้เกิดความแออัดและไม่มีที่จอดรถ เป็นตลาดโล่ง ไม่มีหลังคา กันฝน และไม่มีห้องสุขาไว้บริการในตลาดด้วย จึงเป็นอุปสรรคต่อการซื้อขายอยู่บ้างในช่วงฤดูฝน ด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็อยู่ในเกณฑ์พอใช้ได้ แต่มีผู้ประกอบการบางคนยังฝ่าฝืนระเบียบอยู่บ้าง แต่ก็มีความปลอดภัยต่อทรัพย์สินสำหรับผู้ประกอบการและผู้มาใช้บริการ ปัจจุบันตลาดราตรีมีคณะกรรมการบริหาร 10 คน ซึ่งเป็นผู้แทนจากผู้ประกอบการค้าในตลาดราตรี มีการขออนุญาตและชำระค่าธรรมเนียมเป็นรายปี

2. รูปแบบตลาดราตรีที่ได้มาตรฐานที่จะรองรับและบริการนักท่องเที่ยว ในความเห็นของผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นร่วมกันว่า ตลาดราตรีที่มีมาตรฐานที่ให้การรองรับและบริการนักท่องเที่ยวได้อย่างประทับใจ ต้องเป็นตลาดที่มีอาคารถาวร มีหลังคา กันฝน มีความกว้างขวางเพียงพอต่อผู้ประกอบการค้าและผู้มาใช้บริการ มีความเป็นระเบียบแบ่งเป็นโซนของสินค้าแต่ละประเภท มีความสะอาดปลอดภัยทั้งต่อทรัพย์สินและต่อสุขภาพของผู้มาใช้บริการ และผู้บริโภค มีที่จอดรถ ไม่มีรถมอเตอร์ไซด์ผ่านเข้ามาในช่วงเวลาเปิดให้บริการ และผู้ประกอบการค้าทุกคน มีระเบียบวินัยร่วมกัน

ปฏิบัติตามกฎระเบียบของตลาดอย่างเคร่งครัด มีความรับผิดชอบต่อตลาดและต่อผู้บริโภค มีธรรมาภิบาลไม่ตรีอันดีต่อผู้มาใช้บริการ

3. แนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อรองรับและบริการนักท่องเที่ยว จากข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐาน ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่าควรเป็นตลาดถาวรที่มีหลังคาถาวร มีความกว้างขวางเพียงพอสำหรับผู้ประกอบการค้าและผู้ให้บริการจะเดินทางเข้าออกและนั่งรับประทานอาหารได้อย่างสะดวก มีการแบ่งโซนสินค้าแต่ละประเภทให้ชัดเจน ควบคุมดูแลเรื่องความสะอาดของสถานที่ของอาหาร และความปลอดภัยทั้งของทรัพย์สินและของผู้บริโภค มีที่จอดรถและจัดระเบียบรถมอเตอร์ไซด์ โดยไม่ให้ผ่านเข้าออกในช่วงที่ตลาดเปิดให้บริการ มีห้องนํ้าบริการผู้ประกอบการค้าและผู้มาใช้บริการอย่างเพียงพอและสะอาด มีการฝึกอบรมผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับความปลอดภัยในการประกอบอาหาร มารยาทที่ดีในการให้บริการและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีความรับผิดชอบร่วมกันต่อชื่อเสียงหน้าตาของจังหวัด และถ้าเป็นไปได้ก็ควรหาที่ตั้งใหม่ที่มีสภาพใกล้เคียงกัน

คำสำคัญ ตลาดราตรี มาตรฐาน การท่องเที่ยว

Abstract

The purposes of this research were to investigate basic information needed for local develop and try out the standardized night market improvement for tourism. The processes of the study consisted of three stages. Stage one was an analyze generality of night market. Stage two was an analyze generality of night market. Stage three was analyzing the proposal of improvement a night market to be standard market for tourism. Sample group is two hundred thirty-six from three hundred thirty-four thousand six hundred sixty populations included, one local government administrator Muang Mukdaham who were enrolled in night market, one executive director of tourism and recreation of Mukdaham Province, one Provincial sanitarian, five night market local government officers, two hundred three night market venders, thirty-four thousand four hundred seventy-nine night market general consumers and two hundred ninety-nine thousand nine hundred seventy tourists. The sampling methods are Purposive Sampling and Accidental Sampling. Research tools were observation recording form, Interview schedule and questionnaires. The presentation of this research is Descriptive analysis and numeric information was presented in table and caption statistic. The analysis statistics were percentage, average and standard deviation.

The research findings were as follows:

1. Generality of night market Night market is located on foot path beside road at the south of Mukdaham City hall. In Central of city there have several roads nearby hospital hotel department store and market area which night market is located. A people are very convenience to shopping at the market but there still have some problem such as pollution from cooking smokes flow cover the area. Market area is very small that cause congestion and there is not enough parking are. Night market is open area there has not got a roof and comfort station that cause of inconvenient for shopping in raining season. Orderliness of night market is pretty; some of vender against the rule but there still has asset security. Nowadays the court of night market has 10 persons who is representative of night market vendor. Night market has a license and yearly charge.

2. Standardized of night market for tourist service The attitude of informant for standardized of night market for keeping tourist satisfied are; There should located in permanent building that has the roof and wide area, there has enough place for various vendor, should be more organize and assort each product, clean are and more security, increase parking area and do not allow motor bike passed though, vendor should honor to the market rule and friendly to customer.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

3. Course of night market improvement to be standard market for tourism service. The attitude of informant says ; there should have a roof and wide area for customer easy to walk and can sit for having food, should organize clarity zone for type of product , intensive cleaning , customer security, appropriate for car and motor bike parking area and not allow any vehicle drive passed market area, build clean and good enough for customer, training vender about healthy cooking and manners to service customer and if it impossible should change night market to new appropriate area.

Key words Night Market, Standard, Tourism

บทนำ

ตลาดราตรีตั้งอยู่บนถนนสองนางสถิติ หน้าศาลหลักเมือง ซึ่งเป็นถนนสายอาหาร ยามเย็นเปิดให้บริการตั้งแต่เวลา 16.00-22.00 น. ตอนกลางวันเป็นเส้นทางสัญจรไปตามปกติ อาหารที่นำมาจำหน่ายในตลาดราตรีเป็นอาหารประเภทพื้นๆ ง่ายๆ และสะดวกในการรับประทาน อาทิ ก๋วยเตี๋ยว ข้าวต่างๆ อาหารตามสั่ง อาหารเวียดนาม แหนมเนือง เมี่ยงสด เมี่ยงทอด ก๋วยจั๊บญวนหรือข้าวเปียก น้ำเต้าหู้ ฯลฯ อาหารมีราคาถูกและรสชาติดีพอสมควร ซึ่งจะเดินชมตลาดและนั่งรับประทานที่ร้านหรือซื้อห่อใส่ถุงกลับไปรับประทานที่บ้านหรือห้องพักก็ได้ตามความสะดวกอาหารเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีพสำหรับมนุษย์ ฉะนั้นแหล่งที่มาของอาหารก็ย่อมมีความสำคัญมากเช่นกัน โดยเฉพาะตลาดที่จำหน่ายและให้บริการเกี่ยวกับอาหารควรได้มาตรฐานและถูกสุขลักษณะ เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค จากการสังเกตและสัมผัสกับตลาดราตรีพบว่า โต๊ะเก้าอี้ที่จัดไว้ให้แขกนั่งรับประทานมีน้อย และค่อนข้างเล็ก สิ่งอาหารมาวางได้ไม่ก็อย่างก็เต็ม อีกทั้งสภาพก็ไม่สะอาดเท่าที่ควร จึงไม่พอใจเท่าใดนักสำหรับนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ต้องการความสะดวก ถูกหลักอนามัย สภาพโดยทั่วไปของตลาดและผู้ขาย ปรากฏว่าผู้ขายยังไม่รักษาความสะอาดเท่าที่ควร ถึงขยะไม่เพียงพอกับจำนวนขยะที่ต้องทิ้งในแต่ละวัน หลังตลาดเลิกประมาณสามถึงสี่ทุ่มจะมีขยะเกลื่อนเต็มถนน และจะมีเทศบาลมาเก็บทำความสะอาดก่อนเปิดการจราจรในวันรุ่งขึ้น สภาพดังกล่าวทำให้ความต้องการในการเดินซื้ออาหารพื้นเมืองรับประทานในตลาดราตรีลดน้อยลง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพทั่วไปของตลาดราตรีในปัจจุบัน

รวมทั้งปัญหาและความต้องการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริการ ตลอดจนผู้ให้บริการ พ่อค้าแม่ค้าที่จำหน่ายอาหารในตลาด เพื่อหารูปแบบและแนวทางการพัฒนาตลาดราตรีที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อยกระดับตลาดราตรีให้มีมาตรฐาน สามารถดึงดูดและรองรับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มารับบริการทั่วไปได้อย่างเพียงพอและน่าประทับใจ หากสามารถพัฒนาจุดนี้ได้แล้วจะสามารถเพิ่มผลิตภัณฑ์ประเภทสินค้าที่ระลึกสินค้า OTOP นำมาจำหน่ายในตลาดราตรี และหากจังหวัดมุกดาหารพัฒนาจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ไปพร้อมๆ กันก็จะทำให้จังหวัดเป็นจุดพักแรมที่จะเป็นจุดผ่านของนักท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลเมืองมุกดาหารที่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบตลาดราตรี จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวก็พาและนักหนาการจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัด จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ที่เกี่ยวข้องกับตลาดราตรีที่ปฏิบัติงานในเทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการขายอาหารในตลาดราตรี จำนวน 203 คน ผู้บริโภคที่มาใช้บริการที่ตลาดราตรีที่เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน 34,479 คน นักท่องเที่ยว จำนวน 299,970 คน ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและอยู่ในพื้นที่เขตบริการของตลาดราตรีเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

กลุ่มตัวอย่าง ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงและการสุ่มแบบบังเอิญ โดยแยกเป็นประเภทได้ดังนี้

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

1. ผู้บริหารเทศบาลเมืองมุกดาหารที่ทำหน้าที่รับผิดชอบตลาดราตรี จำนวน 1 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

2. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 1 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

3. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 1 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

4. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับตลาดราตรีที่ปฏิบัติงานในเทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 3 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

5. ผู้ประกอบการขายอาหารในตลาดราตรี จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

6. ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการในตลาดราตรี จำนวน 200 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบบันทึกการสังเกตและการสนทนากลุ่ม ใช้สำหรับการจัด Focus Group แสดงความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อรองรับการบริการแก่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยว

2. แบบสัมภาษณ์ ใช้สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารเทศบาล ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดมุกดาหาร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัด เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับตลาดราตรีและปฏิบัติงานในเทศบาลเมืองมุกดาหาร รวมทั้งผู้ประกอบการในตลาดราตรี ซึ่งสัมภาษณ์ประเด็นตามวัตถุประสงค์ คือ สภาพทั่วไปของตลาดราตรี รูปแบบของตลาดที่ได้มาตรฐานที่จะรองรับและบริการนักท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อรองรับและบริการนักท่องเที่ยว

3. แบบสอบถามใช้สำหรับประชาชนและนักท่องเที่ยวผู้มาใช้บริการ เกี่ยวกับสภาพของตลาดราตรี

และแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาตลาดราตรีให้ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของตลาดราตรี ศึกษารูปแบบของตลาดที่ได้มาตรฐานที่จะรองรับและบริการนักท่องเที่ยว และแนวทางในการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อรองรับการให้บริการนักท่องเที่ยว มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของตลาดราตรี

2. การจัดเวทีประชาคม เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของตลาดที่ได้มาตรฐาน และแนวทางในการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐาน

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การพูดคุยสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ

4. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้บริหาร ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดมุกดาหาร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัด เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับตลาดราตรีและปฏิบัติงานในเทศบาลเมืองมุกดาหาร และผู้นำที่เป็นตัวแทนของผู้ประกอบการขายอาหารในตลาดราตรี และจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้ประกอบการขายอาหารในตลาดราตรี

5. การสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนผู้มาใช้บริการและนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการที่ตลาดราตรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นผลงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ บรรยายรายละเอียดของข้อมูล ในส่วนของข้อมูลที่เป็นตัวเลขนำเสนอในลักษณะของตารางและคำสถิติที่มีการบรรยายประกอบ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

1. สภาพทั่วไปของตลาดราตรี ตลาดราตรีตั้งอยู่ริมทางเท้าบนผิวจราจร ด้านทิศใต้ศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร ใจกลางเมือง มีถนนซึ่งเป็นทางผ่านได้หลายเส้นทาง อยู่ใกล้สถานที่สำคัญๆ ของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ โรงพยาบาล โรงแรมที่พัก ห้างสรรพสินค้า และย่านการค้าซึ่งเป็นจุดเด่นของตลาดราตรี ประชาชนโดยทั่วไปได้รับความสะดวกในการเดินทางมาจับจ่ายซื้อสินค้าในตลาด แต่ก็มีปัญหาด้านมลภาวะจากการประกอบอาหารตามสั่ง และอาหารประเภทบั้ง ย่าง ซึ่งส่งกลิ่นและควันไปรบกวนร้านค้าต่าง ๆ ที่อยู่รายรอบประกอบกับ มีพื้นที่จำกัดไม่สามารถรองรับผู้ประกอบการ ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นได้อย่างเพียงพอ จึงทำให้เกิดความแออัดและไม่มีที่จอดรถเป็นตลาดโล่ง ไม่มีหลังคากันฝน และไม่มีห้องสุขาไว้บริการในตลาดด้วย จึงเป็นอุปสรรคต่อการซื้อขายอยู่บ้างในช่วงฤดูฝน ด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็อยู่ในเกณฑ์พอใช้ได้ แต่มีผู้ประกอบการบางคนยังฝ่าฝืนระเบียบอยู่บ้าง แต่ก็มีความปลอดภัยต่อทรัพย์สินสำหรับผู้ประกอบการและผู้มาใช้บริการ ปัจจุบันตลาดราตรีมีคณะกรรมการบริหาร 10 คน ซึ่งเป็นผู้แทนจากผู้ประกอบการค้าในตลาดราตรีมีการขออนุญาตและชำระค่าธรรมเนียมเป็นรายปี

2. รูปแบบตลาดราตรีที่ได้มาตรฐานที่จะรองรับและบริการนักท่องเที่ยว ในความเห็นของผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นร่วมกันว่า ตลาดราตรีที่มีมาตรฐานที่ให้การรองรับและบริการนักท่องเที่ยวได้อย่างประทับใจ ต้องเป็นตลาดที่มีอาคารถาวรมีหลังคากันฝน มีความกว้างขวางเพียงพอต่อผู้ประกอบการค้าและผู้มาใช้บริการ มีความเป็นระเบียบแบ่งเป็นโซนของสินค้าแต่ละประเภท มีความสะอาดปลอดภัยทั้งต่อทรัพย์สินและต่อสุขภาพของผู้มาใช้บริการ และผู้บริโภค มีที่จอดรถไม่มียอดมอเตอร์ไซด์ผ่านไปมาในช่วงเวลาเปิดให้บริการ และผู้ประกอบการทุกคนมีระเบียบวินัยร่วมกันปฏิบัติตามกฎระเบียบของตลาดอย่างเคร่งครัด มีความรับผิดชอบต่ตลาดและต่อผู้บริโภค มีธรรมาภิบาลที่ดีต่อผู้มาใช้บริการ

3. แนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาดมาตรฐานเพื่อรองรับและบริการนักท่องเที่ยว จากข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางใน

การพัฒนาตลาดราตรีให้เนตลาดมาตรฐาน ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่าควรเป็นตลาดถาวรที่มีหลังคากันฝน มีความกว้างขวางเพียงพอที่ผู้ประกอบการค้าและผู้ให้บริการจะเดินทางเข้าออกและนั่งรับประทานอาหารได้อย่างสะดวก มีการแบ่งโซนสินค้าแต่ละประเภทให้ชัดเจน ควบคุมดูแลเรื่องความสะอาดของสถานที่ของอาหารและความปลอดภัยทั้งของทรัพย์สินและของผู้บริโภคที่มีจอดรถและจัดระเบียบรถมอเตอร์ไซด์ โดยไม่ให้ผ่านเข้าออกในช่วงที่ตลาดเปิดให้บริการ มีห้องน้าบริการผู้ประกอบการค้าและผู้มาใช้บริการอย่างเพียงพอและสะอาด มีการฝึกอบรมผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับความปลอดภัยในการประกอบอาหาร มารยาทที่ดีในการให้บริการและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีความรับผิดชอบร่วมกันต่อชื่อเสียงหน้าตาของจังหวัด และถ้าเป็นไปได้ก็ควรหาที่ตั้งใหม่ที่มีสภาพใกล้เคียงกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบทั้ง 3 ข้อ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของตลาดราตรี มีรูปแบบของตลาดโด่รุ่ง ตั้งอยู่ใจกลางเมือง อยู่รายรอบด้วยโรงแรมที่พักและสถานที่ราชการต่างๆ มีสินค้าที่นำมาจำหน่ายที่หลากหลาย ทั้งประเภทอาหาร ผลไม้ เสื้อผ้า ของที่ระลึก แต่ส่วนใหญ่เป็นประเภทอาหารเย็น ทั้งนี้เป็นอาหารทั่วไปและอาหารพื้นเมือง มีสภาพเป็นที่โล่งตั้งอยู่บนทางเท้าและบนผิวจราจรของถนนบางสายด้านทิศใต้ศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร ปัจจุบันมีลักษณะแออัดเนื่องจากมีผู้ประกอบการและผู้มาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสภาพดังกล่าวในความเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูล เห็นว่ายังเป็นตลาดที่ไม่ได้มาตรฐานเพียงพอที่จะสร้างความดึงดูดและความประทับใจให้กับผู้มาใช้บริการและนักท่องเที่ยวทั่วไปได้ดีพอ เพราะยังขาดหลังคากันฝน ขาดที่จอดรถและห้องน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดในเทศบัญญัติเทศบาลเมืองมุกดาหารเรื่องตลาดเอกชน พ.ศ.2539 ข้อ 7 (2) ที่ว่า อาคารควรทำด้วยวัสดุถาวร มั่นคง แข็งแรง(9) ต้องจัดให้มีส้วม เครื่องสุขภัณฑ์ เครื่องใช้ จำนวนและสถานที่ตั้งตามคำแนะนำของเจ้าพนักงานสาธารณสุข เพื่อตลาดแห่งนี้ขาดองค์ประกอบตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด จึงถือว่า

ยังไม่มีมาตรฐานเพียงพอที่จะเป็นตลาดที่จะรองรับและ
บริการกับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนให้เกิดสนใจและ
ประทับใจได้ ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคงต้องช่วยกันมองใน
เชิงนโยบายต่อไปข้างหน้าว่า จังหวัดมีความต้องการที่
จะใช้ตลาดแห่งนี้เป็นแหล่งดึงดูดและกระจายรายได้ของ
นักท่องเที่ยว ซึ่งนับวันแต่ละแคว้นมาเยือนเพื่อเดิน
ทางผ่านเข้าไปยังประเทศเพื่อนบ้านทั้งลาวและ
เวียดนามมากขึ้นทุกวัน ถ้าหากมีแนวคิดที่จะใช้ตลาด
แห่งนี้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาจับจ่ายใช้สอยเพื่อ
เป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นแล้ว ก็ควรจะได้มีการ
ปรึกษาหารือกันถึงช่องทางที่จะปรับปรุงสภาพทั่วไป
ของตลาดราตรีให้เป็นตลาดที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด
ได้

2. รูปแบบของตลาดราตรีที่ได้มาตรฐาน ซึ่งผู้ที่
เกี่ยวข้องได้ให้ความเห็นทั้งในแง่โครงสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวก
ความเป็นระเบียบ ความสะอาดปลอดภัย
ของอาหารและของผู้บริโภค กิริยามารยาทและ
อัธยาศัยไมตรีของผู้ประกอบการ รวมทั้งมีฝ่ายประชา
สัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลต่างๆ แก่ผู้มาใช้บริการเพื่อให้ผู้มา
ใช้บริการได้สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นและได้
จับจ่ายซื้อของกินและของใช้ต่างๆ อย่างสะดวกสบาย
ตามอัธยาศัยและปลอดภัยด้วย ซึ่งถ้าหากทำได้ก็จะเป็น
อีกทางหนึ่งที่สามารถขยายกิจการท่องเที่ยวของจังหวัด
ได้เป็นอย่างดี เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความ
ต้องการความสะดวกสบายในการเข้าถึงตลาดและได้รับ
การดูแลต้อนรับจากเจ้าของพื้นที่อย่างเป็นมิตร
ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิภา ธรรมนิวงศ์ ที่ทำ
การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
ตลาดในเขตเทศบาลนครปฐม ที่พบว่า “อาหารนับว่า
เป็นสินค้าที่สำคัญในตลาด แต่ผู้บริโภคกลับมองความ
ปลอดภัยของอาหารจากลักษณะทางกายภาพเป็นหลัก
ทั้งความสด ความสะอาด และความปลอดภัยด้วย
นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมลักษณ์ หนู
สวัสดิ์ ซึ่งทำวิจัยเรื่องแนวโน้มการออกแบบตลาดสด
ระดับชุมชนในเขตบางกะปิ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา
ปัจจุบันของตลาดสด ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตลาดสดและ
ลักษณะของตลาดสดที่ผู้ซื้อต้องการที่พบว่า ตลาดสด
ควรตั้งอยู่ในสถานที่ที่การคมนาคมขนส่งสะดวก ง่ายต่อ

การเข้าถึง เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลัก มีชุมชนมาก
พอที่จะทำให้เกิดกำลังซื้อได้ มีสภาพแวดล้อมที่ถูก
สุขลักษณะ มีต้นไม้ให้ความร่มเย็นและร่วมป้องกัน
มลพิษที่เกิดจากที่จอดรถและการจราจรติดขัด ตลาดที่
สะอาดถูกสุขลักษณะ เดินทางเข้าถึงได้สะดวก มีที่จอด
รถอย่างเพียงพอ ร้านค้ามีสินค้าที่หลากหลาย มีการ
รักษาความปลอดภัย มีห้องน้ำและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก
อื่นๆ แก่ผู้มาใช้บริการ จึงเป็นที่ต้องการของผู้มา
ใช้บริการ ทั้งบุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยว ดังนั้นถ้า
หากจะถือเอาตลาดแห่งนี้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อ
กระจายรายได้เข้าสู่จังหวัด ก็ควรได้มีการเตรียมการ
ปรับปรุงพัฒนาในสิ่งที่กล่าวมาแล้วเป็นสำคัญ

**3. แนวทางการพัฒนาตลาดราตรีให้เป็นตลาด
ที่ได้มาตรฐาน** ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้เสนอให้มีการทำหลังคา
กันฝน มีที่จอดรถ ดูแลความสะอาด ความปลอดภัย มี
ห้องน้ำห้องส้วม จัดระเบียบรถมอเตอร์ไซด์เข้าออก
ฝึกอบรมให้ผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบ มี
กิริยามารยาทและมีอัธยาศัยไมตรี ทั้งต่อผู้ประกอบด้วย
กันเองและต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนด้วยการเป็นเจ้า
บ้านที่ดี โดยแนวทางดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม
และมีความเป็นไปได้ที่ทุกคนทุกส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้อง
ตระหนักและรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาตลาดแห่ง
นี้เป็นตลาดหลักของจังหวัดสำหรับดึงดูดนักท่องเที่ยวที่
เดินทางมาพักที่จังหวัดมุกดาหาร เพราะโดยปกติ
นักท่องเที่ยวจะชอบหาอะไรแปลกใหม่ที่มีในท้องถิ่น
ให้กับตนเองอยู่เสมอ ซึ่งตลาดราตรีก็อยู่ในข่ายที่เป็น
ตลาดที่น่าสนใจที่สุดของตลาดอาหารเย็นของจังหวัด
มุกดาหาร สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว
ของจังหวัดมุกดาหาร ข้อที่ว่า “พัฒนาระดับมาตรฐาน
การบริการรองรับการท่องเที่ยวแบบต่างๆ เช่น
ร้านอาหาร ราชชาของที่ระลึก ที่พักและบุคลากร” ถ้า
หากมีการปรับปรุงพัฒนาตามแนวทางที่ผู้ให้ข้อมูลให้มา
เชื่อว่าจะเป็นตลาดที่มีชื่อเสียงสามารถดึงดูด
นักท่องเที่ยวที่มาพักแรมในจังหวัดมุกดาหารให้หา
โอกาสแวะมาเยือน เพื่อศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถี
ชุมชน และจับจ่ายซื้อของกินของใช้พื้นเมือง ซึ่งเป็น
ช่องทางหนึ่งในการนำรายได้เข้าจังหวัดเป็นอย่างดี
และเป็นรายได้ที่มีการกระจายไปสู่ประชาชนได้หลาย
ทางอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ**1. ข้อเสนอแนะทั่วไป****1.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย**

จากข้อมูลที่ได้ทำให้เห็นได้ว่า ตลาดราตรีเป็นหน้าตาและสัญลักษณ์ของตลาดผู้บริโภคในยามราตรี ซึ่งคนในจังหวัดมุกดาหารเองก็ให้การยอมรับและนักท่องเที่ยวก็นิยมมาใช้บริการ 32.5 เปอร์เซ็นต์ของผู้มาใช้บริการตั้งใจมาเดินเล่นเพื่อดูข้าวของและผู้คน และ 30 เปอร์เซ็นต์จะนั่งรับประทานอาหารที่ตลาดราตรีแต่ละคนจะใช้เงินคนละ 100-200 บาท จากข้อมูลที่พบเห็นว่าตลาดแห่งนี้จะมีอนาคตและมีคุณค่าต่อจังหวัดมุกดาหารเป็นอย่างดีที่ทุกคนผ่านมาจะต้องแวะมา เช่นเดียวกับตลาดน้ำ ตลาดเมืองเวในเวียงตามตลาดวโรรสหรือไนท์บาร์ชาที่เชียงใหม่ เพราะปัจจุบันมุกดาหารเป็นเมืองผ่านไปสู่ประเทศอินโดจีนเป็นประตูตัวจริงที่ทุกคนต้องผ่านและเกือบจะต้องพัก และทุกคนที่พักต้องแวะที่ตลาดราตรี ถ้าหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจังหวัดมุกดาหารได้มีการหารือกันเชิงนโยบาย อาจขยายพื้นที่ศาลากลางจังหวัดด้านติดกับตลาดมาเป็นอาคารที่มีหลังคาถาวรและมีห้องน้ำมีที่นั่งรับประทานอาหารแบบโรงอาหารกลางของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้สะดวกทั้งต่อผู้ประกอบการและผู้มาใช้บริการบางส่วนได้เป็นอย่างดี ส่วนที่เหลือยังให้อยู่ในพื้นที่โล่งเช่นเดิม ขึ้นอยู่กับลักษณะของสินค้าและขนาดของการประกอบการ

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้เกี่ยวข้อง

เนื่องจากตลาดแห่งนี้มิใช่ตลาดธรรมดาที่จะต้องมาต่อสู้แข่งขันเพื่อสร้างยอดขายและหากำไรเข้าตัวเองมาก ๆ เพียงอย่างเดียว แต่ตลาดแห่งนี้เป็นตลาดซึ่งเป็นห้องรับแขกของจังหวัดมุกดาหารด้วย ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนจึงต้องทำความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมายของตลาด มีวิธีปฏิบัติตนในการประกอบการในตลาด หารูปแบบวิธีการในการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาเอื้ออาทรช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดทั้งของบริเวณและอาหารที่นำมาให้บริการ ดูแลสุขภาพและกิริยามารยาทของตนเองให้ได้มาตรฐานของสาธารณสุข Green Food Good Test มีธรรมาภิบาลไม่ตรีทั้งต่อผู้ประกอบการค้าด้วยกันเองและต่อผู้มาเยือน โดยลดละ เลิก พิษจากตลาดทั่วไปที่อยากจะพูดอะไรก็พูด

ตามอารมณ์ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็ต้องเข้มงวดกวดขัน ติดตามโดยใช้หลักเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา ให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งของผู้ประกอบการและผู้มาใช้บริการที่มักจะมีมอเตอร์ไซด์เข้าไปในตลาดและการจอดรถไว้ในที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจมีป้ายแสดงแบบผัง โชนสินค้าและบอกที่มาของตลาดสำหรับประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่งด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรจะหาข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาพักที่จังหวัดมุกดาหารว่ารู้จักตลาดราตรีหรือไม่ ได้ไปเที่ยวตลาดราตรีหรือไม่ ทำไม่จึงไปและทำไมจึงไม่ไป (ถ้ากรณีไม่ไป) ไปแล้วประทับใจอะไร ไม่ประทับใจอะไร มีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง เพื่อให้ตลาดแห่งนี้เป็นตลาดที่ได้มาตรฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายท่าน ซึ่งไม่อาจนามากล่าวได้ทั้งหมด ผู้มีพระคุณท่านแรกคือผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่ง คือ รองศาสตราจารย์อรรถพร ประเสริฐ ที่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง โดยเอาใจใส่ตรวจแก้ วิทยานิพนธ์เพื่อให้สมบูรณ์ที่สุด ท่านที่สองคือ รองศาสตราจารย์ยามาลี ไชยเสนา และท่านที่สามคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เวช หกพันนา ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือ ตรวจปรับแก้ไขวิทยานิพนธ์ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีมาตลอด ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน ที่กรุณาตอบแบบสอบถามและกรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายอุตสาหกรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ภายใต้โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ปีการศึกษา 2550"

ขอขอบคุณญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนมหาวิทยาลัยทุกคนที่เป็นกำลังใจและอยู่เบื้องหลัง

ความสำเร็จ ซึ่งคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอ
อุทิศเพื่อบูชาพระคุณ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ผู้มี
พระคุณ ที่ให้ความปรารถนาดีต่อผู้วิจัยตลอดมา

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ข้อมูลเชิงวิชาการ.

กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548.

กวี วรกวิน. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ :
พัฒนาคุณภาพวิทยาการ (พว.), 2546.

กุลวรา สุวรรณพิมล. หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ :
แสงดาว, 2548.

กรอบนโยบายของคณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทย

เกียรติ จิระกุลและคณะ. ตลาดในกรุงเทพฯ : การ
ขยายตัวและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

ชัยวัฒน์ วิเชียร. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขนาดพื้นที่
ครอบคลุมการให้บริการของตลาดสดในเขต
ชานเมืองฝั่งตะวันออกกรุงเทพมหานคร
กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเขตมีนบุรีและ
เขตหนองจอก. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระ
จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2545.

ชนิศา ครูจิภาณุวัฒน์. เอตคติวิทยาประกอบการดำเนินที่
พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมในภาคกลางของ
ประเทศไทย. วิทยาสตรมหาบัณฑิต สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง,
2546.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. “องค์ประกอบพื้นฐานการท่องเที่ยว,”
การท่องเที่ยว. 8 (เมษายน 2539): 34-41.

ดิน ปรัชญพฤทธิ และอิสระ สุวรรณบล.
ปทานุกรมการบริหาร. พระนคร : โรงพิมพ์
ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.

เทศบาลเมืองมุกดาหาร. งานวิเคราะห์นโยบายและแผน
กองวิชาการและแผนงาน. แผนพัฒนาสามปี พ.ศ.
2549-พ.ศ.2551 เทศบาลเมืองมุกดาหาร.
มุกดาหาร : สำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร,
2548.

มณีวรรณ ผิวเข้ม และ ปรารถนา จันทุพันธ์. การ
พัฒนาการแปลผลกระทบของการท่องเที่ยว
กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.

มาพะ ขิตตะสังคะและสมเดช สิทธิพงศ์พิทยา.

เศรษฐศาสตร์สำหรับธุรกิจอาหาร. พิมพ์ครั้งที่

2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช.

ภราเดช พยัคฆวิเชียร. “พัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทาง
ที่ราบรื่น,” การท่องเที่ยว. 15 (เมษายน-มิถุนายน
2539) : 4-5 .

รายงานประเมินผลโครงการประเมินผล
ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด
ประตูตะวันออกสู่อินโดจีน (สนุก : สกลนคร
นครพนม มุกดาหาร กาฬสินธุ์). มหาสารคาม
: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.

ระพีศักดิ์ มัลลย์รุ่งสกุล และสมโภชน์ ศรีอัสดง.
การศึกษารูปแบบการจัดการตลาดสดตามหลัก
สุขาภิบาลอาหารในเขตเทศบาลนครลำปาง.
ลำปาง : ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อม เขต 10, 2543.

วิรินดา เจริญรัตน์. บทบาทการเป็นเจ้าบ้านที่ดีใน
การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด
อำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2548.

พีระนันท์ ชลอเอกราษฎร์. ลักษณะของตลาดนัด
กับข้าวและความสัมพันธ์กับชุมชนเมือง
นครปฐม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2545.

เพ็ญศรี เจริญวารนิชและคณะ. การพัฒนาตลาด
สินค้าของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. ขอนแก่น : ม.
ป.พ., 2546.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ. การบริหาร
การตลาดยุคใหม่ ฉบับปรับปรุงปี 2546.
กรุงเทพฯ : ธรรมสาร, 2546.

สมลักษณ์ หมูสวัสดิ์. แนวโน้มการออกแบบตลาด
สดระดับชุมชนในเขตบางกะปิ. กรุงเทพฯ :
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง, 2545.

สวนันท์ ธรรมแก้ว. การปรับปรุงพื้นที่บริเวณตลาด
โธรส จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2547.

สุวิดา ธรรมมณีนวศ์. การวิจัยเพื่อแสวงหาการมีส่วน
ร่วมของชุมชนในการพัฒนาตลาดในเขต

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- เทศบาลนครปฐม. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549.
- สารคดีเที่ยวทั่วไทย ไปกับนายรอบรู้ : มุกดาหาร.
สำนักพิมพ์สารคดี. กทม, บ.ป.พ.
- สมัย สุทธิธรรม. สารคดีชุดถิ่นทองของไทย
มุกดาหาร. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2545.
- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. แผนการบริหาร
ราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551. เอกสารอัด
สำเนาเสนอรัฐสภา, 2548.
- เสรี วงษ์มณฑา. การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค.
กรุงเทพฯ : วีระฟิล์มและโซเท็กซ์, 2542.
- Baster, N. "Development Indicators : And Introduction".
The Journal of Development Studies. Vol. 8,
No. 3, April 1979.
- Enloe, C.H. **Ethnic Conflict and Political
Development**. Boston : Little, Brown and Co.,
1973.
- Todaro, M. **Economic Development in the Third
World**. London : Longmans, 1977.
- Weidner, E.W. "Development Administration : A New
Focus for Research". In Heady, F. and Stokes,
S.L. (eds.). **Papers in Comparative Public
Administration**. Ann Arbor, Michigan : Institute of
Public Administration, 1970.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารเพื่อการท่องเที่ยว The Development of Community Product of Mukdaharn Province of Tourisms

ชานัญ อุคำ¹⁾ อารี หลวงนา²⁾

¹⁾ นักศึกษาสาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา ²⁾ อาจารย์สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เลขที่ 2 ถนนราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

areeluangna@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ สามประการคือ (1) เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร (2) เพื่อศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ (3) เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยนำเอกลักษณ์ของจังหวัดมาเป็นรูปแบบเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร ระยะที่ 2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีเอกลักษณ์ของจังหวัดมาเป็นองค์ประกอบจำนวน 3 รูปแบบ ระยะที่ 3 การผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นให้กลุ่มอาชีพผลิตและนำผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ระยะที่ 4 ศึกษาเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบสินค้าที่เป็นของที่ระลึกและของฝากของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action reaeach) ได้ผลการวิจัยโดยสรุป คือ (1) เอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารมี 3 ด้านประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าลายแก้วมุกดา ด้านแหล่งท่องเที่ยว คือ หอแก้วมุกดาหาร และด้านวัฒนธรรม คือ การแต่งกายชนเผ่า 8 เผ่า (2) การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น โดยการสำรวจผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนบัญชีผลิตภัณฑ์ชุมชนในปัจจุบันของจังหวัดมุกดาหาร มีทั้งหมด 173 ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับ 5 ดาว มี 6 ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ระดับ 4 ดาว มี 44 ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับ 3 ดาว มี 50 ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับ 2 ดาว มี 57 ผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับ 1 ดาว มี 16 ผลิตภัณฑ์ (3) การศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยนำเอกลักษณ์ของจังหวัดมาเป็นรูปแบบเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวมี 3 รูปแบบคือ แบบสินค้าแบบที่ 1 ชื่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าพวงกุญแจจากผ้าลายแก้วมุกดา แบบสินค้าแบบที่ 2 ชื่อผลิตภัณฑ์เสื้อเย็บมือ สินค้าแบบที่ 3 ชื่อผลิตภัณฑ์ตุ๊กตา 8 เผ่า (ตุ๊กตาผ้าเช็ดมือ) คือ ผ้าผู้ไทย ผ้าชาเผ่ากะเลิง ผ้ากะโซ่ ผ้าไทยอีสาน ผ้าย้อ ผ้าแสก และผ้าไทยกุลา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the identity of Mukdaharn province, 2) to study the development of community products and local identity, 3) to produce the community products concerned the identity of Mukdaharn province for tourists.

The methodology was divided into 4 phases. They were:

Phase 1 to study the identity of Mukdaharn province,

Phase 2 to design community products concerned the local identity, 3 patterns,

Phase 3 to produce and distribute the designed products by product occupation group,

Phase 4 to evaluate appropriateness of products as souvenirs for tourists.

Participatory action research was done on *The Development of Community Product of Mukdaharn Province of Tourisms*. The findings were concluded as follows,

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

- 1) The identity of Mukdaharn province included 3 items,
 - community product: Kaew Mukda pattern fabric,
 - attraction: Ho-Kaew Mukdaharn, and
 - culture: 8 tribe clothes.
- 2) The study on development of community products by surveying the present registered products was found that there were 173 products in total. The quality levels of products were indicated by number of stars. Community products at five, four, three, two and one star level were 6, 44, 50, 57 and 16 respectively.
- 3) The community products concerned the identity of Mukdaharn for distributing to the tourists had 3 patterns,
 - key pocket made of Kaew Mukda pattern fabric,
 - handmade clothes, and
 - 8 tribe doll souvenirs (for hand cleaning) from the identity of Pur Phutai, Pur Ka, Pur Kaloeng, Pur Kaso, Pur tai-i-san, Pur Yo, Pur Saek and Pur Tai Kula.

บทนำ

ประเทศไทยมีโครงการความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมร่วมกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงหลายโครงการ เช่น แผนงานพัฒนาความร่วมมือทางด้านการเกษตรในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่น้ำโขง Aeyawady – Chaopharya - Mekong Economies Cooperation strategy (ACMECS) โดยมี ความร่วมมือกันในด้านต่างๆ แยกเป็น 5 สาขา ได้แก่ 1) การอำนวยความสะดวกด้านลงทุน 2)ความร่วมมือด้านการเกษตรและการลงทุน 3) การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม 4) การท่องเที่ยว และ 5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผลจากโครงการดังกล่าวทำให้มีการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงเมืองท่าอย่างกึ่ง ประเทศพม่า ผ่านพรมแดนไทยที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ และผ่านชายแดนไทยที่จังหวัดมุกดาหาร ผ่านสะพานมิตรภาพไทยลาว แห่งที่ 2 สู่แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จากนั้นสู่ประเทศเวียดนาม ออกทะเลที่เมืองท่าดานัง ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมโยงมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดีย ตามเส้นทางเชื่อมโยงการค้ากับกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคอินโดจีน East West Economie Corridor (EWEC)

จากการดำเนินการความร่วมมือกันด้านต่างๆ ดังกล่าวทำให้มีประชาชนเดินทางเข้ามาจังหวัดมุกดาหารเพิ่มขึ้นเท่าตัว ทั้งที่เดินทางมาทำธุรกิจและเพื่อการท่องเที่ยว จากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวดังกล่าวจึงเป็นโอกาสที่จะหาทางสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดมุกดาหารให้มากขึ้น

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นของจังหวัดมุกดาหารโดยมีส่วนราชการต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ให้การสนับสนุนงบประมาณทั้งด้านการให้ความรู้การผลิต การบริหาร การดำเนินงานของกลุ่มและการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งของจังหวัดมุกดาหาร โดยเฉพาะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพื่อเป็นของที่ระลึกและของฝากแก่นักท่องเที่ยวยังไม่โดดเด่นมากนัก หากจังหวัดมุกดาหารสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดได้จะทำให้มีผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นสามารถจำหน่ายได้มากยิ่งขึ้นจึงเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประชาชนชาวจังหวัดมุกดาหารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

(Partietatory Action Reaeach) ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินงานวิจัยเป็น 4 ระยะดังนี้ คือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร ศึกษาจากจุดเด่นของจังหวัด เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของจังหวัดและสำรวจผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นที่ขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นในปัจจุบัน ระยะที่ 2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีเอกลักษณ์ของจังหวัด โดยผู้วิจัยร่วมกับตัวแทนกลุ่มอาชีพที่มีความรู้ด้านการออกแบบร่วมพิจารณาออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจำนวน 3 รูปแบบ ระยะที่ 3 การผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนจากระยะที่ 2 ให้กลุ่มอาชีพผลิตและนำผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตไปวางจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่ริมโขงและตลาดอินโดจีน ระยะที่ 4 ศึกษาเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบสินค้าที่เป็นของที่ระลึกและของฝากของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนของท้องถิ่น ตัวใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การศึกษาเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร (2)แบบสอบถามความคิดเห็นการศึกษาเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร (3)แบบสอบถามการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบสินค้าที่เป็นของที่ระลึกและของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นที่เอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละช่วงดังนี้ (1) ศึกษาเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร ใช้แบบสัมภาษณ์หัวหน้าส่วนราชการและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจำนวน 59 คน และใช้แบบสอบถามจากสมาชิกกลุ่มอาชีพ ประชาชนทั่วไปจำนวน 384 คน (2) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นในปัจจุบัน ด้วยการสำรวจผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ขึ้นทะเบียนคัตสรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดมุกดาหาร (3) ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบสินค้าที่เป็นของที่ระลึกและของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์ในชุมชนและท้องถิ่น 3 รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร

4. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) นำมาประมวลผลเรียบเรียงผลนำเสนอในรูปความเรียงและในรูปตาราง

ผลสรุปการวิจัย

การศึกษาความคิดเห็นจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารเพื่อการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) เอกลักษณ์ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าลายแก้วมุกดา (2) เอกลักษณ์ด้านแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร คือ หอแก้วมุกดา (3) เอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของจังหวัดมุกดาหาร คือ การแต่งกายชนเผ่า 8 เผ่า คือ เผ่าผู้ไทย เผ่าข่า เผ่ากะเลิง เผ่ากะโซ่ เผ่าไทยอีสาน เผ่าย้อ เผ่าแสก และเผ่าไทยกุล

การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นที่มีในปัจจุบัน โดยการสำรวจผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีจำหน่ายในปัจจุบันในเขตพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร มีทั้งหมด 173 ผลิตภัณฑ์ วิธียกได้ 5 ประเภท คือ ผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับ 5 ดาวมี 6 ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับ 4 ดาวมี 44 ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ระดับ 3 ดาวมี 50 ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ระดับ 2 ดาวมี 57 ผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ระดับ 1 ดาวมี 16 ผลิตภัณฑ์

การศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนเป็นของที่ระลึกและของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร 3 รูปแบบ คือ (1) แบบสินค้าแบบที่ 1 ชื่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าวงกุญแจจากผ้าลายแก้วมุกดา (2) แบบสินค้าแบบที่ 2 ชื่อผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เสื้อเย็บมือ (3) แบบสินค้าแบบที่ 3 ผลิตภัณฑ์ตุ๊กตา 8 เผ่า (ตุ๊กตาผ้าเช็ดมือ)

อภิปรายผล

1.การศึกษาความพึงพอใจเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารเพื่อการท่องเที่ยวเอกลักษณ์ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น คือ ผ้าลายแก้วมุกดา ซึ่งเป็นผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร เป็นผ้าที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดมุกดาหารอยู่บนลวดลาย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

พื้นผ้า ลายแก้วมุกดา ซึ่งจะประกอบด้วยลายที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร คือ ลายจิ้งก่ก (ลายซิกแซก) ความหมายแทน จังหวัดมุกดาหาร เปรียบเสมือนลายสายน้ำโขง ลายดอกกระบวนน้อย ความหมายแทนดอกขำง้า (ซึ่งถือว่าเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดมุกดาหาร) ลายนาคน้อย ความหมายแทนพญานาคอยู่คู่กับสายน้ำโขง ลายตุ้มเล็ก (ตุ้มลายไม้) ความหมาย แทนดวงแก้วเล็ก (ดวงดาวในท้องฟ้า) ลายตุ้มใหญ่ ความหมาย แทนดวงแก้วใหญ่ ลักษณะของผ้าเป็นผ้ามัดหมี่ เป็นผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย มี 5 สี คือ สีเหลืองเข้ม สีน้ำเงิน สีขาว สีเหลืองอ่อน และสีบานเย็น เป็นผ้าที่ทอด้วยกี่พื้นเมือง

2. การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นที่มีในปัจจุบัน โดยการสำรวจผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายในเขตพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และตรวจสอบจากทะเบียนผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ขึ้นทะเบียนไว้ทั้งหมด 173 ผลิตภัณฑ์

3. การศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ที่ผู้วิจัยได้ร่วมกับสมาชิกกลุ่มอาชีพได้ร่วมกันในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตเป็นของที่ระลึกและของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารได้ 3 รูปแบบ คือ แบบสินค้าแบบที่ 1 คือผลิตภัณฑ์กระเป๋า พวงกุญแจจากผ้าลายแก้วมุกดา แบบสินค้าแบบที่ 2 คือ ผลิตภัณฑ์เสื้อยืดด้วยมือตลอดทั้งตัว เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสะท้อนลักษณะชนเผ่า ผู้ไทย ที่นิยมสวมใส่เสื้อยืดมือ แบบสินค้าแบบที่ 3 คือ ผลิตภัณฑ์ตุ๊กตา 8 เผ่า (ตุ๊กตาผ้าเช็ดมือ) ผลิตเป็นของที่ระลึกและของฝากโดยนำผ้าทอพื้นเมือง ย้อมสีธรรมชาติ มาออกแบบและตัดเย็บเป็นตุ๊กตา 8 เผ่า ซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองของจังหวัดมุกดาหาร

4. การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบสินค้าที่เป็นของที่ระลึกและของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร ให้ความเห็นว่า แบบสินค้าแบบที่ 1 คือ ผลิตภัณฑ์กระเป๋าพวงกุญแจจากผ้าลายแก้วมุกดา มีความเหมาะสมที่เป็นของที่ระลึกและของฝากของนักท่องเที่ยว สามารถผลิตเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารได้ แบบสินค้าแบบที่ 2 คือ ผลิตภัณฑ์เสื้อยืดมือ การประเมินความเหมาะสมรูปแบบ พบว่า ผลิตภัณฑ์เสื้อยืดมือมีรูปแบบความเป็น

เอกลักษณ์ของท้องถิ่น สามารถผลิตเป็นสินค้าที่เป็นของที่ระลึกและของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหารได้ และสินค้าแบบที่ 3 คือ ผลิตภัณฑ์ตุ๊กตา 8 เผ่า (ตุ๊กตาผ้าเช็ดมือ) มีรูปแบบแปลกน่าสนใจของนักท่องเที่ยว สามารถผลิตเป็นของที่ระลึกและของฝากให้นักท่องเที่ยวได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด อำเภอก และภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ควรมีโครงการสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพ คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพและสมาชิกกลุ่มในการพัฒนาการบรรจุภัณฑ์ของสินค้า ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เป็นไปตามความต้องการของตลาด

2. จัดสถานที่จำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น บริเวณเขื่อนริมโขงชั้นใต้ดินให้เหมาะสม ซึ่งปัจจุบันเป็นมุมอับ นักท่องเที่ยวเดินผ่านจำนวนน้อย

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ทางวิทยุโทรทัศน์ หรือแผ่นพับ โฆษณาอย่างต่อเนื่อง และสื่อทาง Internet

4. ควรมีการประเมินผลการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันการล้าหลังของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะได้นำมาพัฒนาปรับปรุงในครั้งต่อไป

5. ควรมีการศึกษาถึง ข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ผู้ผลิตหรือไม่ ถ้ามีด้านใดบ้าง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

โครงการงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายอุตสาหกรรม ภายใต้ “โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ประจำปี 2550” ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณะอาจารย์สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้ความรู้กับนักศึกษา คุณค่าในการทำวิจัย

ขอมอบ บุษาคณิศา มารดา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้
มีพระคุณทุก ๆ ท่าน สืบไป

เอกสารอ้างอิง

ณัฐนันท์ หอมวิเศษวงศา (2547). การวิจัยการพัฒนา
แนวทางการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่ง
ผลิตภัณฑ์ในเขตจังหวัดขอนแก่น : มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.

กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย. (2546) คู่มือ
แนวคิดและหลักการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ :
กรุงเทพ : เอ ที เอ็น โปรดัคชั่น จำกัด

กมล โสพัฒน (2548). ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน
โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่ม
แม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี :
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รัตติยา คงสมปี (2548). การประเมินผลดำเนินงาน
ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : ศึกษา
กรณีอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
มหาวิทยาลัยบูรพา.

วินัส ทรานนนัน, สำหรับ งานไว. (2545). ผ้าพื้นเมือง
จังหวัดมุกดาหาร : กรุงเทพฯ ป.สัมพันธ์พาณิชย์.

Layton, Merrillyn Fay. **The role of the housewife
in marketing system change in Transitional
societies : The study of housewives in
central Java (Indonesia) (Abstract).** (Ph.D,
Administration, Marketing). Australia: University
of New South Wales, 2001. (cited 2005 July
24). Available from: Dissertation Abstracts
International/DAI-A 64/02.

Norwood, Karen Kay. **Propensity of West
Virginia craftspeople to use electronic
media for marketing their products
(Abstract).** (Ed.D. Education, Technology).
West Virginia : West Virginia University, 2003.
(cited 2005 July 24). Available from:
Dissertation Abstracts International/DAI-A
63/13.

Puaha, Hubertus. **Coalition development in the
agricultural marketing system (Abstract).**
(Ph.D, Administration, Marketing).Oklahoma:
Oklahoma state University, 2002. (cited 2005

July 24). Available from: Dissertation Abstracts
International/DAI-A 63/10.

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแก่งกะเบา จังหวัดมุกดาหาร
A Participatory Action Research to Development Gang Ga-Baw
in Mukdahan Province

สมบุญณ์ พระสุพรรณ¹⁾ เวช หกพันนา²⁾

¹⁾ นักศึกษาสาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

²⁾ อาจารย์สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ 2 ถนนราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

wech_hokpunna@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา 2) เพื่อศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา 3) เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาของนักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น 4) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แก่งกะเบาตามความต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น แบบมีส่วนร่วมทุกฝ่าย ประชากรที่ใช้ศึกษาคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลปงขาม และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่แก่งกะเบา จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ 383 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมร่วมกับ นายอำเภอห้วยใหญ่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปงขาม ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลปงขาม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปงขาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้าบริเวณแก่งกะเบา และตัวแทนประชาชนตำบลปงขาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t-test และการทดสอบค่า F-test

ผลการวิจัยพบว่า

ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31- 40 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกร การศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา มีภูมิลำเนาในเขตตำบลปงขาม ความต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบามากที่สุด คือ ปรับปรุงการขายอาหารและความสะอาด ไม่ให้มีแมลงวันตอม และต้องการให้ขยายเวลาให้บริการถึง 4 ทุ่ม ส่วนการเปรียบเทียบความเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา พบว่า มีความแตกต่างกันอยู่ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพต่างกัน กับกลุ่มที่มีภูมิลำเนาต่างกัน ส่วนอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านการประเมินระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาพบว่า มีศักยภาพและความสำคัญอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งหมายถึง แก่งกะเบาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะแวะเยี่ยมชมในกรณีเป็นทางผ่านเพื่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่น ส่วนความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว มีระดับความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง

สรุปแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ได้ดังนี้คือ จัดให้มีการท่องเที่ยวทางน้ำ เช่น ล่องเรือชมธรรมชาติ ชมแก่งหิน ปลูกต้นไม้ จัดสวนให้ดูสวยงาม และเป็นที่น่าสนใจ ปรับปรุงร้านอาหาร เช่น จัดซุ้มจำหน่ายสินค้าให้มีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน แต่งตั้งให้มีผู้ดูแลรับผิดชอบ ความสะอาด สถานที่ แยกแยะสวน ดูแลต้นไม้ ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค เช่น ทางขึ้น-ลง ไฟฟ้า ประปา ให้ปลอดภัยและพร้อมใช้งาน จัดตั้งคณะกรรมการดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุม การจำหน่าย สินค้า อาหาร โดยควบคุมให้เป็นมาตรฐานราคาเดียวกัน ให้มีการประชุมประจำเดือนทุกๆเดือน ดูแลการจัดงานตามเทศกาลในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

Abstract

The research objectives were fourfold: 1) to examine the physical potential of Gang Ga-Baw attraction, 2) to study potential level and the current readiness of Gang Ga-Baw for tourist services, 3) to identify the needs of tourists and local people in developing potential level of Gang Ga-Baw, and 4) to study development trend of Gang Ga-Baw attraction from all participation according to tourists and local people needs. The target population included 383 local people who resided in Pongkham sub-district and tourists visiting Gang Ga-Baw. The research instruments for data collection consisted of survey questionnaires, observations, and interviews. Focus groups and public opinions involving with Wanyai Head District Officer, Chairman of The Office of Pongkham Sub-district Local Administration, Chairman of Pongkham Sub-district Local Administrative Council, Secretary of Pongkham Sub-district Local Administration, Head of Sub-district, Head of Village, Members of Pongkham Sub-district Local Administrative Council, representatives of businesses, and representatives of general people were also conducted. The statistics including percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test were employed in data analysis.

The research findings were as follows:

Most of participants were female aged between 31 to 40 years. They earned a living in agriculture occupation and the education was lower than secondary school level. They resided in Pongkham sub-district of Mukdahan province.

The most needs in Gang Ga-Baw development were to improve food service, hygiene and extend service hour to ten at night. The opinion toward the development of Gang Ga-Baw attraction was different between 2 groups. They were different occupation group and different residence group. The remaining groups were not found to have different opinions significantly. For potential assessment of Gang Ga-Baw, it was found that the potential and importance were at low level. Accordingly, Gang Ga-Baw might attract only on-route tourists who pass through other tourist attractions. The readiness for tourist services was at a moderate level.

The development trend of Gang Ga-Baw attraction could be summarized that particular activities should be planned and implemented such as rafting along the rapid for natural scenery, planting and landscape decorating. Foods and shops should be improved such as providing similar and standard booths for all. Staff at the rapid site should be managed to response for cleanliness, places and gardening. Other facilities and infrastructure such as ramps, electricity and water supply system should also be implemented. A committee should be set to control standard prices on good and food distribution. Besides, the committee should have monthly meeting and administer annual festivals for the maximum profit to the attraction and tourists.

Key words Participatory Action Research

บทนำ

การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ สามารถนำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้ามาช่วยแก้ไขสภาวะการขาดดุลชำระเงินของประเทศ ที่สืบเนื่องมาจากการขาด

ดุลการค้าส่วนการท่องเที่ยวภายในประเทศ ก็ช่วยกระตุ้นให้เกิดการลงทุนผลิตสินค้าและบริการต่างๆ อันเป็นการช่วยสร้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ทุก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ระดับอาเซียนโครงการความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมร่วมกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง (Great Mekong Sub-Region : GMS) , ACMECS โดยมีความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ 5 สาขา ได้แก่ 1) การอำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน 2) ความร่วมมือด้านเกษตรและอุตสาหกรรม 3) การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม 4) การท่องเที่ยว 5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงเมืองท่าร้างทุ่งประเทศพม่า ผ่านพรมแดนไทยที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และที่อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ผ่านสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่ 2 ออกแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มุ่งสู่ประเทศเวียดนาม และออกทะเลที่เมืองท่าดานัง ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจแนวตะวันออก - ตะวันตก (East - West - Economic Corridor : EWEC) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางตามแนวตะวันออก - ตะวันตก จากเวียดนาม - ลาว - ไทย - พม่า (ดานัง - ดองฮา - สะหวันนะเขต - มุกดาหาร - แม่สอด - เมียวดี - เมะละแหม่ง) จากโครงการร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว จังหวัดมุกดาหารจึงเป็นประตูสู่เส้นทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและบริการของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ทั้ง 6 ประเทศ รวมทั้งของโลกเข้าด้วยกัน โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่สำคัญ 7 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การเตรียมพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบยั่งยืน 3) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนโดยยึดคนเป็นศูนย์กลาง 5) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประชาคมให้เกิดความเข้มแข็งในทุกระดับ 6) ยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแนวคิดเมืองน่าอยู่ และจังหวัดมุกดาหารยังมี 7 ศักยภาพที่น่าสนใจทำเลดี เพื่อนบ้านดี โอกาสดี ช่องทางดี วัฒนธรรมดี มีสะพานข้ามแม่น้ำโขง และมีความท้าทายต่อการลงทุนจากการลงนามในสัญญาเมืองคู่แฝด ระหว่างจังหวัดมุกดาหารกับแขวงสะหวันนะเขต ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือระหว่างจังหวัดมุกดาหารกับจังหวัดกว๋างตรี สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งสะพานและความสัมพันธ์ จะเป็นการพัฒนาให้จังหวัดมุกดาหารมีความแข็งแกร่งในทุกๆ ด้าน ไม่ว่า

จะเป็นด้านการท่องเที่ยว ด้านการค้า การลงทุน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการพัฒนาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นด้วยกัน เพื่อให้จังหวัดมุกดาหารเป็นไปตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “ เมืองการค้าและการท่องเที่ยวชายโขง ณ ประตูตะวันออกสู่อินโดจีน” (มุกดาหารสู่ประตูอินโดจีน 2549 : 3)

จากการร่วมมือกันในด้านต่างๆดังกล่าวแล้ว จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจังหวัดมุกดาหารเพิ่มขึ้น แต่นักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนี้ส่วนหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทาง ผ่านไปประเทศเวียดนามซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้ประกอบการโรงแรม ร้านอาหาร และจำหน่ายสินค้าอื่นๆ มีความกังวล และเมื่อวิเคราะห์ศักยภาพของจังหวัดมุกดาหารแล้ว พบว่า มุกดาหารยังไม่มีสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวพักอยู่ที่มุกดาหารเป็นเวลานานพอที่จะเกิดการใช้จ่ายได้ แม้แต่แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหารก็ไม่มีจุดเด่น และอยู่กันอย่างกระจัดกระจายต้องเดินทางไกลเสียเวลามาก (การประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550 ที่วิทยาลัยการอาชีพพนมมิตราชุกติศิลา) จังหวัดมุกดาหารจึงเสียโอกาส ที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มจากนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้แก่ประชาชนดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว เดินทางเข้ามาเที่ยวในจังหวัดมุกดาหารมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาองค์ประกอบการท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร ให้มีความพร้อมและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหารให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

ตามที่โครงการพัฒนาจิตวิทยิัยการท่องเที่ยว จังหวัดอุบลราชธานี มุกดาหาร และสะหวันนะเขต ได้จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่วิทยาลัยการอาชีพพนมมิตราชุกติศิลา เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550 ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวในที่ประชุมได้เสนอประเด็นปัญหาในหลายด้าน ที่เกี่ยวข้อง กับแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ทางขึ้น-ลงชมเกาะแก่ง โชดหินไม่สะดวก มีสภาพเป็นทางดิน ค่อนข้างลาดชันและลื่น เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย
- 2) ฤดูกาลท่องเที่ยวแก่งกะเบาอยู่ในช่วงระยะเวลานั้นๆ เฉพาะในช่วงเทศกาล
- 3) ระบบน้ำประปาขาดการซ่อมแซมใช้งานไม่ได้
- 4) ห้องน้ำ-ห้องสุขาสกปรก และไม่มีเพียงพอ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

5) ช่วงเทศกาลวันสงกรานต์มีผู้จำหน่ายสินค้ามากมาย ไม่มีระเบียบ ทำให้การตรวจสอบคุณภาพของสินค้าและอาหารทำได้ไม่ทั่วถึง ไม่มีผู้รับผิดชอบดูแลความสะอาด ทั้งขยะไม่เป็นที่

6) นักท่องเที่ยวนิยมนำอาหารมารับประทานเอง นั่งรับประทานตามลานหิน ไม่ขออนุญาตรับประทานอาหารที่ร้าน เนื่องจากต้องการใกล้ชิดกับธรรมชาติ และกลัวว่าราคาอาหารที่นั่งตามร้านจะแพง จึงส่งผลให้เกิดการทิ้งเศษอาหารเรี่ยราด ไม่เป็นที่ สร้างความสกปรกแก่แหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

7) องค์การบริหารส่วนตำบล ยังไม่สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมได้

แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ สอดคล้องกับนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2555) ได้กำหนดให้ต้องเร่งฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป้องกันสภาพแวดล้อมในชนบทและเขตเมือง ด้วยการสนับสนุนสร้างโอกาสให้ชุมชน ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น ในการพัฒนาสังคมส่วนรวมอย่างยั่งยืนต่อไป (Stephen 1988 : 47) ดังนั้น การศึกษาหาแนวทาง และกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยวแก่งกะเบามากขึ้น และตอบสนองความต้องการสูงสุดในด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านบริการสินค้าและผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหาร ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดมุกดาหารต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแก่งกะเบา จังหวัดมุกดาหาร มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา
2. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา

3. เพื่อสำรวจความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาของนักท่องเที่ยว และ ประชาชนในท้องถิ่น

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ตามความต้องการของ นักท่องเที่ยว และ ประชาชนในท้องถิ่น แบบมีส่วนร่วมทุกฝ่าย

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล จะเป็น ผู้รับผิดชอบหลักในการฟื้นฟู ดูแลแหล่งท่องเที่ยวและ สนับสนุนให้ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้นำชุมชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแลรักษา สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ ให้สวยงาม สะอาดเป็นระเบียบ สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าเยี่ยมชม จนเป็น แหล่งท่องเที่ยวหลักของท้องถิ่นที่มีนักท่องเที่ยวทั้งจาก ภายในและนอกพื้นที่ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์และนารายได้มาสู่ชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้แบ่งเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อสำรวจ สภาพทางกายภาพ ระดับศักยภาพและความพร้อมของ สถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบา การมีส่วนร่วม ความ คาดหวัง และแนวทางการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบาของประชาชนในพื้นที่ตำบลปงขาม และ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลปงขาม และ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่แก่งกะเบา

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

1.1 ประชาชนในพื้นที่ตำบลปงขาม ประกอบด้วย

1. เพศ
2. อายุ
3. อาชีพ
4. ระดับการศึกษา
5. ภูมิสำเนา

1.2 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวแก่งกะเบา ประกอบด้วย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

1. เพศ
2. อายุ
3. อาชีพ
4. ระดับการศึกษา
5. ภูมิสำเนา

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

2.1 สักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเกาะเบา ประกอบด้วย

1. ด้านการบริการ
2. ด้านร้านค้าและอาหาร
3. ด้านระบบสุขาภิบาล
4. ด้านที่พักผ่อนและจุดชมวิว
5. ด้านสภาพแวดล้อม

2.2 ความต้องการ และแนวทางเพื่อพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเกาะเบาของ ประชาชนและนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

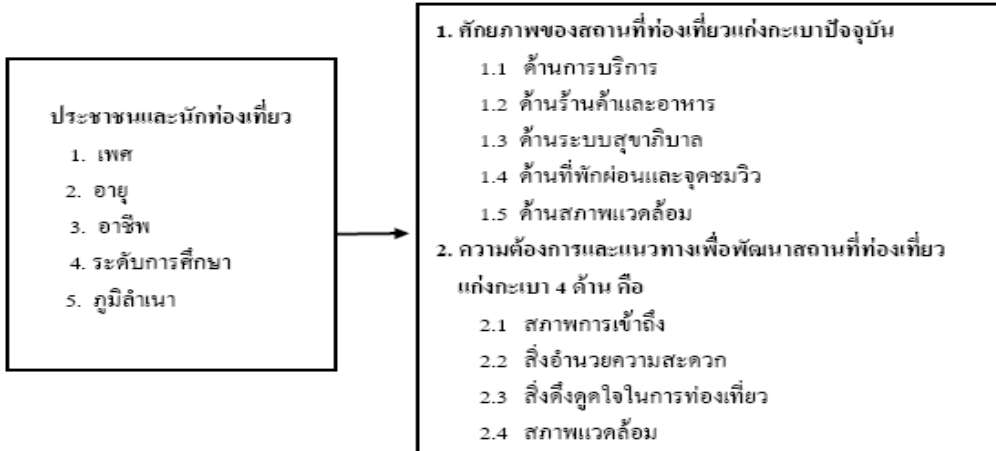
1. สภาพการเข้าถึง
2. สิ่งอำนวยความสะดวก
3. สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว

4. สภาพแวดล้อม

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จัดเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept-interview) และการทำประชาคม เพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันของทุกภาคส่วน และหาแนวทางพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเกาะเบา สำหรับในการศึกษาในครั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเกาะเบาเอาไว้ 5 ประเด็นหลัก คือ

1. การประชาสัมพันธ์และการตลาด
2. การสำรวจและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว
3. การบริหารและการจัดการ
4. การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
5. การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดวิจัยเรื่อง “ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเกาะเบา จังหวัดมุกดาหาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการพัฒนาที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและการ

กีฬาจังหวัดมุกดาหาร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร หัวหน้าสำนักงานจังหวัดมุกดาหาร นายอำเภอห้วยใหญ่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่งขาม ประธานสภาตำบลป่งขาม ปลัดองค์การบริหาร

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ตำบลปงขาม หัวหน้าส่วนประจำองค์การบริหารส่วนตำบลปงขาม สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลปงขาม ผู้นำชุมชนเขตตำบลปงขาม ผู้ประกอบการร้านค้าในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบา ประชาชนในพื้นที่ตำบลปงขาม และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวแก่งกะเบา ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

การมีส่วนร่วม หมายถึง การได้เข้าร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา 5 ลักษณะ คือ ร่วมศึกษาปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามผล ร่วมบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบา ในรอบ 1 ปี ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึงการมีส่วนร่วมของ องค์การส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า และประชาชน ในพื้นที่ตำบลปงขาม อำเภอหัวน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

สภาพทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบา หมายถึง สภาพพื้นที่ทั่วไปของสถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบา ซึ่งประกอบด้วย สภาพด้านประวัติศาสตร์ สภาพด้านภูมิศาสตร์ สภาพอากาศ ทัศนียภาพ ความเป็นระเบียบของสิ่งปลูกสร้าง สะอาดของพื้นที่ พื้นที่และระเบียบการจอดรถ พื้นที่เพื่อการพักผ่อน ห้องน้ำและห้องสุขา จำนวนและการจัดระเบียบร้านค้าและร้านอาหาร ระบบระบายน้ำและการบำบัดน้ำเสีย จำนวนถังขยะ วิธีการจัดเก็บ หรือการทำลายขยะ บริการโทรศัพท์สาธารณะ ระบบสาธารณูปโภค และการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งวัดได้จากแบบสำรวจที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาในปัจจุบัน ประกอบด้วยด้านการบริการ ร้านค้าและอาหาร ระบบสุขาภิบาล ที่พักผ่อนและจุดชมวิว สภาพแวดล้อม

การบริการ หมายถึงการบริการทุก ๆ ด้านที่มีอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา

ร้านค้าและร้านอาหาร หมายถึงร้านค้าและร้านอาหารที่ ขายอาหาร ในบริเวณแก่งกะเบา

ระบบสุขาภิบาล หมายถึง ระบบสุขาภิบาลที่มีอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา

ที่พักผ่อนและจุดชมวิว หมายถึงสถานที่ที่พักผ่อนหย่อนใจและจุดชมวิวที่ตั้งอยู่ในบริเวณท่องเที่ยวแก่งกะเบา

ความต้องการและแนวทางเพื่อพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบา หมายถึง สิ่งมุ่งหวังให้เกิดขึ้นและเปลี่ยนไปในทางที่ดีในอนาคตเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ประกอบด้วย สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

สภาพการเข้าถึง (เส้นทางการคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว นั้นๆ มีความสะดวกสบายเหมาะสมต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยว มาสู่แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นเป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น โดยรถยนต์ เรือ หรือการเดินทางเท้า สภาพของเส้นทางนี้อำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพเป็นถนนคอนกรีตลาดยาง ลูกรัง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำ ลำคลอง ต้องใช้เรือหรือแพ มีสิ่งกีดขวางหรือไม่ และถ้าเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเดินเหมาะกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวกหรือยาก และค่าว่าจ้างแพงหรือถูก

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยว นั้นๆที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่นๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป และถ้าหากในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว นั้นๆไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครัน ก็จะพิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งชุมชนข้างเคียงได้ยากง่ายเพียงใด ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่สามารถนำมาเป็นจุดเด่นและจุดขาย ก่อให้เกิดความประทับใจ และแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งในเกณฑ์สิ่งดึงดูดใจนี้ จะประกอบไปด้วยอีก 4 ประเด็นย่อย คือ ความน่าชม (Sight Seeing) ความน่าตื่นเต้น (Excitement / Entertainment) ความเป็นประวัติศาสตร์ / ประเพณี วัฒนธรรม และศาสนา และขนาดของแหล่งท่องเที่ยว ในการศึกษา หมายถึง ความน่าชม ความสวยงามของทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยวแห่งเกาะเบา ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่รวมถึงตั้งแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ เช่น สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง สภาพน้ำตามแหล่งน้ำขั้นบันไดหรือใสสะอาด และความสะอาดอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเอง และบริเวณข้างเคียง หากสภาพแวดล้อมเกิดเป็นปัญหา จนเป็นไปในลักษณะมลภาวะ ย่อมส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวเกิดสภาพเสื่อมโทรม ลดคุณค่า และลดความประทับใจต่อนักท่องเที่ยว

ความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งเกาะเบา หมายถึง สิ่งมุ่งหวังให้เกิดขึ้น และเปลี่ยนไปในทางที่ดีในอนาคตเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งเกาะเบา ประกอบด้วย สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพสิ่งแวดล้อม สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว หมายถึง สารที่เป็นแก่นแท้จริงของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว) ซึ่งนับเป็นคุณค่าหรือความสำคัญที่มีอยู่ อันจะยังผลเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เป็นสิ่งสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งตอบสนองความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาล และพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบลป่งขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากถิ่นที่อยู่เป็นการชั่วคราว ระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รับประทานอาหาร ชมทัศนียภาพในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแห่งเกาะเบา

นักท่องเที่ยว หมายถึง ประชาชนที่เดินทางมาท่องเที่ยวแห่งเกาะเบาที่มีภูมิลำเนานอกเขตตำบลป่งขาม และจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย รวมถึงชาวต่างประเทศที่เดินทางมาเที่ยวในบริเวณแห่งเกาะเบา

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวแห่งเกาะเบา อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบลป่งขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้บริหารงานในหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองส่วนท้องถิ่นที่พุทธศักราช 2547 ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง กำนันตำบลป่งขาม ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเขตตำบลป่งขาม

ประชาชน หมายถึง ประชาชนอายุ 18-60 ปี ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตที่ตั้งในตำบลป่งขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หมายถึง จำนวนปีที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในพื้นที่โดยมีชื่อในทะเบียนราษฎรของตำบลป่งขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

ภูมิลำเนานอกพื้นที่ หมายถึง สถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่นอกเขตตำบลป่งขาม และจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย รวมถึงชาวต่างประเทศที่เดินทางมาเที่ยวในบริเวณแห่งเกาะเบา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม เกี่ยวกับความต้องการและแนวทางเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งเกาะเบา วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS for Windows

ประเภทของกลุ่มตัวอย่าง	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ระดับจังหวัด		
1.ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและ การกีฬาจังหวัดมุกดาหาร	1	1
ระดับอำเภอ		
1.นายอำเภอห้วยน้ำใหญ่	1	1
ระดับตำบล		
1.นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปงขาม	1	1
2.ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปงขาม	1	1
3.ประธานสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลปงขาม	1	1
4.หัวหน้าส่วนประจำองค์การบริหาร ส่วนตำบลปงขาม	3	3
5.สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน ตำบลปงขาม หมู่บ้านละ 1 คน	22	11
6.ผู้นำชุมชน	11	11
7.ผู้ประกอบการร้านค้าที่แก่งแหล่ง ท่องเที่ยวแก่งกะเบา	20	10
รวม	61	41

ตารางที่ 1.1 จำนวนและประเภทของประชากรและกลุ่ม
ตัวอย่าง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยนั้น แปลความหมายโดยใช้หลักเกณฑ์การแปลความความค่าเฉลี่ยดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด 2535 : 100)

ค่าเฉลี่ย 0.00 – 1.49 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. แบบสังเกต สภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก และบันทึกภาพของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา มาเขียนสรุปในเชิงบรรยาย

3. แบบประเมินศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินที่มีความสมบูรณ์ มาเขียนสรุปในเชิงบรรยาย

ระยะที่ 2 ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ผ่านมาของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ผู้วิจัยได้นำเทปบันทึกเสียงและข้อมูลการจดบันทึกในการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เขียนสรุปในเชิงบรรยาย

2. จัดทำเวทีประชาคม ผู้วิจัยได้นำเทปบันทึกเสียง และข้อมูลการจดบันทึกในการจัดทำเวทีประชาคมเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้นำชุมชน มาวิเคราะห์เขียนสรุปในเชิงบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแก่งกะเบา จังหวัดมุกดาหาร พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 27.4 มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ 55.9 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 47.8 และอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลปงขาม ร้อยละ 57.2 ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา แก่งกะเบา พบว่า เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีสภาพภูมิทัศน์สวยงาม มีลักษณะภูมิทัศน์โดยธรรมชาติที่โดดเด่น สวยงามแปลกตา ด้วยลักษณะทางกายภาพที่ชวนหลงใหลสามารถชมทัศนียภาพได้ทั้งของไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยเหตุนี้เองแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาจึงมีเสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากแวะเข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามนี้

2. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาพบว่า ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมการท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ แก่งกะเบาเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติระดับท้องถิ่น มีกิจกรรมเสริมในการแหล่งท่องเที่ยวน้อยมาก หรือมีกิจกรรมเสริมเฉพาะช่วงเทศกาลเท่านั้น ความสมบูรณ์ของธรรมชาติทำให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นจุดเด่นของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว สภาพการเข้าถึงวิธีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

สามารถเดินทางได้โดยสะดวกในด้านอาคารบริการนักท่องเที่ยว ไม่มีห้องแสดงนิทรรศการ/พิพิธภัณฑ์ ไม่มีศูนย์ประชาสัมพันธ์/บริการข้อมูล มีจุดรับแจ้งเหตุ ไม่มีสถานพยาบาล มีที่นั่งพัก ไม่มีจุดบริการน้ำดื่มและน้ำใช้ ไม่มีการดูแลรักษาความปลอดภัย อาทิ แผนที่ป้ายบอกสถานที่ ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ความปลอดภัยจากสัตว์ ความปลอดภัยจากธรรมชาติ ป้ายเตือนภัย เขตเสี่ยงภัย โดยภาพรวมมีความพร้อมในระดับปานกลาง สำหรับด้านสภาพสิ่งแวดล้อม ลักษณะน้ำทิ้ง มีกลิ่น ปริมาณขยะสิ่งปฏิกูล ที่ปรากฏมีปานกลาง มีระบบการจัดขยะโดยภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับสูง

3. เพื่อสำรวจความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาของนักท่องเที่ยว และ ประชาชนในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังต่อไปนี้ ปรับปรุงเส้นทางขึ้น-ลง ให้สะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้นปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้พร้อมในการใช้งาน ควบคุมราคาสินค้าให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดระเบียบร้านค้า จัดตั้งผู้รับผิดชอบเรื่องการดูแลความสะอาดต้นไม้ และสวนหย่อม จัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ควบคุมราคาสินค้า การจัดชุดจำหน่ายสินค้าให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน การจัดกิจกรรมเสริมในงานเทศกาลต่างๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา จัดสร้างห้องสุขาให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เน้นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และเพิ่มจุดทิ้งขยะให้เพียงพอเพื่อสะดวกแก่ผู้มาใช้บริการ

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ตามความต้องการของ นักท่องเที่ยว และ ประชาชนในท้องถิ่น แบบมีส่วนร่วมทุกฝ่าย สำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการและแนวทาง เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา และการจัดทำเวทีประชาคม พบว่า แนวทางพัฒนา ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง /ผู้ประกอบการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาปลูกต้นไม้ จัดสวนให้ดูสวยงาม และเป็นที่สนใจ จัดชุดจำหน่ายสินค้าให้มีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน สร้าง

ห้องสุขาให้เพียงพอ จัดตั้งผู้รับผิดชอบเรื่องความสะอาดและดูแลต้นไม้ ตกแต่งสวน เน้นการประชาสัมพันธ์ปรับปรุงเส้นทางขึ้น-ลง ให้สะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้นปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค เช่นประปา ไฟฟ้า ให้พร้อมในการใช้งาน มีการจัดการขยะ จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดระเบียบร้านค้าโดยมีวาระประชุมจัดกิจกรรมเสริมในงานเทศกาลต่างๆ ใน บริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. สภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา พบว่า สภาพโดยทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา มีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นทางธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวถาวรที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี โดยแต่ละช่วงฤดูกาลแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จะมีความงามของธรรมชาติที่แตกต่างไปตามการผันเปลี่ยนของแต่ละฤดูกาล ซึ่งเป็นมนต์เสน่ห์ของแก่งกะเบาในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อมร บุตรเวียงพันธ์ (2548 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูกระดึง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม มีบรรยากาศร่มรื่น มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น หน้าผา น้ำตก หุบเขา และป่าสนสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติได้เป็นอย่างดี สามารถอธิบายได้ว่า การให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

2. ระดับศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา พบว่า แก่งกะเบาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากการมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ค่อนข้างน้อย เพราะไม่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจะมาเที่ยวมากในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพราะจะสามารถมองเห็นแก่งกะเบา และเล่นน้ำได้ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง ยังคงขาดความพร้อมในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก ห้องสุขา อาคารบริการนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก ระบบสื่อความหมาย

สาธารณูปโภค การดูแลรักษาความปลอดภัยสำหรับด้านสภาพสิ่งแวดล้อม ยังคงมีสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่ทำลายธรรมชาติที่มีอยู่ ด้านปริมาณการท่องเที่ยวพบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวค่อนข้างน้อยต่อปี ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวในวันหยุดมีน้อย ขาดการประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินระดับศักยภาพและความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ได้แก่ การศึกษาความพร้อมในการบริการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดริมแม่น้ำโขงตอนล่าง โครงการศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ และการศึกษาศักยภาพ บทบาทและความต้องการของภาคธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย (สมพงษ์ ธงไชย และคนอื่น ๆ 2547 : 117-128 ; จิตตานันท์ ติกุล และคนอื่น ๆ 2550 : ช-ฉ; วิรุณสิริ โงมา และอัครเรศ รักสุริยา 2549 : บทคัดย่อ) อธิบายได้ว่า ศักยภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว เป็นสาระแก่นแท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนับเป็นคุณค่าหรือความสำคัญ รวมไปถึงความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2547 : 43-44)

3. ความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาของนักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา มีความแตกต่างกันอยู่ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพต่างกัน กับกลุ่มที่มีภูมิสำเนาต่างกัน ส่วนอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกัน ในด้านการพัฒนาที่ผ่านมาของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ยังขาดการพัฒนาในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปโภค ด้านความสะอาด ด้านรูปแบบมาตรฐานของร้านค้า ด้านราคาสินค้า ด้านความปลอดภัย ด้านความสะดวกเป็นต้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นในเรื่องของการปรับปรุงสถานที่ และต้องการให้ผู้รับผิดชอบพื้นที่ หรือหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแล ปรับปรุง และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่

สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และสามารถเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร คือ 1) พัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ ให้มีภูมิทัศน์สวยงามและเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวระดับรองที่มีอยู่มากในจังหวัดมุกดาหาร เช่น แก่งกะเบา ภูผาเทิบ น้ำตกคำชะอี น้ำตกตาดโตน น้ำตกภูผาขาม วนอุทยานภูหมู และงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษา ซึ่งหากสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้รับการพัฒนา จะทำให้มีแหล่งท่องเที่ยว ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น รวมทั้งศักยภาพและสู่ทางการลงทุนของจังหวัดมุกดาหารก็จะมีความตามด้วย 2) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จังหวัดควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว เช่น สถานที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ห้องสุขา ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ฯลฯ ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวภายในจังหวัดขยายตัวมากยิ่งขึ้น 3) จัดระเบียบควบคุมสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระเบียบ และไม่ขัดกับลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งจัดระบบการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวภายในจังหวัดมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น 4) ดูแลรักษาสีสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสะอาดและเรียบร้อยอยู่เสมอ เพราะสิ่งนี้จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมายังจังหวัดมุกดาหาร ดังนั้นทางจังหวัดจึงควรมีการดูแลอย่างต่อเนื่อง

4. ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา ตามความต้องการของ นักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น แบบมีส่วนร่วมทุกฝ่าย จากข้อมูลการจัดทำเวทีประชาพิจารณ์ ณ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา เพื่อหาแนวทางการพัฒนาแก่งกะเบาตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ร้านค้า นักท่องเที่ยวจำนวน 25 คน ร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาแก่งกะเบา ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางพัฒนาได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งการจัดทำเวทีประชาพิจารณ์

สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2523 : 272-2) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ 1) ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน 2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน 3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจการ เพื่อจัดและแก้ไข และสนองความต้องการของชุมชน 4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมของโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ 8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแก่งกะเบา ตำบลปลงขาม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.ด้านสภาพการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวแก่งกะเบา ควรปรับปรุงพื้นผิวถนน เพื่อให้สะดวกสบาย ติดตั้งป้ายบอกชี้ทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว

2.ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรจัดระเบียบร้านค้าให้ได้มาตรฐาน และปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ห้องน้ำ โทรศัพท์สาธารณะ ให้มีสภาพพร้อมใช้อยู่ตลอดเวลา

3.ด้านสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว จัดทำของฝากที่ระลึก มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา และมีการจัดกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบา เช่น งานลอยกระทง ไหลเรือไฟ เพ็นแข่งเรือ วันสงกรานต์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความสนใจ และดึงดูดนักท่องเที่ยว

4.ด้านสภาพแวดล้อม ควรฟื้นฟูสภาพแวดล้อมบริเวณแก่งกะเบา เช่น การจัดสวนหย่อม การจัดการขยะ กำจัดต้นหญ้าและวัชพืชที่รกร้าง และอนุรักษ์แก่งกะเบาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติไม่ให้เกิดเสื่อมโทรมลง

5.หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดตั้งคณะทำงานโดยการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน ภาคีเครือข่าย เพื่อก่อให้เกิดผลของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพต่อไป

6. ในครั้งต่อไปควรมีการศึกษารายละเอียดถึงรูปแบบและความเป็นไปได้ของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งกะเบาในด้านต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายอุตสาหกรรม และกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภายใต้"โครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ประจำปี 2550" ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่สอนในสาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่เสียสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ในการประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้กับนักศึกษาทุกคน ให้การดูแลเอาใจใส่ ศิษย์ทุกคน ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ในการทบทวนนิพนธ์ฉบับนี้ คุณค่าและวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบ บูชาคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสืบไป

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547.

จิตตานันท์ ติกุล และคนอื่น ๆ. โครงการศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. ชุดโครงการธนาคาร ข้อมูลเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ (นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ชัยภูมิ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2550.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. การบริหารงานพัฒนาชนบท.

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

วิรุณศิริ ใจมา และอัครเรศ รักสุริยา. ศักยภาพ
บทบาท และความต้องการของภาคธุรกิจใน
จังหวัดเชียงรายในการวางแผนและจัดการการ
ท่องเที่ยวของจังหวัด. ชุดโครงการการพัฒนา
และการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กลุ่ม
จังหวัดล้านนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,
2549.

สมพงษ์ ธงไชย และคนอื่น ๆ 2547. ความพร้อมใน
การบริการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดย
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในกลุ่ม
จังหวัดริมแม่น้ำโขงตอนล่าง (มุกดาหาร
อำนาจเจริญ อุบลราชธานี). รวมบทความวิจัย
การท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2547.

อมร บุตรเวียงพันธ์. แนวทางการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย.
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2548.

แนวทางในการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน The Indochina market management for local product

สมมาตร อาจิวิชัย¹⁾ มาลี ไชยเสนา²⁾*

¹⁾ ผู้วิจัย ²⁾ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เลขที่ 2 ถนนราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

โทร : 087-2272717

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสินค้าที่จำหน่ายในตลาดอินโดจีน 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกลุ่มสินค้าชุมชนเข้าจำหน่ายในตลาดอินโดจีน และลักษณะของสินค้าชุมชนที่จำหน่ายในตลาดอินโดจีน 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อนักท่องเที่ยวในตลาดอินโดจีน 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน ประชากรที่ใช้ คือ ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดอินโดจีน จำนวนทั้งหมด 58,574 คน โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 381 คน โดยใช้สูตรของเครซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตสภาพทั่วไปตลาดอินโดจีน รูปแบบการจัดกลุ่มสินค้า และแบบสอบถามแบบประมาณค่า แบ่งระดับเป็น 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. จากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.9 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 36.7 มีช่วงอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 30.2 มีอาชีพรับราชการ ร้อยละ 50.7 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 33.9 มีรายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 42.0 เคยมาใช้บริการบริเวณตลาดอินโดจีนมากกว่า 3 ครั้ง ร้อยละ 48.6 มาใช้บริการตลาดอินโดจีนเพื่อซื้อสินค้าบริโภคเองและซื้อเป็นของฝาก ร้อยละ 53.0 มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ ความคิดเห็นข้อที่ 1 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีสินค้าให้เลือกอย่างหลากหลายในตลาดอินโดจีน มีค่าเฉลี่ยที่ 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.578

3. ความต้องการด้านราคา มีความต้องการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.932 ประเด็นที่มีค่าคะแนนมากที่สุด คือ การกำหนดราคาสินค้าไม่แตกต่างกันสำหรับสินค้าที่เป็นแบบชนิด และคุณสมบัติที่เหมือนกัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.88 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.733 ความคิดเห็นข้อที่ 1 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีสินค้าให้เลือกอย่างหลากหลายในตลาดอินโดจีน มีค่าเฉลี่ยที่ 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.578

4. ความต้องการด้านสถานที่จัดจำหน่าย โดยมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.867 ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประเด็นภูมิทัศน์ของสถานที่จำหน่ายสินค้าดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งค่าเฉลี่ยที่ 4.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.811

5. ข้อเสนอแนะจากการจัดอภิปรายกลุ่มย่อย ระหว่าง ผู้วิจัย ผู้จำหน่ายสินค้าชุมชน นักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้ ควรย้ายโซนจำหน่ายสินค้าชุมชนมาอยู่บริเวณ หรือท่าเลที่เด่น มองเห็นชัดเจน มีผู้คนเดินผ่านไปมา จัดให้มีสินค้าชุมชนจำหน่ายรวมกันกับสินค้าประเภทอื่นๆ เพื่อให้มีสินค้าชุมชนมีจำหน่าย กระจายกันไปทั่วตลาดอินโดจีน จัดให้สินค้าชุมชนทั้งหมดไปจำหน่ายที่ศูนย์การท่องเที่ยวซึ่งอยู่บริเวณหน้าตลาดอินโดจีน แยกประเภทสินค้าชุมชนอย่างชัดเจน โดยแยกประเภทอาหาร/เครื่องดื่ม ประเภทของใช้ ประเภทเครื่องประดับ ประเภทผ้า เป็นต้น จำหน่ายสินค้าชุมชนในรูปแบบของการฝากขาย จัดทำชุมชนบริเวณลานคอนกรีตริมฟุตบาทของตลาดอินโดจีน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถการวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

Abstract

The objectives of this research were to study in Indochina market about 1) general conditions of goods, 2) community good arrangement patterns and community good character, 3) the opinion of tourists on community goods, and 4) trend in community good distribution.

The population, 58,574 persons used in the study, was general people and tourists who travelled to the Indochina market. By using questionnaire and a formula of Craig and Morgan, 381 samples were conducted. The research instruments were observation forms and questionnaires. Data of Indochina market in general and group arrangement of goods were collected. Rating scales in questionnaire were divided into 5 levels to measure perception. The statistics including percentage, mean, and standard deviation were employed in data analysis.

The results of research were as follows:

- 1) Most of participants, 50.9% were female, 36.7% aged between 21-30 years and 30.2% concerned in government official. For education, 50.7% were under bachelor's degree level and 33.9% earned 5,001-10,000 baht per month incomes. Customers concerned in Indochina market service area more than 3 times were 42.0% and 48.6% came to Indochina market for purchasing goods. Besides, 53.0% of participants resided in Northeastern.
- 2) Production Requirement Side: Response option in item 1 was at highest level ($\bar{X} = 4.53$, $SD = 0.578$). That meant goods in Indochina market were diverse.
- 3) Price Requirement Side: The requirements were at high level ($\bar{X} = 3.60$, $SD = 0.932$). Maximum point average was on the item of "same good same price" ($\bar{X} = 3.88$, $SD = 0.733$).
- 4) Market Requirement Side: The requirements were also at high level ($\bar{X} = 3.63$, $SD = 0.867$). Maximum point average was on the item of "market decorating to attract tourists" ($\bar{X} = 4.06$, $SD = 0.811$).
- 5) There were group discussions among researchers, merchants, tourists and general people. The suggestions were summarized as follows:
 - good distributed zone should be moved to distinctive areas where the people passed along;
 - community goods should be distributed throughout Indochina market;
 - all community goods should be provided at tourism center which was in front of Indochina market and be classified by types such as food & drink, utensils, ornaments and clothes;
 - community goods should be distributed by entrustment sell system; and
 - booths should be set up on concrete footpath of the market.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสินค้าที่จำหน่ายในตลาดอินโดจีน ศึกษารูปแบบการจัดกลุ่มสินค้าชุมชนเข้าจำหน่ายในตลาดอินโดจีน และลักษณะของสินค้าชุมชนที่จำหน่ายในตลาดอินโดจีน ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน และศึกษาแนวทางในการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีนประชากรที่ใช้ใน

การวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้บริหารเทศบาลเมืองมุกดาหาร ที่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบตลาดอินโดจีน เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับตลาดอินโดจีน ผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน ประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดอินโดจีน ดังนั้น ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จำนวน 167 หน่วยงาน ผู้ประกอบการจำหน่าย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

สินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน จำนวน 190 ราย ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการ ณ สำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหารทั้งหมด 285,148 คน ต่อปี เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 23,761 คน (สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร : 2550) ประชากรทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 34,456 คน (งานทะเบียนราษฎรเทศบาลเมืองมุกดาหาร :2551) รวมจำนวนประชากรทั้งหมด 58,574 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตสภาพทั่วไปตลาดอินโดจีน รูปแบบการจัดกลุ่มสินค้า และแบบสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

1) การศึกษาสภาพทั่วไปของตลาดอินโดจีน เครื่องมือที่ใช้แบบสังเกต โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตและบันทึก

2) การศึกษารูปแบบการจัดกลุ่มสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน เครื่องมือที่ใช้แบบสังเกต โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตและบันทึก

3) การศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่าเชิงปริมาณในการแบบสอบถาม แยกเป็นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

4) การศึกษาแนวทางการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน โดยใช้วิธีอภิปรายกลุ่มย่อย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ครั้งนี้ เป็นเชิงบรรยาย และแบบมาตราส่วนประมาณค่า แยกเป็นข้อมูลจากการสังเกต มาวิเคราะห์ในเชิงบรรยาย และเขียนสรุป และ นำข้อมูลจากแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน ผู้วิจัยได้เขียนสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของตลาดอินโดจีน เครื่องมือที่ใช้แบบสังเกต

จากการสำรวจข้อมูลรูปแบบการจัดกลุ่มสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน โดยใช้แบบสังเกต พบว่าแผนผังการจัดวางที่สินค้าที่ทางเจ้าหน้าที่จัดให้อยู่บริเวณชั้นใต้ดินของตลาดอินโดจีน จัดเป็นโซนสินค้าชุมชนจังหวัดมุกดาหารโดยเฉพาะ แต่ทำเลของโซนขายสินค้าชุมชน ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเดินผ่าน เพราะอยู่โซนสุดท้าย ไม่มีจุดเด่น ไม่มีสิ่งดึงดูด ดึงดูดผู้ประกอบการสินค้าชุมชน ส่วนใหญ่จะออกมาจำหน่ายสินค้าชั้นบน หรือเข้าร้านที่มีทำเลที่เด่นชัดมากกว่าเดิม และมีการขายสินค้าอื่นร่วมกับสินค้าชุมชน เพื่อให้เกิดความหลากหลาย

การที่โซนจำหน่ายสินค้าชุมชนที่ทางเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองมุกดาหารจัดไว้เป็นทำเลที่ไม่มีจุดดึงดูดความสนใจ ทำให้ร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าชุมชนมีกระจายอยู่ทั่วไปกับสินค้าประเภทอื่นๆ และทำให้โซนจำหน่ายสินค้าชุมชน เจ็บเหวี่ยงกว่าเดิม เหลือเพียงไม่กี่ร้านที่ยังคงจำหน่ายสินค้าชุมชนในโซนที่ทางเจ้าหน้าที่จัดไว้ให้

2. ผลการศึกษารูปแบบการจัดกลุ่มสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน เครื่องมือที่ใช้แบบสังเกต โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตและบันทึก

3. ผลการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่าเชิงปริมาณในการแบบสอบถาม แยกเป็นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทั้งหมด 381 คน จำแนกตามเพศได้ดังนี้ เป็นเพศหญิงจำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 50.9 เพศชายจำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 49.1 ช่วงอายุ ได้ดังนี้ อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 อายุ 21 ปี ถึง 30 ปี จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 อายุ 31 ปี ถึง 40 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6 อายุ 41 ปี ถึง 50 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 10.2 และ อายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.9 แยกตามอาชีพ ได้ดังนี้ อาชีพข้าราชการ จำนวนที่ 115 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 อาชีพที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ผู้ที่ว่างงาน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5

แยกตามระดับการศึกษา ได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 ระดับปริญญาตรี จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 42.8 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.6 แยกตามรายได้ ดังนี้ ต่ำกว่า 5,000 จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 23.4 รายได้ 5,001-10,000 จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.9 รายได้ 10,001-15,000 จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 รายได้ 15,001-20,000 จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 รายได้มากกว่า 20,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4 แยกตามจำนวนครั้งที่มาใช้บริการ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มาใช้บริการมากกว่า 3 ครั้ง มีจำนวนมากที่สุด คือ 160 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0 และผู้ตอบแบบสอบถามที่จำนวนน้อยที่สุด คือ มาใช้บริการ 1 ครั้ง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 แยกตามจุดประสงค์ในการซื้อ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มาใช้บริโภคเองและซื้อเป็นของฝาก จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 48.6 ใช้บริการเอง จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 และซื้อเป็นของขวัญของฝาก จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 แยกตามภูมิสำเนา ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีภูมิสำเนา อยู่ภาคอีสาน จำนวนมากที่สุดคือ 202 คน ร้อยละ 53.0 และ ภาคใต้มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน แยกเป็น ด้านได้ดังนี้

1. ความต้องการด้านผลิตภัณฑ์

ผลการสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 240 ชุด ด้านผลิตภัณฑ์ ความคิดเห็นข้อที่ 1 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือมีสินค้าให้เลือกอย่างหลากหลายในตลาดอินโดจีน มีค่าเฉลี่ยที่ 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.578

2. ความต้องการด้านราคา

ผลการสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 240 ชุด ด้านราคา มีความต้องการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.932 ประเด็นที่มีค่าคะแนนมากที่สุด คือ การกำหนดราคาสินค้าไม่แตกต่างกันสำหรับสินค้าที่เป็นแบบ ชนิด และคุณสมบัติที่เหมือนกัน อยู่ในระดับมาก

มีค่าเฉลี่ย 3.88 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.733 ความคิดเห็นข้อที่ 1 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีสินค้าให้เลือกอย่างหลากหลายในตลาดอินโดจีน มีค่าเฉลี่ยที่ 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.578

3 ความต้องการด้านสถานที่จัดจำหน่าย

ผลการสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 240 ชุด ด้านสถานที่จัดจำหน่าย โดยมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.867 ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประเด็นภูมิทัศน์ของสถานที่จำหน่ายสินค้าดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งค่าเฉลี่ยที่ 4.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.811

4. ผลการศึกษาแนวทางการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนในตลาดอินโดจีน โดยใช้วิธีอภิปรายกลุ่มย่อย

จากการจัดอภิปรายกลุ่มย่อย ระหว่าง ผู้วิจัย ผู้จำหน่ายสินค้าชุมชน นักท่องเที่ยว และประชาชน ทั่วไปมีความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

- 1) ควรย้ายโซนจำหน่ายสินค้าชุมชนมาอยู่บริเวณหรือทำเลที่เด่น มองเห็นชัดเจน มีผู้คนเดินผ่านไปมา
- 2) จัดให้มีสินค้าชุมชนจำหน่ายรวมกันกับสินค้าประเภทอื่นๆ เพื่อให้มีสินค้าชุมชนมีจำหน่าย กระจายกันไปทั่วตลาดอินโดจีน
- 3) จัดให้สินค้าชุมชนทั้งหมดไปจำหน่ายที่ศูนย์การท่องเที่ยวซึ่งอยู่บริเวณหน้าตลาดอินโดจีน
- 4) แยกประเภทสินค้าชุมชนอย่างชัดเจน โดยแยกประเภทอาหาร/เครื่องดื่ม ประเภทของใช้ ประเภทเครื่องประดับ ประเภทผ้า เป็นต้น
- 5) จำหน่ายสินค้าชุมชนในรูปแบบของการฝากขาย
- 6) จัดทำชมรมบริเวณลานคอนกรีตริมฟุตบาทของตลาดอินโดจีน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายอุตสาหกรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ภายใต้งานโครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) ปีการศึกษา 2550"

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “พัฒนาความสามารถวิจัยในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและอาชีวศึกษา”

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คู่มือแนวคิดและหลักการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, กรุงเทพฯ: เอที เอ็นโปรดักชั่น จำกัด, 2546

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คู่มือการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์, กรุงเทพฯ: เอ ที เอ็น โปรดักชั่น จำกัด, 2546.

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คู่มือความเป็นมาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์, กรุงเทพฯ : เอ ที เอ็น โปรดักชั่น จำกัด, 2546

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คู่มือ การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์, กรุงเทพฯ : เอทีเอ็นโปรดักชั่น จำกัด, 2547

ปิยะพร สุนทรนิพัทธ์. ผลการเข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมในจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2546

ณัฐนันท์ หอมวิเศษ. การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ใน เขตจังหวัด ขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547.

รัตติยา คงสมบัติ. การประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์: ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2548.

วินัส ทรานัน. สำหรับงานไว.ผ้าพื้นเมืองจังหวัดมุกดาหาร กรุงเทพฯ.ป.สัมพันธ์พาณิชย์, 2545.

วรวิทย์ พิสุทธิ์. การประเมินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร.มุกดาหารประตูสู่อินโดจีน, มุกดาหาร: 2549.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร, ทะเบียนบัญชีรายชื่อผลิตภัณฑ์ชุมชนและ ท้องถิ่นจังหวัดมุกดาหาร : 2549

สำนักนายกรัฐมนตรี.ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ(กอ.นตผ.)พ.ศ.2546 กรุงเทพฯ: สำนัก นายกรัฐมนตรี, 2546.

Chaillia, Optatus Nkhana. **Puplic policy and the developments in the small and medium sized enterprises sector in Tanzania during the“Ujamma” ideology, 1967-1985 (Abstract).** (Ph.D. Political Science, Public Administration). New York: State University of New York at Albany, 2003. (Cited 2005 July 24).

Kirchner, Joseph. **To live by the land: Productivity on the Nicaraguan agricultural cooperative (Abstract.).** (Ph.D. Economics, Agricultural). Nicaragua: New school University, 1993. (Cited 2005 July 24). Available from: Dissertation Abstracts International/DAI-A 63/12.

Layton, Merrilyn Fay. **The role of the housewife in marketing system change in Transitional societies : The study of housewives in central Java (Indonesia) (Abstract).** (Ph.D. Administration, Marketing).Australia: University of New South Wales, 2001. (Cited 2005 July 24). Available from: Dissertation Abstracts International/DAI-A 64/02.

Norwood, KarenKay. **Propensity of West Virginia craftspeople to use electronic media for marketing their products (Abstract).** (Ed.D. Education, Technology). West Virginia: West Virginia University, 2003. (Cited 2005 July 24). Available from: Dissertation Abstracts International /DAI-A 63/13.

Puaha, Hubertus. **Coalition development in the agricultural marketing system (Abstract).** (Ph.D. Economics, Agricultural). Oklahoma: Oklahoma state University, 2002. (Cited 2005 July 24).Available from: Dissertation Abstracts International/DAI-A 63/10.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชั้น 14 อาคาร เอ็ม เอ็ม ทาวเวอร์

979 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน พญาไท

กรุงเทพฯ 10400

<http://www.trf.or.th>

สำนักประสานงานโครงการ ABC-PUS/MAG และ IRVE สกว.

ชั้น 16 อาคาร 4 ภาควิชาวิศวกรรมโลหการ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์/โทรสาร 0-2250-1191, 086-441-6287, 089-026-1120

Email : abc-pusmag@eng.chula.ac.th, trfirve@gmail.com,

trf__abcpusmag@yahoo.com

<http://www.abcpusmag-irve.org>